

röda rummet

TEXTER OM ISRAEL - PALESTINA
UR RÖDA RUMMET 1999 - 2025

Innehåll

Lågan som kvävdes

Andreas Malm analyserar den första intifadan utifrån dess specifika historiska förutsättningar.
Ur Röda rummet nr 4/1999

Vart går den palestinska kampen?

- Självmondsbomber eller folklig massorganisering

Vilka klassmotsättningar döljer sig under den palestinska kampens yta? Hur formerar sig makten i det palestinska självstyret? Och hur organiserar sig palestinierna mot den sionistiska ockupationen? Andreas Malm ger en bild av motståndets struktur och inneboende motsättningar under den andra intifadan.

Ur Röda rummet nr 3/2001

Är apokalypsen nära ?

– om fördrivningsplaner och sionistiskt samförstånd

Ett år hittills präglad av våld i det historiska Palestina. Massakern i Jenin är bara det grövsta exemplet på den terror som den sionistiska ockupationsmakten dagligen utövar mot palestinierna. Vad vill egentligen Sharon och det israeliska ledarskapet uppnå? Finns det någon opposition i det israeliska samhället? I följande intervju sätter Tikva Honig-Parnass in den senaste tidens händelser i ett större perspektiv.

Ur Röda rummet nr 2/2002

Israel

Dikt av Göran Greider

Ur Röda rummet nr 2/2002

Ockupanten som offer

– om Israel, motståndet och antisemitismen som vapen

I Frankrike har det i flera år pågått en propagandakampanj riktad mot radikala vänsterkrafter som utmålas som antisemitiska. Michel Warschawski, själv israel med judiskt ursprung men sedan länge aktiv i protesterna mot Israels politik, blottlägger de falska grunderna till denna kampanj och ställer frågor om den verkliga antisemitismen

Ur Röda rummet nr 2-3/2004

I Irakkrigets svallvågor

– Mellanöstern en mångfald av kriser

David Finkels artikel om effekterna av Irakkriget handlar inte specifikt om Israel - Palestina men belyser konflikten i ett regionalt sammanhang

Ur Röda rummet nr 2/006

I Palestina har jag aldrig varit

Dikt av Göran Greider
Ur Röda rummet nr 2/006

Det extremas laboratorium

– maktutövningens logik i det ockuperade Palestina

I denna översikt över litteraturen om det ockuperade Palestina visar Andreas Malm på hur ockupationens metoder och motståndet mot den växlat sedan 1967. Är ockupationens teknologi i själva verket ett yttersta uttryck för en universell framtid?

Ur Röda rummet nr 2/2009

Mänsklig växelkurs

Eyal Weizman skriver om följderna av Hamas' attack den sjunde oktober 2023.

Ur Röda rummet nr 5/2023

En falsk berättelse om arabiska judar

Ellen Isaacs försöker vederlägga det sionistiska narrativet att utvandringen av judar från arabvärlden till Israel skulle vara jämförbart med det palestinska Nakba.

Ur Röda rummet nr 1/2025

Sjunde oktober i ett historiskt perspektiv

Sju månader efter Hamas al-Aqsa-attack som svepte genom stängslen runt Gaza är det tillfälliga bokslutet skrämmande. Gilbert Achar analyserar den israeliska propagandabilden att Hamas' massaker var grundad i antisemitism.

Ur Röda rummet nr 1/2025

I ockupationens tjänst

Catharina Thörn recenserar *Towers of Ivory and Steel: How Israeli Universities Deny Palestinian Freedom* av Maya Wind (Verso Books 2024).

Ur Röda rummet nr 1/2025

Den akademiska frihetens kris i en tid av folkmord

De israeliska universiteten är djupt involverade och betydelsefulla för Israels ockupation av Palestina och folkmord i Gaza. Sedan snart ett år pågår kontinuerliga aktioner vid en rad svenska universitet i protest mot lärosätenas samarbete med dessa universitet. Denna artikel presenterar de viktigaste slutsatserna av en rapport som kartlägger samarbeten mellan svenska universitet och uppmanar till akademisk bojkott.

Ur Röda rummet nr 2-3/24

Aktuell effektiv debattbok

Staffan Granér recenserar Ilan Pappés *Tio myter om Israel* (Karneval förlag, 2020)

Ur Röda rummet nr 2-3/24

Jerusalemdeklarationen om antisemitism

Översättning till svenska av Jerusalemdeklarationen om antisemitism, Med en inledning av av Håkan Thörn.

Från rodarummet.org 250124

Segerstedtinstitutet och IHRA:s definition av antisemitismen

– rättelse och debatt

Debattinlägg av Håkan Thörn efter reaktioner på den av Röda rummet publicerade översättningen av Jerusalemdeklarationen

Från rodarummet.org 250203

Boksymposium: Palestinas kamp och fossilkapitalets förödelse

Tre kommentarer till Andreas Malms bok *The Destruction of Palestine is the Destruction of the Earth* med ett efterföljande svar från Malm. Saleh Abdelaziz, Teemu Vaarakallio och Edda Manga
Ur Röda rummet nr 1-2/25

Vart går Palestinarörelsen på universiteten?

I Norge klippte flera stora universitet banden med sina israeliska samarbetspartners redan 2024, men svenska universitet har vägrat att göra det samma. Genom de följande texterna undersöker vi läget för den palestinska solidaritetsrörelsen på universiteten idag.

Irene Molina, professor vid Uppsala universitet, reflekterar över vad det innebär att ge Palestinarörelsen sitt stöd, både som medmänniska och som akademiker. Därefter publicerar vi en enkät där sex röster från Palestinasrörelsen vid fem olika universitet svarar på frågor om rörelsens status och framtid, samt hur de har bemötts av universitetens ledning.

Ur Röda rummet nr 1-2/25

Två berättelser – två krig: Om Gaza och Ukraina

Jakob Sandberg recenserar *Den mäktiga floden dånar – en reseberättelse från Ukraina* av Peter Handberg, och *Ett märkligt nederlag: om samtycket till skövlingen av Gaza* av Didier Fassin (Båda Faethon förlag 2025)

Ur Röda rummet nr 1-2/25

Västmakterna drivande i hundraårskriget mot Palestina

Håkan Thörn recenserar *Hundraårskriget mot Palestina* av Rashid Khalidi (Karneval förlag).

Ur Röda rummet nr 1-2/25

Lågan som kvävdes

1987 inleddes Intifadan, det palestinska upproret. Ett folk reste sig för att skaka av sig sitt förtryck. Idag, tolv år senare, cirkulerar palestinska aktivister ett upprop mot tyranniet och korruptionen i de nu självstyrande områdena på Västbanken och Gazaremsan. Den "egna" palestinska myndigheten slår skoningslöst ner protesten och fängslar flera av undertecknarna. Myndigheten styrs av Yasser Arafat som i årtionden lett den palestinska befrielsekampen. Något avgörande har hänt. Att dra lärdomar av nederlag är smärtsamt och bittert. Ändå är det en mycket viktig uppgift för att bidra till formandet av en hållbar strategi för socialistisk samhällsomvandling. Med den utgångspunkten har Andreas Malm analyserat den palestinska revolutionens uppgång och fall utifrån dess specifika historiska förutsättningar. Frågan är: varför gick det som det gick?

Vad har hänt med palestinerna? Vad har skett med det folk som under fem års tid i en enda vild, väldig gest – intifadan – reste sig mot förtrycket på de ockuperade områdena? Vart har frihetstörsten blivit av, vart alla ideal om en unikt demokratisk arabstat, vart uppoffringarna och entusiasmen? Och framför allt: vad har gått åt Yassir Arafat? Han som i mer än fyra decennier framställt sig som sitt folks frälsare och befriare.

Enligt resultatet av Oslo-förhandlingarna 1993 och "fredsprocessen" som följde därpå skulle palestinerna tillerkännas ett visst självstyre på Västbanken och Gazaremsan. Men fem år senare har de självstyrande enklaverna förvandlats till en sorts öar av repression, översållade av poliser i en utsträckning som söker sin motsvarighet i världen. Medan befolkningen sjunker ner i arbetslöshet och misär, noga övervakade av president Arafats sju säkerhetstjänster, reser sig den mest otyglade frivola lyx över de nya politiska befattningarna. Militärdomstolar, kasinon, dödsstraff, polisbrutalitet, monopolföretag... Det är inget paradys av social rättvisa och demokrati som åstadkommits under fem år av självstyre. Snarare har en helt ny situation uppstått som har en förbryllande inverkan på palestinerna och ställer alla invanda föreställningar om frihetskampen på huvudet. Varje ansträngning som framöver görs för att förbättra det palestinska folkets villkor har att förhålla sig till en egen regim som i de flesta avseenden står i vägen.

Hur kunde det bli så här? Hur kunde arvet från intifadan förvaltas så illa och drömmarna vanställas så? De debattörer som fångat upp besvikelsen från Västbanken och Gazaremsan och vänt den till en kritik av fredsprocessen har sökt svaren i de mellannationella relationerna. PLO-ledningen är tvingad (alternativt skyldig till) underkastelse under Israel och USA, har det hävdats – främst av Edward Said – och myndighetens repressiva och korrupta karaktär är i huvudsak en följd av detta. Fokus har legat på Israels fortsatta överhöghet. Självstyrets problem har inordnats därunder och inte i någon större utsträckning försetts med en egen bakgrundsbild, och därmed har dialektiken mellan de inompalestinska och de mellanstatliga förhållandena fallit ur bilden.

Det finns ett annat sätt att skriva palestinernas historia sedan intifadan. I boken *Building a Palestinian State – The Incomplete Revolution* ställer Glenn E. Robinson in skärpan på de interna palestinska relationerna och den dynamik med vilken de utvecklades under upprorets

gång. Intifadan riktade sig, enligt Robinson, inte bara mot Israels ockupation och var inte endast ett antikolonialt utbrott av historiska mått, utan innehöll också en ansats till inhemsk social revolution. I boken presenteras för första gången ett systematiskt försök att få grepp om denna revolt i revolten .

Folkkommittéer

Under intifadans första explosiva månader bildades på grannskaps- och kvartersnivå så kallade folkkommittéer (lijan sha'biya). Deras ursprungliga syfte var vanligtvis att samla in och distribuera mat till områden som lydde under den israeliska militärens utgångsförbud, men efterhand kom de att ta sig an allt fler av de behov som undantagsförhållandena gjort akuta. Armén stängde skolorna – inom ramen för folkkommittéerna organiserade föräldrar och lärare provisorisk undervisning . Mat samlades in och lagrades för den händelse armén skulle spärra av staden, lägret eller byn och delades ut till familjer som förlorat sin försörjning. Den israeliska rättsapparaten bojkottades – folkkommittéerna satte upp ett slags enkla medlingsinstitut där tvister mellan palestinier kunde lösas. Man turades om att hålla nattvakt mot inkräktare. Mer än en gång slog barrikadfällor igen runt beväpnade bosättare som kört in i lägren eller byarna i skydd av mörkret. Det redan usla hälsoläget förvärrades dramatiskt av den fysiska repressionen, men någon fungerande hälsovårdsstruktur existerade inte. Således startades enkla kliniker , första hjälpen gavs till de skadade och ett blodgivarsystem upprättades.

Intifadan utvidgades småningom till en allmän civil olydnadskampanj, samtidigt som det normala ekonomiska utbytet bröt samman. För att kunna undvika att köpa israeliska produkter och uppväga inkomstbortfallet en aning började invånarna på de ockuperade områdena odla upp bakgårdar och små jordplättar. Folkkommittéerna distribuerade höns, kor och kaniner för individuell eller kooperativ uppfödning, plantor och frön, bekämpnings- och gödningsmedel och informationsbroschyrer om odlingens grunder. Självförsörjningen utvecklades på så vis till en veritabel folkrörelse, enligt Robinson till den grad att den blev "intifadans symboliska centrum": det palestinska folkets självständighet materialiserad med hacka och spade. 1988 var jordbruksproduktionen på Västbanken 50 procent större än året innan, och konsumtionen av israeliska varor sjönk med lika mycket.

Alternativ apparat

Folkkommittéerna arbetade i regel med just dessa fem sektorer – utbildning, mat, säkerhet, hälsovård och jordbruk – vars verksamheter samordnades av ett valt utskott. De kom därigenom i praktiken att gräva ett veritabelt system av gångar under ockupationsmaktens förtryck, i vilka palestinerna kunde röra sig någorlunda fritt. Enligt den israeliska militären utgjorde folkkommittéerna ett "primärt hot" eftersom de "underminerar den israeliska statsapparaten i territorierna genom att etablera en alternativ apparat i dess ställe". Följaktligen förklarade Israels dåvarande ÖB Yitzhak Rabin i augusti 1988 allt samröre med folkkommittéerna för olagligt, och deltagande i dem belades med tioårigt fängelsestraff. Men trots detta fortsatte intifadan och kommittéerna att sprida sig. Det fanns alltid nya personer som kunde ta vid efter dem som fängslades.

Men det var inte bara ockupationen som kände sig hotad. Den traditionella palestinska eliten åsidosattes så gott som fullständigt av intifadans nya strukturer. Denna elit är en avkomling till de klaner som på 1800-talet drev in skatt åt det ottomanska imperiet och därigenom lade under sig vidsträckta jordegendomar. Detta maktens släkträd som alltsedan dess förblivit obrutet stod nu inför sitt fall. Elitens borgmästare och klanöverhuvuden förlorade helt kontrollen över de fickor av lokala angelägenheter som dittills varit deras. I Nablus fann borgmästaren Hafiz Tuqan att folkkommittéerna tagit över de funktioner som låg under hans ansvarsområde och avgick. I Beit Sahour försvann hans kollega Hanna al-Atrash ut i

skuggorna sedan han vägrat stödja kommittéernas kliniker och jordbruksprojekt. När stadens invånare organiserade en omfattande bojkott av ockupationsmaktens skattepålagor – ett tydligt uttryck för framväxten av en alternativ auktoritet – uppmanade al-Atrash dem att betala vad Israel krävde.

Medan den traditionella palestinska eliten härledde sin makt ur jordäggande introducerade folkkommittéerna mikrodemokratier där maktposition i stället var ett resultat av omröstning i vilken personen väljs uteslutande på basis av sina politiska kvaliteter. Möten hölls i moskéer, kyrkor, gathörn och hem. Folkkommittéerna fanns överallt; i flyktingläger, i byar, i städernas mindre bemedlade kvarter. De populariserade och proletariserade makten över palestiniernas förhållanden, bakom och innanför den ständiga konfrontationen med ockupationsmaktens militär.

En central ställning i intifadan innehades av UNLU, den underjordiska ledning som uppenbarade sig på de ockuperade områdena i form av bayanat – flygblad med scheman för protestaktiviteter och appeller som gav upproret stadga och riktning. UNLU bestod av gräsrotsaktivister från flyktinglägren och byarna, vilka ständigt i sina flygblad återkom till att folkkommittéer måste bildas och stärkas. Vi måste "accelerera arbetet för att bilda folkkommittéer överallt", hette det i den sextonde bayan, eftersom de "representerar folkets auktoritet och fungerar som alternativ till ockupationsmaktens sönderfallande apparat, såväl som ett nödvändigt redskap för den civila olydnadens framgång". Den alternativa maktapparatens spridning var till stor del en följd av denna stimulans. Den sociala revolutionen var en integrerad, naturlig del i intifadan.

Sociala krafter

Under 70- och 80-talet hade marken för intifadans inre sociala revolution beretts av två krafter som stod emot varandra: Israel och PLO. Den israeliska ockupationsmaktens politik satte den palestinska elitens sociala ställning i gungning. När de judiska bosättarna började slå sig ner på Västbanken och Gazaremsan blev den av med sina jordar. Bönderna omvandlades i stor utsträckning till arbetare som tidigt på morgonen lämnade sina hem för att åka över till Israel, där de lejdes som daglönare på fabriker och byggen. De fyllde den israeliska ekonomins behov av en billig arbetskraftsreserv och omfattade vid tiden för intifadans utbrott mellan 40 och 60 procent av alla arbetande palestinier. Därmed skapades en palestinsk arbetarklass, som inte längre var ekonomiskt beroende av det beskyddarnät som de jordäggande klanerna omslutit sina bönder med. Den traditionella elitens förlust av jord blev därför också också en förlust av inflytande över den palestinska befolkningen.

Samtidigt stötte de fyra stora PLO-fraktionerna till med en massmobilisering som gick långt utanför de sedvanliga politiska ramarna. I synnerhet de tre vänsterfraktionerna PFLP, DFLP och PPP lyckades via sina kvinnoförbund och fackföreningar engagera folklager som dittills varit tysta och passiva. I opposition mot den traditionella elitens syn på hälsovård höll de föredrag om förebyggande vård ute i byarna. De småbönder som fanns kvar undervisades i moderna odlingstekniker och uppmuntrades att bilda kooperativ. Parollerna var självhjälp och självtillit. De riktade sig i första hand mot Israel, men i andra hand även – understryker Glenn E Robinson – mot den egna rika eliten.

När så intifadan bröt ut fullbordades sammanbrottet för gårdagens jordägare. Robinson talar om en "ny elit" som definitivt konstituerades när den tog ledningen för upproret. Denna ledning var politiskt välskolad efter åren av aktivism inom PLO-fraktionernas olika rörelser, inte minst deras studentorganisationer. Den hade ett mer desperat intresse av – och en annan förmåga till – att få till stånd en djupgående massmoblisering än den traditionella eliten. Skillnaden var en fråga om klass: med rötterna i de flyktingläger och byar där lönearbete var

främsta inkomstkälla hade den ett enklare ursprung och ett helt annat omfång. Dess sociala bas var arbetarklassen. Femtio procent av de palestinier som dödades under upprorets första år och uppskattningsvis 85 procent av de som fängslades var arbetare. I sina första flygblad uppmanade UNLU till strejker – och strejker blev det också. Den israeliska ekonomin rubbades när daglönerna inte infann sig; under de första åren upphörde allt fler för en tid helt med att arbeta i Israel. Istället satsade de sin tid på självförsörjning i hemtrakterna, där de drev på bildandet av jordbrukskooperativ. Arbetarklassen spelade sålunda en synnerligen framskjuten roll i intifadan.

Kvinnornas roll

Särskilt revolutionerande var också den roll som kvinnorna skrev åt sig. I antologin *Palestinian Women of Gaza and the West Bank* redigerad av Suha Sabbagh, ges viktiga insikter i denna aspekt av omvälvningen. Kvinnornas agerande hade ett intimt samband med de demokratiska organens utveckling. De gick ut ur hemmen en masse under intifadans inledande massdemonstrationer och deras organisationer tog ofta initiativ till bildandet av folkkommittéer. Kvinnorna utgjorde mer än 50 procent av de aktiva i kommittéerna under upprorets första år. För första gången i den palestinska historien utmanades den traditionella patriarkala familjen av öppna, politiska organisationer som många gånger blev det sociala livets främsta institution.

Detta var av avgörande betydelse för massmobiliseringen; familjefäder hade haft för vana att skydda sina döttrars och hustrurs inomhusheder genom att hålla dem borta från politiska aktiviteter. Men inte nu längre. Storfamiljen hade, liksom den traditionella eliten, försvagats av ockupationens attack mot det gamla samhällets grundval – jorden – och förmådde inte stå emot att kvinnorna politiserades. Från att ha stått under sina makars eller släktöverhuvudens regemente blev de nu egna subjekt i folkkommittéerna och attributen föll: hemgiftssystemet försvagades, de arrangerade äktenskapen blev färre, passiviteten och tystnaden sprack.

Men efter framstegen följde reaktionen. Under intifadans senare år förpassades kvinnorna steg för steg tillbaka till sina traditionella hemvister. Och under intifadans senare år förlorade också folkkommittéerna i betydelse. Idag finns de inte alls. De upplöstes för gott någon gång i skarven mellan upprorets sista desillusionerade suck och Osloavtalets kortvariga jubel, och har inte ens lyckats lämna efter sig den demokratiska prägel som de så starkt satte på det palestinska samhället under åren 1988 och –89. Varför? Det är också den fråga som reser sig över den palestinska myndighetens karaktär.

PLO-ledningen hotad

Enligt Glenn E Robinson fanns det en tredje aktör som hotades av den makt intifadan byggde underifrån, nämligen PLO-ledningen. Från sitt säte i Tunis hade den föga kontroll över händelseutvecklingen på Gazaremsan och Västbanken. Utövandet av den nationella frigörelsekampen flyttades från exilen till de ockuperade områdena; från PLO-toppens ledningsorgan till de gräsrotter som genomförde resningen. Yassir Arafat och hans ledning bekämpade aldrig öppet decentraliseringen av kampen, men under retorikens yta drev de – enligt Robinson – ett arbete för att underminera den och återställa sitt direkta inflytande.

Just när det förflutnas elit var som mest bortsopad av folkkommittéerna sökte PLO-ledningen kontakter med den. En allians växte fram mellan föredettingar som Hanna al-Attrash och exilorganen i Tunis utifrån den gemensamma insikten om att den makt de tidigare besuttit nu "i allt högre grad utövades av autonoma lokala aktivister". I fallet med skattebojkotten i Beit Sahour antyder Robinson till och med att PLO-ledningen i tysthet deltog i påtryckningarna för att få invånarna att betala.

Men viktigare ändå är kanske att de avgörande politiska vägval som PLO gjorde under upprorets gång fick till indirekt följd att folkkommittéerna förlorade sin kraft. Det tveklöst mest avgörande var beslutet att erkänna staten Israels existens som ett oföränderligt och berättigat faktum, som fattades av PLOs högsta organ i november 1988 när intifadan ännu var ung och het. Det kontroversiella ställningstagandet splittrade de palestinska leden och ställde de som stödde erkännandet mot dem som förkastade det. Hädanefter led intifadan av en ständigt stegrad fraktionisering. Varje PLO-fraktion profilerade sig allt hårdare gentemot de andra, och dessutom utsattes de tillsammans för konkurrensen från en ny utomstående fraktion – Hamas – som tack vare sitt motstånd mot erkännandet fick sitt verkliga genombrott.

Fraktioniseringen skruvades djupt ner i den massiva enhet som utvecklats lokalt under intifadans första år. Folkkommittéerna samlade från början alla som bodde i kvarteret, grannskapet eller byn, men under de följande åren kom de alltmer att slitas sönder av de politiska motsättningarna. Undan för undan gav de vika för de fraktioner som med allt större bitterhet, och stundom till och med med våld, bekämpade varandra.

Samtidigt berövades folkkommittéerna den stimulans som utgått från UNLU. Från och med mars 1990 kunde exil-PLO diktera vad som skrevs i flygbladen, efter att den israeliska säkerhetstjänsten sprängt den sista självständiga ledningsgruppen. Talet om "folkets auktoritet" försvann. Istället för att uppmana till kollektiv aktion vred nu bayanat palestinernas uppmärksamhet alltmer mot de kompromisskrokar som PLO-ledningen vid den här tiden lade ut för USA och Israel. Civil olydnad och massmobilisering som politisk metod trädde tillbaka och trängdes undan av diplomati.

Cirkeln sluts

Så återfördes den palestinska nationalismens initiativ succesivt till PLO-exilen i Tunis. När fredsförhandlingarna började i Madrid i oktober 1991 bestod palestinernas delegation – som en sista rest från intifadans scenförskjutning – av framträdande personligheter från de ockuperade områdena. I december 1992, medan Madridprocessen ännu pågick men utan att ge resultat, inleddes i hemlighet parallella överläggningar i Oslo mellan företrädare för den israeliska regeringen och de allra högsta PLO-ledarna; en handfull personer i den närmsta kretsen runt Arafat. När Osloavtalet presenterades för en palestinsk publik som inte var informerad i förväg och inte hade getts någon chans att påverka slöts cirkeln slutgiltigt. PLO-ledningen stod nu åter med den palestinska fanan i sina egna händer.

Osloavtalets mest påtagliga effekt kom att bli etableringen av den palestinska myndigheten, eller annorlunda uttryckt: PLO-ledningens ankomst från Tunis till ett litet antal små enklaver på Västbanken och Gazaremsan över vilka den tilläts regera. Därmed ställdes den för första gången ansikte mot ansikte med de människor som genomfört intifadan. Om folkkommittéerna under upproret hade underminerats diskret och indirekt så angrep nu myndigheten frågan om den lokala makten med desto större brutalitet och frenesi.

Av den nya elitens regim fanns fortfarande en hel del kvar, framför allt i form av den brokiga flora av NGO:s, fokliga organisationer som hade sina rottrådar i 70- och 80-talens mobilisering: kvinnoförbund, fackföreningar, hälso- och jordbruksorganisationer samt nätverk av skilda slag. "NGO:s", skriver Robinson, "är den nya palestinska elitens institutionella boning och har, som sådan, hanterats med misstänksamhet av myndigheten från första början av dess styre". De som motsatt sig anpassning under myndighetens byråkrati har givits att smaka på den överdimensionerade säkerhetsapparaten. Hotelser, trakasserier och arresteringar har drabbat deras ledare.

Ett effektivare sätt att kväsa motsträviga NGO:s har varit att slå mot deras ekonomi. I

egenskap av ledare för den största PLO-fraktionen, Fateh, har Yassir Arafat strypt de pengaflöden som tidigare gick genom PLO till de tre vänsterfraktionerna. De rörelser som står dem nära har varit välorganiserade, deras hälso- och jordbruksarbete har haft högre kvalitet än Fatehs, men sedan fredsprocessen lades ut i en riktning som de ogillade har Arafat sett till att tumskrubarna dragits åt.

Här vilar också ett tungt ansvar på västvärlden. Efter uppmaningar från myndigheten har det mesta av det bistånd som gått till NGO:s med band till någon av de tre vänsterfraktionerna omprövats och dirigerats om till myndigheten själv. Givarna peststämplade snabbt de organisationer som förhöll sig kritiskt till fredsprocessen. I Sverige återspeglades detta i den hetskampanj som solidaritetsorganisationen Emmaus-Björkå utsattes för 1994 för att den stödde "fredsmotståndarna" i PFLP med pengar och kläder. Så har myndigheten stärkts i sin ställning och floran av folkliga rörelser slaknat – till grovt förfång för framväxten av ett civilt samhälle i de självstyrande enklaverna och för hjälparbetets kvalitet.

Eliten återupplivas

Samtidigt underblåser myndigheten så kallade "familjeförbund" – ett slags patriarkala välgörenhetsföreningar för medlemmarna i en klan eller släkt – som får sina licenser upphävd om de ägnar sig åt politik. Återupplivandet av den traditionella eliten fortskrider och är en del i bygget av myndighetens institutioner. Hanna al-Atrash sitter idag på Beit Sahours borgmästartron som om ingenting har hänt, rehabiliterad från ovan.

Några kommunalval har inte hållits – istället utser Yassir Arafat på egen hand borgmästare och bereder plats åt de gamla jordägarfamiljernas företrädare i administrationen. Institutionerna är så konstruerade att det är han som har sista ordet. Utnämningarna sker uppifrån, ansvarsfördelningen är oklar, genomskinligheten obefintlig. De självstyrande enklaverna är utstuderat översållade av Arafat-affischer, och det har förekommit incidenter där presidenten har straffat redaktörer för att de inte placerat nyheter om honom på sina tidningars framsidor.

Allt detta går att förstå. Det är inte, menar Robinson, resultatet av någon särskild arabisk mentalitet, "eller ens en biprodukt av Yassir Arafats psyke", utan nödvändiga ingredienser i myndighetens arbete för att säkra sin makt över de självstyrande enklaverna. Myndigheten "litar inte på sitt eget samhälle". Den har kommit till utifrån. Den har anlänt till ett folk som nyss organiserat en långtgående erövring av makten i sina liv i konfrontation med Israel, och med sig har den uppgiften att konsolidera sin egen makt, i samarbete med Israel.

"I synnerhet litar myndigheten inte på den nya politiska elit som frambringade intifadan", skriver Robinson. För att lägga den under sig har PLO-ledningen varit tvungen att motverka allt det som utmärkte den, att bygga myndigheten som en antites till intifadans strukturer. Antitesens ingredienser är: auktoritärt styre, allians med den traditionella eliten, korruption och personalisering av makten. "Detta är logiken i bildandet av den palestinska staten efter Oslo."

Och, på ett djupare plan, som väcker grundläggande frågor: "Den spridning av makt, i nedåtgående riktning som ägde rum under intifadan står i konflikt med behovet att centralisera makten under statsbyggnadsprocessen". Statsbyggnadsprocessen som sådan, tycks han vilja säga.

Social bas

Men svävar då den palestinska kvasistaten i luften? Är det bara ur Arafats självbevarelsebehov som myndighetens makt växer? Räcker "logiken i bildandet av den

palestinska staten" – konflikten mellan intifadans nya elit och PLO-ledningen – till för att förklara utvecklingen i de självstyrande enklaverna ?

Otillfredställda ögon söker en social bas under myndigheten. De letar efter en samhällsklass som uttrycker sina intressen genom Yassir Arafat, ett skikt av härskande palestinier som drivit fram och backar upp PLO-ledningens styre. Det kan inte vara den traditionella eliten, ty som vi sett räddades den med nöd och näppe från sin undergång av en tillskyndande Arafat. Den har aldrig varit så socialt svag som vid tidpunkten för myndighetens etablering och kan därmed knappast ha legat bakom den. Att en allians har ingåtts mellan de två beror snarare på att myndigheten ser den traditionella elitens svaghet som en garanti för sin egen styrka; just genom att liera sig med en åldrad överhet utan egen makt har den skaffat sig en partner som är beredd att gå i koppel i dessa så främmande och hotfulla områden. Det är myndigheten som använder sig av den traditionella eliten – inte tvärtom.

Men finns där ingen palestinsk borgarklass? För att svara på det måste optiken riktas om mot den andra sidan i den israelisk-palestinska konflikten: mot sionismen. Det är den sionistiska staten som genom sin ockupation präglade Västbankens och Gazaremsans samhällsstruktur under de senaste tre decennierna, och det är således i dess karaktär som svaret på frågan om myndighetens sociala bas måste sökas.

Sionismen - läran att det judiska folket, utspritt över hela världen, bör återsamlas i Palestina och där bygga sin egen stat - formulerades under andra hälften av 1800-talet. Redan från början hade den nära band till imperialismen. De sionistiska pionjärernas hopp stod till att någon av de stora kolonialmakterna skulle adoptera deras idé och skära till en judisk koloni åt dem. Under Theodor Herzls ledning bearbetade de Frankrike, Storbritannien, Tyskland, Ryssland och Turkiet. Påtryckningarna gav resultat. År 1917 deklarerade Storbritanniens utrikesminister att ett "judiskt nationalhem" skulle skapas i Palestina. Det var startskottet för den sionistiska kolonisering under brittiskt överinseende som utmynnade i staten Israels tillkomst 1948.

Men sionismen var inte som andra kolonialismer. Sionisterna koloniserade inte Palestina för att serva sitt moderland utan för att skapa det. Deras koloniala projekt var tänkt att sammanfalla med bildandet av den judiska nationalstaten. Sionismen var således nationalistisk.

Ingen satellitklass

Som bekant infann sig ett problem: det tilltänkta territoriet var redan bebott. Invånarna där hade ingen tanke på att självmant ge sig av för att lämna plats åt en annan folkgrupps nationsbygge, varför de och de sionistiska kolonialisterna utvecklade en oförsonlig antagonism till varandra. Av detta följer att sionismen inte förhöll sig till infödingarna, det vill säga palestinerna, på en vanlig kolonialmakts vis.

I en klassisk kolonial situation är inkräktarnas främsta intresse att exploatera infödingarna och profitera på dem, deras resurser och deras arbetskraft. För att göra det knyter den till sig en inhemsk privilegierad klass av infödingar, som "passar på att dra fördel av kolonialexploateringen". Men sionismen etablerade aldrig någon satellitklass i det palestinska samhället. Fördrivningen av den stora majoriteten av infödingarna i samband med Israels etablering 1948 gjorde klart att sionisterna inte var ute efter att suga ut dem, utan efter att få bort dem, ta deras plats och skilja dem från deras resurser. De vägledades inte av kapitalistiska principer, men väl av en aggressivt expansionistisk nationalism.

Ockupationen av Gazaremsan och Västbanken, 1967 var en fortsättning på det sionistiska

projektet. Den syftade till att införliva dessa områden i staten Israel. Det har skett genom byggandet av bosättningar som tar landet från palestinierna.

Den israeliska ockupationsmakten har förstört den produktionskapacitet som tidigare fanns på Västbanken och Gazaremsan. Ingen utveckling har tillåtits. Inga plantager eller gruvor har anlagts för att producera råvaror, inga normala kolonialföretag har sjösatts. För att beskriva den ekonomiska genomklappning som bestått de ockuperade områdena har ekonomen Sara Roy lanserat begreppet "av-utveckling". Det har redan framgått att den traditionella jordägande eliten drabbades hårt av ockupationspolitiken. När ingen ny produktiv verksamhet initierats för att fylla tomrummet från den konfiskerade jorden har det heller inte funnits utrymme för en annan härskande klass - en klass av mellanhänder och ekonomiska samarbetsmän - att växa fram. Inga palestinier har, i den meningen, kunnat "passa på att dra fördel av kolonialexploateringen".

Konsekvensen av detta är att det inte existerar någon palestinsk borgarklass. Det innebär att den palestinska myndigheten saknar bas i sitt samhälle, i begreppets historiematerialistiska mening. Att etikettera den som en borgerlig institution, ett uttryck för en borgerlig revolution, håller därför inte.

Nyrika palestinier

Den palestinska myndigheten förefaller istället vara... sin egen sociala bas. Men det ter sig underligt. Kanske är det snarare så att myndigheten är på väg att föda fram en social bas inom sig själv. Faktum är att det under de gångna fem åren har utkristalliserats ett skikt av palestinier som profiterar på monopolföretag, hotell, kasinon och liknande enheter som står i deras ägo. De utövar en för de ockuperade områdena ny kapitalackumulation.

Dessa nyrika palestinier, som bor i påkostade lyxvillor i de självstyrande enklavernas stadskärnor, har det gemensamt att de befinner sig på de högre våningarna i myndighetens administrationsbygge. Det är dessa positioner i myndigheten som ger dem inflytande över ekonomiska verksamheter och transformerar dem till en sorts kapitalister. Kausaliteten förefaller här gå i motsatt riktning mot vad man skulle kunna tro. Det är (kvasi-)staten som ger upphov till en (än så länge kvasi-)borgarklass, och inte tvärtom.

Dock kan det invändas att det redan finns en palestinsk borgarklass på annat håll, nämligen i gulfstaterna. Dit flydde år 1948 en relativt omfattande grupp av palestinier som sedan kom upp sig inom oljekapitalismen. Under decennierna av motståndskamp stödde de Arafat och sponsrade Fateh, vars nationella linje utan några socialistiska inslag föll dem i smaken. Deras kapital betydde en hel del för att säkra Fatehs dominans inom PLO. Myndighetens etablering skulle såtillvida kunna betraktas som en triumf för den borgerliga PLO-fraktionen.

Men det är svårt att se att det skulle finnas en mer direkt bro mellan gulfpalestinierna och myndigheten. Efter att PLO-ledningen tagit parti för Saddam Hussein i gulfkriget 1991 kastades hundratusentals palestinier ut ur Kuwait och Saudiarabien, de två viktigaste oljestaterna som också själva stött Fateh. De palestinska oljekapitalisterna förlorade därmed sina inkomstkällor. Därmed sinade bidragen till PLO-ledningen, som tvingades lägga ner kontor och aktiviteter och 1992 vacklade omkring på konkursens rand. Fredsprocessen började alltså när den palestinska gulfborgerligheten stod svagare än någonsin – precis som i fallet med den traditionella eliten på Västbanken och Gazaremsan. Att den idag skulle ha någon större betydelse för självstyret är knivigt att påvisa.

Återinföra ordningen

Emellertid. Myndigheten har en social bas utanför sitt samhälle. För att förstå hur den formats

går det att ta hjälp av Frantz Fanon, den kanske främste uttolkaren av kolonialismen. I sin bok *Jordens fördömda* skriver han i ett nästan kusligt profetiskt avsnitt: "Massornas våld kommer i häftig motsättning till ockupationsmaktens styrkor och läget försämras. De ledare som befinner sig på fri fot är livligt verksamma. Plötsligt har de med sin byråkrati och sitt resonabla program blivit överflödiga och man ser dem försöka ett sista hyckleri, att långt ifrån händelsernas centrum 'tala i den nedtystade nationens namn'. I allmänhet kastar sig kolonialismen begärligt över detta oförmodade fynd, omvandlar dessa överflödiga till interlokutörer och ger dem på fyra sekunder oberoende med skyldighet för dem att återinföra ordning."

Detta är just precis vad som utspelade sig under perioden mellan intifadans första stenar år 1987 och handslaget mellan Yassir Arafat och Bill Clinton utanför Vita Huset sex år senare. Fanons "massor" var då de palestinska massorna på de ockuperade områdena, "de ledare som befinner sig på fri fot" var PLO-ledningen i Tunis och "kolonialismen" var Israel och USA. Det gick visserligen inte på fyra sekunder – det tog flera år. Men som följd av handslaget 1993 gav verkligen Israel och USA ett visst självstyre åt Arafat och PLO-ledningen med skyldighet för dem att återinföra ordning.

Det var inte bara den traditionella eliten och gulfborgerligheten som stod svaga åren –92 och –93, när "fredsprocessen" tog sina första steg. Det gällde också i högsta grad för PLO-ledningen. Visserligen hade den lyckats tämja intifadan och leda in den i ramar som stod under dess kontroll, men situationen på de ockuperade områdena var ändå inte vad den önskade. Fraktionerna slogs med varandra. Hamas växte sig allt starkare och – vilket var ytterst genant för PLO-ledningen som gjorde allt för att stoppa det – hundratals palestinska kollaboratörer mördades. I själva verket var vågen av mord på kollaboratörer en sorts missriktad protest från intifadans unga militanta aktivister mot att Tunis tagit över deras uppror. Arafats alla vädjanden till dem om besinning tycktes snarast få motsatt effekt.

Intifadan var splittrad, modlös, på väg utför. Det var i mångt och mycket ett resultat av PLO-ledningens egen politik, men det slog likafullt tillbaka mot den själv. Massorna bröts mot varandra i oberäknliga konvulsioner, och upprorets förfall medförde att den palestinska frågan inte längre var lika aktuell i världen som mellan 1987 och –90. Efter stödet till Saddam Hussein frystes PLO-ledningen ut av såväl gamla allierade arabländer som av Israel och USA och betraktades en tid som paria. Den kunde inte längre spela rollen av "interlokutörer" – ingen lyssnade när den talade i den allt mer bortglömda "nedtystade nationens man". Och samtidigt var den på väg att gå i ekonomisk konkurs.

Oslo-förhandlingarna

I detta läge fanns en möjlighet för Arafat. Han kunde radikalt sänka sina politiska krav; det vill säga kraven på flyktingarnas återvändande, nationellt självbestämmande i form av en stat på Gazaremsan och Västbanken med östra Jerusalem som huvudstad, och så vidare – och förklara inför Israel och USA att han var beredd att ingå en överenskommelse i utbyte mot betydligt mindre än så. Detta var också just vad han gjorde i Oslo-förhandlingarna. Och vips! Israel och USA kastade sig "begärligt över detta oförmodade fynd", omvandlade de akut överflödiga till hyllade interlokutörer och...

När de förhandlat färdigt ledde Clinton ut Rabin och Arafat på Vita Husets gräsmatta. Där undertecknades det fredsavtal som å ena sidan förde in PLO-ledningen i världspolitikens centrum och räddade den från konkurs, å andra sidan tog död på palestinafrågan i dess dittillsvarande tappning. Där släcktes en av 1900-talets mest envisa revolutionshärdar, som i intifadan antagit sin hittills farligaste gestalt. "Ledarna" fick sitt, "kolonialismen" fick sitt.

Det är viktigt att inse att de självstyrande enklaverna inrättades i första hand av Israel och i andra hand av USA. Inte av FN, inte av en klasskraft inom det palestinska samhället eller av någon annan. Den sionistiska ockupationsmakten grupperade om sig, gick ut ur de större städerna och lämnade dem öppna för Arafats poliser därför att den och dess allierade hade ett intresse i detta. När premiärminister Rabin försvarade fredsprocessen i det israeliska parlamentet Knesset argumenterade han just för att det var mest rationellt att lägga ut uppgiften att slå ned fortsatt kamp mot ockupationsmakten på palestinsk entreprenad. "Palestinierna kommer att vara bättre på det än vad vi har varit", sade han i september 1993, bland annat för att de inte kommer "att tillåta några överklaganden till en Högsta Domstol."

I Kairo-avtalet lovade PLO-ledningen staten Israel att garantera "den personliga säkerheten för dess medborgare på Västbanken" (det vill säga bosättarna). Och i den senaste utväxten på Oslo-trädet, Wye River-avtalet som slöts i december 1998, blir det ännu tydligare vad arrangemanget mellan Israel och PLO-ledningen syftar till. Merparten av avtalstexten upptas av föreskrifter för hur palestinierna själva ska sörja för bekämpningen av "terrorism" och "uppvigling" – de officiella israelisk-amerikanska termerna för alla former av motstånd.

Skatteöverföringar

Det palestinska motståndet befinner sig i skrivande stund på en historisk bottennivå eftersom det nu också har en egen regim emot sig. Denna regim springer ur den organisation som förkroppsligat deras strävanden i fyra decennier, men PLO hade – vilket de flesta palestinier inte till fullo insett – fått en ledning som var beredd att sälja ut dem och acceptera rollen som deras fångvaktare för att säkra sin egen makt. Det var det behovet som fick Arafat att backa på sina politiska krav.

I sin bok sammanfattar Glenn E Robinson processen så här: "Grovt uttryckt lyckades PLO-ledningen i Tunis fånga den politiska makten på Västbanken och Gazaremsan inte för att den ledde revolutionen, utan för att den lovade att avsluta den". Oslo-avtalet var slutpunkten i en dialektik där Israel och USA gjorde Arafat till sitt verktyg, medan Arafat använde Israel och USA som transportmedel för upprättandet av sin myndighet.

Förutom i sig själv har alltså den palestinska myndigheten en social bas utanför sitt eget samhälle, hos imperialismen. Detta tar sig konkret uttryck i att så mycket som 94 procent av dess intäkter förmedlas av utländska händer. Sextio procent kommer från Israel, varav det mesta består av skatteöverföringar. Dessa fungerar enligt ett avtal som reglerar de ekonomiska förbindelserna mellan myndigheten och Israel där det stadgas att de varor som är på väg till de självstyrande enklaverna ska beskattas vid de israeliska gränsövergångarna.

Skatterna ska sedan föras över till myndigheten senast sju dagar efter att de samlats in – men vid upprepade tillfällen har den israeliska regeringen hållit på överföringarna när den funnit Arafat misshaglig. Det är som att stoppa bomull i halsen samtidigt som man trycker ihop näsan på sin nästa. Det är ett oerhört påtryckningsmedel: hela importskatten i Israels händer! Den motsvarar nästan hälften av myndighetens budget. Resterande 34 procent utgörs av bistånd från USA, EU och Japan.

Denna analys av Israels och imperialismens överhöghet, som i stort sammanfaller med Edward Saids, förklarar en hel del – men ändå inte allt. Det kan inte förklara varför den interna sociala revolutionen inte fullbordades. Det kan inte svara på varför folkkommittéerna inte fördjupades och konsoliderades, varför kvinnorna inte frigjorde sig helt från familjens grepp, varför den palestinska arbetarklassen inte krossade den traditionella eliten eller varför massorna inte överflyglade PLO-ledningen. Hade dessa mål förvekligats skulle avtalet mellan

"ledarna" och "kolonialismen" varit en omöjlighet. Så, återigen: varför?

Intifadans dilemma

Palestiniernas kamp är nationalistisk. Den syftar till att dyrka upp ett stängt och förnekat rum åt en nation som i allt väsentligt redan finns till – den palestinska nationen. Kampen gäller utrymmet för nationen, inte innehållet i den. Detta betyder att försök att omgestalta de inre relationerna kan åsamka nationen skada i dess strävan, eftersom de hotar att klyva den och spränga den behövliga sammanhållningen.

Å andra sidan kan den nationalistiska kampen inte nå någon framgång – vilket är övertydligt i det palestinska fallet – utan att mobilisera sina kvinnor, sina arbetare, sina fattiga. Under intifadan drevs kampen av dessa grupper, och just därför var den så väldig. Men med dem vid den politiska fronten öppnades fönstret för inre vädring. Försök att omgestalta relationerna mellan palestinierna kom som en naturlig följd av att de grupper som hade intresse i detta sköt fram sina positioner för nationens skull.

Detta var intifadans dilemma. I kvinnornas fall yttrade det sig så: intifadan hade inte blivit vad den blev utan deras medverkan, men deras uttåg ur hemmet skakade den traditionella patriarkala familjen som håller samman det palestinska samhället. En backlash var måhända oundviklig, ty utmaningar mot familjen kunde bara alltför lätt tolkas som en utmaning mot nationens förmåga att hålla samman i en extremt utsatt situation.

Ungefär detsamma gällde relationerna mellan arbetarklassen och den traditionella eliten. Alla palestinierna hade under intifadan ett gemensamt intresse av att trygga sin överlevnad genom att skaka av sig sionismen, vilket framgick av att även affärsinnehavare och andra icke-proletära lager faktiskt deltog i upproret. Sammanhållning var därmed en faktor som höll tillbaka och dämpade arbetarklassen. En grimma sattes på den sociala revolutionen, gjorde den tveågsen och obeslutsam.

Denna nationella sammanhållning yttrade sig under intifadan i fortsatt lojalitet till PLO-ledningen. Massorna gick visserligen i praktisk handling långt före ledningen och drev politiken på egen hand genom sin direkta aktion. Men de utmanade aldrig PLO-ledningen symboliskt eller ideologiskt. De sade aldrig rakt ut: "nu klarar vi oss själva, vi struntar i Arafat", trots att det var just vad de gjorde i praktiken. Tvärtom hyllades PLO-ledningen i slagord och graffittimålningar där troheten betygades om och om igen. Det enkla skälet till detta är att palestiniernas kamp är nationalistisk, och att PLO i allmänhet och Arafat i synnerhet sedan mitten av sextiotalet har utgjort kartan över den palestinska nationen.

Den sociala revolutionen formade upproret men talade inte med sin egen röst. Arbetar-klassen och kvinnorna förlorade sin makt, uttryckt i folkkommittéerna, därför att de för den nationella sammanhållningens skull inte gjorde ett politiskt program av den.

Elitens återkomst

Paradoxalt nog gynnades inte nationen av detta. Familjens och den traditionella elitens fulla återkomst har inneburit att den nationalistiska kampen tappat sin massglöd: med kvinnorna och de arbetande sociala skikten avpolitiserade och avmobiliserade lägger den sig ner och förtvinar. Och med PLO-ledningen som återkomstens riddare har kampen fått ett ny snara om sin hals.

Det har, som beskrivits ovan, börjat växa fram ett skikt av palestinierna som kan "dra fördel av kolonialexploateringen" och härleder sin makt ur Israels delegering av ansvaret för den allmänna ordningen. Det innebär – och detta är en avgörande förändring – att det i framtiden

är ett villkor för den palestinska frihetskampen att röja undan den egna överhet som lever i symbios med kolonialmakten. Intifadans dilemma har lösts upp. Kampen har nya, klassiskt koloniala ramar över sig, som redan i förväg har skörtat upp den nationella sammanhållning som under intifadan klavband den sociala revolutionen.

Nästa stora palestinska utbrott måste göra den "egna" myndigheten till en måltavla. Inte bara för att denna står i vägen för inompalestinsk demokrati och jämlikhet, utan lika mycket för att dess poliser är de första att ställa sig i vägen för de demonstranter som vill kasta sin vrede över den fortsatta ockupationen.

En svag föräning om eventuella framtida drabbningar mellan de palestinska massorna och myndigheten gavs av de strejker som de självstyrande enklavernas lärare genomförde våren – 97 och våren –99. Lärarna har stridit för att myndigheten ska avsätta mer pengar till utbildningssektorn och höja deras usla löner. De har organiserat sig utanför den Fateh–dominerade fackföreningsfederationen, valt sina egna strejkkommittéer och gjort myndigheten påtagligt störd. Hittills har de blivit mer slagna än framgångsrika, men de bildar ändå något slags nyhet om en möjlig framtid.

Andreas Malm

Artikelförfattaren studerar för närvarande internationella relationer vid universitetet i Stockholm. Har flera gånger rest i palestinska områden, bodde och arbetade i våras i Betlehem. Ny medarbetare i Röda Rummet.

Palestinafrågan i årtal:

1947-49 Sionisterna går segrande ur kriget med araberna och etablerar staten Israel på 77 procent av Palestinas yta. När man idag talar om Israel avses detta område

1967 I sexdagarskriget ockuperar staten Israel resten av Palestina, det vill säga Västbanken, Gazaremsan och östra Jerusalem. Det är på dem uttrycket "de ockuperade områdena" syfter.

1987 Det palestinska upproret, som snabbt får namnet intifadan (efter det arabiska verbet för "skaka av sig"), bryter ut.

1988 PLO erkänner staten Israel och accepterar tvåstatslösningen

1991 Arabisk-israeliska fredsförhandlingar inleds i Madrid

1993 Som ett resultat av förhandlingarna i Oslo ingår Israel och PLO den principöverenskommelse som utgör grunden för det som går under benämningen "fredsprocessen". Detta är Oslo-avtalet, men själva undertecknandet av det sker på Vita Huset gräsmatta.

1994 Kairo-avtalet ingås som ett led i fredsprocessen. I enlighet med detat införs självstyre på delar av Gazaremsan och i Jeriko. Yassir Arafat återvänder med följe till det palestinska landet och inrättar sin myndighet.

1995 Självstyret utökas på Gazaremsan och införs i alla större städer på Västbanken utom

Hebron.

1996 Fredsprocessen går helt i stå, bland annat till följd av den nyvalde högerpresidenten Netanyahus politik.

1998 Wye-River-avtalet undertecknas. Det genomförs emellertid inte, men återuppstår i augusti 1999 och skall enligt planerna vara fullt ut genomfört i januari år 2000. Det innebär i stort sett ingenting av beydelse (vissa obebodda ökenområden överförs till självstyret)

foto: Birgitta Lagerlöf

VART GÅR DEN PALESTINSKA KAMPEN?

– Självmordsbomber eller folklig massorganisering

Stenkastande ungdomar, dödsföraktande självmordsbombare och en Onkel Tom-lik Yassir Arafat med darrande underläpp är väl de ögonblicksbilder från det palestinska motståndet som främst ligger på våra näthinnor. Men vilka klassmotsättningar döljer sig under denna yta? Hur formerar sig makten i det palestinska självstyret? Och hur organiserar sig palestinerna mot den sionistiska ockupationen? Andreas Malm ger en bild av motståndets struktur och inneboende motsättningar under den andra intifadan.

I skrivande stund spekulerar det amerikanska världsherraväldets apologeter i om attackerna mot World Trade Center och Pentagon riktade sig mot det öppna samhället, friheten, moderniteten eller helt enkelt godheten. En sak utesluter de: att attackerna hade sin grund i fattigdom och förtryck. Eftersom Usama bin Laden är rik och aktionen förutsätter stora finansiella tillgångar kan inte ursprunget stå att finna i sociala förhållanden, hävdas det. Det är ett uselt argument. Det är som att påstå (inga jämförelser i övrigt) att arbetarrörelsen inte sprang ur arbetarklassens misär, eftersom Engels var fabriksägare och Kropotkin prins. Vad tunga delar av borgerligheten inte förmår inse är att även om vissa terrorister besitter individuella förmögenheter så får de sin analys, sina rekryter och sitt utrymme någonstans ifrån. De öser ur en reservoar av folklig vrede.

Inget enskilt källflöde till denna reservoar har större betydelse än den israelisk-palestinska konflikten.

I väst uppfattas sällan magnituden hos den förbrytelse som den sionistiska ockupationen av Palestina utgör. I Syd – främst i de arabiska och muslimska länderna – är den ett trauma som man lever med år ut och år in. De trettiofyra åren som Västbanken och Gazaremsan ockuperats upplevs där det amerikanska stödet till Israel som ett oerhört övergrepp och som en dubbelmoral utan motstycke. Omvärldens tystnad uppfattas som ett kriminellt bifall till det utdragna dådet. Det är omständigheter som har öppnat ett djupt sår i varje människa vilken befinner sig i en social situation där det är naturligt att känna solidaritet med palestinier. Ur detta sår kan de mest extrema och explosiva yttringar välla fram. De aktuella terroristernas motiv är ännu inte kända, men om de har sitt ursprung i islam – vilket det mesta talar för – kan man på goda grunder sluta sig till att en hel del av laddningen kommer från en irrationellt hängiven identifikation med det palestinska ödet. Om USA vill försäkra sig om att ingen någonsin mer kommer att vara beredd att kapa ett flygplan och köra in i en amerikansk skyskrapa gör man bäst i att avveckla den institutionaliserade terrorn mot det palestinska folket. Bara så kan det öppna såret i stora folkmassor läka.

Istället intensifieras just nu den synbarligen eviga förbrytelsen. Ockupationen blir mer brutal för var stund som går. Den israelisk-palestinska konflikten arbetar vidare på sin särställning som inte bara en av de allra mest långdragna och intensiva regionala konflikterna i världen, utan också en av dem som rymmer mest mänskligt lidande. Konflikten ständiga närvaro i nyheterna är ett tecken: i mer än ett avseende saknar den motstycke.

Den pågående intifadan är den israelisk-palestinska konflikten i sin hittills mest kritiska fas. Den är också ännu en akt i den palestinska revolutionen, som vid det här laget hunnit bli översvallande rik på erfarenheter, skiftningar och lärdomar.

Den andra intifadan är i mångt och mycket en pendang till den första. Intifadan av 1987-93 var det palestinska folkets storslagna massrevolution med rådsstrukturer, djupgående sociala omvälvningar, kontrarevolution från en statsmakt i vardande och allt annat som hör till (för en utförligare beskrivning av den första intifa-

dan, se min artikel Lågan som kvävdes i Röda rummet 4/99).

Det är mot denna bakgrund den andra intifadan framträder. Den följer på flera avgörande områden en helt annan logik. Den har andra ansikten, den luktar annorlunda, den producerar andra sorters människor och beteendemönster. Den är, kanske framför allt, en mycket mer våldsam och extrem kris än föregångaren. Oavsett kopplingarna till attackerna i USA är den sedan sitt utbrott en världshistorisk händelse som oundvikligen kommer att få ekon och konsekvenser.

Hur närmar man sig en sådan händelse?

Här kommer bara några teman av alla de tänkbara att beröras. Fokus ligger framför allt på den andra intifadans interna relationer: hur de sociala behoven ombesörjs under repressions undantagstillstånd, vilken form av revolutionär kamp som utövas, vilka klassintressen som präglar upproret. Därutöver sägs även något om intifadans avstamp i den havererade "fredsprocessen" och om mer allmänt nya drag hos revolten. Bland de viktiga teman som inte får någon eller bara ytlig behandling kan nämnas de palestinska fraktionernas utveckling och massorganisationernas – fackföreningarnas och kvinnorörelsens – uppgång och fall. (De är värda en egen artikel.)

Ett sätt att närma sig den andra intifadan är att ta sin utgångspunkt i sionismens karaktär av *nationalistisk kolonialism*.

Sionismen, så som den utvecklades under framför allt Theodor Herzls ledning, var från första början en kolonial rörelse. Den syftade till att lägga under sig icke-europeiskt territorium (kolonialismens konstitutiva urhandling), den hade en kolonial politisk diskurs och dess strategi var att göra sig accepterad som bihang till något av de stora kolonialmakterna (det blev Storbritannien som 1917 adopterade projektet). Men sionismen var inte som andra koloniala rörelser. På en avgörande punkt skiljde den ut sig: judarna hade inget land. Utan att vara i besittning av en nation – så som britterna, fransmännen, tyskarna, portugiserna och alla de andra – sökte de sig en koloni på vilken de skulle kunna anlägga en. Koloniseringen av Palestina var tänkt att sammanfalla med bildandet av den judiska staten; det ena gick inte att skilja från det andra. Sålunda var och är sionismen en nationalistisk kolonialism i en mening som inte gäller för något annat kolonialt projekt. Det är för att bygga den judiska staten som Palestina koloniseras.

INGEN SATELLITKLASS

Ur denna sionismens särskilda karaktär följer en rad säregna förhållanden. Främst gäller det den klasstruktur som den sionistiska ockupationsmakten etablerat på de ockuperade områdena. En traditionell kolonialmakt som är ute efter att serva sitt moderland iscensätter en viss form av kapitalackumulering i kolonin, och för att få den att fungera knyter den i regel till sig ett skikt av den inhemska befolkningen – en satellitklass.¹ I en klassisk kolonial situation är därför det koloniserade samhället kluvet i två skikt: ett som åtminstone delvis tjänar på kolonialmaktens närvaro och ett som uteslutande förlorar på den. Men sionismen har inte varit ute efter att serva, utan efter att skapa sitt moderland i kolonin. Ockupationen av Västbanken inklusive Östra Jerusalem och

Gazaremsan syftar till att fortsätta skapandet av moderlandet genom att införliva områdena i den judiska staten. Det förutsätter att de avhånds från palestinier. Därmed är en ömsesidig intresserelation till något skikt av den infödda befolkningen utesluten. Sionismens credo, med Sara Roys formulering, är "att det judiska folket var [och är, min anm.] det enda legitima kollektivet i landet Palestina". Utifrån en sådan position är det inte möjligt för den att erkänna närvaron av en klass av palestinier att samarbeta med.

Sionismen har inte kommit till de ockuperade områdena för att suga ut dem, utan för att ta ifrån palestinier deras land. Således etablerar inte sionismen någon satellitklass. Och inte bara det. Sionismen gör sig av med den satellitklass som finns i det palestinska samhället. Det blev tydligt omedelbart efter att de israeliska stridsvagnarna rullat in på Västbanken och Gazaremsan. De kom i ett syfte som ingen av deras föregångare – turkar, briter, jordanier, egyptier – hade haft. Den israeliska ockupationsmakten började därför snart behandla den inhemska, jordägande klassen på ett sätt som saknade motstycke.

Israel ärvde en typisk kolonial struktur där jordägande klanledare, så kallade *mukhtars*, stod i en position som mellanhand mellan tidigare dominerande centrum – Istanbul, London, Amman, Kairo – och befolkningen i den erövrade periferin. *Mukhtars* hade vant sig vid denna sin roll och beredde sig på att fortsätta att spela den under den nya härskarens regi. En av dem som ställde sig till israeliskt förfogande var Al-Khalils (Hebrons) borgmästare Muhammed Ali Ja'abari, som kontrollerade stora jordegendomar på södra Västbanken. Israel hade kunnat dra nytta av denna agrara satellitklass som erbjöd sina tjänster, men det hade förutsatt att man lämnat något i utbyte; att klassens intressen knutits till Israels. Intressena gällde i första hand jorden. Givet att Israel befann sig på sina ockuperade områden för att göra landet judiskt var detta alternativ emellertid uteslutet.

Istället för att begagna sig av den lediga agrara satellitklassen började Israel attackera dess fundament. De stora markarealer klassen ägde konfiskerades. Processen påbörjades första året efter ockupationen, men intensifierades när Likud vann valet i Israel 1977. En av de borgmästare som förlorade sina jordar var just Muhammed Ali Ja'abari, på vars mark den fundamentalistiska bosättningsrörelsens ökända centrum Kiryat Arba nu ligger. Han och andra medlemmar av jordägarklassen drabbades av den juridiskt grundlösa, rent godtyckliga expropriation som var själva villkoret för att de ockuperade områdena skulle kunna bli en del av den judiska nationalstaten. De fann därmed att deras mest grundläggande intressen stod i direkt motsats till Israels, och samlade på sig en djup personlig bitterhet. Denna bitterhet delade de med mindre bemedlade bönder och byar som

EN ARTIKEL AV ANDREAS MALM

Artikelförfattaren studerar ekonomisk historia vid Stockholms universitet. Han har ett flertal gånger besökt Palestina, senast i maj i år, och skriver regelbundet i Arbetaren och Internationalen om konflikten utveckling. Hans tidigare artikel om Palestina; Lågan som kvävdes, var införd i Röda rummet 4/99.

individuellt eller kollektivt ägt sin jord sedan generationer tillbaka, men som nu såg den försvinna till exklusivt judiska bosättningar.

Med förlusten av sin jord förlorade också *mukhtars* kontrollen över det palestinska samhället. Så länge palestinierna var bönder stod de i ett beroendeförhållande till *mukhtars*, som hade makt att ge eller inte ge dem tillgång till behövliga resurser. Den jordägande klassen inneslöt sina palestinier i ett nät av beskyddarrelationer. Men när nu marken konfiskerades av Israel skildes bönderna från jorden och utelämnades till lönearbete, i första hand inne i Israel. Allt fler palestinier proletariserades och lämnades i ett ekonomiskt beroende till israeliska arbetsköpare. Konsekvensen blev att en allt större del av den palestinska befolkningen gled ut ur *mukhtars* nät.

För britterna hade den jordägande klassens kontroll över det palestinska samhället varit ett avgörande instrument för bibehållandet av status quo i kolonin. De var mestare på att innesluta de prominenta jordägarklanerna i komplicerade socioekonomiska band av lojalitet. De agrara beroendenäten inne i det palestinska samhället utnyttjades genom fjärrstyrning för att hålla befolkningen nere. När Den stora generalstrejken mot brittisk och sionistisk kolonialism bröt ut 1936 (ett slags urintifada) använde sig britterna av en av de två främsta klanerna – Nashashibi – för att fysiskt krossa revolten. Men den israeliska ockupationsmakten handlade annorlunda.

Den israeliska ockupationsmakten sköt sig själv i foten. Den gjorde sig av med den enda klass som hade kunnat hålla tillbaka det folkliga motståndet mot ockupationen, ett agerande som var en nödvändig följd av sionismens väsen. Attacken mot den jordägande klassen hade kunnat utebli endast om sionismen kommit för att liksom sina föregångare göra periferin till centrums tjänare – det vill säga endast om sionismen varit något annat än den var.

Följderna av detta för det israeliska styrets stabilitet visade sig vid den första intifadans utbrott. *Mukhtars* hade vid det laget förlorat sin materiella bas – jorden – och var därför kraftigt försvagade. Det gällde inte minst de *mukhtars* som tilldelats borgmästarposter av israelerna. I början av år 1988 vände sig ett desperat Israel till dem med en bön om att lugna känslorna hos det palestinska folket och aktivt bidra till att släcka intifadans eld – men utan framgång. *Mukhtars* utgjorde inte längre en klass med makt över det palestinska folket. Till skillnad från på trettioalet fanns det ingen klass i det palestinska samhället som kunde ta sig an uppdraget att lägga band på massornas revolt.

OSLOAVTALET

Denna oförmåga att etablera en satellitklass i det palestinska samhället som kan hålla massorna nere är en inneboende motsättning i sionismen. Genom sin aggression river den ner det hinder för revolution som står uppställt inne i det koloniserade samhället. Sionismen etablerar ingen satellitklass och kan inte göra det med mindre än att den fransäger sig sitt mål. Men därmed producerar också den sionistiska ockupationsmakten sin egen dödgrävare: ett koloniserat samhälle utan inre klyvning.

Den grundläggande klasstruktur som växte fram på Västbanken och Gazaremsan under de två första decennierna av ockupation utmärktes

foto: Donald Boström

av att alla klasser förlorade på den. En sådan struktur är unik bland koloniserade samhällen, en säregenhet härledd ur sionismens karaktär: där saknas en motsättning mellan de klasser som har bundit sina intressen till kolonialmaktens och de övriga. Alla palestinier enas i sitt motstånd mot ockupationen. Det möjliggör en allmän folkresning.²

Detta ändrades emellertid med Osloavtalet 1993.

I Osloavtalet erkände PLO staten Israel som i sin tur erkände PLO som palestinernas legitima representant, ett schema för hur fred skulle uppnås lades fast. Konfliktens alla kärnfrågor sköts upp till framtida förhandlingar. Avtalets mest konkreta resultat blev istället etableringen av en palestinsk myndighet i ett antal små, självstyrande enklaver. För första gången i den israelisk-palestinska konfliktens historia utvecklade denna myndighet ett *embryo till en palestinsk satellitklass*.

Det första villkoret för att självstyret skulle upprättas var att myndigheten satte stopp för den palestinska revolutionen. I Osloavtalet och alla andra delavtal i den så kallade fredsprocessen (allra tydligast i Wye River-avtalet) ålades myndigheten att freda ockupationen från palestinska aktioner. Den åtog sig att garantera bosätternas säkerhet, upprätthålla ordningen runt israeliska vägsprårr, patrullera tillsammans med ockupationsstyrkorna, koordinera sin underrättelseverksamhet med Shin Bet

(Israeliska inre säkerhetstjänsten), slå ned på den militanta oppositionen och efter summariska rättegångar fängsla eller avrätta "terrorister" – i princip definierade som alla som utövade eller förespråkade fortsatt kamp mot ockupationen. Bakom Yitzhak Rabins beundrade fredsvilja låg framför allt en lärdom från sex års intifada: ockupationsmakten var på egen hand oförmögen att få ett slut masskampen. Det palestinska samhället måste klyvas och repressionen läggas ut på entreprenad. "Palestinierna kommer att vara mycket bättre på det än vad vi har varit", förklarade Rabin inför Knesset i september 1993. "De kommer att styra med sina egna metoder och, viktigast av allt, befria de israeliska soldaterna från att göra vad de nu kommer att göra."

Myndighetens säkerhetsapparat svällde också snart till fantastiska proportioner. De självstyrande enklaverna blev polistat i världen, Yassir Arafat omgav sig med tretton olika säkerhetstjänster, rättssystemet urartade i godtycke och juridisk förvirring för att kunna utföra sina uppgifter. I ledningen för säkerhetsapparatens växte ett skikt fram, personifierat i gestalter som Jibril Rajoub och Muhammed Dahlan, som skaffade sig en betydande politisk makt över de självstyrande enklaverna, och som en funktion av samarbetet och koordineringen sammanföll till stor del dess intressen med ockupationsmaktens.

En parallell process ägde rum på ekonomins

område. I myndighetens hägn såddes fröet till en klass som ägnade sig åt kapitalackumulation i samverkan med Israel. Individer i den högsta politiska ledningen – främst av alla Yassir Arafats ljusskygge rådgivare Khaled Salam. Men även en sådan personlighet som det palestinska parlamentets talman Abu Ala – bildade bolag som monopoliserade importen av bas- och stapelvaror från Israel. De köpte in exempelvis cement och tobak från israeliska företag och försäkrade sig om ensamrätt att sälja dessa produkter på de självstyrande områdena. Så kunde de inhösta profiler vars storlek förblev okänd – monopolbolagens finanser omsveptes i ett kompakt mörker. Uppenbart för alla och envar var dock att bolagen representerade en tendens till symbios med israeliska kapitalintressen och formeringen av en klass i myndighetens topp.

Ett annat uttryck för samma process var de "industrizoner" som planerades snart efter myndighetens tillkomst. En rad exportzoner av välkänd typ skulle enligt överenskommelser mellan myndighetens industriministerium och israeliska institutioner (däribland det israelisk-amerikanska konsortiet "Peres Center for Peace") uppföras i anknytning till de självstyrande enklaverna. Där skulle israeliska och andra utländska företag investera, medan myndigheten fick till uppgift att leverera den eftertraktade varan: billig palestinsk arbetskraft. Ett än mer perverst exempel på samma relation är de bemanningsföretag som vissa myndighetspersoner bildade under Oslo-åren. Genom dem hyrs palestinska arbetare ut till judiska bosättningar.

FÄNGELSEENKLAVER

Den nya ekonomiska klassen blev tidigt klart synlig i de självstyrande enklaverna. Påkostade villor byggdes i närheten av de utblottade flyktinglägren. Vissa projekt prålade öppet med sin glans, inte minst det väldiga kasinot Oasis som invigdes utanför Jeriko 1998 (mittemot flyktinglägret Aqabat Jaber). Oasis kontrollerades av Khaled Salam, tillsammans med ett österrikisk spelbolag och sekretesskyddade privata intressenter, och lockade genast enorma mängder israeler till roulettbord. Den iögonenfallande kasinobyggnaden blev själva symbolen för den nya klassen, livligt avskydd bland breda lager palestinier. Därtill kom alla de hotell och andra turistprojekt som uppfördes, inte minst i Betlehem inför 2000-årsfirandet. Förändringarna i klasstrukturen gick inte att ta miste på.

Osloperiodens historiska innebörd var alltså att sionismen för första gången etablerade ett embryo till en palestinsk satellitklass genom att liera sig med myndigheten. Det var på det här sättet som perioden utgjorde ett brott i utvecklingen. Det var aldrig någonsin fråga om att Israel erkände palestinernas nationella rättigheter – tvärtom – utan om att Israel växlade över till en annan strategi för att säkra sin hegemoni över de ockuperade områdena.

Men denna strategi renodlades aldrig, och kunde inte heller renodlas. Givet att sionismen på intet sätt övergav sin ambition att införliva de ockuperade områdena i den judiska staten måste den hamna i svåra motsättningar. Under Osloperioden försökte Israel göra både och - knyta till sig ett palestinskt skikt och beröva palestinerna deras land. Det senare står i motsättning till det förra. Osloperioden var därför

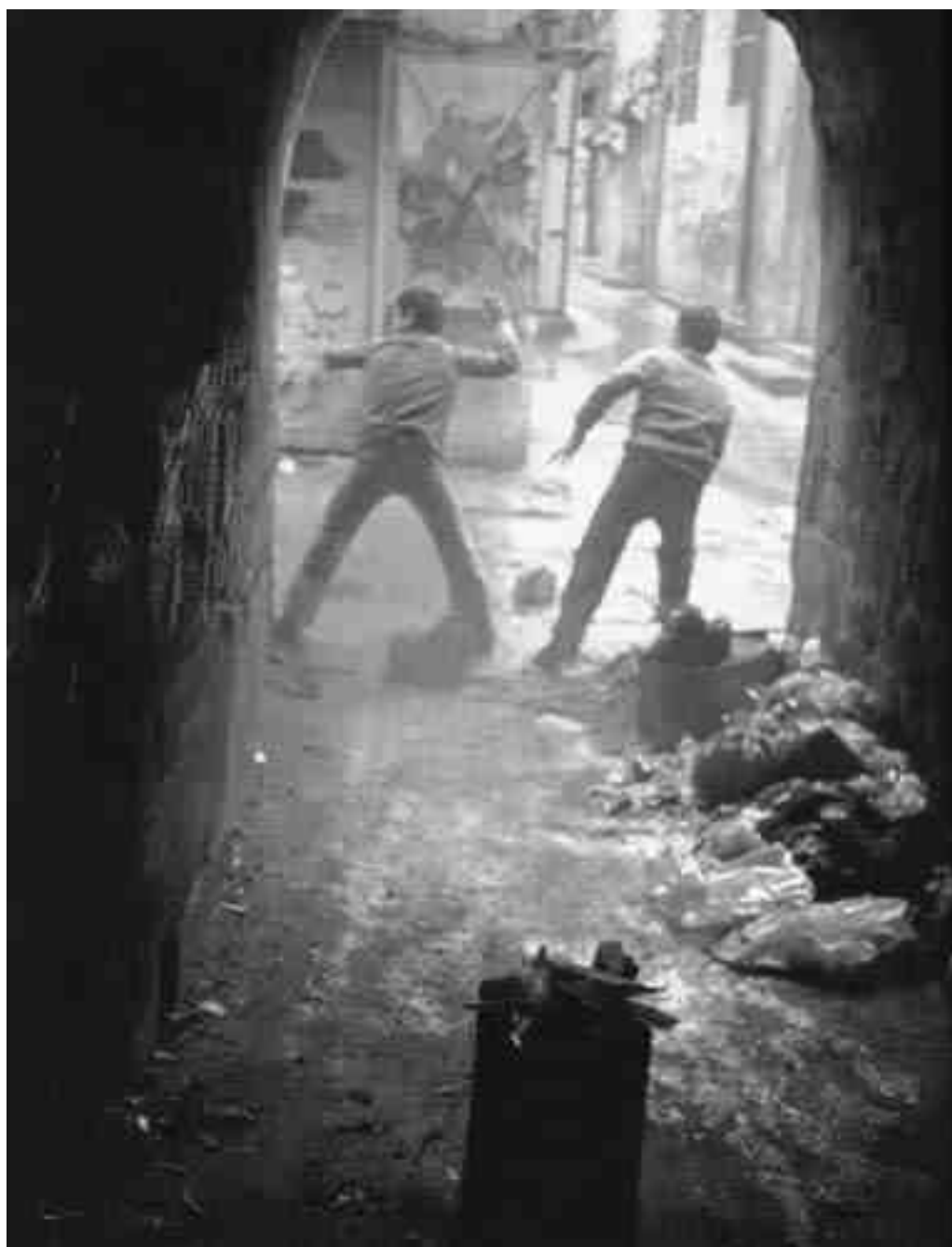

foto: Donald Boström

förutbestämd att bli ett mellanspel. Så länge sionismen drev sitt projekt vidare på de ockuperade områdena måste den förr eller senare stöta sig med *alla* palestinier.

Den fortsatta okkupationspolitiken kom sålunda att begränsa formeringen av en palestinsk satellitklass. Det gällde i första hand den avspärrningspolitik som bedrivits sedan 1993. Israel införde då en närmast hermetisk separation mellan Västbanken, Gazaremsan och Östra Jerusalem, mellan dem och Israel, samt – viktigast och värst av allt – periodvis mellan de självstyrande enklaverna och de delar av de ockuperade områdena som helt kontrolleras av Israel. Den senare avspärrningsvarianten utövas genom de förhatliga vägspärrar som omger de självstyrande enklaverna på alla sidor och kan täppa till dem närhelst okkupationsstyrkorna så vill. Genom detta system har Israel definierat de självstyrande enklaverna som storskaliga fängelser, utanför vars gränser klorna har slagits än djupare i landet. Koloniseringen och den etniska rensningen har hela tiden intensifierats runt enklaverna, som

skilts från varandra och från omvärlden.

Avspärrningspolitiken har naturligtvis varit fullständigt förödande för den palestinska ekonomin och den har även satt spärrar för en grundläggande palestinsk kapitalackumulation. Ingen kapitalackumulation kan växa sig stark och vital under de förhållanden som avspärrningarna medfört. Ingen handel kan fungera när varje transport måste vänta i timmar för att eventuellt få tillstånd att passera en vägspärr och inga normala ekonomiska förbindelser är överhuvudtaget möjliga när all rörelse kan strypas när som helst. Således har den kapitalackumulation som initierats från myndighetens högsta nivå förblivit ett foster och därtill ett missfoster. Det har inte varit möjligt för myndighetskapitalisterna att starta företag som ägnar sig åt produktion. De flesta industrizoner har stannat på pappret, eftersom deras verksamhet förutsätter allt det som avspärrningspolitiken slagit sönder. Tvertom har kapitalackumulationen varit parasitär och tagit formen av just sådana marginalföreteelser som importbolag, uthyrningsfirmor, kasinon och hotellbyggen.

foto: Donald Boström

Följden blev att utvecklingen av en satellitklass med kontroll över produktionsmedel och reell ekonomisk makt hämmades. Den materiella bas som krävdes för att satellitklassen skulle kunna genomsyra det palestinska samhället med sitt politiska program – samarbete med ockupationsmakten – inskränktes till ett i längden ohållbart minimum.

KVASISTAT

Samtidigt som avspärrningspolitiken stötte sig med den embryonala satellitklassens ekonomiska intressen motarbetade den fortsatta ockupationen myndighetens intressen som stat i vardande. Myndigheten kastade sig från sin födelse in en statsbyggnadsprocess och uppförde en administration – komplett med ministerier och kabinett – som i allt liknar en stat. Men den kom aldrig i åtnjutande av det som framför allt definierar en självständig nationalstat: suveränitet över ett sammanhängande territorium med gränser. Inte heller kom den i besittning av en armé, en valuta, ett utrikesdepartement eller kontroll över vatten, jordbruksmark och luft-

rum. Allt detta förvägrades den palestinska myndigheten av Israel genom den fortsatta ockupationen. Myndigheten låstes därmed in en status av kvasistat.

Under hela Osloperioden pågick förhandlingar mellan myndigheten och Israel. Genom dem försökte myndigheten tilltvinga sig ett utökat territorium, vilket låg i dess intresse som stat i vardande och dessutom sammanföll med de politiska visioner som individerna i myndighetens ledning fortfarande motiverades av. Istället konsoliderades och intensifierades dock ockupationen av det territorium utanför de självstyrande enklaverna som myndigheten ville åt. Därför kunde den aldrig helt uppgå i sin bestämning som marionett åt Israel. Den förblev hela tiden löst knuten till den palestinska befrielsekampen, i första hand som diplomatiskt projekt – men även som organisatoriskt. Myndigheten steg upp ur Al Fatah, PLO:s tyngsta fraktion, och med hjälp av Fatah har myndigheten haft ett politiskt ankar djupt nedsänkt i de palestinska massorna. De många säkerhetstjänsterna och polisstyrkorna har på sina håll

haft flytande gränser mot Fatahs gräsrotsorganisationer. Sammantaget förlänade detta den palestinska myndigheten en tve tydlig karaktär som embryo till satellitklass och som en byråkratiserad befrielsekamp.

”Fredsprocessens” produkt blev sålunda en mycket instabil situation på de ockuperade områdena. Israel hade gett myndigheten i uppdrag att formera en satellitklass, och det var också vad den gjorde – men den utvecklade endast ett embryo. Någon veritabel härskarklass med alla intressen odelat knutna till Israel blev den aldrig. Det kunde den inte heller bli, eftersom sionismen drev sitt införlivningsprojekt vidare. Tvärtom placerades myndigheten i en tve tydlig position av att fortfarande ha ett intresse i befrielse från ockupationen. Osloarrangemanget för fortsatt israelisk hegemoni över de ockuperade områdena var fullt av inre motsättningar.

HIZBOLLAHS INTÅG

I och med att ett embryo till satellitklass växte fram under 90-talet klövs det palestinska samhället i vad en aktivist har kallat ”Osloklassen” och ”alla vi andra”. Osloklassen nådde vissa politiska och ekonomiska privilegier tack vare fredsavtalen, och var därför benägen att hålla fast vid synen på förhandlingar som en framkomlig väg för det palestinska folket. Den upplevde samtidigt att dess maktställning begränsades av den fortsatta ockupationen, men kände lidandet i livet under ockupation i långt mindre utsträckning än ”alla vi andra”.

Alla vi andra – de palestinska massorna – var de som in på huden upplevde ockupationens konsolidering och intensifiering. Det var de som utan kompenserande privilegier drabbades av bosättningsgarnas våldsamma expansion hela vägen från Vita husets gräsmatta till sommaren år 2000 (antalet kolonister på Västbanken och Gazaremsan fördubblades mellan 1993 och 2000, Östra Jerusalem ej medräknat; särskild fart tog nybyggnationen efter att Ehud Barak valts till premiärminister 1999). Det var de som saknade myndighetsledarnas licenser att röra sig mellan de självstyrande enklaverna och mellan Västbanken och Gaza. Det var de som utan minsta skydd drabbades av alla inslag i ockupationsmaktens politik förblev vardag: husdemoleringar, arresteringar, dödsskjutningar, tortyr, vattenstöld...

Under hela 90-talet ackumulerades således ett missnöje på de ockuperade områdena i lika hög grad som mellan 1967 och 1987 – om inte ännu mer accentuerat. De palestinska massornas misstro mot myndighetens fred med den israeliska ockupationsmakten tilltog ständigt under perioden. På våren år 2000 nådde den en höjdpunkt, då oroligheter riktade mot myndigheten spred sig över de självstyrande enklaverna. I Gaza demonstrerade Fatah mot Khaled Salam och de andra monopolisterna sedan priset på flera baslivsmedel höjts. En grupp prominenta intellektuella och politiker distribuerade ett upprop mot myndigheten som bemöttes med järnåvar, Yassir Arafats stöd i opinionsundersökningarna sjönk som en sten. I maj utbröt svåra sammanstötningar mellan demonstranter och ockupationsstyrkor i samband med An-Naqbadagen (15/5, då minnet av de 750 000 palestinier som fördrevs när Israel kom till hedras med stora manifestationer) och en hungerstrejk utbröt bland palestinska fångar. Tecknen stod allt tydli-

gare skriven i skyn: de palestinska massorna skulle inte finna sig mycket länge till i att ockupationen cementerades.

Samtidigt hände något helt annat på en annan av fronterna i den israelisk-arabiska konflikten. Israel avvecklade sin ockupation av södra Libanon. Det var Hizbollahs förtjänst. Efter ett enträget gerillakrig, efter år av lågintensiv väpnad kamp som ockupationsmakten aldrig lärde sig behärska, beslöt Israel till sist att ge upp. Hizbollah verkställde beslutet. Under några dramatiska dagar i slutet av maj ryckte gerillan fram genom ockupationszonen och erövrade by efter by. Den israeliska armén och dess underlydande miliser övergav hals över huvud sina positioner och flydde över gränsen till Israel. In i det befriade landet tågade Hizbollah. De ökända tortyrcentren öppnades för allmän beskådan, fördrivna invånare återvände till hus de inte sett på tjugo år. Det var en bild som sände elektriska stötar långt in i det arabiska folket - och allra längst in i det palestinska. Israel gav upp ockuperad mark. Israel besegrades av en arabisk gerilla.

Sheikh Hassan Nasrallah, Hizbollahs ledare, dedikerade segern till det palestinska folket. I ett tal som en stor andel av de palestinska hushållen såg på sina satellitkanaler förklarade han att

”För att befria ert land behöver ni inte stridsvagnar eller flygplan. Om ni tar martyrerna till förebild kommer ni att kunna driva igenom era krav på den sionistiska angriparen. Om ni väntar på världssamfundet kommer ni ingenstans. Staten Israel må vara en kärnvapenmakt, men den är svagare än ett spindelnät.”

Han mötte gensvar. Händelserna i Libanon firades av en demonstration i Ramallah den 29 maj. Demonstranterna ropade:

Khalee nihkee al-makshoof
Låt oss tala klarspråk nu
Tanazulat ma bidnan shoof
Vi vill inte se fler eftergifter
Al hajjar t-hawwal Kalashnikoof
Stenen har förvandlats till en kalasjnikov

”Fredprocessen” skulle dock pågå ännu en tid. Kraftigt försenade inleddes den 11 juli år 2000 de så kallade ”final status-negotiations”, det vill säga förhandlingar mellan Israel och den palestinska myndigheten om en slutgiltig lösning på de problem som tillsammans utgör själva den israelisk-palestinska konfliktens kärna. För första gången skulle man nu ta i de heta frågor som lämnats därhän i Oslo: den palestinska nationalstatens tillblivelse och gränser, bosättningsarnas framtid, flyktingarnas öde och Jerusalem status. Förhandlingarna, som hölls i Camp David i USA under Bill Clintons energiska överinseende, pågick i inte mindre än fjorton dagar och slutade i totalt sammanbrott.

ARAFATS NEJ

Händelserna i Camp David är nyckeln till alla senare skeenden. Det var här något nådde vägsände och ett annat tog vid. Det var här det avgörande brottet mellan förhandlingar och våldshandlingar ägde rum. Kampen om opinionen under det sista året har därför i långa stycken varit en kamp om hur toppmötets historia

ska skrivas. Från första början, samma dag som sammanbrottet tillkännagavs, prånglade politiker som Ehud Barak, Bill Clinton och Göran Persson – med benäget bistånd av media – ut en bild som snabbt blev allena rådande. Den sade: – Under mötet i Camp David erhöill palestinerna ett exceptionellt generöst erbjudande som de av oförklarlig fredsfiendlighet tackade nej till. Med denna bild har skulden till kriget mot det palestinska folket sedan kunnat läggas på offren själva. Miljoner människor världen över har förts bakom ljuset.

Under den gångna sommaren har uppgifter om vad som egentligen hände i Camp David så smått börjat cirkulera i internationella media. Men den hittills mest detaljerade ögonvittnesskildringen av dagarna i Camp David har funnits tillgänglig på engelska sedan i april. Det är en av de palestinska delegaterna, Akram Hanieh, som i *The Camp David Papers* genom noggranna återgivningar av muntliga och skriftliga förslag och förhandlingar avslöjar mytbilden som i grunden falsk. I var och en av knäckfrågorna beskriver han vilka ”erbjudanden” palestinerna erhöill:

Bosättningsarna och gränserna. Med hänvisning till ”hotet från öster” (det vill säga från Jordanien, i fred med Israel sedan länge och kanske mest fridsamt av alla arabstater) insisterade den israeliska delegationen på att få behålla militärbaser, patrulleringsvägar och varningsstationer inne i tilltänkt palestinskt territorium. Kartor vecklades ut där mellan 10-14 procent av Västbanken annekterats av Israel. Tre väldiga bosättningsblock – i norr, i centrum och i söder – skar sönder Västbanken och de avgörande vattenresurserna förblev under israelisk kontroll. FN:s resolutioner 242 och 338, som stipulerar ett fullständigt israeliskt tillbakadragande från de områden som ockuperades 1967, ignorerades.

Flyktingarna. Den israeliska delegationen vägrade erkänna minsta ansvar för de 750 000 palestinernas flykt under kriget 1947-49. Den förnekade att människor fördrivits och byar förstörts, och upprepade istället den gamla propagandan om att massflykten registrerats av arabstaterna. Det enda israelerna kunde tänka sig att diskutera var en internationell fond för kompensation av de palestinska flyktingarna – på villkor att ersättning även utgick till de judar som lämnade arabländer under kriget – och ett återvändande för något tiotusental palestinier inom ramen för ”familjeåterförening”. FN:s resolution 194, som ger varje palestinsk flykting en rätt att återvända till den plats från vilken han eller hon flydde 1947-49, gavs inget beaktande.

Jerusalem. Här lanserade Israel det tidigare okända kravet att judar måste tillerkännas rätten att förrätta bön på moskéområdet Haram as-Sharif. Olika förslag på hur området skulle administreras presenterades för palestinerna, alla med en gemensam nämnare: israelisk suveränitet. De arabiska delarna av Jerusalem skulle enligt de israeliska och amerikanska förslagen splittras upp i sektorer av palestinsk suveränitet, halvsuveränitet och än lägre grader av suveränitet. Någon sammanhållen palestinsk huvudstad var det aldrig tal om.

Inget tillbakadragande från Västbanken. Inget återvändande för flyktingarna. Ingen huvudstad i Jerusalem. Detta var det erbjudande som palestinerna fick i Camp David. I utby-

te begärde Israel och USA att Yassir Arafat skulle underteckna den åtråvärda ”end of the conflict”-klausulen, ett löfte om att alla palestinska krav och anspråk på Israel härnäst var inställda och all politisk kamp nedlagd.

GENERÖST?

Ordet ”generöst” har alltså varit flitigt brukat som beteckning på detta erbjudande, och då i synnerhet på de kartor som gav palestinerna upp emot 90 procent av Västbanken. Men vad ligger i ordet ”generöst”? Att man ger mer än man måste. Att man delar med sig över rättvisans gräns och överlämnar något slags överflödande gåva. För att kunna vara generös – det låter sig härledas ur själva begreppet – krävs att man skänker av det man själv äger. Den som stjälar och sedan lämnar tillbaka stöldgodset är inte generös. Den som stjälar och sedan lämnar tillbaka 90 procent av stöldgodset är än mindre generös. Generös är ett ord som i detta sammanhang helt saknar mening. Israel gav inte ur egen ficka i Camp David. Israel diskuterade ett återlämnande av det som rättmätigt tillkommer palestinerna, det som enligt all internationell lag tillhör palestinerna. Att erbjuda mindre än 100 procent av det som måste ges, lägga sig under anständighetens gräns och sedan kalla det generöst – det är förtryckarens nyspråk. Om Israel erbjudit palestinerna Tel Aviv hade man kunnat tala om generositet.

Siffran 90 procent låter hög – det är ju nästan allt – men de 10 procent som saknas gör hela skillnaden mellan en palestinsk stat och fortsatt ockupation. Ja, om så bara tre eller fyra procent annekterades skulle den palestinska suveräniteten över Västbanken och Gazaremsan förbli en chimär. De stora bosättningsblocken i norra, centrala och södra Västbanken omfattar nämligen inte större arealer än så. Med dem på plats skulle området slutgiltigt berövas sin geografiska kontinuitet, ekonomiskt utbyte förhindras och enhetligt politiskt styre omöjliggöras. Västbankens invånare skulle sitta inlåsta i varsin hörn mellan strängarna av israelisk kolonialism. Detta är realiteter bakom siffrorna, kända endast för dem som har bekantskap med Västbankens sociogeografiska förhållanden.

En av de främsta experterna på området är Jeff Halper, koordinatör för Israeli Committee Against House Demolitions och den kanske starkast lysande stjärnan på den judiska antisionismens allt blekare himmel. Han har utvecklat en träffande liknelse för vad siffran 90 procent egentligen innebär. Om man tänker sig ett fängelse, så kan man lätt föreställa sig att 90 procent av fängelsets yta består av celler, korridorer, matsalar, rastgårdar och fritidsutrymmen av olika slag. Man kan till och med höja siffran till 96 eller 97 procent. På denna yta rör sig fångarna fritt. Men de resterande procenten upptas av en mur. Mer än tre, fyra procent av fängelsets yta utgör inte murens väggar – och ändå är det denna mur, dessa få procent som in i minsta centimeter definierar fängelsets karaktär och invånarnas belägenhet. På samma sätt med ett Västbanken där de stora bosättningsblocken annekterats till Israel.)

Erbjudandet i Camp David var i själva verket ett erbjudande om palestinsk kapitulation inför den sionistiska entitetens överlägsenhet. Det var ett hån mot alla palestinernas nationella rättigheter.

Ändå fanns det de i den palestinska myndig-

hetens ledande skikt som rådde Yassir Arafat att tacka ja. Exakt vilka som gjorde det och i vilken utsträckning är höljt i ett visst dunkel: i efterhand har alla varit noga med att framhålla sitt motstånd mot förslaget och sluta upp bakom presidenten. Men det är väl känt att de som talade för ett ja var just de *individer som stått i centrum för den embryonala satellitklassen*. De var, till skillnad från andra palestinier, beredda att tolka erbjudandet som det bästa som stod att få inom överskådlig tid ty de hade något att förlora. Deras intressen i Osloarrangemanget vägledde dem att inte förorda den brytning med "fredsprocessen" som ett nej med nödvändighet skulle innebära.

Men Yassir Arafat tackade nej. Orsakerna till detta historiska nej återstår att fastställa fullt ut, och det kan inte uteslutas att en så subjektiv faktor som Arafats egna politiska lidelser – hans livslånga engagemang för att skänka sitt folk frihet – faktiskt var avgörande. Men en djupare analys är också möjlig. Förkastandet av förslaget var ett intyg på att det embryo till satellitklass som vuxit fram inom den palestinska myndigheten *inte var tillräckligt starkt för att kunna driva igenom sin svaga vilja*. Yassir Arafats nej i Camp David gjorde klart att det inte fanns någon *reell kraft* i det palestinska samhället som var berett att agera som lydigt redskap. När Arafat valde att bortse från de bejakande råden, valde han i enlighet med intresset hos andra krafter inom den tvetydiga myndigheten. Camp David åskådliggjorde således på nytt sionismens inneboende motsättning; dess oförmåga att etablera en substantiell maktbas inne i det palestinska samhället som garant för underkastelse.

Därtill kan Arafats beslut ses som en anpassning till det politiska läget och de sociala styrkeförhållandena i de självstyrande enklaverna. "Alla vi andra", de palestinska massorna, var vid den här tiden så högljudda i sitt missnöje och den embryonala satellitklassen så försvagad efter "fredsprocessens" avstannande och ockupationspolitikens intensifiering att något annat än ett nej var omöjligt. På de ockuperade områdena florerar ett stort antal fantasier om vad som skulle ha hänt med Yassir Arafat om han tackat ja. Klart är att han inte hade överlevt politiskt – kanske inte heller fysiskt.

Med sammanbrottet i Camp David bröt också Osloarrangemanget samman. Den palestinska myndigheten abdikerade från sin roll som israelisk bandhund och de israeliska försöken att föreviga sin hegemoni genom denna myndighet kollapsade. Motsättningarna mellan den logik som krävs för en framgångsrik etablering av en satellitklass och den logik som följer av projektet att införliva de ockuperade områdena i den judiska staten löstes till förmån för den senare. Det fanns inte längre någon klass i vägen för ett nytt uppror.

Därmed nådde också det politiska projekt som myndighetens och Fatahs ledning bedrivit sedan 1993 vägs ände. "Fredsprocessen" hade definitivt misslyckats med att uppfylla palestiniernas nationella rättigheter, och massornas missnöje växte sig allt starkare. Situationen var mogen för en ny intifada.

STENAR OCH MOLOTOVCOCKTAILS

Den 28 september år 2000 trängde Ariel Sharon, dåvarande oppositionsledare i Israel, in på moskéområdet i Jerusalem. Han hade säll-

skap av flera tusen israeliska poliser. Med sig hade han också en gedigen meritlista av våldsdåd mot palestinier – massakrerna i flyktinglägren Sabra och Shatilla 1982 är bara de mest flagranta. Moskéområdet i Jerusalem är den tredje heligaste platsen för den palestinska majoritetsreligionen islam. Israel hade vid Camp David, som jag tidigare nämnt, fört fram det offensiva, tidigare okända kravet att judar skulle ges rätt att förrätta bön på området (vilket är upprinnelsen till de religiösa dimensioner som händelserna i september delvis antog). Nu gav regeringen sitt medgivande till Ariel Sharons intrång. Palestinierna kunde inte annat än uppfatta den som en provokation. De samlades för att skydda moskéerna och hindrade Sharon från att ta sig in i en av dem genom att sätta sig i hans väg. När han lämnat platsen utbröt kravaller, som inom några timmar hade spridit sig genom Östra Jerusalem ut till Ramallah.

Dagen därpå – det var en fredag – ställde 2000 israeliska poliser och skarpskyttar upp sig runt moskéområdet. Innan bönen var över hade de första kulorna sänts in i folkmassan. Fyra palestinier dog och 220 skadades bland moskéerna den dagen. Några timmar senare stod de ockuperade områdena i brand.

Den 30 september var Västbanken inklusive Östra Jerusalem och Gazaremsan ett eldhav av våldsamma massdemonstrationer. Runt varje stad pågick sammandrabbningar. Vid de checkpoints som markerar gränserna för zon A angrep tusentals palestinier ockupationsstyrkorna med stenar och molotovcocktails; så gott som

varje israelisk militärpostering möttes av vilda strömmar av demonstranter. Hela de ockuperade områdena flammade nu upp inom loppet av bara ett par dagar. Förloppet var lika spontant som det som utvecklades under december och januari 1987-88 – men mer förtäat.

Den palestinska myndighetens poliser hade vid liknande (om än mindre) episoder under 90-talet ställt sig i vägen för de protesterande och motat bort dem från israeliska posteringar. Nu höll de sig med få undantag vid sidan om. De ingrep inte mot befrielsekampen – så som myndigheten en gång tillkommit för att göra.

Under månader framöver rasade sedan kravallerna. De sjönk tillbaka en dag och tog ny fart nästa, koncentrerades till särskilt eldfångda punkter – Netzarim- och Karnikorsningarna i Gaza, Ayosh och Ar-Ram utanför Ramallah, Rakels grav i Bethlehem, bosättarkolonin i Al-Khalil – för att därpå ånyo sluka de ockuperade områdena i sin helhet. Deltagandet var massivt. En typisk dagsrapport i den israeliska högtidningen Jerusalem Post inleddes den 30 oktober med orden "IDF-soldater sköt igår ihjäl fem palestinska upploppsmakare, när hundratals palestinier slängde stenar och brandbomber och brände däck i svåra sammanstötningar över

Faktaruta - Palestinafrågan i årtal:

- 1947 - 49 Sionisterna går segrande ur kriget med araberna och etablerar staten Israel på 77 procent av Palestinas yta. När man idag talar om Israel avses detta område
- 1967 I sexdagarskriget ockuperar staten Israel resten av Palestina, det vill säga Västbanken, Gazaremsan och östra Jerusalem. Det är på dem uttrycket "de ockuperade områdena" syftar.
- 1987 Det palestinska upproret, som snabbt får namnet intifadan (efter det arabiska verbet för "skaka av sig"), bryter ut.
- 1988 PLO erkänner staten Israel och accepterar tvåstatslösningen
- 1991 Arabisk-israeliska fredsförhandlingar inleds i Madrid
- 1993 Som ett resultat av förhandlingarna i Oslo ingår Israel och PLO den principöverenskommelse som utgör grunden för det som går under benämningen "fredsprocessen". Detta är Oslo-avtalet, men själva undertecknandet av det sker på Vita Hustes gräsmatta.
- 1994 Kairo-avtalet ingås som ett led i fredsprocessen. I enlighet med detat införs självstyre på delar av Gazaremsan och i Jeriko. Yassir Arafat återvänder med följe till det palestinska landet och inrättar sin myndighet.
- 1995 Självstyret utökas på Gazaremsan och införs i alla större städer på Västbanken utom Hebron.
- 1996 Fredsprocessen går helt i stå, bland annat till följd av den nyvalde högerpresidenten Netanyahus politik.
- 1998 Wye-River-avtalet undertecknas. Det genomförs emellertid inte, men återuppstår i augusti 1999 och skulle enligt planerna vara fullt ut genomfört i januari år 2000. Det innebär i stort sett ingenting av betydelse (vissa obebodda ökenområden överförs till självstyret).
- juli 2000 Fredsförhandlingarna i Camp David mellan Palestina och Israel misslyckas.
- oktober 2000 Ariel Sharons besök på Tempelberget i Jerusalem blir startskottet för den andra intifadan.
- augusti 2001 PFLP:s generalsekreterare Abu Ali Mustafa mördas av Israel, vilket i praktiken även innebär en dödsstöt mot Osloavtalet.

hela territorierna." Längre ner stod att läsa att det "i de flesta städer på Västbanken hölls demonstrationer som ropade efter *jihad* eller heligt krig mot Israel".

De palestinska massorna var återigen i rörelse. På nytt utspelade sig den spontana massaktionen. "Vem som helst som bevitnade intifadan 1987-93 kunde inte undgå att känna en känsla av déjà vu", skriver två palestinska intellektuella i en analys. Grunden var lagd. Detta var den andra intifadan.

HOT MOT VÄRLDSORDNINGEN

Den andra intifadan presenterade omedelbart några avgörande innovationer. En nyhet var att upproret redan under de första dagarna svepte in i 1948 års områden. För första gången sedan staten Israels tillkomst reste sig nu den kvarvarande palestinska befolkningen mot det rasistiska system de lever under, i demonstrationer som från början hölls i sympati med bröderna och systrarna på de ockuperade områdena men som efterhand breddades och fördjupades till en allmän kris inne i Israel. Tretton palestinier med israeliskt medborgarskap sköts ihjäl i dessa demonstrationer. Kulorna suddade ut gränsen mellan palestinier i 1967 års och palestinier i 1948 års områden. De två delarna av samma folk – traditionellt så isolerade från varandra – behandlades likadant och enades under ett och samma öde.

Sedan demonstrationsvågen, som när den stod på sin höjdpunkt omfattade alla städer med någon koncentration av palestinsk befolkning, lagt sig har radikaliseringsprocessen av den palestinska minoriteten i Israel fortgått och fördjupats. Under An-Naqba-dagen deltog i år palestinerna i Israel för första gången i manifestationerna. Det var tydligaste tänkbara tecknet på att de brutit sina lojalitetsband med den stat där de har medborgarskap. Ledare för det arabiska samhället har profeterat om att en "social intifada" snart kommer att bryta ut inne i Israel, och de politiska skillnaderna tenderar att snabbt jämnas ut. Detta ger den andra intifadan en potential som den första aldrig hade. Även på hemmaplan, i hjärtat av staten Israel, står nu en miljonhövdad massa allt mer redo att utmana sionismen.

En annan ny dimension i den andra intifadan var det enorma gensvar som väcktes hos massorna runt om i arabvärlden. I och med att förloppet på de ockuperade områdena var mer förtätt än förra gången kunde det antända de politiska passionerna från Marocko till Oman med väldig energi. Under oktober månad sköljde således demonstrationerna över arabvärlden: i Rabat marscherade en miljon människor, i Jordanien infördes demonstrationsförbud sedan polis dödat flera demonstranter, i Libanon ställde folksamlingar upp sig vid gränsen mot Israel och hivade sten över stängslen. Världens ledare talade oroligt om att revolutionära situationer var förestående i flera arabiska länder.

För att förstå hur något sådant kunde följa på utbrottet av en palestinsk intifada krävs insikt i två faktorer. Å ena sidan bor, som vi redan varit inne på, en djupt känd solidaritet med palestinerna i den kollektiva arabiska själen; en känsla av att vara sårad i samma mån som palestinerna är sårade. Å andra sidan härskar ett utbrett missnöje med de korrupta regimer som inte förmår tillgodose sina invånares grundläggande behov, utan istället för en nyliberal ekonomisk

politik under IMF:s och Världsbankens diktat. Dessa två faktorer smälter samman i vreden över att de egna staterna inte gör någonting för att undsätta palestinerna. De arabiska regimernas passivitet är ett direkt resultat av deras beroende av USA och deras ekonomiska band till det imperialistiska systemet – inklusive Israel. Därför slår massornas sympatitrygningar över i konfrontation med de egna härskande klasserna och vice versa, på ett sätt som i grunden hotar världsordningens stabilitet i denna betydelsefulla del av världen. Solidariteten med palestinerna är således, i kraft av sin oerhörda känslomässiga laddning, den farkost i vilken de arabiska massornas revolt mot globaliseringen färdas.

Under intifadans senare skeenden har massdemonstrationerna runt om i arabvärlden falnat, men vid varje nytt extraordinärt övergrepp mot palestinerna dyker de upp på nytt. Kanske är detta den andra intifadans största resurs: så länge upproret pågår är den revolutionära situationen aldrig långt borta i arabvärlden. Skulle den rycka närmare skulle också vitala amerikanska intressen hotas, vilket som inget annat skulle kunna sätta materiell kraft bakom de palestinska kraven och pressa USA till en annan Mellanösternpolitik. Mången palestinier förlägger sina förhoppningar hit.

Även Hizbollah har deltagit i intifadan, med fortsatta operationer i den lilla del av södra Libanon (de så kallade Shaba'-jordbruken) som Israel fortfarande håller. Upproret har med andra ord gjutit samman frontavsnitten i den israelisk-arabiska konflikten. Det hotar Israels överhöghet mer än vad enbart demonstrationer på de ockuperade områdena gjorde förra gången.

FOLKKOMMITTÉER

När den första intifadan bröt ut i december 1987 svarade den israeliska militären med en repression som skapade undantagstillstånd i det palestinska samhället. En rad akuta problem uppstod: skadade demonstranter, stängda skolor, matbrist till följd av avspärrningar, inkomstbortfall, bosättare som bröt sig in och gick bärskagång i bostadsområden. Från och med januari 1988 hölls överallt på de ockuperade områdena möten i grannskap och kvarter, där människor diskuterade hur de skriande behoven kunde tillfredställas och resningen drivas vidare. I denna våg av öppna massmöten uppfördes den pelare som skulle komma att bli bärande för den första intifadan: *lijan sha'biya* – folkkommittéerna.

Den utlösande orsaken till att folkkommittéerna bildades var just undantagstillståndet; det var i hanteringen av de akuta problemen de hade sitt existensberättigande. En folkkommitté bestod i regel av fem underkommittéer med ansvar för områdena hälsa, utbildning, lagring av mat, jordbruk och säkerhet. Deras verksamheter samordnades av ett särskilt organ, vars medlemmar till en början huvudsakligen utsågs i öppna val. Det var i denna rådsliknande struktur kampen mot ockupationen tog form. Det var folkkommittéerna som under flera års tid sörjde för palestinernas vardagliga behov och som dirigerade konfrontationerna med militären. Samtidigt utlöst de en social revolution genom att dramatiskt förändra maktstrukturen i det palestinska samhället: den traditionella eliten, de patriarkala klanerna och PLO-ledningen

i Tunis förlorade alla greppet över palestinernas förehavanden. Bakom frontlinjerna var det här, i myllret av mikrodemokratier, som den verkliga makten fanns.

Den andra intifadan bemöttes på samma sätt som den första – om inte värre. Liksom förra gången inträdde genast ett varaktigt kristillstånd i det palestinska samhället. Hälsokrisen återkom med full kraft. Den 30 september sattes mönstret: tolv palestinska demonstranter dödades och fler än 500 skadades. Dagen därpå dödades lika många på Västbanken och Gazaremsan, den 2 oktober tio, den 3 oktober tre, den 4 oktober nio, med totals eller hundratal skadade varje dag – och så vidare. Efter tre dagar av den andra intifadan hade fler palestinier mist livet än efter en månad av den första. Den israeliska armén bemötte denna gång demonstranterna med en brutalitet som vida överträffade repressionen av år 1987 eller – 88. De ställdes nu allt mer sällan inför vanlig tårgas och så kallade gummikulor, allt oftare inför särskilt giftig tårgas, tunga maskingevär, attackhelikoptrar, stridsvagnar och – inte minst – krypskyttar. De flesta palestinier som dog gjorde det av krypskyttars hand: dessa specialister som, med Uri Avneris ord, "är tränade att se på en skara demonstranter, välja ut en måltavla, ta sikte och träffa huvudet eller överdelen av kroppen".

AVSPÄRRNINGSPOLITIK

Men inte bara demonstranter kom i sikte. FN:s kommissionär för mänskliga rättigheter, Mary Robinson, rapporterade efter en resa i slutet av november om exempel som "en äldre man som sköts två gånger nära dörren till sitt hus och en gravid kvinna som sköts medan hon stod på taket till sitt hus." Mellan 29 september och 9 november skadades omkring 7000 palestinier på de ockuperade områdena; 40 procent av dem under 18 års ålder, många av dem för livet (ett förlorat öga, ett bortsprängt ben). Det var en formlig hälsokatastrof som släpptes ut över det palestinska samhället.

Skolorna klarade sig något lindrigare undan än 1988. Förra gången utfärdade den israeliska armén en allmän stängningsorder för skolorna på Västbanken och liknande åtgärder på Gazaremsan. Denna gång ligger de flesta skolorna i områden som den palestinska myndigheten kontrollerar, varför inget generellt avbrott för undervisningen inträffat. Men störningarna har likafullt varit stora. 41 skolor med ett totalt elevantal på 20 000 stängdes under oktober månad, och många skolbyggnader måste överges efter att de träffats av beskjutning. Även skolor som höll öppet kunde lida allvarliga avbräck: "till följd av den israeliska arméns vägspärrar, belägringar, utgångsförbud och avspärrningar kunde många elever och lärare inte nå sina skolor, som var i funktion. Den procentandel av lärarna som hindrades från att ta sig till sina arbetsplatser varierade mellan 10 och 90 procent beroende på var deras skolor låg."

Sådana problem var en följd av att Israel under upprorets fjärde dag skruvade åt sin avspärrningspolitik än hårdare. De myndighetskontrollerade enklaverna förseglades och så gott som all rörelse in i och ut ur dem hindrades. De 128 000 arbetare som pendlat in till Israel vid utbrottet nekades inträde och det ekonomiska utbytet på de ockuperade områdena

foto: Birgitta Lagerlöf

stannade av. Arbetslösheten tredubblades under oktober, vilket betydde ett inkomstbortfall för de palestinska hushållen på mellan 10 och 11 miljoner dollar om dagen. Den ekonomiska aktiviteten halverades. Därtill kom de hundratala familjer som fick sina hus sönderskjutna, de byinvånare som hindrades från att nå sina odlingar, de tiotusentals uppdragna olivträden och resultaten av en lång rad andra israeliska metoder för att kväsa upproret. Den sociala situationen blev allt mer kritisk, med stigande försörjningsproblem och – för de värst drabbade – brist på mat och hustak.

Säkerheten, i den mån den existerat tidigare, försvann. Bosättarnas privata attacker mot palestinska bostadsområden, butiker och jordbruksfält inleddes under upprorets första dagar och blev på sina håll endemiska.³ För att bara nämna ett par exempel trängde bosättare den 8 oktober in i de palestinska delarna av Al-Khalil (Hebron) och Jerusalem, i Bidya, Husan, Salfit, och Shafat, brände upp affärer, misshandlade människor och sköt in i bostadshus; den 19 oktober började en grupp bosättare som uppgav sig vara på "fotvandring" skjuta in i flyktinglägret Askar utanför Nablus.

MYNDIGHETEN ERSÄTTER

Det palestinska samhället var på hösten 2000 väsentligen tillbaka på den plats där det stod under vintern 1987-88. Den gången var det just dessa akuta problem som tillsammans utlöste bildandet av folkkommittéerna.

Finns det då några folkkommittéer nu?

Nej. Folkkommittéernas icke-existens denna

gång är ett faktum som inte går att ta miste på. Deras frånvaro är rentav så påtaglig att de framstår som lika närvarande i denna intifada som i den första, men på motsatt sätt: genom att inte vara där.

De är den intifadans uppenbarelsesform som nyss fanns men som nu uteblivit. Därmed sätter folkkommittéerna sin prägel på hur palestinier som är tillräckligt gamla för att minnas dem uppfattar den andra intifadans infrastruktur – som icke-folkkommittéer, som någonting annat.

Varför finns då inte *Iijan sha'biya*? De fanns här under likande förhållanden, för tio år sedan. Även i denna intifada är massorna subjektet, även nu befinner de sig i ett socialt nödläge – och ändå bildar de inga folkkommittéer.

Den viktigaste orsaken till att inga folkkommittéer utvecklats är den palestinska myndigheten. Muhammed Jadallah, ordförande för den DFLP-lierade hälsoorganisationen Union of Health Care Committees, formulerar förändringen så:

"Den existerande palestinska myndigheten har satt avtryck på alla skikt, alla sektorer, alla områden. PA [Palestinian Authority] är ett faktum på marken. Så människor säger: 'det är den palestinska myndighetens ansvar att göra vad vi skulle kunna göra'. Medan de väntar på att PA reagerar blir inte mycket arbete gjort. Det är sant att tillståndet för folket är dåligt; förhållandena är mycket svåra. Men sättet att svara för palestinernas behov har förändrats."

Ziyad Abbas, aktivist i flyktinglägret Deheishe:

"Skälet till att vi inte har folkkommittéer nu är myndigheten. Myndigheten har sin egen struktur – hälsoministeriet, sjukhusen, skolorna, utbildningsministeriet... Vi har en regering nu, även om det är en skitregering! Av denna orsak behövs inga folkkommittéer."

De nödsituationer som i början av år 1988 gav den första avgörande impulsen till bildandet av folkkommittéer faller nu under den palestinska myndighetens ansvarsområden. Myndigheten har efterträtt och ersatt dem i rollen som den som hanterar de umbäranden som uppstår under en intifada mot en israelisk ockupationsmakt. Har den gjort det med ära? Avkastar den mer eller mindre tillfredställande resultat än folkkommittéerna?

På ett område står det klart att myndigheten överträffar folkkommittéerna i effektivitet: hälsa. Amer Ali, Fatah-medlem och själv anställd på myndigheten, uttrycker det så här:

Det är bättre nu, mer organiserat. Nu för tiden ger hälsoministeriet order till alla ambulanser om att arbeta smidigt och ta sig till de områden där det sker sammanstötningar. Förr var det inte så. Vad kunde Iijan sha'biya göra när någon var skadad? De visste inte hur de skulle återställa eller ta hand om de skadade. Nu finns ambulanserna nära friktionspunkterna.

Piketambulanserna kan iakttas i Västbankens

foto: Birgitta Lagerlöf

städer när sammandrabbningar bryter ut; de stötar fram längs gatorna för att hämta in de skadade till ofta mycket välutrustade sjukhus. Något liknande hade folkkommittéerna ingen möjlighet att organisera. Röda Halvmånens och hälsoministeriets arbete är omvittnat effektivt, och med folkkommittéerna som ansvariga för hälsan under den andra intifadan hade listan över martyrer förmodligen varit betydligt längre än de i skrivande stund upp emot 700 namnen.

Ett annat område där myndigheten fungerat väl är utbildning. Folkkommittéernas provisoriska hemundervisning var på många sätt heroisk – den gav en avstängd generation nödig undervisning och prövade nya pedagogiska former – men led av ojämnheter och brist på koordination. Under den andra intifadan har problemen på detta område som sagt varit mindre generella. Myndighetens insatser kan ändå bedömas som goda: utbildningsministeriet har effektivt dirigerat om lärare och berett nya platser åt elever som inte kunnat nå sina ordinarie skolor. De uppslagna luckorna i utbildningssystemet har denna gång snabbt fyllts ut.

CENTRALISERAT SYSTEM

På myndighetens minuskonto hamnar hjälpen till de mest utsatta. Folkkommittéerna inte bara lagrade mat inför avspärrningar och belägringar, utan understödde också familjer som förlorat sin huvudförsörjare, fått sitt hus demolerat

eller på annat sätt drabbats av fattigdom. I detta var de omvittnat framgångsrika. Med myndighetens försök till socialhjälp råder emellertid stort missnöje.

Ett exempel härrör från mars 2001. Då fick de fackliga organisationerna, som sedan 90-talets början står under Fatahs kontroll och har inlemmats i myndighetsapparaten till den grad att de saknar all organisatorisk självständighet, i uppdrag av arbetsministeriet att distribuera 600 shekel (ungefär 1500 svenska kronor) till arbetare som förlorat sina jobb sedan intifadan bröt ut. "Folk upptäckte genast korruptionen i det sätt på vilket dessa pengar fördelades", berättar Hassan Barghouti, direktor för Democracy and Workers Rights Center och en av Palestinas främsta oberoende fackföreningsaktivister. "De visste att pengarna gick till släktingar och inte till människor som verkligen var i stort behov av dem." Demonstrationer hölls då vid fackföreningarnas kontor i Ramallah, Nablus och Gaza.

Besvikelsen på myndigheten är likaledes djup bland många av de tiotusentals som fått sina hus förstörda av israeliskt bombardemang, i synnerhet i flyktinglägren. Det är en vanlig uppfattning att myndigheten inte gör någonting för att återuppbygga demolerade hus.

Effektivitet på området socialhjälp är uppenbarligen en fråga om att lyckas vederväcka de behövande med pengar eller annat understöd. Här, vad gäller hantering av penningssummor

som är ämnade för att mildra misär, har den palestinska myndigheten fläckar och illa beryktade felsteg bakom sig; den har ägnat sig åt förskingring av biståndsmedel och korruption under så gott som hela sin livstid. Det är då inte underligt att myndighetens effektivitet är minst just här. Under upprorets gång har också den folkliga kritiken mot korruptionen tilltagit i styrka, vilket ibland kommit till uttryck i rena attacker mot individer inom myndigheten som varit föremål för särskilt missnöje.

Utslaget av jämförelsen mellan folkkommittéernas och myndighetens effektivitet varierar alltså från ett område till ett annat.

Men det avgörande är att *tillvägagångssättet* är annorlunda över hela linjen. Där de starkt decentraliserade folkkommittéerna vilade på invånarnas lokala självverksamhet, i regel utan större geografisk samordning, fungerar myndigheten som en stat. Det är nu ministerier som dirigerar arbetet med att trygga hälsa, utbildning och utkomst. De ger direktiv, delar ut uppdrag, administrerar system: myndigheten är centraliserad, tillhandahållandet av tjänster styrs väsentligen uppifrån. Den bärande pelaren är inte längre ett frivilligt, aktivt deltagande från folk i gemen, utan en byråkrati med anställda. Dessa skillnader får Ghassan Andoni, som själv var aktiv i den by som är mest känd för sina folkkommittéer, att göra följande utvärdering:

”Tar PA hand om de problem som folkkommittéerna brukade ta hand om?

Delvis. Delvis, inte fullständigt. Den stora skillnaden är att på den tiden var folkkommittéerna väldigt decentraliserade, varje folkkommitté tog ansvar för sitt ställe. Nu drivs ett centraliserat system, och det var från början mycket ineffektivt; försöken att organisera det hela nationellt har i en mening varit katastrofala. Visst, det finns somliga ministerier som försöker bedriva ett visst hjälparbete... (...)

Är det mer demokratiskt och effektivt med en myndighet än med folkkommittéer?

Enligt min bedömning var folkkommittéerna i den första intifadan mycket mer demokratiska och mycket mer effektiva.

På vilket sätt?

I deras sammansättning. I beroendet av lokala initiativ istället för att föra en centraliserad politik. Och i sin förmåga – genom representation – att mobilisera människor.”

Därtill har halten av folkstyrelse i den palestinska myndigheten aldrig varit imponerande. *Liljan sha'biya*, däremot, närmade sig en deltagande, direkt demokrati. De återupprepade en logik som så lätt känns igen från andra massrevolutioner: rådsliknande strukturer växer fram för att ombesörja människors vardagliga behov. Det grundläggande villkoret för en sådan logik är dock att det inte existerar någon statsapparat – att den befintliga staten bryter samman av händelsernas tryck eller aktivt krossas.

MINDRE REVOLUTIONÄR

Detta villkor var uppfyllt i den första intifadan – men inte i den andra. Det existerar nu en kvasistat i de enklaver där en avgörande del av de palestinska massorna är bosatta. Därifrån utgår deras vrede mot den ockupation som nu förflyttat sina soldater till positioner *utanför och runt omkring* de palestinska städerna. De revolterande tar sig från ett område till ett annat när de utför sin aktion. I det område de kommer till härskar den ockupationsmakt som är föremål för aktionen, men i det de utgår ifrån och återvänder till härskar en i skrivande stund sargad men ännu fungerande administration – som *inte* är deras principiella måltavla. Denna situation skiljer sig både från den som varit legio vid klassiska revolutioner och från den som gällde under den första intifadan. Den är ny.

Logiken är därför den omvända mot den första intifadans process och mot samma process i andra massrevolutioner. Ansvar för samhällets skötsel tillkommer nu en befintlig apparat. Massorna nödgas inte på egen hand skapa former för att ta itu med sina behov. Därför – och detta är det väsentliga – *kommer de inte heller till makten*. Tillhandahållandet av sociala nytigheter är förbundet med den myndighet som redan existerar. Med andra ord: det är inte massorna som förser sig med vad de behöver genom att styra sig själva.

Innebörden av detta är att den andra intifadan inte är en *social* revolution så som den första var. Den skapar ingen demokratisk omvälvning av det palestinska samhället, ingen förändring av relationerna mellan klasserna eller könen av det slag som ägde rum förra gången. Den andra intifadan är – just på grund av att myndigheten

axlat folkkommittéernas mantel – *mindre revolutionär* som revolution betraktad.

AD HOC-KOMMITTÉER

Men det ovan sagda innebär inte att det inte förekommer lokalt arbete i denna intifada. Flera förhållanden begränsar nämligen myndighetens möjligheter att undsätta sitt folk. För det första – vilket betingar både myndighetens karaktär och intifadans orsaker – är den ännu inte en nationalstat med allt vad det innebär, utan en kvasistat som kringkärs av en övermäktig ockupationsmakt. I denna belägenhet ligger per definition en ofullkomlighet. Tillkortakommanden är naturliga för en myndighet som inte får vara den stat den vill vara, och de blir det inte mindre av de undantagsförhållanden som råder under intifadan. I samma stund som Israel i egenskap av ockupationsmakt skapar de akuta problemen gör den det också svårt för myndigheten att lösa dem. Järnringarna runt de självstyrande enklaverna placerar ut ytterligare svårverkliga hinder i vägen för en sammanhållen myndighetsutövning och en storskalig administration i full verkan. Israel har sedan intifadan bröt ut hållit inne de skatteöverföringar som utgör lejonparten av myndighetens intäkter, vilket försatt den i svår finansiell kris. Därtill kommer myndighetens självförvällade svagheter: korruption, byråkratisk tröghet, passiviteten.

Myndigheten kan alltså inte lyckas till fullo med att bibringa palestinierna den hjälp de behöver i sin nöd. När den misslyckas uppstår ännu en ny situation: där människor under den första intifadan på egen hand upprättade folkkommittéer för att ta itu med samma problem förväntar de sig nu att myndigheten skall komma dem till undsättning – men så finner de att ingen sådan kommer. Vad gör de då?

De startar lokala kommittéer. I de partiella vakuum som uppstår överallt måste palestinierna själva träda in för att få sina behov tillfredsställda. Exempelen på lokala kommittéer är lika många och disparata som nödsituationerna.

Sedan Shafat utanför Jerusalem hemsökts av bosättare som slog sönder bilar och attackerade bostadshus under intifadans inledande veckor såg invånarna ingen annan utväg än att bilda en grannskapskommitté. Den vaktar nu området dygnet runt, med resultatet att inga mer bosättare syns till. I byn Jifna utanför Ramallah har prästen tagit initiativ till en kommitté för lagring av mat i händelse av avspärrningar. I Husan har den PFLP-anknutna hälsoorganisationen Union of Health Work Committees samlat en grupp människor med ansvar för att hålla byns klinik öppen på kvällarna, efter att organisationens personal gått hem. Fler exempel på att NGO:s initierar lokala kommittéer finns: kvinnorörelsens paraplyorgan General Union of Palestinian Women har upprättat kvinnokommittéer i de områden runt Ramallah som är värst utsatta för bombardemang för att hjälpa drabbade familjer, besöka skadade och ge psykologiskt stöd till de barn som får sin trygghet söndertrasad.

Mohammed Jadallah definierar principen för detta fenomen:

”Det lokala arbetet [är mycket aktivt, vart du än går finns det där. Det är ad hoc-kommittéer för någonting, men det är inte som de traditionella folkkommittéerna som tog

hand om allting från A till Ö. Nu har vi ad hoc-kommittéer som tar hand om en fråga för en specifik tidsperiod – och det är allt... Det finns många, många exempel på dessa ad hoc-kommittéer. De flesta av dem har bildats av vad vi kan kalla nödtvång. Därför att det slags krig som nu bedrivs mot palestinierna har gjort människor geografiskt isolerade från varandra. Det skapar en tvingande situation: människor måste själva lösa problemen. (...) Till exempel, hur de ska försvara sig från bosättare – för det behöver de en ad hoc-kommitté. Eller hur de ska hålla uppe mattillgången.

Kan du ge ett konkret exempel på var sådana kommittéer finns?

Överallt! Överallt! Till exempel, nordväst om Jerusalem har vi mellan 12 och 15 bostadsområden, och det totala invånarantalet är omkring 50 000. De är isolerade från både Jerusalem och Ramallah, och sinsemellan är de totalt separerade av vägsräddningar, av trupper och av bosättare. Så de måste hitta en lösning på sina dagliga problem: problem med säkerhet, med hälsofrågor som de ställs inför från och till, antingen när någon blir skjuten eller när vanliga sjuka människor behöver läggas in på sjukhus eller bli undersökta. Och doktorerna och sköterskorna befinner sig då i nästa by, eller till och med i Ramallah eller Jerusalem. Så de måste finna ett sätt att lösa problemet.

Hur tas initiativet till att bilda en kommitté? Initiativet? Från gammal erfarenhet. Från gamla liknande situationer, och från det dagliga livet.

Är det politiska aktivister eller religiösa personer eller bara vanligt folk som tar initiativet? *Nåväl, en gång för alla... du måste tro att vi har ett moget folk i denna berömda del av världen. Människor har hjärnor som de kan tänka med själva, och de behöver inte mycket av det traditionella arbete som utförs av politiska partier. Och jag vet inte varför du pressar in religionen i detta?*

Nej, jag bara undrar vad för slags människor som tar initiativet och i vilket forum.

Vanliga män och kvinnor som har problem.

Och då säger de 'låt oss sitta ner någonstans och prata om detta så att vi kan hitta ett sätt...?'

Exakt, exakt. Initiativet tas av vanliga människor, arbetet utförs av vanliga, normala människor. Bland dem finns medlemmar av olika politiska fraktioner – OK. Men det betyder inte att om det inte finns några fraktioner eller partier i området så är arbetet paralyserat. Nej.”

En ad hoc-kommitté liknar underkommittéerna i den första intifadan. Men de ingår inte i ett allomfattande system av kommittéer. De är mindre stabila och strukturerade, av skiftande karaktär; de tillkommer i en situation där myndigheten inte kan tillfredsställa behoven och problem måste lösas utanför dess administration – de är ad hoc. Deras fundament är dock detsamma som hos folkkommittéerna: lokal, spontan problemlösning. Men deras

existensberättigande är den palestinska myndighetens misslyckanden. När ett partiellt vakuum uppstår ur kvasistatens oförmåga att tillfredsställa ett visst lokalt behov under intifadan kan inte invånarna stå passiva, utan måste själva hitta ett sätt att lösa problemen. Ur denna situation uppstår ad hoc-kommittéerna. De återupprepar en del av den första intifadans logik, men på ett nytt sätt. De är väsentligen ett *sidofenomen* som uppkommer intill det organ som denna gång trots allt har huvudansvaret för att sörja för palestiniernas behov. Det gör att de inte har samma revolutionära kraft som folkkommittéerna – tvärtom vänder de sig ofta till myndigheten för att be om hjälp och installerar sig som ett understödjande appendix till den befintliga apparaten.

KLASSKONFLIKT

Vissa vänsteraktivister och intellektuella har dock velat se ad hoc-kommittéerna som frön till en demokratisk självverksamhet, planterade av smutsigt nödtvång. Röster har höjts om att på denna grund åter bygga folkkommittéer. Ja, alltsedan intifadans start har i vissa miljöer en diskussion förts om behovet av att återuppväcka *lijan sha'biya*. Bland de som hävdar att de borde införas även nu återfinns i första hand vänsterintellektuella, aktivister i vänsterfraktionerna och företrädare för progressiva NGO:s, men även en sådan nyckelperson som Marwan Barghouti, Fatahs generalsekreterare på Västbanken och den man som pekats ut som själva intifadans ledare. Palestinas mest namnkunnige feminist, Eileen Kuttab, formulerar ståndpunkten väl:

"Jag tror att vi måste gå tillbaka till de folkliga metoderna, till folkets metoder för kamp och ståndaktighet: kooperativ, självtillit – alla de koncept som vi lanserade i vår första intifada. Som detta med att vara mer demokratiska, som i folkkommittéerna; de folkliga strukturer där människor kunde fungera fritt, uttrycka sina idéer demokratiskt... Vi måste bygga upp det igen. Vi är inte redo ännu, verktygen finns inte där – men det är ett arv. Det fanns här för bara tio år sedan. Det är ingen lång tid. Det finns inom oss, i vår kapacitet, att genomföra revolutionen igen. Men det kräver att regeringen har modet att säga: 'hey people, take it again, because we can't.' Och jag önskar att de [PLO-ledningen] kunde dra tillbaka till Tunis, (PLO-ledningen befann sig mellan 1982 och 1994 i Tunis) för vi klarade oss mycket bra förut. Men jag tror inte att de är modiga eller visa nog att göra det. De kommer att stanna här. Därför tror jag att nästa steg är en konflikt med myndigheten. Vi måste säga till dem: det ni gör är fel. Det måste förstås vara en fredlig konflikt – vi kan inte börja döda varandra. Men de måste få veta att utan folket kan de inte göra någonting."

Synen på behovet av folkkommittéer i den andra intifadan är tydligt avhängig den allmänna inställningen till den palestinska myndigheten. De som är mest böjda att förorda att folkkommittéer skapas på nytt är också de som intar den mest kritiska hållningen (till dem hör Eileen Kuttab), medan de Fatah-medlemmar som utgör myndighetens mest lojala stödtrupp-

per inte ser något eftersträvänsvärt i *lijan sha'biya* (för islamisterna är frågeställningen knappast alls aktuell). Uppenbarligen finns också en motsättning mellan myndighet och folkkommittéer. *Lijan sha'biya* är till själva sin grundprincip ett system för maktens decentralisering och utspridning. Något sådant har inte myndigheten intresse av. Här finns också en klasskonflikt mellan massorna och resterna av den embryonala satellitklassen med sina politiska och ekonomiska privilegier. Myndigheten vill rimligtvis behålla sin position som den som sköter det palestinska samhällets reproduktion när kulorna faller. En synbarligen realistisk bedömning görs av Ghassan Andoni:

"Om du menar att folkkommittéerna var mer demokratiska och effektiva, anser du att det finns ett behov av dem även nu? Borde de etableras?"

Jag är inte klar över detta. Om vi skulle försöka etablera folkkommittéer nu, med en myndighetsstruktur i samhället, skulle de bli mycket obetydliga organ utan en chans att överleva. Jag ser det inte ske, jag ser att myndigheten redan har etablerat sig själv, och jag betvivlar att den kommer att låta andra system växa fram som kan komma att bli en utmaning i framtiden."

Myndigheten vill inte riskera en situation av intern dubbelmakt. Hassan Barghouti drar en mer stridbar slutsats av samma analys:

"Jag tror att om vi lyckas bygga folkkommittéer kommer de även att vara politiska och inte bara till för att stå tillhanda med sociala eller ekonomiska tjänster och medla i konflikter. De kommer att finnas för att strukturera samhället och bygga ett nytt ledarskap."

Så det kommer att bli en utmaning mot myndigheten?

Ja, självklart.

Och hur kommer den att reagera på det?
Idag kan den inte reagera. I framtiden kommer den att finna sitt sätt som alla diktatorer. Om de vill beröva dig dina rättigheter så kan de finna ett sätt."

Detta är emellertid spekulationer. Folkkommittéerna är, bortsett från den mindre släktingen ad hoc-kommittéer, en avlägsen potentialitet. Myndigheten finns. Hittills har också försöken att bygga folkkommittéer varit dödfödda. De har inte, som förra gången, kommit spontant underifrån utan istället formulerats som ett program från höga politiska kretsar. De har – utan någon direkt konfrontation – stött emot och fallit undan för myndighetens närvaro. Något utrymme för folkkommittéer finns ännu inte.

Ju längre intifadan lider, desto mer påträngande blir emellertid frågeställningen. Argument för och emot *lijan sha'biya* bryts allt skarpare mot varandra, och det kan snart komma en tid då folkkommittéer framstår som nödvändiga. Det är framför allt sedan vapenvilan från början av juni som motsättningarna i det palestinska samhället skärpts och villkoren för behovstillfredsställelse påbörjat en förändring. Vi återkommer till detta nedan.

VÄPNAD KAMP

Den andra intifadan saknar den första intifadans bärande innovation: folkkommittéerna. Men den har också något som föregångaren inte hade. Den har väpnad kamp.

Redan under de första dagarna utväxlades skott mellan beväpnade palestinier och de israeliska ockupationsstyrkorna. Det förblev dock ännu en tid ett relativt begränsat fenomen. Den första månaden dominerades scenen helt av stenkastande, obehäpnade folkmassor. Under sammandrabbningarna den 30 september skadades sålunda inte fler än åtta israeliska soldater, och en månad senare förklarade den israeliska armén att det palestinska bruket av automattvapen dittills varit "sällsynt".

Redan den 2 oktober besköts den första bosättarbilen. Det dröjde emellertid en månad – men då, under november, blev attacker mot ockupationens infrastruktur allt mer regelbundna. Ständigt fler och fler operationer mot bosättare och bosättningar inregistrerades. Bakhåll, "drive by-shootings", krypskyttar och milisgrupper slog ner på kolonierna som en åskvägg av raseri. Inte sällan drogs de palestinska militanterna in i regelrätta eldstrider med den israeliska armén. Periodvis var deras attacker oupphörliga, och in i skrivande stund har de varit ett stående inslag i nyhetsrepertoaren.

Någon gång runt årsskiftet mattades samtidigt de dagliga massdemonstrationerna av betydligt. Den väpnade kampen framstod då allt mer som *den andra intifadans främsta sätt att meddela sig*. Mönstret låg fast under våren 2001 – eller som Ziyad Abbas uttrycker det:

"Språket i denna intifada skiljer sig från den första intifadans. Förr var det stenar. Nu är det skjutande. Det är ett tillägg till stenarna, men det är det huvudsakliga sättet att kämpa. Detta är ett andra stadium."

Vad var det som drev fram denna övergång? Förklaringarna är flera. En är uppenbar: den extrema israeliska repressionen mot demonstrationerna. Majid Nassar, PFLP-aktivist i Beit Sahour, uttrycker logiken:

"Jag tror att det beror på de metoder ockupationen denna gång har använt mot oss. Säkerligen håller omfattningen av dödandet tillbaka folkliga, obehäpnade demonstrationer. Det är något mycket våldsamt som nu pågår, och då är inte fredliga [i.e. obehäpnade] demonstrationer nödvändigtvis något välkommet. Människor är inte galna: de samlas inte i en fredlig demonstration för att bli skjutna på, de vet att israelerna kommer att skjuta på måfå eller med kikarsikte."

Syftet med de israeliska repressaliernas eskalering under oktober kan därmed sägas ha uppnåtts. Massdemonstrationerna avtog. I samma grad tillväxte en allmän palestinsk känsla av att den väpnade kampen är nödvändig – och moraliskt legitim. Det israeliska övervåldet har alltså jagat palestinerna framför sig, in i den väpnade kampen.

Men det är inte den enda förklaringen. Vapentillgången är en helt annan idag än 1987 eller –88, även om kvaliteten mestadels är mycket primitiv: det rör sig om enkla handeldvapen, i bästa fall kalasjnikovs, hemmagjorda granatkastare och bomber. Själva Oslo-geografen som sådan är ytterligare en avgörande faktor. Under den första intifadan gick den israelisk-

ka armén patrull överallt på de ockuperade områdena, inne i flyktinglägrens gränder, mellan byarnas hus, och då var också motståndskampen lika utspridd och allestädes närvarande. Stenar var ett redskap som låg nära till hands. Nu slår ockupationen istället sina klor i landet utanför och runt omkring de palestinska befolkningscentra. Tanken att utföra operationer mot bosättningsnätet och koncentrera sig på detta förefaller då inställa sig självmant.

MASSORNA ÅSKÅDARE

Till detta kommer så en förklaring som vissa sätter främst: den makt Hizbollahs exempel har över de palestinska sinnena. Hassan Barghouti,

”De grupper som nu tagit till vapen tror på Hizbollah. Detta är det sätt på vilket libaneserna uppnådde självständighet för södra Libanon, detta är det enda budskap Israel kan läsa och förstå. Därför att vi har prövat freden, och Israel pratar om fred, men i verkligheten konfiskerar de mark, bygger bosättningar, arresterar människor, dödar människor, sätter oss under mer och mer press.”

Fredsförhandlingarnas fullständiga nederlag och Hizbollahs lika fullständiga seger står i bjärt kontrast till varandra. De har drivit fram rimliga slutsatser bland palestinerna om hur ockuperat territorium kan befrias.

Men valet att föra in den andra intifadan i den väpnade kampen har också fått problematiska konsekvenser. Mohammed Jadallah återger dem pregnant:

”I början tänkte alla att denna intifada är annorlunda mot den första. Den är inte längre folklig. Vi kan inte upprepa oss. Nu när vi har vapen och soldater förväntade sig alla att varje vapen och soldat skulle stå vid fronten. Det hindrade folket självt, det hindrade mig, det hindrade vem som helst från att stå vid fronten, för där kan bara de som bär vapen stå. Men sedan inträdde en stor frustration i det avseendet, när kvinnor och andra delar av det palestinska folket insåg att de hade övergett sin bas och lämnat sin position till andra. Då var det nästan för sent för andra delar av samhället att följa med. (...) Detta kapitel av skottväxling har tvingat en stor del av samhället att sitta vid sidan om och inte delta.”

Den väpnade kampen begränsar den andel av det palestinska folket som kan delta i revolutionen. De som är upptagna med sin vardag och inte förfogar över vapen kan inte ingå som aktiva element i befrielseströrelsen när dess huvudsakliga språk är väpnad kamp. Dramat dominerar således inte längre av massaktion – vilket utgör ett fundamentalt brott i förhållande till den första intifadan. Efter de inledande månaderna står nu inte längre massorna på scenens mitt som den palestinska revolutionens agerande subjekt: de har förskjutits till åskådarbänken. Huvudrollsinnehavare är nu de som bär vapen, närmare bestämt de politiska fraktionernas väpnade förband. De agerar självständigt under sina egna kommandon, utan att styras av lokalsamhället.

En viss *arbetsdelning* har alltså kilats in i den palestinska revolutionen. Det är dock inte alla som ser ett problem i den. Amer Ali är Fatah-aktivist i flyktinglägret Shafat:

”Vilken revolution som helst: det är en del av folket som deltar i den. Vilken revolution som helst, till och med i Vietnam och i arabstaterna. Inte alla deltar heller på samma sätt. I denna intifada deltar vissa med sitt blod och sina liv, andra med sina pengar, andra med sin tid. (...) Intifadan går vidare. Om 5 eller 10 procent av folket deltar i dess aktiviteter går den vidare. Du kan inte föreställa dig att alla människor ska gå ut ur sina hus hela tiden...”

Inget av detta betyder nu att massaktionen försvunnit ur den andra intifadan. Tvärtom. Nya massdemonstrationer bryter ut, avlöses av perioder av folkligt lugn och återkommer ständigt, likt påminnelser om var upproret har sina rötter. I många situationer har de åter spelat en avgörande roll för händelseutvecklingen, som när särskilt elakartade avspärrningar av Ramallah och Birzeit nedkämpats av massdemonstrationer som röjt undan väghinder och fyllt igen diken. De årsdagar som prickar den palestinska nationalkalendern – Land-dagen och An-Naqba-dagen, för att bara ta två exempel – markeras med väldiga manifestationer. Intifadans egen årsdag åtföljdes av demonstrationer som bokstavligen lockade miljoner deltagare på de ockuperade områdena, och massuplopp rasade återigen flera dagar i sträck.

MARTYRER

Den reguljära tilldragelse som oftast utlöst massdemonstrationer är begravningen av martyrer, som bokstavligen kan locka fler deltagare än antalet invånare i den berörda staden (i Nablus har vid minst två tillfällen 100 000 eller mer gått bakom kistorna; när PFLP-ledaren Abu Ali Mustafa avrättades fyllde Ramallah av 60 000 demonstranter). Begravningsprocessionerna har kommit att bli det kanske främsta sättet för civila palestinier att uttrycka sitt deltagande i kampen. Därutöver fortsätter slungandet och kastandet av stenar och molotovcocktails mot israeliska posteringar oförtrutet, om än i mindre skala. Varje fredag, då det är bön och helgdag, får ockupationsstyrkorna påhälsning från unga män, ofta flyktingar, och när de oförutsägbara incidenter som är så vanliga inträffar kan de ockuperade områdena på nytt blossa upp i jättekravaller. På många platser i Gaza pågår stenkastningen fortfarande varje dag.

Så har normalläget tett sig under det skede av den andra intifadan som följt på de inledande månaderna. Massaktionen har behållit sin beskärda del av upproret. Men – och det är det avgörande – denna del är betydligt mindre än i den första intifadan. Där var massdemonstrationerna och de omfattande sammandrabbningarna alldagliga företeelser i flera år, flankerade av strejker, skattebojkotter och självförsörjningskampanjer. Inget av det senare återfinns nu. Det direkta massdeltagandet har alltså institutionaliserats på en lägre nivå – och det sammanhänger med införandet av väpnad kamp. Av en sådan synes en arbetsdelning oundvikligen uppstå mellan å ena sidan de som greppar vapnen, å andra sidan de obehäpnade som försöker leva ett så normalt liv som möjligt. Den revolutionära handlingen utförs i högre grad av grupper som massorna inte har kontroll över, vilket får problematiska konsekvenser inte

minst för befrielsekampens demokrati. Massaktionenens monopol i den första intifadan var intimt förbunden med en påtaglig demokratiseringsprocess där allt fler palestinier, i egenkap av subjekt i befrielsekampen, intog beslutsfattande positioner i sitt samhälle. Den väpnade kampen har däremot en viss utestängande logik: det är nu inte massornas beslut som styr den palestinska nationens frigörelse. I detta avseende löper utvecklingen i den revolutionära handlingen parallellt med utvecklingen i ombesörjandet av de sociala behoven.

KONKRETA RESULTAT

Men alla dessa problematiska konsekvenser till trots: det vore naivt och förmätet att tro att palestinerna skulle kunna välja en annan strategi. Den väpnade kampen är nödvändig, den är värd stöd. Tre förhållanden förtjänar att särskilt framhållas.

För det första åtnjuter den väpnade kampen ett överväldigande folkligt stöd. I en uppmärksam opinionsundersökning som Birzeit-universitetet genomförde i november uppgav sig 80 procent sympatisera med ”militära attacker mot israeliska mål”, medan 15.1 procent motsatte sig sådana. Sedan dess har nya undersökningar visat på än mer kvalificerad majoritet. Det rör sig snarast om ett folkligt konsensus om att stödja alla väpnade handlingar mot ockupationen. I den mån massorna har skjutits åt sidan av en väpnad kamp som de inte är skickade att aktivt delta i har det skett med snarare än mot deras vilja.

För det andra är den väpnade kampen som sådan av folklig karaktär. Rekryteringen till de väpnade grupperna sker i folkdjupet: det är från de mest utblottade skikten i flyktinglägren och byarna som fraktionerna får sina militanter. Och de villiga strömmar till. Den folkliga karaktären har också tilltagit kraftigt under intifadans senare månader, när invånarna i de självstyrande enklaverna tvingats försvara sig mot israeliska intrång och den växande desperationen uttryckts i att allt fler vanliga palestinier utan anknytning till någon av fraktionerna på egen hand utfört attacker. Ziyad Abbas menar sålunda:

”Även denna intifada är folklig, men den huvudsakliga folkliga aktiviteten nu är inte att kasta stenar utan att skjuta. Folket tänker: varför gå till en demonstration och kasta stenar när vi har kulor? Det är en folklig intifada, men när du tittar på aktiviteter på fältet är de mindre än i den första intifadan.”

För det tredje har den väpnade kampen nått konkreta resultat. Den har från början, med Amer Alis ord, syftat till att ”se till att bosätternas liv på vårt land inte blir enkelt. Om de vill leva ett lugnt och gott liv måste de bo i Israel, i Tel Aviv, i det land FN sade ja till att skapa åt dem.” Strategin har inkasserat avsevärda framgångar. I de största bosättningsblocken har uppmot en femtedel av invånarna gett sig av, och i mars visade undersökningar att var tredje ung invånare i bosättningarna vill därifrån. Det är ett slag som aldrig tidigare utdelats mot ockupationens infrastruktur. Kanske är det första gången i den israelisk-palestinska konflikts historia som ett slags stopp införts för den sionistiska koloniseringen och stora grupper *kolonister* lämnat den stulna

marken. Visserligen är det de sekulära snarare än de religiösa bosättningarnas motivation som sviktar, men innebörden av det är att bosättningsprojektet isoleras i sin fanatism och berövas en absolut avgörande bas. I det lilla fredsläget som återstår inne i Israel har också insikten om att en fredsuppgörelse förutsätter avvecklingen av alla bosättningar växt under intifadan.

Därtill har den väpnade kamp som riktats mot de värnpliktiga soldaterna uppammat något av den dynamik som drev Israel ut ur södra Libanon: vanliga israeler finner sina söner i likkistor eller sjukhussängar efter att ha försvarat en ockupation som skulle kunna hävas. Det är en dynamik som inte innebär att palestinierna på något sätt hotar Israel militärt. Ockupationsmakten kan aldrig besegras i absolut mening – så var inte heller fallet i södra Libanon – men genom ett lågintensivt befrielsekrig kan den möjligen åsamkas kostnader som till slut sätter den i gungning. Det är det enda palestinierna har att hoppas på. Utnötningskampen mot bosättningarna och militären kommer att ta längre tid än i södra Libanon, och helt på egen hand kan den aldrig leda till seger. Ingen palestinsk motståndsytring – inte ens ett av de största massuppror historien skådat – kan ensam få motståndaren på knä; därtill är den alltför stark. Det palestinska motståndets funktion är istället att sätta maximal intern press på ockupationen på ett sådant sätt att sekundära förlopp rullas igång i omvärlden, vilka till sist kan driva fram en *extern* press på Israel. Detta palestinska motstånd kan i det nuvarande läget knappast ta någon annan form än väpnad kamp. Vägen tillbaka till en rent civil massrevolt är, av de skäl som fått palestinierna att greppa sina vapen, stängd och blockerad.

ISLAMISTERNA

Men vad värre är hotas den väpnade kampens effektivitet inifrån. Den hotas av en svårhanterlig medlem i den palestinska familjen: islamisterna. De var, precis som under den första intifadan, så gott som fullständigt frånvarande den första månaden. De syntes inte i någon större utsträckning i demonstrationerna och deras väpnade aktiviteter låg mer eller mindre nere. Det dröjde till den 2 november – men då exploderade den första bomben med dödlig utgång inne i de områden på vilka Israel etablerades 1948. Sedan dess har attentaten inne i Israel – islamisternas varumärke – tagit fart och vunnit allt större stöd bland palestinierna.

Hamas och Islamiska Jihad har efterhand stigit in i intifadan och tagit för sig av den, anammat den som sitt projekt. Här är inte plats att närmare utreda orsakerna till denna utveckling. Nämnas kan i all korthet att israelernas mycket tidiga bombningar inne på självstyrande områden har brutit ner de flesta palestiniernas motvilja mot aktioner inne i Israel, eller att befrielsens eviga fördröjning tänder en desperation som lätt låter sig kanaliseras i religiösa former. De två islamistiska fraktionernas militans är naturligtvis deras främsta tillgång, allt mer åtråvärd för palestinierna ju värre ockupationen och repressionen blir.

MOTSATTA STRATEGIER

Hamas och Islamiska Jihads självmordsbomber har satt minst sagt påtagliga avtryck på intifadan under år 2001. Den förödande bomben i

diskoteket Dolphinarium i Tel Aviv 1/6 fick – som vi ska se – djupa återverkningar på upprorets struktur, och följdes några månader senare av urblåsningen av pizzerian Sbarro i Västra Jerusalem. Dåd som dessa har chockat omvärlden (likt små föraningar till attackerna mot World Trade Center och Pentagon). Hamas och Jihad har demoniserats utan gräns och deras handlingar förklarats som utslag av en irrationell, muslimsk ondska. Men de har en strategi. Den syftar inte till att döda judar i egenskap av judar – om det var målet skulle Hamas och Jihad inte begränsa sina attacker till Israel och de ockuperade områdena, vilket de är mycket noga med att göra. Den syftar till att framtvinga ett slut på ockupationen av Västbanken, Gazaremsan och Östra Jerusalem. En palestinsk stat på dessa områden är målet för Hamas och Jihad i lika hög grad som för alla andra palestinska fraktioner (vad de skulle göra sedan är, liksom för de andra, en öppen fråga). Attackerna är deras sätt att bekämpa ockupationsmakten.

Idén bakom strategin är att villkora israelernas känsla av säkerhet med ett slut på ockupationen. Hamas och Jihad föresätter sig att få alla israeler att känna sig osäkra överallt så länge de ockuperar Västbanken, Gazaremsan och Östra Jerusalem, på det att de må inse att de aldrig kommer att kunna leva normalt om de inte drar sig tillbaka. (Fraktionernas företrädare missar inte ett tillfälle att förklara att bomberna kommer att upphöra i samma stund som ockupationen.) Om det israeliska samhällslivet bara trasas sönder med tillräckligt mycket skräck kommer det till sist att begripa att premissen för ett tryggt fortbestånd är palestiniernas frihet. Detta är den strategiska idén – och den måste man ta på allvar.

Hamas och Jihad har också lyckats slå sönder Ariel Sharons löften om att införa säkerhet med fruktansvärd effektivitet: sedan denne vunnit valet accelererade självmordsattentaten hastigt. Ja, sammarens dåd har rentav klargjort att det förmodligen inte finns något land där judar lever så osäkert som i den judiska staten. Det är ett grundskott mot hela den sionistiska idén. De islamistiska attackerna illustrerar det faktum att man inte kan skaffa sig säkerhet genom att ställa sig på någon annans rygg: underlaget kommer att skaka. Att sedan islamisterna till sin strategi suger upp irrationella känslor gentemot israeler i allmänhet, och inte minst den utbredda vreden över att israeler kan fortsätta att leva normala liv samtidigt som det pågår ett krig mot palestinierna några kilometer bort, är en annan sak.

Men idén bakom självmordsbomberna *står i uppenbar och direkt motsättning* till PLO-fraktionernas strategi. Den senare går ut på att upprätta en tydlig skillnad mellan 1948 och 1967 års områden, att göra kolonisternas liv på de ockuperade områdena osäkert i *jämförelse med tryggheten inne i Israel*; det är så de får incitament att repatriera sig. Hamas och Jihad hänger sig istället åt nedbrytningen av varje gräns mellan 1948 och 1967 års områden. Deras paradoxala – självmotsägande – metod för att slita loss de ockuperade områdena ur staten Israel är att föra livet på de ockuperade områdena in i staten Israel. Islamisterna motverkar därmed den väpnade kamp som har gett effekt. Tel Aviv framstod inte som en garanterat säkrare plats att leva på än bosättarkolonin i Al-

Khalil eller Gush Katif i Gaza. Ju osäkrare livet blir inne i Israel, desto mindre blir bosättningarnas incitament att flytta dit.

VÄNSTERNAS ALTERNATIV

Medan de sekulära fraktionernas strategi faktiskt har skapat en dynamik, en skarv i förhållandet mellan staten Israel och ockupationen har islamisternas bomber hittills inte kommit en centimeter närmare det tänkta resultatet. För varje självmordsbomb växer uppslutningen bakom förtrycket av palestinierna, och ju mer osäkerheten tilltar i Israel desto mer oresonlig blir sionismen. Den israeliska insikt som tänks följa har hittills aldrig varit nära att infinna sig. Bomberna, som naturligtvis är moraliskt fullständigt oförsvarbara, utgör alltså inte en fruktbar strategi. Istället saboterar de den strategi som har en potential att bära frukt.

Slutsatsen av detta är inte att PLO-fraktionerna bör upphöra att samarbeta med islamisterna i befrielsekampen. Man bör hålla i minnet att de flesta Hamas och Jihad-operationer trots allt äger rum på de ockuperade områdena – de skjuter oftare mot bosättare och soldater än de spränger sig själva inne i Israel. Till de mer beundransvärda Hamas-attackerna hör inträngandet i kolonin Alei Sinai på norra Gazaremsan den 2 oktober: för första gången erövrade då palestinska militanter militär kontroll över en bosättning. Med sådana operationer är det fullt riktigt och naturligt av PLO-fraktionerna att samarbeta, och koordination förekommer också överallt. Att kapa alla band med islamisterna är inte möjligt. De är nu en gång en del av den palestinska befrielseströrelsen. Istället gäller det att framför allt PFLP och DFLP utvecklar och förfinar ett alternativ till islamismen. Detta alternativ utgörs först och främst av en väpnad kamp som uteslutande slår mot bosättare och soldater och tar uttryckligt avstånd från attacker mot civila i Israel. Genom att göra alternativet effektivt och heroiskt i de palestinska massornas ögon kan deras frustrationer ledas bort från islamismen, in i en kanal med politisk kraft.

MORDET PÅ ABU ALI MUSTAFA

Just detta har också PFLP och DFLP varit på god väg att göra under slutet av augusti och början av september. Under ett par veckor dominerade de scenen totalt. Startpunkten var den sensationell aktion som ägde rum den 26:e augusti. Två gerillasoldater lyckades då ta sig genom minfältet och taggtrådsstängslan runt den israeliska militärförläggningen Marganit på Gazaremsan, ända fram till sovsalarna där de öppnade eld. Tre ockupationssoldater miste livet, liksom de båda palestinierna. Operationen sände chockvågor genom det israeliska militäretablissemang. Håpet konstaterade den att en sådan professionalism i planering och genomförande, en sådan stöt rakt mot armén, aldrig tidigare skådats sedan intifadan inleddes.

Ansvariga för attacken var de ”folkliga motståndskommittéer” som är verksamma i södra Gaza och som sedan länge är ett fäste för den palestinska vänstern. I dem (mer om dem nedan) samordnar de palestinska fraktionerna sin väpnade kamp. Förarbetet till attacken utfördes i huvudsak av DFLP, som tog på sig det formella ansvaret. I samband därmed deklarerade företrädare för DFLP sitt avståndstagande från den islamistiska strategin att döda civila i

Israel och sin trohet till principen att begränsa alla operationer till de ockuperade områdena. Attacken mot Marganit tolkades allmänt som uttryck för en alternativ form av väpnad kamp under intifadan: rationell, politiskt genomtänkt, dödsföraktande heroisk. Det är naturligtvis också så en gerillakamp måste bedrivas om den ska kunna sår en förkrossande överlägsen fiende.

Bara tre dagar senare kom Israels svar. Tvillingorganisationen PFLP:s generalsekreterare Abu Ali Mustafa mördades när två helikoptermissiler med största precision träffade honom där han satt vid sitt skrivbord. Det var första gången i den israelisk-palestinska konfliktens historia som den högste ledaren för en PLO-fraktion dödades av Israel. Detta – en regelrätt avrättning av en av det palestinska folkets allra främsta ledare – var repressionens politiska kulmen hittills under intifadan. Att den riktade sig mot just vänstern och varken mot Fatah eller Hamas är åtminstone ett intyg på hotet och styrkan från vänster.

Sedan intifadan bröt ut har PFLP återupptagit sin väpnade kamp. Ett stort antal framgångsrika attacker mot bosättare på Västbanken har utförts och enligt vissa uppgifter var man först med att avlossa hemmagjorda granatkastare mot bosättningar på Gazaremsan. PFLP:s operationer har inte på långt när varit lika många som Fatahs eller Hamas, men de har haft en särskild karaktär: sofistikerade, utan att inbegripa självmord eller provocera fram bombardemang mot hus som använts som poster, med politiskt väl utvalda måltavlor. Med undantag för vissa attacker i Västra Jerusalem har de noga hållit sig till de ockuperade områdena.

Den andra intifadans "partipolitiska" logik skiljer sig från den första. Där färdighet i massaktion var en fraktions främsta tillgång i den första är förmågan till väpnad kamp avgörande i den andra. PFLP, som under Osloperioden stagnerade i svårigheter att omsätta sin berättigade kritik mot "fredsprocessen" i praktisk politik, har nu tagit ett fast grepp om vapnen – och växt. Nätverket av celler har byggts ut. Frontens anhängare blir snabbt fler.

Ytterst ansvarig för denna utveckling var Abu Ali Mustafa. När mordet på honom ägde rum ställdes PFLP:s roll i intifadan i ny belysning. Redan samma kväll svarade också ett frontkommando med att skjuta ihjäl en bosättare, och detsamma skedde dagen därpå. PFLP-aktivister anförde sedan miliser i Bethlehem att återuppta beskjutningen av kolonin Gilo, som på Arafats order legat nere en tid. Beskjutningen besvarades av Ariel Sharon med en fullskaleinvasion av halva byn Beit Jala mitt emot Gilo. Stridsvagnar posterades runt om i byn, bland annat – vilket väckte mycken uppståndelse i västvärlden – på gården till en kyrka där ett trettiotal barn fanns inhysta. Under det att stridsvagnarna befann sig i Beit Jala mötte de hela tiden aktivt motstånd. När de sedan drog sig tillbaka (efter internationella påtryckningar) firade aktivisterna sin "seger", och några dagar senare sprängde PFLP fyra bomber i lika många bosättningar runt Jerusalem (bland annat Gilo) inom loppet av en timme. Under denna tid präglade den palestinska vänstern händelseutvecklingen helt och hållet. Det var vänsterns definitiva comeback.

Sådan intifadan nu en gång ser ut är det just

på detta sätt vänstern kan stärka sin ställning i det palestinska samhället. PPP, som aldrig tagit i några vapen, är nu svårt marginaliserade. DFLP är fortfarande mycket små, men på väg uppåt tack vare operationen i Gaza och några andra attacker. PFLP är återigen en kraft att räkna med. För att bli än starkare krävs nya operationer, fler operationer, bättre operationer – men naturligtvis också ett politiskt arbete bland massorna.

ÖKAD REPRESSION

Sedan intifadans första dagar har den israeliska repressionen haft ett favoritmål framför alla andra. Ju längre tiden gått desto mer har den frossat i våld mot detta mål – den palestinska myndigheten.

Den 12:e oktober ägde den första bombningen av självstyrande enklaver rum, sedan två israeliska soldater lynchats i Ramallah. Det var en stor nyhet i världspresen. "Här begravs fredsprocessen" kunde rubrikerna lyda över bilder på hur Ramallahs polisstation sprängdes i bitar av missiler. Sedan dess har bombningarna av enklaverna och myndighetens installationer blivit enformig vardag som bara ytterst sällan når upp till nyhetsytan.

Förutom att bostadsområden i Al-Khalil, Beit Jala, Ramallah, Nablus, Rafah, Khan Yunis och Tulkarem – för att bara nämna några platser – sedan ett år tillbaka i stort sett varje dag terroriseras med automateld och stridsvagnsbeskjutning har det under långa perioder inte gått ett dygn utan att en palestinsk polisstation eller annan myndighetsbyggnad jämnats med marken. Just polisstationerna – myndighetens fun-

foto: Birgitta Lagerlöf

foto: Birgitta Lagerlöf

dament – har attackerats med särskild frenesi. Idag är knappast någon polisstation i de självstyrande enklaverna intakt. De som fortfarande står upp hålls under långa perioder utrymda i rädsla för bombardemang.

Ockupationsmaktens repression mot upproret har steg för steg skruvat sig uppåt enligt en till synes oemotståndlig logik. När väl en gräns har överskridits tycks den omöjlig att återupprätta. De palestinska ledarna hinner knappt framföra sina vädjanden och protester till ett världssamfund som slagit dövörat till innan de har en ny israelisk överträdelse att beklaga sig över. Varje gång ockupationsmakten vidtar en än hårdare åtgärd för att krossa upproret höjs ribban för nästa omgång – och så vidare, i en spiral vars slut bara begränsas av fantasin.

Ett antal kvalitativa språng togs efter själv-mordsattacken mot pizzerian Sbarro den 9:e augusti. Israelisk polis och militär intog då Orient House, PLO:s och i praktiken den palestinska myndighetens högkvarter i Östra Jerusalem, som de håller än. Det skall förstås som ett övertagande av palestiniernas inofficiella utrikesministerium: en exempellös upptrappning av våldet mot myndigheten. Tre nätter senare dundrade israeliska stridsvagnar in i det myndighetskontrollerade Jenin, ställde upp sig på torget mitt i staden och ägnade tre timmar åt att fullständigt ödelägga två polishögkvarter. Inte vid något tillfälle sedan myndighetens enklaver upprättades hade israeliska styrkor genomfört en sådan djup återinvasion. Sedan dess har våldet legat kvar på denna nya, högre nivå. Stridsvagnsräder och dagslånga återtagan-

den av självstyrande enklaver, med åtföljande polisstationsdemoleringar, har blivit norm. Även rent administrativa byggnader – telekommunikationscentraler, parlamentsbyggnaden i Abu Dis, ministerier – har drabbats. Inga ögonbryn höjs längre av rapporter om sådana ting.

Innebörden av detta är naturligtvis ingenting mindre än att den palestinska myndigheten läggs i ruiner.

Varför gör Israel så? Officiellt heter det att slagen mot myndigheten är en kamp mot det palestinska våldet. Enligt Israel bär myndigheten skulden till intifadan emedan den inhiberat sitt repressiva uppdrag. Framför allt påstås myndigheten ligga bakom de islamistiska själv-mordsbombarna, genom att sedan intifadan bröt ut ha släppt bombaktivister ur sina fängelser eller låtit bli att arrester dem. Israels resonemang lyder: om vi bit för bit ödelägger myndigheten kan vi tvinga den att inse att den för sin egen överlevnad måste återuppta sin roll som ockupationens väktare och ånyo sätta militanta aktivister bakom lås och bom.

Denna officiella version är dubbelt falsk. Sanningen är att det största frisläppandet av islamister – 60 medlemmar i Hamas och Islamiska Jihad – skedde sedan myndigheten sett sig tvungen att utrymma de fängelser Israel bombade sönder den 12:e oktober 2000. Den israeliska politikens självklara resultat är till yttermera visso att myndigheten helt enkelt inte kan återuppta sin väktarroll. Hur ska myndigheten kunna sätta militanta aktivister bakom lås och bom när den inte längre har några poli-

stationer eller fängelser? För varje attack mot den palestinska polisapparaten blir det allt mer omöjligt för den att fungera. Sedan kan Israel överlämna sina listor på aktivister, inkluderande allt från Hamas militära experter till PFLP-profiler och på senare tid även Fatah-ledaren Marwan Barghouti, som man kräver att myndigheten ska gripa – men något effektiv efterlevnad från myndighetens sida är inte längre tekniskt möjlig.

ISRAELISK OMORIENTERING

Det främsta syftet med repressionen är ett annat. Genom att förgöra den palestinska myndighetens infrastruktur skärper och förevigar Israel ockupationen. Att just detta är syftet har blivit allt mer uppenbart ju mer repressionen skruvats upp, och i synnerhet efter övertagandet av Orient House. Det handlar om att utplåna de institutioner som trots allt förkroppsligat hoppet om ett förverkligande av palestiniernas nationella rättigheter. Strategin för sionistisk hegemoni över Västbanken och Gazaremsan har alltså, i förhållande till Osloperioden, växlat tillbaka till ett större mått av ohämmad aggression. Ariel Sharons valseger är det politiska uttrycket för denna omorientering.

Ändå har naturligtvis Israel ett intresse i att den palestinska motståndskampen upphör. Tidigare, under Osloperioden, innehade den en tillgång som visade sig ovärderlig för att hålla tillbaka de palestinska massorna: myndigheten. Nivån på kampen under 90-talet var periodvis lägre än någon gång sedan början av 50-talet, tack vare just myndigheten. Men under den

andra intifadan skjuter ockupationsmakten sig själv i foten. Sionismens inneboende motsättning blommar återigen ut i full prakt. Israel gör sig av med den inompalestinska apparat som hade kunnat hålla tillbaka det folkliga motståndet mot ockupationen.

Och dessutom – Israel gör sig av med embryot till en satellitklass. Det skikt som växte fram i ledningen för säkerhetstjänsterna och polis-makten har sett sin ställning rasa samman i takt med väggarna i sina byggnader. Än mer har all kapitalackumulation gått i stå sedan avspärrningspolitiken nått nya höjder: de förhållanden som råder på Västbanken och Gazaremsan för den palestinier som vill ta sig någonstans trotsar nu all beskrivning. Vägspärrarna har mångfaldigats, omsluter nu stadsdelar och byar permanent och gör varje resväg till en mardröm. Det ekonomiska utbytet reduceras till det mest nödvändiga. Monopolbolagen kan inte längre göra sina importvinster, några industrizoner är inte att tänka på. Kasinot Oasis har bombats sönder och samman av Israel, liksom lyxhotel-len runt Bethlehem. Den embryonala satellitklassen gråter.

VAPENVILOR

När privilegier och investeringar går förlorade aktiveras emellertid klassintresset. Embryot till satellitklass har som ensamt skikt i det palestinska samhället – och här skiljer sig situationen från den enade första intifadan – haft ett intresse i att få slut på upproret. Genom att så snabbt som möjligt återgå till ett förhandlingsbord som hela det övriga palestinska folket vält över ända har den velat rädda vad som fortfarande kunnat räddas. Exakt vilka individer som förespråkade återgång är liksom i Camp David inte helt lätt att fastställa, eftersom myndigheten är så ogenomskinlig. Ett namn som särskilt ofta nämns i sammanhangen är – Khaled Salam. Att den embryonala satellitklassen som en grupp av individer i myndighetens högsta sfärer vill avbryta upproret är dock högst påtagligt. Intresset har vid flera tillfällen satt sin prägel på händelseutvecklingen, och i den palestinska allmänheten finns en utbredd medvetenhet om klyftan i det egna samhället. Så här kan det låta:

Anser du att alla delar av den palestinska myndigheten står bakom intifadan?

Låt oss säga att vissa har sina intressen. Det finns ett talesätt på arabiska som säger: rika människor är fegisar. Denna intifada har haft konsekvenser för deras inkomster. De människor som startade projekt i och med Osloavtalen och brukade tjäna pengar på dem har förlorat nu. Men det är en väldigt, väldigt liten grupp.

Vill de stoppa intifadan?

Ja, de skulle vilja stoppa intifadan. Men de kan inte.

Är det sådana som Khaled Salam eller...?
Något åt det hållet.” [Amer Ali]

Det har med andra ord förekommit försök att trappa ner eller rentav sätta punkt för intifadan. Således har myndighetens högsta ledning aldrig helt brutit med Osloparadigmet. Likt en konstant hädelse mot den breda folkliga organiserings vilja har vissa säkerhetssamtal med den israeliska sidan fortsatt att föras under uppro-

rets gång. Ingen deklaration om att vägen till förhandlingar är stängd så länge inte premisserna radikalt omdefinieras har hörts från myndigheten. Tvärtom har Arafat inför omvärlden betygat sin trohet till ”fredsprocessens” principer.

Men det främsta uttrycket för den embryonala satellitklassens politik under intifadan är de vapenvilor som med jämna mellanrum ingåtts med ockupationsmakten.

Den hittills mest betydelsefulla vapenvilan anstiftades efter Hamas diskoteksbomb den 1 juni. Direkt efter den blodiga bomben förklarade regeringen Sharon för myndigheten att den ämnade utsätta den för ett fullskaligt anfall om den inte omedelbart ingrep för att avbryta alla palestinska våldshandlingar. Myndigheten fick signaler från USA om att inga invändningar skulle resas mot en sådan israelisk åtgärd. Yassir Arafat gick då mycket riktigt ut och förklarade att all väpnad kamp mot ockupationen hädanefter skulle ligga nere (som om han initierat den), och beordrade sina styrkor att implementera stillegång.

Denna vapenvila tillkom när de palestinska massornas vilja att driva sitt uppror vidare var lika stark som någonsin, liksom deras beredskap att möta en fullskalig invasion; skälen att i detta läge avsluta intifadan föreföll obefintliga för de allra flesta palestinier. Den enda kraft som önskade sig ett snabbt slut på kampen var den embryonala satellitklassen, som fortfarande hade något att förlora på en intensifierad konflikt – nämligen möjligheten att rehabilitera sin makt. Vapenvilan från början av juni var en formulering av ett palestinskt klassintresse. I så måtto aktiverades just den logik som den israeliska repressionen officiellt eftersträvar. Myndigheten beredde sig att spela den roll som enligt Osloavtalets manus tillkom den. Vapenvilan uttryckte sålunda Israels mest innerliga önskan: ett slut på den palestinska kampen utan några som helst israeliska eftergifter.

Samma principer gäller för varje annan av de nu närapå oräkneliga vapenvilorna under intifadan. Liksom vid varje annat tillfälle förr och senare dröjde det emellertid bara någon vecka innan den väpnade kampen tagit sig tillbaka till sin föregående nivå. I skrivande stund pågår ännu en sådan rond, efter att Yassir Arafat utropat vapenvila sedan attackerna i USA öppnat en möjlighet för honom att ansluta sig till ”kriget mot terrorism” och på så sätt höja sitt anseende i väst. Idén att en sådan strategi kan befria palestinerna har inget stöd i opinionen – tvärtom bara växer den majoritet som vill driva upproret vidare – och än en gång torpederas också vapenvilan av nya attacker mot kolonister.

TAPPAT GREPPET

Ingen vapenvila har hållit. Det beror på att myndigheten inte förmått driva igenom sin vilja i det palestinska samhället. Istället ”saboteras” varje vapenvila, varje överenskommelse och förhandlingstrevare av de väpnade fraktionerna. De har sin rekryteringsbas i den del av det palestinska folket som ingenting vunnit på Osloåren och ingenting har att förlora. Klasskampen i det palestinska samhället under den andra intifadan står sålunda mellan de som har ett intresse i att avveckla intifadan till förmån för nya förhandlingar och de som har ett intresse i att fortsätta kampen tills Israel har dragit sig tillbaka. Denna klasskamp tar sig konkret uttryck i spänningen mellan vapenvilor

och nya attacker mot ockupationen. Det är alltid den embryonala satellitklassen som förlorar.

För varje vapenvila som ingås och sedan urholkas försvagas myndighetens makt ytterligare. De väpnade fraktionernas tilltar i samma mån. I exempelvis södra Gaza återfinns nu inte längre det palestinska samhällets centrum i myndigheten, utan i de ”folkliga motståndskommittéer” som i öppet trots mot alla Arafats order bedriver väpnad kamp efter eget huvud. Samma kommittéer gick under sommaren till handgriplig attack mot Mousa Arafat (bror till Yassir), chef för en av de palestinska säkerhetstjänster som fortsatt att samarbeta med Israel, när ett hundratal aktivister från Fatahs gräsrotsorganisationer, Hamas och PFLP sköt och kastade stenar mot hans hus. Följden av sådana incidenter är att myndighetspolisen än mindre vågar stöta sig med de väpnade fraktionerna, som i jämförelse besitter en växande eldkraft. I allt högre grad är det därmed – och det gäller även för Västbanken – de grupper som driver den väpnade kampen vidare som i praktiken utövar makten på gatorna. Det förändrar den sociala balansen i det palestinska samhället. Ghassan Khatib, en av Palestinas främsta politiska analytiker, återger förändringen så:

Denna intifada har påverkat de interna maktförhållandena till förmån för de individer, grupper och strukturer som står utanför myndigheten och som tjänat minst på situationen. De kommer från samhällets lägre skikt. Deras makt växer på bekostnad av de som nyss tjänade stora pengar. Överlag har intifadan stärkt de lägre samhällsskiktens politiska position.

Myndigheten har tappat greppet om det palestinska samhällets roder. Dess kommandorop klingar nu ohörda. Orsaken, skälet till att vapenvilorna inte efterlevs, står att finna i de materiella förhållandena på de ockuperade områdena. Den klass som under Oslo framträdde i symbios med Israel är nu så tanig, så söndersliten och skör att den inte kan påtvinga samhället sin vilja. De som upplever sig uteslutande förlora på en permanentad Oslo-situation utgör den förkrossande och växande majoriteten – och det är de som efter varje vapenvila på nytt laddar vapnen. Det råder förvisso inte identitet mellan massorna och de väpnade fraktionerna, så som mellan massorna och den första intifadans folkkommittéer, men väl tillräckligt mycket intimitet för att massornas intresse och vapnens aktivitet ska sammanfalla.

Det blir därmed också inte bara tekniskt utan allt mer politiskt svårt för myndigheten att gå ockupationsmaktens ärenden. För varje dag den fortsätter att tala status quo-arrangemang med Israel och västvärldens diplomatkår växer stödet för de som odelat ansluter sig till intifadan: för Hamas, för Islamiska Jihad och för PFLP. Varje vapenvila är också någonstans halvhjärtad. Delar av myndigheten själv har radikaliserats av att bli sönderslagen, och vissa individer i kretsarna runt den embryonala satellitklassen har istället dragit slutsatsen att tiden för samarbete med Israel nu är förbi. Flera palestinska intellektuella som stått ”fredsprocessen” nära har rentav hävdade att myndigheten bör avveckla sig själv för att visa världen att konflikten står mellan en ockupation och en befrielserörelse – ingenting annat. Myndigheten pressas sålunda att uppgå och upplösas i intifadan, samtidigt

som den försöker ta sig ur den. Det är en motsägelsefull position som låter sig härledas ur Osloperiodens sociopolitiska tvetydigheter – å ena sidan början till en formering av en satellitklass, å andra sidan en ockupation som drabbar alla.

MYNDIGHETENS SAMMANBROTT?

Än så länge är dock produkten av konflikterna inom det palestinska samhället alltid en och den samma – folkmajoriteten driver intifadan vidare. Detta är det pris Israel får betala för sionismens inneboende motsättning. Ett slut på den palestinska motståndskampen utan eftergifter blir allt mer avlägset ju mer Israel raserar den palestinska myndigheten. Istället tilltar motståndet i styrka när sionismen återigen blottar sin oförmåga att etablera en substantiellt maktbas inne i det palestinska samhället.

När de interna spänningarna tilltagit under intifadans senare skede, i synnerhet efter vapenvilan i juni, har frågan om införandet av folkkommittéer hamnat i ny dager. Att införa folkkommittéer på nytt står, som vi sett, i motsättning till myndighetens position som den som har ansvar för hälsa, utbildning och andra sociala behov. Nu är det emellertid möjligt att hävda att folkkommittéer bör återupprättas just därför. Eftersom myndigheten gång på gång försöker få slut på intifadan och representerar ett förrädisk klassintresse bör den slutgiltigt sopas undan och ersättas med ett annat system. Det är ett argument med viss styrka.

Men det finns invändningar. Att sjösätta en social revolution i det kristillstånd som palestinierna befinner sig i hotar att förvärpa situationen och öka sårbarheten för ockupationsmaktens slag. Myndighetens hälso- och utbildningsarbete fungerar fortfarande någorlunda väl, utifrån de omständigheter som råder, och det är synnerligen osäkert om folkkommittéer skulle göra bättre ifrån sig på dessa avgörande fält. Därtill kan det hävdas att det mest strategiskt riktiga för en palestinsk vänster och massrörelse vore att liera sig med de krafter inom myndigheten som vill fortsätta upproret och tillsammans med dem söka desavouera resterna av satellitklassen.

Ett inte otroligt scenario är emellertid att myndigheten kollapsar för det israeliska trycket. I ett sådant läge kan systematiserade lokala kommittéer bli en nödvändighet, det enda som står till buds i ett nygammalt vakuum där palestinierna är utelämnade åt sig själva. Maha Nassar, ordförande i PFLP:s kvinnoförbund, är en av dem som tror att etableringen av "verkliga folkkommittéer kan komma till stånd om situationen accelererar." Men mycket talar tvärtom för att processen från den första intifadan inte ens infinner sig då. År 1987 var den ett med en stigande våg av massaktion, och någon sådan kommer knappast att utlösas bara för att myndigheten faller i bitar. Folkkommittéerna i den första intifadan bildades av nödtvång, men även av politisk glädje: palestinierna på de ockuperade områdena befann sig i ett rus av revolutionär kreativitet. Snarare skulle det röra sig om ett sammanbrott och en kris av extrema proportioner om myndigheten kollapsade.

Överhuvudtaget är inte direkt, egalitär demokrati den pol som den andra intifadan strävar mot – utan snarare förtrylat men hjältemodigt väpnat motstånd. De två upproren producerar olika beteendemönster och människotyper. Där

en ung palestinsk kvinna som varje vecka deltog i massdemonstrationer och stenkastning samtidigt som hon lärde ut första hjälpen i sin folkkommitté var typisk för den första intifadan är en ung palestinsk man som efter att ha sett sin bror dödas går in i någon av fraktionernas miliser och skjuter mot bosättarbilar typisk för den andra. Det är i den väpnade kampen – även om massaktionen fortfar att ha betydelse – som den andra intifadan får sin politiska dynamik.

SIONISMENS MOTSÄTTNING

Därför är också det alternativa maktcentrum som nu växer fram intill myndigheten inte socialt inriktade rådsorgan, utan just fraktionerna med sina väpnade grenar. Föremålen för Israels omtalade precisionslikvideringar är de väpnade grenarnas lokala ledargestalter. De utgör en ny generation av palestinska frihetskämpar med ett annat utseende än tidigare: hemliga, inte utsedda i val, men med en oerhörd prestige och status i ett samhälle som kämpar för sin överlevnad. Hittills har upp emot hundra utomrättsliga avrättningar av aktivister ägt rum, genom krypskyttar, missiler från stridsvagnar eller helikoptrar, bomber apaterade på telefoner och bilar. Eftersom den väpnade kampen har sina rottrådar i massorna har dock denna repression lika lite som massarresteringarna av kommittéaktivister under den första intifadan lyckats lägga band på det palestinska våldet. Det lokala ledarskap som utgörs av de beväpnade aktivisterna kan inte utrotas: för varje ledare som oskadliggörs tillkommer en ny, för varje svamp som plockas skjuter tio nya upp. Sådan är den väpnade kampens sociala anatomi i den andra intifadan.

Intifadan är det palestinska folkets rättmätiga kamp för att skaka av sig ockupationsmakten och vinna sin frihet.

Försöken att slå ned denna kamp har hittills visat sig fruktlösa, och det mesta talar för att de så kommer att förbli. Israel har en enda rimliga möjlighet att krossa intifadan. Den består i att åter liera sig med den palestinska myndigheten, stadga upp den och förse den med den makt som krävs för att fängsla motståndet. Men det förutsätter att Israel helt lägger om sin ockupationspolitik och ger myndigheten reella vinster i utbyte. Ja, en verklig återuppbyggnad och färdigbyggnad av den palestinska myndigheten som satellitklass förutsätter att Israel frångår sig målet att införliva de ockuperade områdena med den judiska staten. Här fastnar sionismen återigen i sin inneboende motsättning. Så länge den ockuperar Västbanken och Gazaremsan och palestinierna är fysiskt närvarande där kommer den att stöta på ett aldrig sinande motstånd, eftersom den inte förmår etablera någon maktbas inne i det palestinska samhället som kan hålla motståndet tillbaka. I samma stund den skaffar sig denna förmåga måste den bryta med sitt historiska projekt. Den israeliska ockupationen kan därför aldrig normaliseras, den kommer alltid att bekämpas – såvitt palestinerna inte helt enkelt fördrivs från Västbanken och Gazaremsan (vilket skulle leda till en än mer extrem motståndskamp från exilen, för att inte tala om nya terrorattacker i islamistisk skrud). Ockupationen utgör på sätt och vis ett evigt instabilt undantagstillstånd. Det är detta som talar emot Israel, för palestinierna.

Intifadan kommer alltså med största sannolikhet att fortsätta länge än. Huruvida den

också kan segra är en annan sak. För att kunna göra det måste den maximalt utnyttja de potentialer som framträdde under det inledande skedet. Den måste på allvar förankras i den palestinska minoriteten inne i Israel, som genom sina massaktioner visat sig kapabel att störa den sionistiska apparaten (exempelvis stannade en avgörande del av den israeliska biltrafiken under massdemonstrationerna i oktober). Än viktigare: den arabiska solidariteten, som kan skaka en vital del av världsordningen, måste pånyttfödas och nå hittills oanad omfattning.

Men ytterst hänger intifadans segermöjligheter måhända på framväxten av en solidaritetsrörelse i väst. Så länge västmakterna fortsätter att ge stöd till Israel kommer ockupationen att ha resurser nog att hålla sig vid liv. Denna kriminella Mellanösternpolitik kommer inte att ändras inifrån de statsbärande partierna, och definitivt inte genom sådana futtiga intriger och bråk som den svenska allmänheten lärt känna. Däremot kan västmakterna tvingas att lägga om sin politik och börja sätta press på Israel om en stark, folklig solidaritetsrörelse växer fram. Uppgiften för en sådan rörelse är att driva en isolering av staten Israel. Förebilderna från kampen mot apartheid i Sydafrika finns där. Bara genom att gå före – genom att övertyga människor om att sluta resa till Israel på semester och köpa frukter från andra länder, genom att låta blodet i de israeliska apelsinerna rinna ut över hyllorna för att visa vad som varje dag händer på de ockuperade områdena – kan den lyfta upp frågan om press på Israel på den politiska dagordningen i väst. Ingenting skulle vara palestinierna mer till gagn. ■

1 Anaylsen grundas framförallt på Sara Roy: The Gaza Strip – The Political Economy of De-Development, Institute of Palestine Studies, Washington DC 1995

2 Det konkreta uttryck som det tog sig under den första intifadan var att det var den palestinska arbetarklassen, vars uppkomst också den alltså var ett resultat av de israeliska expropriationerna, utgjorde kärnan i en resning som bokstavligen talat engagerade alla samhällsskikt.

3 För fullständiga förteckningar; se "Reports on Settler Violence", www.alternativenews.org

Detta år har hittills präglats av våld i det historiska Palestina. Massakern i Jenin är bara det grävsta exemplet på den terror som den sionistiska ockupationsmakten dagligen utövar mot palestinerna. Men vad vill egentligen Sharon och det israeliska ledarskapet uppnå? Finns det någon opposition i det israeliska samhället? I nedanstående intervju försöker Tikva Honig-Parnass sätta in den senaste tidens händelser i ett större perspektiv.

ÄR APOKALYPSEN NÄRA?

– om fördrivningsplaner och sionistiskt samförstånd

Vad vill Israel uppnå med de pågående militära attackerna mot Palestinierna?

– Den nuvarande brutala militära offensiven från den israeliska armén – Operation Skyddsmur – (ett skolexempel på det orwelliska nyspråk som makthavarna begagnar sig av) är ett tecken på att den långa process som siktar mot att totalt underminera det palestinska nationella motståndet gått in i ett nytt stadium. Det ligger också i linje med den amerikanska imperialismens strategiska mål, att eliminera varje nationalistisk regim eller politisk rörelse i Mellersta Östern (liksom i världen överhuvudtaget) som med automatik blir ett hinder för det kapitalistiska globaliseringsprojektet i området.

Oslo-överenskommelsen, initierad och sjösatt av en regering ledd av Arbetarpartiet (det Arbetarparti som främst artikulerar den israeliska borgarklassens intresse), var ett försök att genomföra den amerikansk-israeliska målsättningen. Dagens militära operationer indikerar emellertid att detta försök nu nått vägs ände. Själva förutsättningen för denna Bantustanplan var att den palestinska myndigheten under Arafats ledning skulle slå ner allt motstånd mot detta projekt och därmed krossa den palestinska nationella rörelsen. Utvecklingen har dock som bekant blivit en annan.

Den andra Intifadan bröt ut just för att palestinierna vägrade att spela den roll som tilldelats dem i Oslo och inte accepterade de förödmjukande förslag som Clinton och Barak ställde dem inför i Camp David och Taba. Det nationella folkliga motstånd, som gav sken av att ligga i dvala efter Osloavtalet 1993, återuppväcktes. Under den här tiden hade Västbanken och Gaza i sin helhet täckts av bosättningar och förbifartsleder, en process som var det avgörande villkoret för upprättandet av framtida, uppsplittrade Bantustanstater. Intifadan, som innefattar alla de palestinska politiska organisationerna – inklusive Fatah – och stöds av nästan hela befolkningen, spränger Osloavtalets gränser och försöker att etablera

EN INTERVJU MED TIKVA HONIG-PARNASS

Den intervjuade är redaktör för den antisionistiska tidskriften Between the Lines (www.between-lines.org) i Jerusalem, Israel. Intervjun är ursprungligen gjord av Daniel Berger för de tyska tidskrifterna Inprekorr och

en alternativ dagordning gentemot 'fredsförhandlingarna', vilka i realiteten visade sig vara en täckmantel för fortsatt israelisk ockupation. Det folkliga motståndet uttrycker också en kritisk hållning mot Tunisbourgeoisien, det byråkratiska och auktoritära ledarskapet under Arafat.

Det är det här motståndet som Sharons regering är fast besluten att krossa under den pågående offensiven. Det officiellt uttalade målet – att 'rasera terrorns infrastruktur' – har inget att göra med den avsiktliga och systematiska demoleringen av den minimala infrastruktur som bär upp det dagliga livet – såsom myndighetens ministerier, institutioner, vägar, sjukhus, el- och vattendistributionen och vanliga människors hus. Israel har verkligen förklarat totalt krig mot palestinierna – såväl det civila samhället som nationen – parallellt med att man beslutat att bryta med Arafat och den palestinska myndigheten. Sharon har vägrat att hörsamma Bushs krav att omedelbart avbryta operationen och dra sig tillbaka till de områden där man var stationerade innan offensiven tog sin början. Även utrikesminister Powells försök att uppnå en vapenvila misslyckades. Det verkar som om USA i praktiken givit Israel full frihet att fortsätta sina manövrar tills 'terrorns infrastruktur' raserats. Det ger en fingervisning om att Israel, inom de ramar som USA sätter för dess politik, har relativt fria händer att välja tillfällen och tillvägagångssätt för att uppnå de gemensamma strategiska målen.

Idag har Israel återgått till en form av direkt kolonialt styre. Man har återtagit den militära och polisiära kontrollen över hela Västbanken, samtidigt som palestinierna tillåts att fortsätta utöva sitt självstyre i vardagens dagsfrågor under de kvävande villkor som ockupationsmakten dikterar. Sharon understryker att detta sakernas tillstånd kommer att fortgå tills dess 'ett alternativt ansvarsfullt palestinskt ledarskap kan etableras', vilket uppenbarligen bara kan ske om den palestinska nationella rörelsen krossas. Att extrema nationalreligiösa krafter, vars 'lösning' på den palestinska frågan är deportation, tilldelats statsrådsaburetter handlar om att Sharon vill ha garantier för att en regeringsmajoritet ställer sig bakom en återerövringsplan, oavsett hur Arbetarpartiet ställer sig. (Efter att denna artikel skrevs har de fem ministrarna från det nationalreligiösa Shaspartiet lämnat regeringen, på grund av att de

vägrade att ställa sig bakom ett ekonomiskt åtstramningspaket. Enligt författaren kommer detta troligtvis inte att påverka regeringens palestinapolitik. Överättarens anmärkning)

Kommer den israeliska regeringen gå i land med sitt uppsåt att frihetsberöva eller döda alla palestinska aktivister/militanter?

– Vi måste vara försiktiga och inte spela Israel i händerna genom att framställa dess våldsamma angrepp på civilbefolkning och infrastruktur som om det enbart handlade om att komma åt påstådda terrorister utifrån en lista med namn som armén förfogar över. Som israelerna själva betonar är det 'terrorns infrastruktur' som man vill åt, ett synnerligen vidlyftigt begrepp som innefattar såväl politiska ledare som militära befälhavare – exempelvis Tanzimilisens (Fatah) kommandochef Marwan Barghouti som Israel arresterat och PFLP:s generalsekreterare Ahmed Sáadat som gömmer sig i Arafats högkvarter i Ramallah. (Sáadat tillhör den grupp med 13 aktivister som, efter en uppgörelse mellan Arafat och Israel, siter fängslad i Jeriko under amerikansk-brittisk bevakning. Ö.a.) När media i Israel berättar om dödade palestinier (inte så ofta) är den noga med att understryka att de varit 'beväpnade', som om civilas deltagande i försvaret av sina egna hus och hem skulle rättfärdiga att beteckna dem som 'terrorister'.

Självklart är ett av operationens mål att komma åt de palestinier som Israel ser som motståndets nyckelpersoner. Av de hundratals palestinier som dödades eller de fyra tusen som arresterades under invasionens två första veckor ingick faktiskt också, enligt officiella israeliska källor, 300 militanta aktivister. Trots att militären kan komma åt många aktivister och förstöra 'laboratorier' för vapenframställning kan man emellertid inte krossa motståndet. Självmoordsbomber fortsätter att brisera och soldater och bosättare attackeras. En veteran inom den militära ledningen uppskattar att 'terrorns infrastruktur' kan återskapas inom loppet av fyra månader, vilket – som israeliska analytiker betonar – betyder att armén snart återigen tvingas att gå in i de palestinska städerna – och denna gång med en än större brutalitet.

Jag förmodar att den israeliska regeringens långsiktiga mål är att upprätthålla pressen på majoriteten av den palestinska befolkningen för att få den att lämna landet. Är det vad regeringen är ute

efter, att i realiteten praktisera en fördrivningspolitik utan att beskriva den i termer av det slaget? Alla israeliska regeringar – såväl Likuds som Arbetarpartiets – har fört en politik som haft som mål att göra livet så outhärdligt för det palestinska folket att de inte skall finna några andra utvägar än att antingen ge upp eller gå i exil. Sharons massfördrivningsplan, under en täckmantel av 'extraordinära omständigheter' som det är meningen skall sättas i verket i samband med ett kommande 'stort slag', har aldrig framlagts offentligt. Ända tills för ungefär två år sedan sågs det öppet uttalade kravet på 'fördrivning' som en 'barbarisk' idé som endast förespråkades av marginella religiösa grupper. Så är emellertid inte längre fallet. Koalitionen Sharon-Peres har, som tidigare nämnts, tagit med extrema krafter i regeringen från de nationalreligiösa partierna Shas och Moledet, krafter som inte sticker under stol med att de vill få till stånd en massutvandring från de ockuperade områdena. Shas ledare, general Efi Eitan sitter

hjärtat ansluter sig till och identifierar sig med. Definitionen av en 'judisk stat', där den stora befolkningsmajoriteten självklart är judar och där detta ses som ett nödvändigt villkor för att bevara den 'judiska identiteten', leder oundvikligen till att även den sionistiska 'vänster' som ärligt förespråkar en tvåstatslösning kommer att stödja en politik som riktar sig mot den 'demografiska faran' i form av en palestinsk majoritet. Det leder i sista änden till att man kommer att stödja olika förtryckartekniker som skall få palestinerna att gå i exil, drivet till sin spets även inkluderande 'oundviklig' etnisk rensning.

Vilka är de potentiella allierade för en långsiktig politik med fokus mot att skapa ett verkligt alternativ? Finns det några rörelser/organisationer som kan vinnas för ett sådant perspektiv? För tillfället finns det inga politiska krafter bland den judiska befolkningen i Israel som kan leda kampen mot det amerikansk-israeliska

som invandrat från Asien eller Afrika eller nyligen kommit från östra Europa, ö.a.). Dess tidigare inlemmande i Arbetarpartiets led har idag ersatts med ett liknande förhållande till högern, med hjälp av Shaspartiets falska ledarskap som har direkta etniska rötter hos Mizrahim. Hela arbetarklassen – såväl judar som palestinier – saknar även fackföreningar som slåss för deras grundläggande klassintressen. Det tidigare mäktiga Histadrut, som traditionellt sökt gagna sionismens behov i samarbete med det judiska kapitalet, underordnar sig nu 'Den stora kommitténs', vilket till största delen handlar om den organiserade arbetararistokratin bland Ashkenazis, direkta intressen.

Det som felaktigt kallas 'vänstern' i Israel syftar enbart på den del av den judiska befolkningen som stödjer en politisk lösning på den palestinsk-israeliska konflikten, vilket betyder ett tillbakadragande till 1967-års gränser och skapandet av en palestinsk stat. Sedan hyser denna 'vänster' delade meningar om bosättningsarnas framtida öde och graden av indirekt kontroll som Israel bör utöva gentemot det palestinska samhället. Merparten av dem har helhjärtat ställt sig bakom Oslo-avtalet, eftersom de bortser från att det som erbjöds palestinerna var en form av Bantustanlösning. Inte ens freds rörelsens 'radikala' sektor, som i sig är en minoritet, har utvecklat en verklig förståelse av Oslo-avtalets reella innebörd. Denna minoritet ansluter sig till bilden av att Oslo-avtalets misslyckande bottnar i Israels kränkning av dess bokstav och dess bristande 'förståelse' för avtalets förutsättningar.

Freds rörelsen består framför allt av medelklass från Ashkenazis, vars kamp för ockupationens upphörande och uppkomsten av en palestinsk stat i allmänhet inte är en del av eller innefattar något utvecklat antiimperialistiskt perspektiv. Man saknar förståelse för, och har inget intresse av, att bygga ett motstånd mot Israels roll som USA:s regionala klientstat eller mot USA som den stora uppbackaren av den israeliska ockupationen. Inte heller motsätter sig dessa 'vänsterister' den kapitalistiska globaliseringen och den nyliberala ekonomiska politik som förs i Israel. Allt för länge har den antisionistiska socialistiska analysen främst fokuserat på paroller, uttalade värderingar och rådande självbild inom den israeliska freds rörelsen, för att enbart med det som grund dra slutsatser om vilka som är dess potentiella allierade och förklara dess politiska positioner.

Alltför sällan har vi använt oss av vårt marxistiska redskap när vi analyserat sambandet mellan att tillhöra den dominerande Ashkenazeliten och det därtill kommande intresset av att bevara det status quo som utövas med hjälp av den judiska staten och Bantustanmodellen på de ockuperade områdena. Freds rörelsens sociala rötter i kombination med dess sionistiska ideologi gör dem oförmögna att leda den demokratiska kampen i Israel, vilket är en förutsättning för att palestinernas nationella rättigheter skall kunna förverkligas. Dess klassmässiga grund påverkar också i högsta grad vilka allierade den drar sig till bland palestinerna. Det är med Arafat och den palestinska myndigheten som kontakter knyts och förbindelser upprättats, vilket även stämmer in på den mer radikala delen av freds rörelsen. Däremot är man isolerade från de breda folklagren i flyktinglägren och byarna, studenter och arbetare som är själva motståndets ryggrad

dessutom med i regeringens inre cirkel, säkerhetskabinetten. Fördrivning av palestinier är inte heller längre något bannlyst ämne i media och akademiska kretsar.

Dessa råbarkade planer utesluter inte heller de palestinier som är israeliska medborgare och som lever inne i själva Israel. Det är en grupp vars nationella identitet och solidaritet med sina bröder och systrar på de ockuperade områdena kraftigt stärkts. Inspirerade av Den Nationella Demokratiska Alliansen (Tajamu), nöjer de sig inte längre med att kräva lika individuella rättigheter utan kämpar även idag för ett erkännande av sina kollektiva rättigheter som en nationell minoritet. Dessa krav är en verklig utmaning mot definitionen av Israel som en 'judisk stat', som nästan hela den judiska befolkningen ser som sionismens grundbult och som även dem som titulerar sig 'vänster' hel-

koloniala projektet. Alla judiska partier företräder faktiskt intressen kopplade till den kapitalistklass som har sina rötter hos Askhenazijudarna, vars dominans aldrig på ett allvarligt sätt utmanats (Askhenazis är de judar som invandrat från Europa och Amerika, ö.a.). Såväl högern som 'vänstern' bekänner sig till samma nyliberala ideologi och det är Arbetarpartiet som är kapitalets politiska bas. Sionismen har visat sig vara ett framgångsrikt vertyg för att ena den judiska befolkningen – inklusive arbetarklassen – bakom det pågående koloniala projektet. Den israeliska arbetarklassen är splittrad längs med etniska och nationella linjer. Mizrahimjudarna, som tillsammans med den palestinska befolkningen inne i Israel omfattar majoriteten av proletariats lägre skikt, saknar varje form av oberoende organisation som uttrycker deras intressen (Mizrahim är judar

och som symboliserar den nationella rörelsens återvunna kampanda.

Vilken roll spelar palestinierna inne i Israel? Kan de bli en betydelsefull del av ett politiskt alternativ?

Palestinierna inne i Israel är förtryckta både som klass och nation och har ställts helt utanför alla fredsförhandlingar. De har stigit fram som den enda genuint demokratiska kraften på den israeliska politiska arenan som verkligen utmanar den sionistiska staten. Inspirerade av den Nationella Demokratiska Alliansen – lett av Knessetledamoten Azmi Bishara – kämpar de idag, som tidigare nämnts, i ökande grad för sina kollektiva rättigheter som minoritet. De hamnar därmed i direkt motsatsställning till staten Israel själva grundval som en specifik judisk stat. Deras växande nationella medvetenhet och solidaritet med sina bröder och systrar på de ockuperade områdena kan verkligen utvecklas till ett hot mot det sionistiska styret.

Palestinafrågan har i decennier bara fokuserats på de ockuperade områdena, ett problem som det sagts skulle kunna lösas med tvåstatsmodellen. Att palestinierna inne i Israel för alltid skulle förbli en atomiserad och marginell kraft togs felaktigt för givet. Solidariteten mellan palestinierna har inte, trots den geografiska splittring som FN:s delningsbeslut 1947 framkallade, gått förlorad. Idag, mer än 50 år efter staten Israels bildande, bekymrar sig återigen de imperialistiska och sionistiska krafterna över att det kan komma till stånd en enad okontrollerbar resning i hela det historiska Palestina som skulle kunna sätta de breda förtryckta folklagren i hela Mellersta Östern i rörelse. Det är dessa farhågor som ligger bakom de attacker som det israeliska etablissemanget nyligen satt igång mot palestinierna och dess ledare inne i

Israel, vilka liknats vid en 'tidsinställd bomb'. Det råder ingen tvekan om att det här öppnats en andra front – lika betydelsefull som kampen på de ockuperade områdena – mot sionisternas försök att upprätta ett apartheidstyre i hela det historiska Palestina.

Antisionistiska och internationalistiska judar måste stödja denna växande genuina nationella strömning bland palestinierna. Förvisso saknar den klassperspektiv och ett socialistiskt program för det framtida Palestina. Men dess nationalism måste värderas utifrån den enda utgångspunkt som äkta internationalister bör använda sig av när man bedömer huruvida en nationell rörelse är progressiv; i vilken mån den utmanar imperialismen (vilket i fallet Israel /Palestina är synonymt med kamp mot det sionistiska projektet). "Lackmuspapperet för alla former av nationalism är dess relation till imperialismen" (Aijaz Ahmed: Lineage of the Present, sid. 300). Den dagliga kampen som leds av palestinierna inne i Israel mot den sionistiska staten är också, precis som kampen för frihet på de ockuperade områdena, en del av kampen mot den amerikanska imperialismen i hela regionen. Att alliera sig med dem är därför, likväl som att godta dess avgörande betydelse för de radikala judiska gruppernas politiska inriktning i Israel, den mest angelägna demokratiska uppgift som internationalisterna har att tackla. n

**Översättning: Anders Karlsson
från International Viewpoint nr. 340**

kära läsare

Vad är det egentligen för tid vi lever i? Kalendern visar år 2002, men tar man en titt runt Europa så blixtrar fasansfulla flashbacks emot en som minner om tidigt trettiotal.

För några veckor sedan spred sig ett politiskt jordskalv från Paris när fascisten Le Pen gick vidare till presidentvalets andra omgång. Och Le Pen är inte ensam. Rasistiska partier får tiotals procent i valen i Belgien, Danmark, Norge och nu senast i Nederländerna. I Österrike, Schweiz och Italien är nästa steg redan taget, där sitter extremhögern vid regeringsmakten...

I spåren av nyliberalismens nedmalning av livsvillkoren breder en hopplöshetens mylla ut sig bland breda folklager i vilken fascistiska strömningar kan slå rot. Socialdemokratin har berett vägen genom att konkurrera med borgerliga partier om att vara förare på det nyliberala tåget. I brist på starka motkrafter växer tuppkammen på fascistiska krafter. Så vad är det egentligen för tid vi lever i? Trettiotal igen? Eller måhända fyrtiotal?

För blickar vi litet utanför Europa så lösgör sig ett annat historiskt skeende ur skuggorna. Över 700 000 palestinier, nästan ett helt folk, fördrivs med stormaktsbeslut och terror för att ge plats åt bildandet av en ny stat. Året var 1948. Idag förbereder denna stat en ny massfördrivning i spåren av sin pågående terrorkrigföring. Som ett -48 i 2000-talstappning.

Den extrema högern har många ansikten. I detta nummer speglar vi några av dem. I den inledande intervjun belyses sionismens historiskt specifika anletsdrag. David Brolins artikel skärskådar fascismens dubbla ansikte, belevat eller våldsamt alltefter behov. Och Mats Deland lyfter masken av ytbehandlade sverigedemokrater och blottar deras grovhuggna fysionomi.

Det är också för att visa det som döljer sig under ytan som vi denna gång gått direkt till arkiven. För vi har svårt att undanhålla våra läsare Leo Trotskijs klassiska artikel om vad nazismen egentligen är. Artikeln skrevs när Hitler suttit vid makten ett knappt år och varnar för vad som skulle bli följden om han inte störtades: ett nytt världskrig... Året var 1933.

Så vilken tid är det vi lever i? Ett nytt trettiotal? Nja, skillnaderna är förstås stora. De då fortfarande starka arbetarpartierna, socialdemokrater och kommunister, som Trotskij outtröttligt men förgäves manade att ena sig mot nazistfaran, är idag med enstaka undantag tömda på sitt politiska klassinnehåll och sammanväxta med kapitalismen alternativt förvandlade till betydselösa stalinistreliker.

Idag handlar därför utmaningen om att stoppa den framväxande fascismen snarare om att svetsa samman livaktiga delar av fackföreningsrörelsen med de nya sociala rörelserna till en motfront, en allians som nyligen kraftfullt lyst sig igenom det europeiska mörkret. I generalstrejken i Italien, med tre miljoner på gatorna mot Berlusconi, deltog både fackföreningsrörelsen och många sociala rörelser. Och på första maj i Frankrike mönstrade en liknande folkrörelseallians sammanlagt en miljon mot Le Pen.

Så vilken tid lever vi i egentligen? Ja, i alla fall en avgörande tid. För om inte de fascistiska krafterna hejdas, så väntar barbari och krig. Där finns den stora likheten med trettiotalet, och med Trotskijs än idag så uppförande analys: "Fascismen kan inte reformeras eller avfärdas. Den kan bara störtas", skrev han för snart sjuttio år sedan. Den uppgiften kvarstår.

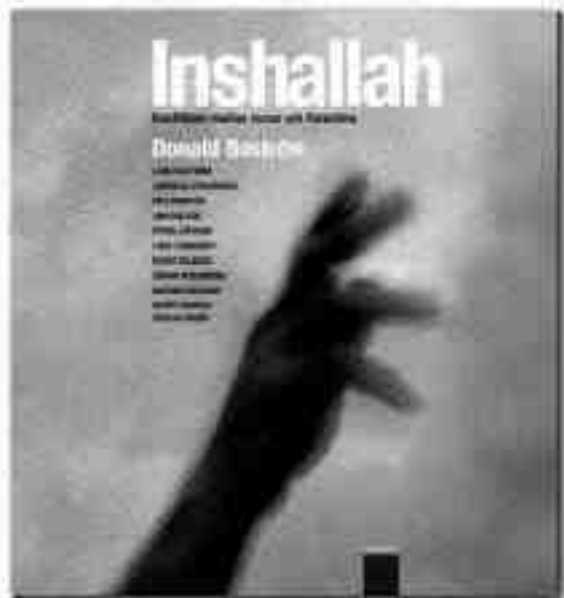
Israel

Ståthållare Ariel Sharon
skickar
sina romerska
soldater
för att utplåna och belägra.

Ännu har inga
kors
överhuvudtaget rests.

Det är före religionerna.
Bara det lidande
som skapar
dem har anlönt.

Göran Greider
(www.dalademokraten.com)

Inshallah

– konflikten mellan Israel och Palestina

Sedan femton år har fotojournalisten Donald Boström besökt Mellanöstern. Hans fotografier täcker många aspekter av livet och konflikten i regionen. I Inshallah har Boströms skakande och mäktiga bilder ingått förening med ett antal essäer författade av de främsta skribenterna i frågan: *Lars Boström, Cordelia Edvardson, Per Gahrton, Jan Guillou, Peter Löfgren, Lena Lönnqvist, Bengt Nilsson, Göran Rosenberg, Nathan Shachar, Seppo Sinimaa, Cecilia Uddén, och Donald Boström själv.*

Boken finns nu i färsk nytgåva med tre nyskrivna kapitel om den aktuella situationen av Per Jönsson, Tomas Hammarberg och Cordelia Edvardsson. Nu i pocketupplaga. Pris 55:-

Besäll hos: Ordfront, Box 17506, 118 91 Stockholm.
tel: 08-462 44 00, fax: 08-462 44 90.

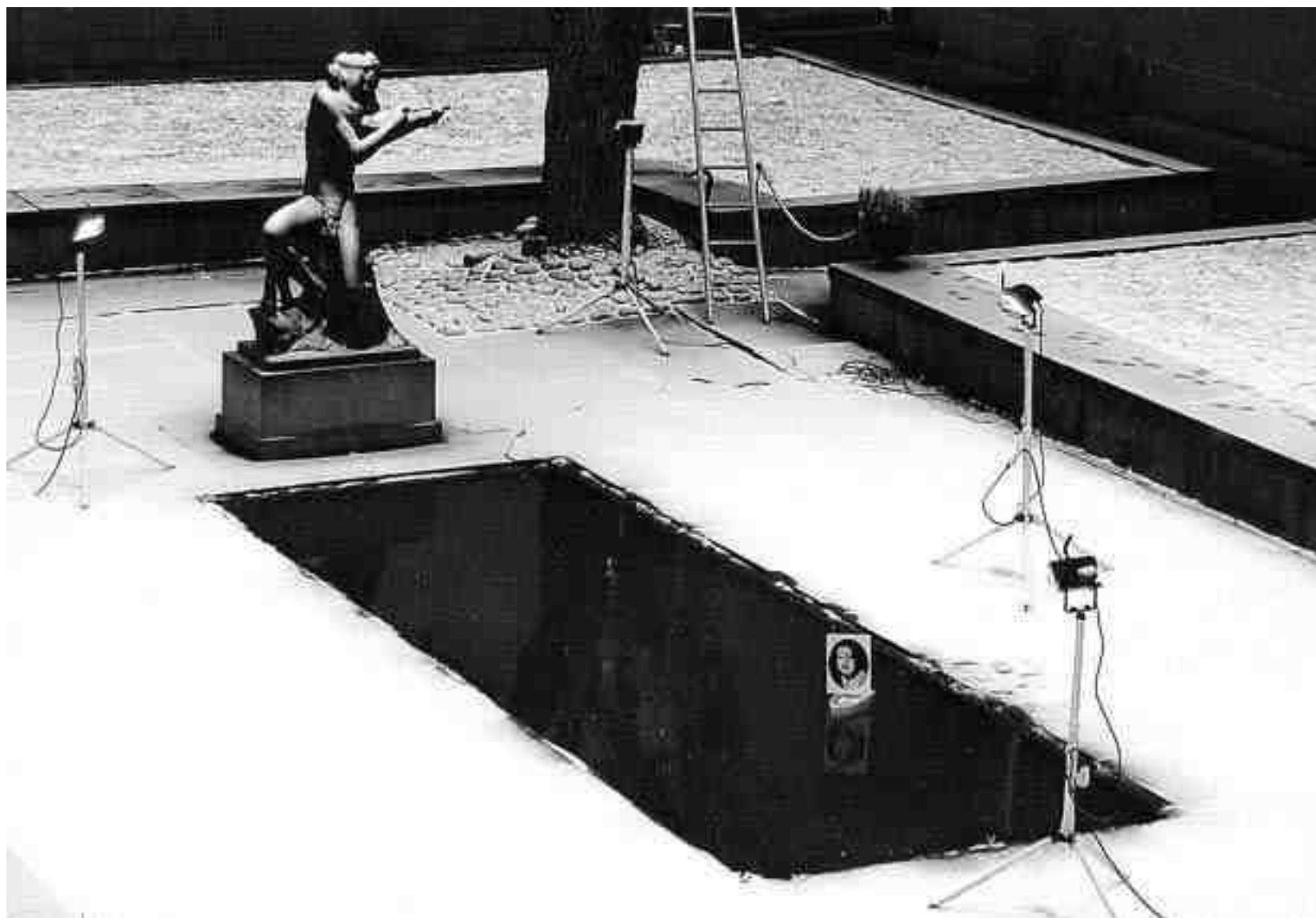

bild: Dror Feiler och Gunilla Sköld-Feiler

OCKUPANTEN SOM OFFER

– om Israel, motståndet och antisemitismen som vapen

När Israels ambassadör i Sverige, Zvi Mazel, i januari vandaliserade konstverket "Snövit och sanningens vansinne" på en utställning i Stockholm så försvarade han dådet bland annat med att installationen var "antisemitisk".

Israels regering använder alltmer systematiskt den anklagelsen mot den opinion som är motståndare till dess ockupation och förtryck av palestinierna. Idag talas alltmer om en "ny våg av antisemitism" i Europa, en debatt som också börjat nå Sverige. I Frankrike har det i flera år pågått en propagandakampanj riktad mot radikala vänsterkrafter som utmålas som antisemitiska.

Michel Warschawski, själv israel med judiskt ursprung men sedan länge aktiv i protesterna mot Israels politik, blottlägger de falska grunderna till denna kampanj och ställer frågor om den verkliga antisemitismen.

Ehud Schprinzak är före detta ordförande i det israeliska studentförbundet i USA. För drygt tio år sedan hörde jag honom beskriva den taktik som hans förbund använde i början av sjuttioalet för att bemöta den israeliska vänsterns avslöjanden om ockupationen av palestinska områden: "Problemet var att de (antisionistiska aktivisterna) hade detaljerad information om allt som hände, de hade gjort militärtjänst, de visste allt, till och med saker som vi inte kände till, om förstörda byar till exempel. När vi kontrollerade, visade det sig att de hade rätt... Eftersom vi inte hade några svar, beslöt vi att ställa mängder av frågor som inte hade något med saken att göra, för att vinna tid. Det enda vi kunde göra var att försöka minska skadan..."¹ När han berättade om sina erfarenheter från USA, kunde Schprinzak inte dölja en viss förlägenhet över bristen på fair play i den tidens politiska debatter.

GOEBBELS-OPERATION

Det var när jag läste de råd som en viss Roger Cukierman gav till Ariel Sharon i september 2001, som jag erinrade mig professor Schprinzaks förlägenhet. Ty i motsats till Schprinzak genererar sig inte Cukierman, som är ordförande för CRIF² (en paraplyorganisation för judiska organisationer i Frankrike) över valet av metoder. Han drar sig inte ens för att föreslå att man ska "inrätta ett propagandaministerium, a lá Goebbels..."³

Hösten 2000 lanserades en mediekampanj mot vad som sades vara ett uppsving för antisemitismen i Frankrike (ja, i hela världen). Den mediekampanjen är den centrala axeln i den nya "Goebbels-metod" som Roger Cukierman förespråkar. Kampanjen är nogg uttänkt, planerad, samordnad och har ett mycket precist syfte: att lägga beslag på debattutrymmet, så att ockupationens verklighet och förtrycket i de ockuperade områdena trängs undan.

Under de senaste två åren har jag ofta upplevt samma sak. Konferenser dit jag inbjudits för att tala om situationen på de ockuperade områdena har blivit till debattforum för att diskutera antisionism och antisemitism eller ämnen som filmaren Claude Lanzmanns senaste artikel, det stundande åtalet mot Daniel Mermet⁴ och så vidare. Efter två timmar har man talat om allt möjligt, utom om palestinerna. "Tala om det som inte har med saken att göra, för att vinna tid", det var Ehud Schprinzaks strategi redan för trettio år sedan. Det var när jag genomskådade den manövern som jag bestämde mig för att på den här typen av möten vägra att svara på frågor som inte hade direkt samband med situationen i Israel/Palestina.

EN ARTIKEL AV MICHEL WARSCHAWSKI

*Artikelförfattaren är israelisk-judisk antikolonial aktivist, bosatt i Jerusalem. En av grundarna till och ledare för den israelisk/palestinska organisationen Alternative Information Center, AIC, (www.alternativenews.org) Författare till flera böcker, senast självbiografen *Sur la Frontière* (2002)*

Det betyder inte att man ska överge det slagfält som öppnats av herr Cukierman och den handfull intellektuella som åter ur hans hand. Tvärtom, efter att ha undvikit debatter som bara gått ut på att förhindra ett samtal om situationen i Israel/Palestina, måste vi gå rakt på sak och granska deras anklagelser, vad de innebär och framförallt visa vilka skadliga effekter de får just för att de riskerar att driva upp en ny våg av antisemitism i Frankrike. Vi måste tala om dem, av minst tre skäl: först, därför att man aldrig talar för mycket om rasism (och således inte heller om antisemitism). Det är som man säger i den judiska påskens aftonbön: "Ju mer man berättar desto mer må man prisas!"⁵

För det andra, därför att om man låter dessa självutnämnda språkrör för den judiska gemenskapen oemotsagda utnyttja antisemitismen för att försvara den israeliska regeringens politik, innebär det att man låter dem å ena sidan banalisera antisemitismen och smutsa ned dess offer, och å andra sidan förtala hundratusentals judar som med fasa förkastar deras synsätt.

För det tredje, därför att dessa falska Israelvänners intellektuella terrorism och deras ständiga hot om antisemitism-stämpling gör så uppenbar skada och skapar så mycket oro bland rätts och rättvisans anhängare, antingen de är judar eller inte. Därför är det nödvändigt att avslöja den cyniska manipulationen av begrepp hos detta gäng, vars skenbara styrka bara är ett resultat av den fruktan som deras utpressningstaktik väcker.

VARFÖR NU?

Varför blev det nödvändigt, den där vintern 2000-2001, att mobilisera varenda en av dessa intellektuella som producerar skönspråk snarare än idéer, pappersvändare som saknar publicitet, anställda hos olika institutioner som söker sig nya kommersiella vägar? Varför blev det nödvändigt att mobilisera dem alla i denna, vilseledande och lögnaktiga, avledningsmanöver om antisemitismen? Helt enkelt därför att under dessa månader, mellan september 2000 och februari 2001, tycktes Israels sak på förhand förlorad inför världsoptionen.

Bilderna av den lille Muhammad al-Duras dödskamp, bilderna av israeliska elitskyttar med kikarsikten som skjuter mot unga stenkastare som man skjuter harar, av tiotals döda tonåringar, samtidigt som palestinerna fortfarande endast i undantagsfall och oftast utan större effekt använde (lätta) vapen – allt detta visade upp en israelisk stat som utan hämning använde sin förkrossande militära överlägsenhet mot en civilbefolkning, som protesterade mot ett initiativ – Sharons framträdande på mosképlanaden i Jerusalem – vars oerhört provocerande karaktär vid den tiden var uppenbar för alla.

Den internationella allmänna opinionen visade desto mer sympati för palestinerna, ju tydligare det blev att det officiella Israel på ett utmanande sätt vände ryggen åt möjligheten av en förhandlingslösning på Israel-Palestina-frågan. Samtidigt upprepade den palestinska ledningen ständigt att allt fortfarande var möjligt, bara de israeliska ledarna skulle respektera de löften som

Yitzhak Rabin givit 1993 under Oslosamtalen. Den israeliska avledningsmanövern gick bland annat ut på att gömma undan alla palestinska deklARATIONER till stöd för de resultat som nåddes vid förhandlingarna i Taba (som genomfördes med Clintons förslag som utgångspunkt) i februari 2001. Samtidigt valdes Ariel Sharon till premiärminister, den man som under de sju senaste åren gjort avbrytande av Osloprocessen till sitt enda politiska program.

Det blev allt tydligare, att det erkännande principöverenskommelsen från 1993 gav åt palestinerna inte längre gjorde det möjligt att använda de gamla antipalestinska argumenten. Att den här gången låta fakta tala, lyfta fram den tydliga skillnaden i styrkeförhållanden, och det samtidigt som palestinerna gått från att tillhöra kategorin "terrorister" till att bli "samtalspartner för fred" – allt detta skulle, med rätta, ge palestinerna de godas roll och Israel huvudskulden för det blod som gjutits och för att förhandlingarna strandat. Det gällde att till varje pris undvika detta minfält. Därför var det nödvändigt att öppna en ny front, som skulle ha den dubbla fördelen att avleda uppmärksamheten i den offentliga debatten, och att ge en ny mening åt förödelsen i Palestina/Israel, så att rollerna som offer och bödel kunde kastas om.

BYTE AV ROLLER

Omkastningen av roller genomfördes i tre steg. Det första steget innebar att man tillvitade palestinerna avsikten att gå till angrepp. Det skedde genom en plan som var desto farligare, i och med att man under årtal lyckades dölja den bakom tal om fredsskapande och försoning. Det blev självklart premiärminister Ehud Barak som fick äran av att under toppmötet i Camp David i juli 2000 bakom förhandlingarnas kulisser ha "avslöjat" Yasser Arafats folkmordsplaner. Bevis? Det behövdes inga, eftersom Ehud Barak försäkrade att han lagt fram "så generösa erbjudanden som möjligt" och att dessa förkastats av den palestinske presidenten. Därefter använde man sig av enkel logik: varför skulle Arafat ha avvisat så oerhört generösa erbjudanden ifall han inte redan, på förhand, uteslutit en förhandlingslösning? Slutsats: palestinerna har aldrig önskat att nå en verklig överenskommelse, utan förbereder sig för att utplåna Israel. För Barak, eller snarare för hans propaganda, visade inte fiaskot i Camp David hur stora hans illusioner och hans arrogans var, utan avslöjade istället palestiniernas djävulska plan.

Det andra steget innebär att gå till handling. Det gäller att gå, från bevis om motståndarens avsikter, till bevis genom motståndarens handlingar – även om det är handlingar som man provocerar fram. Efter att i tio veckor upprepat att palestiniernas avsikt är att förgöra Israel, organiserade Barak och Sharon en provokation på en plats där det oundvikligen skulle väcka vrede och folklig protest.

När unga palestinier, som förbittrats över de första dödsfallen som samma dag orsakats av Sharons och hundratals polismäns "besök" på mosképlanaden den 28:e september, kastar stenar presenteras det omedelbart för den allmänna

israeliska och internationella opinionen som beviset för det man redan påstått: att palestinerna vill förgöra Israel, och då genom stenande. Och, eftersom man vet att syftet är att förgöra Israel, är det inte grabbar med stenar – och då och då polismän med gevär – som den israeliska armén möter utan en uråldrig fiende, rustad med viljan att förgöra den judiska staten. Och mot en sådan fiende är givetvis allt tillåtet.

Kom ihåg: det är fortfarande mer än tre månader före den nya vågen av attentat, självmordsattentat och andra, inne i Israel. Och ändå använder sig den israeliska armén av ett förfärande våld som orsakar hundratals döda bland unga palestinier, för det mesta beväpnade med slangbågar.⁶ Repressalier mot den israeliska civilbefolkningen blir den oundvikliga följden (och önskas följaktligen utan tvivel av vissa kretsar inom den israeliska säkerhetsapparaten), med tanke på det oproportionerliga våld ockupationsarmén använder och den förskräckande mängden obehövade offer. De attentaten kommer att användas för att fullborda omkastningen av roller. Bilder av sönderslitna kroppar – i Tel Aviv, i Afula eller i Jerusalem – bekräftar att offret, det är Israel. Offer för terrorismen, offer för den eviga och irrationella viljan att massakrera judar. Det är inte längre ett ockuperat folk som bekämpar en ockupationsarmé, utan Terrorismen som för ett utrottningskrig mot det judiska folket. Ännu en gång ikläder sig israelerna offerrollen, rollen av ett offer som desperat kämpar för överlevnad.

PALESTINSKA MONSTER

Vid det här stadiet i propagandakampanjen återstår fortfarande en olöst fråga: varför handlar palestinerna som de gör? Varför avvisar de ”de mest generösa erbjudanden” och föredrar konfrontation, fast styrkeförhållandena är helt och hållet till deras nackdel? Varför går de in i en ojämn strid som kostar hundratals tonåringar livet? Varför väljer de en väg som innebär en reell fara att allt de uppnått under de senaste 20-30 åren ska förstöras? Vid en första anblick finns det inget som helst förnuft i en sådan politik eller ett sådant beteende.

Men irrationaliteten är just det som kännetecknar den arabiska kulturen, om vi ska tro på ministern Shlomo Ben Ami när han i en bok bortförklarar fiaskot i Camp David.⁷ Hans chef, Ehud Barak, talar mindre förfinat om den arabiska världen som en vild djungel som omger staten Israel. På hösten 2000 framträder den rena rasismen, som då Sveriges drottning Silvia uttalar den fruktansvärda anklagelsen mot de palestinska mödrarna; att de skickar sina barn i döden, en anklagelse som förs vidare av en stor del av de europeiska och framförallt amerikanska massmedia. Vissa judiska radiostationer i Frankrike anklagar Muhammad al-Duras far för att ha dödat sin son (som alltså inte borde ha dött under France 2:s kameraöga) för att inte mediaeffekten av hans sons förmodade död skulle gå förlorad. Monster, säger man ... Och gentemot monster är allt tillåtet.

En ännu mer elakartad men politiskt mindre felaktig form av den antipalestinska rasismen

består i att förklara palestinernas handlingar med fanatism. I det fallet ses inte längre irrationaliteten som något nedärvt, utan som resultatet av denna extrema politiska vilja, den antiisraeliska fanatismen, som är så djup hos palestinerna att de är beredda att begå självmord, individuellt och som samhälle, i kriget (jihad) mot den judiska staten. Terrorismen är alla fanatikens förvridna kampmetod och de som använder den saknar juridiskt eller moraliskt skydd. Mot terrorismens fanatiker är således allt tillåtet, och George W Bush har inte något att invända.

ANTISEMITISM SOM RASTER

Irrationalitet, fanatism, förklaringarna inskränker sig till beteendenivån. Det saknades fortfarande ett ”varför”. Det är där som antisemitismen kommer in: konflikten Israel/Palestina är inte längre ett fenomen i sig, utan uttrycket för ett tvåtusenårigt hat, mycket äldre än konflikten med palestinerna och därför utan samband med den konflikten. Det var i en artikel av journalisten Ari Shavit, som publicerades i oktober 2000 i dagstidningen Ha’aretz⁸ som denna perspektivförskjutning på den palestinska kampen stadfästes. Den israeliske journalisten uppmanar där sina pacifistiska vänner att göra ”en hedervärd avbön” och erkänna att de varit helt vilseledda: problemet är inte ockupationen och att palestinernas rättigheter kränkts utan världens uråldriga och eviga hat mot judarna. ”Vi har glömt vår historia, hävdar Shavit, men den har hunnit i fatt oss...” Så, Arafat, Titus⁹, Torquemada¹⁰, Hitler, samma strid: staten Israel är bara ännu ett judiskt ghetto, belägrat av andra länder och tvingat att kämpa för sin överlevnad. Masada, Warszawa, Tel Aviv – samma öde?

Med antisemitismen som raster blir allt enkelt: Yasser Arafats vägran i Camp David, de unga i Intifadan som kastar stenar, attentaten, allt härör det ur ”goyims” eviga förföljelse av judarna. Samma sak för övrigt med stödet från alla delar av världen till den palestinska saken. Se det inte som en strävan efter rättvisa, som en parallell till stödet till Algeriets självständighetskamp, eller till stödet till kampen mot apartheid i Sydafrika – se det som den gamla antisemitiska reflexen som finns överallt.

SPRÅKLIG GLIDNING

I denna nya analys av konflikten Israel-Palestina framstår det inte längre som en politisk konflikt, som handlar om sådant som kolonisation, självständighet, suveränitet, gränser och naturresurser, utan som en etnisk och religiös konflikt, en del av den tvåtusenåriga historien om nationernas judehat. Den analysen har den dubbla fördelen för de israeliska propagandisterna att den gör israelerna till offer, samtidigt som den befriar dem från bördan att behöva förstå Mellanösternkonfliktens politiska ram, liksom att finna någon annan lösning på den än våldet, som ses som självförsvar inför hotet om utrotning.

På samma sätt som antisemiten ser judar överallt, upptäcker de som bekämpar ”det nya judehatet” antisemitismens spöke bakom varje beteende, uttalande, skapelse eller ståndpunkt som

besvärar dem. Vissa av dem lyckas med detta genom att använda sig av en ny logisk princip, den semantiska glidningens lag. Enligt den principen behöver man inte uttala en åsikt om judarna för att klassas som antisemit. Det räcker att uttrycka en negativ eller kritisk åsikt om någon och eller någonting, som på ett eller annat sätt – i verkligheten eller i fantasin – skulle kunna ha med judarna att göra. När man säger att ”de israeliska arméenheter avsåg att mörda på civila utgör en krigsförbrytelse”, uttrycker man inte en värdering – sann eller falsk – som grundas på en erkänd princip inom krigsrätten, utan genom en språklig glidning säger man egentligen att ”judarna är krigsförbrytare” och följaktligen att ”nazisternas judemord var berättigat”. Det är som om påståendet ”jag tycker inte om Gefillte Fisch” i själva verket genom språklig glidning skulle betyda ”jag hatar ashkenaser-judar”.¹¹

Det säger sig självt att genom att använda den här språkliga glidningen, eller ännu enklare genom att på ett lämpligt sätt använda begreppet ”omedvetet”, kan man få vem som helst att säga vad som helst. Det är därför som Daniel Mermet kan anklagas för ”att urskulda nazisternas brott” på grund av ett radioprogram som ändå bidrog till att fälla en naziförbrytare i domstol. Allt detta påminner om stalinismens storhetstid, då man förstörde politiska fienders rykte genom att använda det förfärliga ordet ”objektivt”. Igår var det Charles Tillon¹² som ”objektivt sett” var en imperialistagent, idag är det Olivier Besancenot från LCR (Revolutionära kommunistiska förbundet) och de grönas Noël Mamère, som ”omedvetet” är antisemiter. Är det en slump att det ofta är samma personer som utpekas?

Inför denna charlatanism skulle man kunna nöja sig med att säga, att ett antal av dessa personer som jagar omedvetna antisemiter redan tidigare ägnat sig åt att lägga ut reaktionära dimridåer, och att vissa av dem sedan rätt länge redan sjunkit ned i fullständig reaktionär förvirring. Men alla har inte gett sig in i medias och universitetsvärldens pajaskonster eller i förvirring, eller till och med i rena kommersiella företag. I detta brödraskap av propagandamakare finns det personer som man varken kan anklaga för naivitet eller dåligt smält intellektualism. I likhet med CRIF:s ordförande är de professionella propagandister, som inte tror ett ord av det de predikar, och som mer eller mindre diskret skrattar åt de enfaldiga som skriver böcker om ”det nya judehatet”.

VÄNSTERN ÄR FIENDEN

Bakom den kampanj mot antisemitismen – som förs av CRIF, av vissa judiska radiostationer, av tidningar av typen Informations juives, och i USA av B’nai B’rith¹³ och lobbygruppen Anti-defamation League – finns det politiska strömningar som inte har någonting att göra med kampen mot antisemitismen. Det visas av flera händelser nyligen, vilka utgör en vändpunkt i den propagandakampanj som drivs av vissa judiska institutioner i Frankrike.

Den franska pressen har i hög grad uppmärksammat det uttalande CRIF:s ordförande gjorde

under organisationens årliga middag och i närvaro av hela den franska politiska eliten. Cukierman angrep då en "brun-röd-grön koalition" som sammansvetsas av en gemensam antisemitism. Detta förtal skulle kunna ha varit ännu ett utfall från en person som så sent som strax efter valet 21 april 2002 sade sig "förstå" rösten på Le Pen. Men Cukiermans uttalande är bara ett i en lång rad av angrepp på vänstern, och enbart på vänstern, i namn av kamp mot antisemitismen.

I början av 2003 skedde ett flertal incidenter under demonstrationerna för fred. De blev förvändning för en allmän politisk offensiv från politiska krafter som var fientliga till dessa demonstrationer, en offensiv baserad på anklagelsen om antisemitism. De här attackerna togs omedelbart upp av de mest moderata krafterna inom själva koalitionen mot kriget i Irak, vilka sedan länge velat avgränsa sig från den mest radikala flygeln av rörelsen, och framförallt från invandrargrupperna inom den.

En del av dessa incidenter gav starkt intryck av att vara provokationer. Det gällde till exempel då två medlemmar i Hashomer Hatsair¹⁴ i april 2003 kom till ett förberedelsemöte i Berlin för Europeiska sociala forumet, med mikrofon och kamera, med syfte att "avslöja" forumets antisemitism genom att provocera deltagarna. De hade kommit med detta enda syfte, och följande dag gick de ut med en kommuniké där de bränmärkte antisemitismen inom Europeiska sociala forumet. De krävde att forumet, för att inte helt och hållet hamna i det antisemitiska lägret, skulle "hålla ordning" i sina led, det vill säga kasta ut arabiska organisationer och solidaritetsrörelser med Palestina.

Demonstrationer mot kriget, Europeiska sociala forumet, de gröna, LCR – det är vänstern, särskilt den radikala vänstern, och enbart vänstern, som är måltavla för attackerna för dessa strömningar som säger sig bekämpa antisemitism. När det gäller ledningarna för CRIF och Radio J är det tyvärr ingen överraskning, eftersom de redan utvecklats till yttersta högernsorganisationer (inte enbart i Israel-Palestina-frågan). Men, även om man lyssnar på personer som Alain Finkielkraut, Claude Lanzmann eller idéhistorikern Pierre-André Taguieff, får man intrycket att den antisemitism som de ser överallt, finns enbart till vänster, givetvis hos araberna, men också i antiglobaliseringsrörelserna och särskilt hos judar på vänsterkanten, mot vilka de riktar den gamla anklagelsen om "självhät".¹⁵ Kort sagt, antisemitismen finns överallt, utom hos högern. Den gamla goda franska högern – katolsk eller nationalistisk – tycks helt befriad från sitt antisemitiska förflutna. Det är i vart fall det intryck man får av dessa vänsterintellektuellas totala tystnad om "det gamla Frankrikes" antisemitism i deras skoningslösa process mot antisemitismen i Frankrike.

OHELIG ALLIANS

Hur ska man förklara den här besattheten av att avslöja antisemiten, som gömmer sig i varje vänsteraktivist, och denna medbrottliga tystnad om den verkliga antisemitism som alltid känne-

bild: Andreas Malm

tecknat den gamla franska högern, och som fortfarande utgör en del av dess ideologi och kultur?

Den verkliga fienden för Israels vänner – eller de som utger sig för att vara detta – tycks i själva verket vara vänstern i högre grad än antisemitismen. Inom vänstern identifierar de – helt korrekt – dem som försvarar palestiniernas rättigheter, det vill säga dem som fördömer Israels kolonialistiska politik. Anklagelsen om antisemitism är ett sätt att bekämpa denna vänster eller att få den moderata vänstern att avgränsa sig från den antikononialistiska vänstern, för att om möjligt kunna beröva den dess legitimitet och utesluta den från enhetsrörelser. För att slippa klassas som antisemiter, pressas organisationerna av antikrigsdemonstrationerna att utesluta Palestinakommittéer, *Mouvement immigration banlieue* ("Invandrarrörelsen i förorterna") med flera från sina led, och att tvinga yttersta vänsterns organisationer att ändra sina paroller. Europeiska sociala forumet uppmanas att utesluta organisationer som kallar sig antisionister. Socialistpartiet uppmanas att få Pascal

Boniface¹⁶ att rätta sig in i ledet, alternativt att utesluta honom.

I själva verket håller en ny allians på att växa fram mellan, å ena sidan, dem som försvarar Israel villkorslöst, och som kan tänka sig att enas med djävulen själv för att tysta ned Palestinafrågan och undergräva den Palestinavänliga vänstern, och, å andra sidan, politiska grupper från högern eller den socialliberala vänstern. När det gäller de senare kan man mistänka att de vill utnyttja Israelfrågan för att försvaga antiglobaliseringsrörelsen, eller åtminstone, dess mest radikala delar. Det är en verklig ohelig allians, som förenas kring kampen mot "det nya judehatet". Den har katastrofala effekter för den moderata – det vill säga, vänsterinriktade – delen av den judiska folkgruppen i Frankrike. Denna ägnar allt mer tid åt att fördöma vänstern och samarbetar allt mer systematiskt med högern inom folkgruppen.¹⁷ Den blir allt mer isolerad från sina gamla allierade och vänner, vilket tas som bevis för att vänstern är antisemitisk.

Inom "Israelvännernas" enhetsfront håller den judiska vänstern, det vill säga de som i egenskap av judar, ja till och med i egenskap av sionister, tillhörde det breda vänsterlägret, på att försvinna som en strömning med självständighet gentemot högern. Den blir alltmer kanonmat i det krig som förs mot alla progressiva rörelser i Frankrike och i hela världen. Det mest slående exemplet är att det saknas judiska (sionistiska) vänsterorganisationer i antikrigsrörelsen. En del vill inte delta vid sidan av "antiisraeliska" krafter, men flertalet står utanför rörelsen därför att de stöder kriget, enligt följande logik: USA bekämpar Irak, Irak har bombat och kommer att bomba Israel, alltså är kriget mot Irak rättfärdigt. Den här ståndpunkten ingår i en ny politisk filosofi för den sionistiska vänstern i Europa (en ståndpunkt som dock är traditionell inom den sionistiska vänstern i Israel), en filosofi som håller sig till huvuddragen i George W Bushs korståg mot "ondskans axelmakter".

TREFALDIGT ÖVERGREPP

Som vi nämnde i början av texten har Sharons propagandister lyckats göra talet om "civilisationernas krig" och krig mellan religioner till den dominerande retoriken hos världens alla "Israelvänner". Staten Israel och alla självutnämnda representanter för de "sanna" judarna världen över har blivit en förtrupp i det imperialistiska korståget mot folken och i den nyliberala omvandlingen – och de tar på sig denna roll fullt ut. På så sätt ställer de israelerna och judarna i diasporan i motsättning inte enbart till den arabisk-muslimska världen, utan också till folklig kamp över hela planeten för en rättvisare, mer solidarisk och mänskligare värld. I själva verket begår de ett trefaldigt övergrepp mot de folkgrupper de säger sig företräda.

Först och framförallt, genom att provocera fram och överdriva antisemitismen, antingen de gör det genom en kriminell blindhet, eller helt och hållet medvetet. Man talar mycket om – och fördömer med rätta – attackerna mot judiska helgedomar eller mot judar som bär kippa,

antingen det sker i Belgien, Tyskland eller i Frankrike. Man talar däremot ogärna om tiotals av fall av graffiti på moskéer, angrepp på gymnasier av arabiskt ursprung, ja till och med

rena hetsjakter, som den i Paris våren 2002, som ledde till att en poliskommissarie knivhöggs. Inom vissa minoritetsströmningar i den judiska befolkningen i Europa finns det förespråkare av rena pogromer mot araber och kretsar som hetsar till hat mot islam och muslimer (på samma sätt som det finns grupper i Brooklyn som hetsar mot svarta). Det räcker att lyssna på "rabbinen" Benni Lévyys spyor mot Koranen i en av de judiska radiosändningarna i Paris "Men finns det något som inte är förvridet i Koranen?" sade han¹⁸ (vilket förresten bekräftar att oavsett om han utrustar sig med Maos lilla röda, Les Temps Modernes, eller kabbalaverket Zohar, oavsett om han klär sig i Mao-krage eller stor svarta kippa, förblir Lévy ändå samma föraktliga person som beskrevs av Hamon och Rotman i boken *Génération*).¹⁹

Borgmästaren i Créteil, Laurent Cathala, ifrågasatte mycket träffande vissa judiska ledare och intellektuella-som-jagar-judehatare, när han sade att "genom att se fientlighet överallt, riskerade man att utveckla den fientligheten".²⁰ Den risken är särskilt stor i den delen av befolkningen som har arabiskt-muslimskt ursprung. För, samtidigt som det pågår en kampanj som brännmärker varje revolthandling i en stad eller i vilket förortsområde som helst som antisemitisk, finns det en öronbedövande tystnad i media om det stora antalet antiarabiska brott som begås i Frankrike, och Israels brott mot den palestinska befolkningen tonas ned.

Men förutom dem som leker med elden, finns det också brandmän som är pyromaner: det finns kretsar som helt cyniskt blandar samman och identifierar den judiska befolkningen med den israeliska arméns krigsförbrytelser, genom att ordna möten "till villkorslöst stöd för Israel" framför synagogorna. Det är inte naivitet, utan gisslantagande – det rör sig om kretsar som utnyttjar det massiva europeiska fördömandet av antisemitismen för att försvara en minst sagt diskutabel politisk sak. Filosofen och den oförtröttliga antirasistiske kämpen Daniel Bensaïd har uttryckt det på följande sätt: "I och med att språkrör för judiska institutioner som utger sig för att tala för judarna i allmänhet, börjat agera som staten Israels gränsvakter och omvandlat synagogorna till ambassadfilialer, kan man i själva verket frukta att de bidrar till att omvandla den politiska kampen mot den israeliska ockupationen till rasistiskt judehat..."²¹

Det andra övergreppet är att banalisera den verkliga antisemitismen, inte bara genom att slunga en så allvarlig anklagelse mot handlingar som bara med svårighet kan beskrivas som anti-

semitiska, utan genom att gå till rent förtal. Det gäller till exempel den planerade processen mot Daniel Mermet eller anklagelserna om antisemitism mot CAPJPO (Coordination des appels pour une paix juste au Proche Orient, "Samordningen av upprop för en rättvis fred i Mellanöstern"), vars grundare och anhängare till sin majoritet utgörs av judar. När judiska elever på den internationella handelshögskolan ESSEC vill förbjuda en fotoutställning som handlar om de ockuperade områdena, därför att den använder ordet "Västbanken" och inte "Judéen och Samarien" och framställer detta som ett led i kampen mot antisemitismen, då antyder de i själva verket att användningen av

ordet "Västbanken" betyder samma sak som "död åt judarna". Finns det ett mer effektivt sätt att banalisera antisemitismen, ja till och med att rättfärdiga den?²²

Eftersom ändamålen helgar alla medel för brandmännen som är pyromaner, uppfinner de systematiskt och helt medvetet antisemitiska handlingar. I en lista över antisemitiska dåd i rapporten "Antisemitiska incidenter i Stor-Parisområdet"²³ som Simon-Wisenthal-centret i Europa lade fram till Unesco, fann man bland annat följande:

"25 september 2002, Paris: Namnet Israel ersatt av Palestina på en jordglob.

3 oktober 2002, Bagnolet: Bagnolet och Shatila blir vänorter. Värgränser att lyssna på den judiska befolkningen.

24 oktober 2002, Vélizy : Propalestinsk utställning i Chaville.

12 november 2002, Créteil: Anti-israelisk propaganda i en tidskrift.

24 november 2002, Noisiel: Anti-israeliskt flygblad sprids vid Salongen.

14 december 2002, Arcueil: Borgmästaren i Arcueil på konferens med borgmästaren i Hebron.

2 maj 2002, Paris: Bagnolet ger ekonomiskt bidrag till en propalestinsk organisation.

Hur kan man efter detta bli förvånad över att antalet inbillade angrepp på judar ökar?

Det tredje övergreppet är att de utnyttjar anti-

semitismen och, framförallt, offren för judemorden i Europa, för propagandaändamål. Exempel på det är när de kallar "färdplanen för fred" för "färdplanen till Auschwitz"²⁴ eller när de vågar anklaga Daniel Mermet för antisemitism för ett radioprogram, där han i själva verket avslöjade en nazistisk förbrytare och bidrog till att han kunde ställas inför rätta. Det handlar om ett verkligt helgerån, ett skändligt gravfridsbrott, som diskvalificerar alla som deltar i det från att spela någon som helst roll i striden mot antisemitismen och mot alla andra former av rasism, marginalisering och diskriminering.

MOTANGREPP

Om sådana aktörer som Jacques Tarnero (filosof och sociolog), Arno Klarsfeld (advokat) och Guy Konopnicki (journalist) inte drevs vare sig av viljan att få opinionen att glömma palestiniernas legitima rättigheter eller att driva ett korståg mot vänstern inom antiglobaliseringsrörelsen, utan av en ärlig vilja att bekämpa antisemitismen, skulle deras första uppgift vara att bekämpa sekterismen inom det egna lägret. Bara på så sätt skulle de kunna bromsa faran med sekterism på andra sidan. Istället för att ständigt ifrågasätta "de hemliga och djupa drivkrafterna" hos sådana palestinska intellektuella som Elias Sanbar, Leila Shahid, Mahmoud Darwish, den nyligen bortgångne Edward Said och många andra, vilka ständigt utan eftergifter fördömer antisemitismen i "det arabiska lägret" och envetet bekämpar revisionismen, borde dessa förmenta bekämpare av antisemitism räcka ut handen till dem och agera som förbindelselänkar mellan progressiva arabiska röster och den judiska befolkningen. De borde ha varit de första som offentliggjorde att en kampanj från arabiska intellektuella sida mot hållandet av en revisionistisk kongress i Beirut år 2001 rönne framgång. Framförallt, borde de bestämt och offentligt ta avstånd från varje form av rasism, diskriminering och kolonialism i Israel. Endast ett sådant avståndstagande kan ge ett moraliskt och inte nationalistiskt rättfärdigande av deras fördömande av antisemitismen. Bara det kan bryta den förvirring de islamska fundamentalisterna skapar genom att sätta likhetstecken mellan jude, israel och kolonialist.

Istället för att gjuta olja på elden, istället för att gynna inskränkthet till den egna folkgruppen och rasistiska beteenden, är det av yttersta vikt att föra en dialog, att diskutera, argumentera, försöka övertyga. Ett sådant arbete är nödvändigt, men det är bara möjligt på basen av konsekvent och universell etisk och politisk ståndpunkt, det vill säga på basen av rättens princip. Varje "undantagshållning", varje tendens att, av ett eller annat skäl, hos sig själv tolerera det man förkastar hos andra, gör dialogen omöjlig.

Sedan ett år är vi några tiotal israeler, frans-

män av judiskt ursprung, fransmän av arabiskt ursprung och palestinier som tillsammans arbetar för att stoppa avvikelser och förvirringar, manipulationer och utnyttjanden, särskilt i de invandrartäta bostadsområdena.²⁵ Effekten av ett sådant arbete är mycket begränsad inom den judiska befolkningen, men den är mycket påtaglig inom Europas arabisk-muslimska befolkningar, särskilt bland de unga. Den överväldigande majoriteten av ungdomen är inte rasistisk, utan tvärtom öppen för ett verkligt judiskt-arabiskt samarbete, förutsatt att det baserar sig på principer om lika rättigheter för alla och om en rättvis fred.

Men är detta vad de som svingar fanan i kampen mot antisemitismen och gör den till ett spjut mot sina politiska fiender önskar? Är de intresserade av en gemensam, judisk-arabisk kamp mot alla former av diskriminering, rasism, marginalisering och utplundring, i Frankrike lika väl som i Israel-Palestina? Det är mer än befogat att betvivla det. För en sådan strid skulle tvinga dem att ställa sig på samma sida som palestinerna som kämpar för sina rättigheter, på samma sida som det irakiska folket, som offren för den nyliberala globaliseringen och för USA:s imperialistiska krig.

Kampen mot antisemitismen kommer att fortsätta att vara en uppgift för antirasister och antikolonialister av alla nationaliteter. De svek inte i det förra seklets stora strider, och de kommer att förbli såväl judarnas som arabernas bästa försvarare i framtidens kamp.

Ur antologin *Antisemitism: l'intolérable challenge* (ung "Antisemitism – den oacceptabla utpressningen"). La Découverte, Paris 2003

Översättning: Maria Sundvall

NOTER

1. Citerad i Eran Turbiners film *Rencontres interdites*, 2001.
2. Conseil Représentatif des Institutions Juives en France.
3. Ha'aretz, 26 september 2001.
4. Daniel Mermet, radiojournalist, programledare för ett samhällsprogram på radiostationen France Inter. Stämdes vid två tillfällen 2001-2002 inför rätta, på initiativ av fram för allt judiska organisationer i Frankrike. Första gången var anklagelsen antisemitism, därför att programmet hade kritiserat den israeliska regeringens politik. Andra gången anklagades han för att "uppmuntra till rashat", därför att han återutsänt äldre intervjuer med den före detta Auschwitz-läkaren Hans Münch. Denne hade frikänts i rättegångar efter kriget, men tack vare Mermets radioprogram kunde Münch åter ställas inför rätta och fällas. – Mermet blev frikänd i bägge rättegångarna. Ö.a.
5. Hagada shel Pesach, Judiska församlingen, Stockholm, 1983, s.27.
6. Se Michel Warschawski, *A tombeau ouvert*, La Fabrique, Paris, s.12.
7. Shlomo Ben Ami, *Quel avenir pour Israël?*, Hachette, Paris, 2002.
8. Ari Shavit, "Arrêtons l'extasie d'Oslo", publicerad på franska i *Courrier International*, 19 oktober 2000.
9. Titus (39-81 evt), romersk kejsare, ledde belägringen och storm-

ningen av Jerusalem år 70. Ö.a.

10. Tomás de Torquemada (1420-98), kastiliansk storinkvisitor, ledde förföljelserna av judarna. Ö.a.
11. Ashkenaserjudar, beteckning för den judiska befolkningen i Central- och Östeuropa. Från Ashkenaz, medeltida judisk beteckning för Tyskland. Ö.a.
12. Charles Tillon, (1897-1993), deltog 1919 i myteri inom franska flottan som stoppade fransk intervention mot bolsjevikrevolutionen i Ryssland, gick med i kommunistpartiet, deltog mycket aktivt i motståndsrörelsen under kriget. Blev offer för utrensningar i kommunistpartiet och utslöts 1952. Ö.a.
13. "Förbundets söner", världens äldsta och största judiska filantropiska organisation, grundad 1843. Ö.a.
14. Hashomer Hatsair, sionistisk ungdomsrörelse och kolonisationsrörelse, knuten till Mapam (vänstersionistiskt parti), som bland annat upprättat bosättningar i Golan och i Sinai. Rörelsen har marginaliserats i Israel, och dess anhängare i Europa och Latinamerika fokuserar helt – i den mån de fortfarande finns kvar – på det villkorslösa stödet till Israel, särskilt i polemik med kritiker från vänster.
15. Självhat: begrepp som utvecklades i Tyskland mot slutet av 1800-talet, för att beskriva en del assimilerade judars förakt gentemot sina tidigare trosbröder.
16. Pascal Boniface, föreståndare för Institut de recherches internationales et stratégiques (IRIS, "Institutet för internationella och strategiska studier"), angreps för uttalanden där han varnade för polariseringen mellan judiska och arabiska befolkningsgrupper. Anklagades för antisemitism av bl a Israels ambassadör, William Goldnagel från *Avocats sans frontières* och judiska journalistföreningen i Frankrike. Ö.a. – Pascal Boniface, *Est-il permis de critiquer Israël?*
17. Trots att det finns ett överflöd av kommunikéer, artiklar och uttalanden som fördömer palestiniernas "illdåd", är det nästan omöjligt att finna offentliga kommunikéer från Amis de la Paix Maintenant, från Bernard Lazare-cirkeln eller från Hashomer Hatsair som fördömer den israeliska arméns övergrepp. Man kan till och med ibland återfinna dessa organisationer i demonstrationer som organiseras av CRIF och Betar (en sionistisk ungdomsorganisation) tillsammans med Ligue de défense juive ("Judiska försvarsförbundet"), en terroristisk och fascistisk organisation som är förbjuden i Israel, vilket för övrigt inte skyddar dem mot attacker från fascistiska judar.
18. "L'Autre Rive", radio RCJ, maj 2003.
19. Bernard-Henri Lévy, f 1948, fransk filosof och författare. Under 68-uppsvinget Kinainspirerad kommunist, på 80-talet en av de så kallade nya franska filosoferna som kritiserade marxismen. Ö.a. – Hervé Hamon, Patrick Rotman, *Génération*, del 1, Seuil, Paris, 1998, s.269-285, 571-590.
20. Marianne, 28 januari 2002.
21. Se ovan.
22. Se hemsida www.proche-orient.info, 26 maj 2003.
23. Centre Simon-Wisenthal-Europé, *Antisemitic Incidents in the Greater Paris Region 1 January 2002-31 March 2003*, sammanställt av dr Shimon Samuels, redigerad och översatt av Leticia Ferreira, UNESCO.
24. Se "Les pacifistes israéliens manifestent mais dépriment", *Le Monde* 31 maj 2003.
25. ATMF (Föreningen för arbetare från Maghreb i Frankrike) och UJFP (Judiska franska förbundet för fred) skickade en gemensam kommission till Palestina/Israel och driver efter det en kampanj tillsammans i Frankrike, särskilt i bostadsområden med en stor befolkning av arabiskt ursprung, mot den etniska splittringen i konflikten Israel-Palestina, mot nationellt inskränkta attityder inom respektive folkgrupper i Frankrike, till försvar för "rätten att leva tillsammans, här lika väl som där".

Stöd **röda rummet**

Postgiro 13 04 07 - 0

Bankgiro: 593-9962

I IRAKKRIGETS SVALLVÅGOR

– Mellanöstern en mångfald av kriser

Napoleon fällde en gång uttrycket att ”man kan använda bajonetter till allt utom att sitta på dem”. Om något är också detta talande för den amerikanska närvaron i Irak. Trots en militär övermakt av det mest överlägsna slag dras man allt djupare in i ett krig som aldrig kan vinnas. Irakkriget kan också i sin förlängning få fatala effekter i hela regionen för USA. I nedanstående artikel tecknar David Finkel bilden av en process med många framtida frågetecken.

Katastrofen och slakten under ockupationen av Irak är själva navet för den kris som nu sprider sig i regionen – till Iran, Afghanistan och Indien-Pakistan, och speciellt till Israel-Palestina – med vidsträckta konsekvenser.

Den omedelbara frågan är om Bush-administrationens militära äventyrspolitik gentemot Iran kan komma att driva Mellanöstern och hela världen mot en katastrof av oförutsägbara dimensioner. Långsiktigt konfronteras varje strategi för global överhöghet – det vill säga

rande regerings- och upprorsenheter.

Men diskussionen i USA om huruvida Irakkonflikten utvecklats till ett inbördeskrig handlar mindre om irakisk politik än om den egna. Den inhemska diskussionen om Irak har ett verklighetsfrämmande drag över sig. Medan Bush och Cheney kungör sin ”strategi för seger” är det knappast någon i den amerikanska eliten eller i befolkningen överhuvudtaget som tror dem. Även bland republikaner är Donald Rumsfelds öppna försvarare lika sällsynta som elfenbenshackspetten. Om man läser mellan

Ishaqimassakern, mars 2006

imperialism – med ett antal djupa motsättningar, oavsett vilken fraktion av den härskande klassen som innehar den politiska makten i Washington. Dessa imperialistiska motsättningar är också den bakomliggande orsaken till USA:s utveckling på hemmaplan i riktning mot en polisstat och – för den delen också – att frågan om ”illegal invandring” blivit en så enormt het inrikesfråga.

Irak rör sig i riktning mot ett fullständigt sönderfall. Landet är idag praktiskt taget uppstyckat i stam- och klanlojaliteter, vilket är än värre än ett inbördeskrig med klart definierade politiska kontrahenter. Människor tar, mestadels mot sin vilja, sin tillflykt till den religiösa eller etniska ”identiteten” för att söka skydd mot rivalise-

raderna tycks debatten kretsa kring om och när det som kommentatorerna redan vet skall sägas i klarspråk – USA har förlorat kriget i Irak.

VIETNAM GÅR IGEN

Tveksamheten att medge nederlaget bottnar främst i att såväl de konservativa som liberalerna är svaret skyldigt om vad som ska komma härnäst – i Irak och på hemmaplan. Bushadministrationens uttalade politiska försvar är följande: Att öppet tillstå att ”Irak befinner sig i ett inbördeskrig” är att medge krigets misslyckande och att trupperna borde tas hem. Dessutom – mot bakgrund av fiaskot runt orkanen Katrina, budgetunderskottet och det illegala inhemska spionerandet – är det en antydning om att hela administ-

rationen är en katastrof och att dess ledande företrädare borde få avsked på grått papper – i första vändan Bush, Cheney och Rumsfeld. Det är dock konsekvenser som det amerikanska politiska etablissemangen inte klarar av att hantera.

Vad är sanningen bakom de täta avslöjandena om hur USA:s militära styrkor dödat civila? Det är inte frågan om isolerade företeelser. Varje vecka får vi nu höra talas om familjer som slaktats av amerikansk trupp i sina hem, om massaker i en moské eller om vilt skjutande i alla riktningar som svar på en vägbomb. Till viss del är det bara ett uttryck för en naturlig rädsla hos soldater under attack som inte kan särskilja rebeller från civila. Men det är också en varningssignal – precis som i Vietnam under 1960-talet – om att andan av disciplin och ”rationellt” kalkylerande ersatts av den hämndlust som soldater känner när de upplever att de utkämpar ett krig som de aldrig kan vinna, eller ens kan förstå vad det skulle betyda att ”vinna”.

Det här är skrämmande nog, men det ser ut att bli än värre. Det tog sin början med Afghanistan 2001. Delar av Afghanistan ”stabiliserades” aldrig efter invasionen eftersom Bushadministrationen var upptaget med att mobilisera resurser för invasionen av Irak. En reorganiserad talibansk rebellrörelse i södra Afghanistan kommer att binda upp NATO:s insatsstyrka i årtal framöver. Mot bakgrund av att de talibanska styrkorna åtnjuter stöd inom den pakistanska säkerhetstjänsten kommer detta även att förvärra den permanenta politiska krisen i Pakistan.

Därtill har Bush också undertecknat en överenskommelse med den indiska regeringen, som möjliggör för den att fortsätta sitt kärnvapenprogram utan några inspektioner och med till-

IRAN NÄSTA?

Som om detta inte vore nog har Bush-administrationen tydliggjort sitt hot att bomba Iran. Vi vet också att krafter inom denna administration, och då inte generalerna som inser vansinnet i det hela, förespråkar att taktiska kärnvapen sätts in mot mål i Iran.

Det är inte enbart Cheney och FN-ambassadören Boltons upprepade mantra, att ”vi inte utesluter någonting”, som ger en tydlig fingervisning om att avsikten är att gå i krig. Det handlar också om Rumsfelds anklagelser om att det är Iran som tillhandahåller material till de vägbomber som dödar amerikanska soldater i Irak. Det är meningen att vi ska tro att ingenting av dessa explosiva ämnen fanns tillgängliga i de vapenfabriker som plundrades efter ”befrielsen”, under det att ockupanten underlät att bevaka dem.

Men denna groteska anklagelse ger USA en förevändning till att attackera Iran militärt, åberopande att det är en akt av självförsvar, utan att detta legitimerats av FN.

Den iranska regimen – med dess fraktionella stridigheter – är djupt involverat i Iraks ”inre affärer” – från shiamiliser, till politiska partier och kanske också genom stöd till vissa upprorsgrupperingar. Obeaktat Irans interna konflikter; hur skulle någon regim kunnat undgå att ”blanda sig i” utvecklingen i ett grannland, som dessutom intill nyligen sågs likt en dödlig fiende, som befinner sig på gränsen till sönderfall under utländsk ockupation?

Den iranska regimen förstaval sedan 2003 har varit att samarbeta med den Store Satan för att en halvtokratisk shiakontrollerad regering i Irak ska kunna etableras. Men ockupantens

DEMOKRATISKT MEDSPELERI

Dessutom har Bushs relation till Ryssland, som löpte i positiva banor under Irakkrigets förspel (trots att Moskva motsatte sig invasionen), också blivit något frostigare. Inte desto mindre har USA varit oväntat framgångsrikt i att vinna stöd bland de europeiska länderna för sin anti-Iran kampanj. Frågan är om de europeiska regeringarna helt enkelt bara vill underordna sig det amerikanska ledarskapet eller om de tror att de genom sina politiska förhandlingar med Iran ska kunna förhindra ett snart tillgripande av militära medel.

Nåväl, även om den vansinniga tanken att begagna sig av taktiska kärnvapen överges, är bombning och ”regimskifte” i Iran – på kort eller lång sikt – den strategi som Bush-administrationen stakat ut. Detta faktum reser följande fråga: Mot bakgrund av det otroliga virrvarr som Bushadministrationen ställt till för sig själv och hela världen i Irak hur kan då det politiska etablissemangen i USA tillåta denna starkt komprometterade administration att styra i riktning mot ett ännu mer riskabelt fiasko?

Varför reser framför allt inte det Demokratiska Partiet, vars representanter i kongressen idkar krypskytte mot administrationens ”inkompetenta” handläggning av det nuvarande kriget, motstånd mot ett kommande krig när det ännu finns tid att stoppa det? Varför, efter att de medgivet att de fördes bakom ljuset av de falska förespeglningarna om irakiska massförstörelsevapnen, skulle då dessa dumbommar – inkluderande de flesta liberala politiker och tidningsfolk bland dem – acceptera eller till och med understödja de bedrägliga förevändningarna för en attack mot Iran?

Dels handlar det om ren och skär politisk feg-

gång till amerikansk kärnteknologi. Syftet är att vinna Indiens stöd i Washingtons kampanj mot ”det iranska kärnvapenhotet” – en hypotetisk risk som åtminstone är ett decennium bort i tiden, medan den mest konkreta och omedelbara hotet om en nukleär kraftmätning är det mellan de två faktiskt existerande kärnvapenmakterna i området, Indien och Pakistan. Syftet är också att förekomma ett indiskt närmande till Kina.

EN ARTIKEL AV DAVID FINKEL

Artikelförfattaren är en av *Against the Currents* redaktörer. Han arbetar också aktivt till stöd för palestiniernas rättigheter.

avsikt är att nyttja det ”befriade” Irak som en språngbräda för att krossa den iranska regimen. Mot bakgrund av USA:s alla misstag och övergrepp i Irak känns det dock mer passande att kalla det för en språngbräda ner i kvicksanden.

Sannolikheten till krig med Iran inom en nära framtid förblir dock låg, åtminstone innan kongressvalet i november. Bushfraktionens politiska överlevnadskänsla gör att de tänker sig för mer än en gång, tvekan inför ett framtidsscenario där oljepriset kan komma att stiga till 100 dollar per fat och bensinpriset till 5 dollar per gallon (3,88 liter). Presidentens politiska bas är smalare än vad den var just före 9/11 och förtroendet för honom hos den amerikanska eliten har aldrig varit så svagt.

het, en rädsla att bli anklagade för förräderi – att ”svika” saken i en tid av krig – av högerflygelns mer högljudda företrädare. Men på ett djupare plan är det två faktorer som har avgörande betydelse. För det första handlar det om att lejonparten av oppositionen faktiskt stödjer administrationens krigsmål i Irak, men vill se att man försöker uppfylla dem på ett mer ”kompetent” sätt (fråga inte hur). Särskilt bottnar det hela i en samsyn om att krossa alla försök från oljerika länders sida – som exempelvis Iran – att föra en självständig politik.

För det andra, oavsett deras antipatier för Bushadministrationen, så hyser dessa motståndare inom eliten större fruktan för ett nederlag för USA som den dominerande imperialismak-

ten än strävan efter att administrationen ska tvingas att avgå. Endast om det skulle finnas ett starkt tryck från en massrörelse – med hot om mer grundläggande förändringar – skulle de agera på ett annat sätt. Tyvärr har inte antikrigsrörelsen än så länge förmått att utvecklas till en kraft av det slaget.

SIONISTISK APARTHEID

Under senare år har en hel del spekulation fokuserats på om Israel kommer att delta, och kanske även gå i spetsen för, en militär attack mot Iran. Utgången av det israeliska valet ser dock inte ut att leda i den riktningen. Det största partiet, det nyligen grundade Kadima, fick färre platser än väntat. Dess ordförande, Ehud Olmert, har varken den militära prestige eller samma storstilade ambitioner som sin föregångare Ariel Sharon. Labourpartiet, som länge gått kräftgång, har med en socialdemokratisk positionering fått lite grann av en nytändning under sin nye ledare, den marockanfödde fackföreningsmannen Amir Peretz. Det är ett kvitto på vilka potentialer det finns i Israel för en återuppväckt klasspolitik. Väljarkåren visade också om ingenting annat att den önskar sig en period av lugn för att kunna ta itu med landets förödande sociala kris.

En politik som kan se ut som "fred och lugn" för inåtblickande israeliska väljare är dock kaos och katastrof för palestinierna i de ockuperade områdena. Innehållet i Olmerts program för en "ensidig lösning" och "fastställda slutgiltiga gränser från 2010", som i USA backas upp av såväl Bushadministrationen som demokraterna, är i praktiken definierad med den så kallade "säkerhetsbarriären". Denna mur styckar upp Västbanken i kantoner, åtskiljer byar från deras

drar sig den israeliska staten mot en lösning av apartheidsnitt – med de tidigare Sydafrikanska Bantustans som förebild. Det är inte bara oanständigt utan också ett recept för permanent konflikt, med tanke på att även de mest underdåniga pro-amerikanska diktaturerna i Arabvärlden kommer att – mot bakgrund av stämningarna hos den egna befolkningen – ha svårt att acceptera det.

För Israels 1,5 miljoner arabiska medborgare betyder framväxten av Avigdor Lieberman's fascistiska parti "Israel vårt hemland" som det tredje största minst av allt "fred och lugn". Lieberman vill beröva araberna deras israeliska medborgarskap och omvandla de regioner de lever i till palestinska Bantustans. I gengäld ska Israel annektera bosättningar på de ockuperade områdena.

Denna extrema "demografiska lösning" är inte – på grund av det internationella politiska läget (och för att traditionella sionister knappast är villiga att offra Galileen) – aktuell. Men den är betecknande för det permanenta hot som de israeliska araberna – ibland gående under benämningen "1948 palestinier" – lever under; att en tydlig judisk befolkningsmajoritet till varje pris ska bibehållas. Det står också i samklang med den sjuka logiken i att stadfästa "fred och slutgiltiga gränser" genom att annektera så stora delar av Västbanken som den judiska staten anser sig kunna integrera. Denna annekteringspolitik har också ett nästintill totalt stöd i den judiska väljarkåren.

Israel försvarar naturligtvis "den ensidiga lösningen" med att "det inte finns någon palestinsk partner att förhandla med". I klartext bottnar det i att den palestinske presidenten Mahmoud

upp bakom Israel genom att bryta flödet av pengar och isolera den palestinska myndigheten i ett försök att svälta det palestinska folket till underkastelse.

IMPERIEKAOS

Sammantaget har imperiets "ärofyllda" erövring av Irak förvandlats till en imperiets egna själv-mordsbomb, som sätter såväl regionen som invadören i brand. Nu hotar cirkeln av kaos att sluta sig. Palestinierna kan inte acceptera USA och Israels krav att de ska kapitulera inför ett apartheidstyre. Av ren överlevnadsdrift måste de se sig om efter allierade. Det är säkerligen inte heller så att EU ämnar trotsa USA och ersätta den livlina som USA och Israel skurit av.

Förmoda nu att den iranska regimen, som den lovat, går in med ekonomiskt bistånd – för Iran behöver också allierade, mot bakgrund av det imperialistiska hot som regimen konfronteras med. Att skydda palestinierna från svält skulle utan tvekan bekräfta Condoleezza Rices kungörelse att "Iran är centralbanken för internationell terrorism" – som om något land förutom USA skulle kunna aspirera på den titeln.

Kan iransk hjälp till den palestinska myndigheten driva Israel till att förena sig med USA i en attack mot Iran? Skulle detta i sin tur kunna leda till ett återupptagande av det iranstödda Hezbollah's krig mot Israel? Vad skulle detta kunna betyda för den bräckliga libanesiska staten och samhället? Och vad skulle det kunna få för effekter på Syrien?

Värsta tänkbara scenariot är inte oundvikligt. Men fortare än vad någon kan vara tillfreds med kan en storm av nya katastrofer fläta samman den mångfald av kriser som

jordbruksmark och isolerar ockuperade områden från Jerusalem. Den beseglar möjligheten att bygga någon form av reellt självständig palestinsk stat.

I namn av "tvåstatslösning" och att "bibehålla Israels judiska och demokratiska karaktär"

Abbas inte hörsammat Israels krav om att sätta igång ett inbördeskrig mot den islamiska rörelsen och att befolkningen i Gaza, Västbanken och östra Jerusalem genom sitt stöd till Hamas vägrat att rösta för fördrivning. När den nya Hamasmyndigheten väl installerat sig slöt USA

USA-imperialismen skärpt i sina försök att "omvandla Mellanöstern".

Översättning: Anders Karlsson
Från Against the Current nummer 122,
maj-juni 2006

Stöd **röda rummet**

Postgiro 13 04 07 - 0

Bankgiro: 593-9962

I Palestina har jag aldrig varit.

Men jag lever också där, dagligen,
i allt som når mig därifrån:
Ingen plats på jorden är så väldig, kastar
skuggor
så långt in över Europa, ända hit upp
där istidsdjuren ännu vandrar över hyggena
och över Atlanten bort till ett köpcentrum
i Oklahama, tidigt, innan
det öppnat, där bevakningskamerorna
visar tomma filmer
från ockuperad mark inomhus:

Palestina flyter ut över världen,
Palestina strömmar
genom concertinatråden, förbi vägspärrarna,
Palestina gör världen egendomligt röd,
ökenröd, i solnedgången, när
människor på mitt förortstorg blir skarpa
silhuetter
liksom i skenet från himlens häftigt
brinnande olja
och dessa bortvända ansikten
skulle kunna föda religioner
och gör det också:

Palestina översvämmar världen,
dess befolkningar, dess toppmöten,
Palestina svävar över vattnen
när radion slås på i köken på morgnarna.

Palestina, i allt som är bekymrat...
I allt som är utvägslöst.
I allt, ett Palestina...

I Vita Huset: Palestina.
I vargen som jagas till döds: Palestina,
men också varghataren kallar sig
"palestinier".

Bakom det mörka glaset i statsministerns
limousin: Palestina.
I Sadr-staden: Palestina.
Palestina når alla, allt.

Och Israel krymper
och är litet, når oss bara
i det smattrande
dånet från en attackhelikopter.

*

När jag första gången hörde
om den mur som Israel nu bygger
trodde jag inte det var sant.
I vår tid byggs inte sådana murar.

Den sortens murar hör
till andra, mörkare tider.
Men vi lever i dessa mörkare tider.
Staten Israel bygger alltså en mur mot det
Palestina
som hotar att översvämma världen.
Och världen har uppenbarligen
gett staten Israel den uppgiften:
att bygga taggtråden kring
det expanderande palestinska imperiet.

Problemet är bara att de
som bygger muren inte ser
att Palestina däms upp ännu mer
och ännu mer översvämmas världen
ju högre och ju längre de bygger muren:

Israel innesluter sig självt.
Israel är en självmordsbombare
med muren runt midjan.
Och Palestina sköljer bort Israel.

Så om Palestina är globalt
hur skulle då den mur se ut
som stänger det inne?

Palestina översvämmar världen.
Israel krymper.

Palestina översvämmar världen.

Göran Greider

DET EXTREMAS LABORATORIUM

– maktutövningens logik i det ockuperade Palestina

I januari 2009 tycktes spärrarna helt släppa hos den israeliska ockupationsmakten. Urskyllningslöst spreds död och förstörelse över befolkningen i Gaza. I denna översikt över litteraturen om det ockuperade Palestina visar Andreas Malm på hur ockupationens metoder och motståndet mot den växlat sedan 1967. Är ockupationens teknologi i själva verket ett yttersta uttryck för en universell framtid? Artikeln är skriven i mars, veckorna efter Gazakriget. Bilderna från Palestina är tagna av Donald Boström

Vad får Ulrika Andersson, gymnasielärare i Borås, 31 år gammal, tidigare aktiv bland annat i solidaritetsarbete för Bosnien, att lämna hela sitt normalsvenska liv för att slå sig ned i den by på Västbanken där motståndet mot muren är som starkast? Vad får henne att stanna kvar även efter att en kula slitit upp hennes vad? En fredag i mars torkade hon bort hjärnsubstans från byxorna. Den tillhörde Tristan Anderson, människorättsaktivist från Oakland, 37 år gammal, tidigare känd bland annat som trädkramare vid protester mot avverkning av ekskog. Han sköts i huvudet av israeliska soldater när han stod stilla, sida vid sida med Ulrika Andersson; när detta skrivs hänger hans liv på en skör kirurgtråd.¹

Vad får människor som Ulrika och Tristan att ge sina liv för palestiniernas sak? Vad får hundratusentals människor bakom dem, i städer från Malmö till Melbourne, att marschera i ständigt växande demonstrationer mot Israels politik? Israelanhängarna har saken klar för sig: de hatar judar. Det är därför de väljer att engagera sig i just denna fråga.

Det finns en alternativ förklaring.

Något extremt pågår i Palestina.

Bland de senaste två årens böcker om palestiniernas situation – få helveten är så väldokumenterade – utmärker sig den israeliske statsvetaren Neve Gordons studie *Israel's Occupation* för att göra det mest självklara. Gordon går tillbaka till ockupationen själv. Det är den som utgjort växellådan i all utveckling på Västbanken och Gazaremsan sedan 1967.

När staten Israel körde in över de två kvarvarande hörnen av Palestina ställdes den inför ett dilemma. Blivande premiärminister Golda Meir frågade dåvarande dito Levi Eshkol: ”Vad ska vi göra med en miljon araber?” Eshkol svarade: ”Jag förstår. Du vill ha hemgiften, men du gillar inte bruden!” Staten Israel åträdde Palestinas land, men utan dess invånare.

Samma dilemma hade år 1948 lösts med ett enkelt snitt: invånarna hade körts bort så att det frilagda landet kunde besättas av en judisk stat. Men någon repris var inte möjlig år 1967. Att hålla ut ytterligare en miljon blottställda flyktingar i de läger som vid denna tid var brinnande oljekällor av motstånd, och därmed antända ännu större kriser i regionen, vore strategiskt självmord. Sådana hinder för en upprepning av den ursprungliga lösningen – en snabb, klinisk rensning – har än så länge stått pall, och palestinierna har stannat.

Men Israel har inte velat veta av dem.

Som Neve Gordon framhåller har ockupationen styrt mot ett och samma mål sedan 1967: att skilja det palestinska landet från den närvarande palestinska befolkningen och infoga det förra i den judiska staten. Att även inlemma de tillhörande invånarna har aldrig kommit på fråga. Det skulle – häri låg Golda Meirs oro – hota statens judiska karaktär, fylla den med fel sorts människomaterial, underminera det sionistiska projektets fundament med oönskade kroppar.

Palestinierna på Västbanken och Gazaremsan kunde inte ges medborgarskap. Men soldater fyllde varje vrå av deras land. Så kom det sig, skriver Gordon, att det som kallas Mellanösterns enda demokrati blev en militärdiktatur: ”under de fyra gångna decennierna har omkring 30 procent av befolkningen på det [totala] territorium som kontrolleras av den israeliska staten inte varit medborgare, inte kunnat rösta och förnekats de mest grundläggande av rättigheter”.

Å andra sidan vidtog Israel raska mått och steg för

att utplåna ”den gröna linjen”, den vapenstilleståndslinje som tidigare gällt som gräns mot Västbanken. I slutet av år 1967 hade den suddats ut från kartor och skolböcker och Västbanken döpts om till ”Judéen och Samarien”, en lika djupt inskriven del av Eretz Israel som Tel Aviv eller Eilat. Vilken israel som helst kunde nu sätta sig i sin bil, omärkligt glida in över statens nya territorier och, om han så önskade, bosätta sig i någon av de nybyggda kolonierna.

Med sig hade den judiska bosättaren Israels lag. När han levde och rörde sig på Västbanken och Gazaremsan följde statens lagstiftning med som ett pass i innerfickan, trots att den palestinska befolkningen runt omkring honom stod utanför. Så ”lyckades Israel skapa en situation där två etniska grupper som delar samma rum underställts två radikalt åtskilda juridiska system”. Sedan juni 1967 har det varit individens etnicitet som avgjort vilka lagar som ska gälla för honom eller henne – om över huvud taget några.

Gordon påpekar att den israeliska ockupationsregimen skiljer sig från Sydafrikas apartheid på en avgörande punkt. Palestinierna omfattas inte av separata, skrivna lagar, utan av utomrättsliga order – inte sällan verbala – från militär personal.

Allt detta har nu pågått i 42 år.

KONTROLLERA INDIVIDEN

Men om ockupationens fundamentala logik varit oförändrad sedan de första ödesdigra juniveckorna har den likafullt svängt, växlat mellan lägen för olika sorters maktutövning. Gordons stora insats är att – med hjälp av optik från Michel Foucault – följa just växlingarna i ockupationen.

Under en första fas riktade makten in sig på att fostra och kontrollera den palestinska individen. Han eller hon skulle bringas att acceptera ockupationen som något normalt. En övervakningsapparat av närmast östtyska proportioner sattes att censurera allt från litografier till poem om kärlek till hemlandet, så att alla spår av palestinsk nationalism hölls utom synhåll. Att sjunga vissa slags sånger, flagga med färgerna vitt-grönt-rött-svart eller samlas i grupper om fler än tio var förbjudet. Tillstånd måste inhämtas från militären för de mest vardagliga sysslor: för att använda åsnekärror, plantera grönsaker, öppna en butik eller bara plocka vilda blommor i naturen.

Underrättelsetjänsten Shin Bet blev en allestädes närvarande, ofta osynlig regent i den palestinska individens liv. Agenterna rustades med befogenheter att avgöra vem som skulle arresteras, deporteras eller få sitt hus demolerat, vem som fick resa utomlands för vård och vem som fick förena sig med sin familj, vem som var lämpad som lärare eller läkare, vilka skolor och välgörenhetsinstitutioner som var tillåtna. De förvandlade rätten till liv, bostad, rörlighet och yttrandefrihet till privilegier som enbart kunde uppnås om individen fyllde i mallen för fogligt uppträdande; de kunde när som helst dras in.

Genom att ständigt leka med osäkerheten i palestiniernas tillvaro trodde sig Israel kunna försäkra sig om deras underdånighet – samtidigt som marken under deras fötter konfiskerades i sjuk efter sjuk och införlivades i statens utposter. Koloniseringens välkända mantra löd: ”ett maximum av land med ett minimum av araber”.

Under denna första fas beblandade sig soldater, spioner och bosättare med invånarna och kontrollerade dem i minutiös detalj. Ockupationsapparaten ”genomdränkte varje aspekt av det palestinska livet och lämnade inget utrymme orört. Alla vardagens

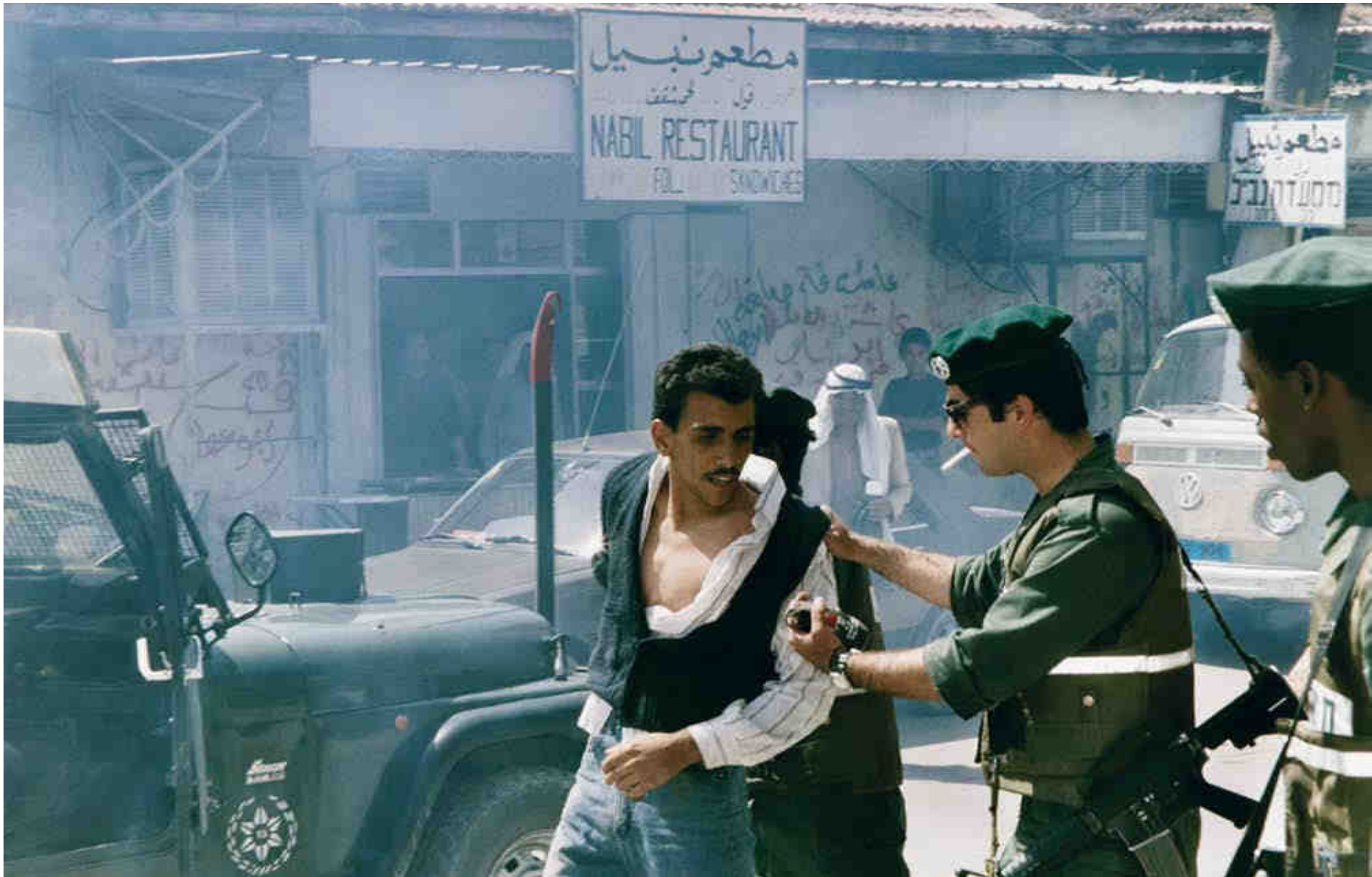

bild: Donald Boström

fasetter omformades, styrdes och bearbetades ständigt”: med Foucaults termer bedrev Israel disciplin och biomakt. ’Bio’ som i ’liv’: det var genom att styra och kanalisera palestiniernas själva leverne åt rätt håll som ockupationen försökte hålla dem i schack. Individens och befolkningens liv skulle tuktas och regleras, så att landet kunde absorberas utan störande moment, frigjort från sina uppgivna kroppar.

MAKT PÅ ENTREPRENAD

Vi vet att ockupationsmakten misslyckades. Den första fasen kom till ett abrupt slut i december 1987: intifadan skakade av sig kontrollregimen. Just de processer som makten mobiliserat – åtskillnad mellan människor på etnisk grund, absolut godtycke från militären, massexpropriationer av mark – tjänade till att förena palestinierna i ett enda led av demonstranter. Neve Gordon visar hur varje israelisk strategi hittills har skjutit sig själv i foten och genererat än skarpare motsättningar mellan ockupanter och ockuperade; hans djupt dialektiska verk kan också läsas som en hyllning till palestiniernas frihetslängtan.

Intifadan gjorde klart för armén att den inte längre kunde kontrollera de palestinska massorna. Något annat måste till. I början av 1990-talet fick den israeliska statsledningen ”den geniala idén att lägga ut ansvaret för befolkningen på entreprenad till en underleverantör. En palestinsk myndighet etablerades”, med uppdraget att ge ockupationen ett nytt sken av normalitet. Genom att inreda palestinska befolkningscentra till små zoner av ”autonomi” såg det ut som om ockupationen var över.

I själva verket hade den israeliska armén bara tagit ett steg i sidled och fortsatte att kontrollera den palestinska tillvaron, främst genom sina spärar mot rörligheten. Västbanken splittrades i drygt 200 territoriella celler där myndigheten bar ansvar för civila angelägenheter: de allra flesta var mindre än två kvadratkilometer stora. Runtom stod armén kvar. När som helst kunde den införa en hermetisk avspärrning, så att ingen kom ut

EN ARTIKEL AV ANDREAS MALM

Artikelförfattaren är doktorand i humanekologi, författare och Palestinaaktivist. Han har bland annat givit ut böckerna: *Bulldozers mot ett folk* (Agora, 2002), *När kapitalet tar till vapen* (Agora, 2004) och *Hatet mot muslimer* (Atlas, 2009)

eller in i regionen, staden, byn. Neve Gordon påminner om att så gott som samtliga mänskliga aktiviteter är beroende av just möjligheten att röra sig i rummet, varför ockupationsmakten med sina klaffar alltjämt kunde styra palestiniernas liv: höja och sänka, slå av och på, av och på.

Inne i enklaverna stod det myndigheten fritt att hissa sin flagga, skriva egna skolböcker och ge tillstånd åt vilka butiker den ville, men den ålades – och avspärrningarna säkrade efterlevnaden – att satsa sitt krut på att slå ned fortsatt palestinskt motstånd. Under tiden accelererade koloniseringen. Denna andra fas av ockupationen representerade en ny teknik för att skilja befolkningen från landet: sätt folket innanför spärar så att landet är fritt att ta. 1997 kunde Nathan Shachar skriva i Dagen Nyheter att ”nittio procent av alla palestinier lever numera under palestinskt styre”. Men självstyret täckte tre procent av de ockuperade områdenas territorium: det utövades i trånga boxar, omgivna av mark som invånarna inte kom åt och som snabbare än någonsin förr sögs in i koloniernas ytor.

Ur ett israeliskt perspektiv föreföll så ”fredsprocessens” arrangemang äntligen säkra den gamla distinktionen mellan folk och land. Men denna andra fas markerade också ett markant brott i maktutövningen. Hädanefter skulle ockupationen i första hand arbeta med fjärrkontroll. Soldater och bosättare undvek i fortsättningen att beblanda sig med palestinier i gränderna, Israel förlorade intresset för den palestinska individen, överlämnade honom till underleverantören och avsåg sig ansvaret för befolkningens liv, för att i stället koncentrera sig på kärnverksamheten: kontroll över kollektiven.

SEPARATION

Också denna gång misslyckades strategin. Den andra intifadan sprängde på nytt status quo. Den var, enligt Gordon, mer framgångsrik än den första i ett avseende: efter år 2000 återupprättades den gröna linjen som reellt begrepp i israelisk politik. Ingen bosättare kunde längre glida över Västbankens kullar utan att veta var han befann sig. Den ockupation som försökt skylla sig bakom myndigheten tvingades kliva fram med naket våld; den avnormaliserades definitivt och omvandlades till en permanent abnormitet.

Israel tvingades därmed också ge sin ockupation en grövre kaliber för att hålla den vid liv. Sedan den andra intifadans utbrott har ockupationen gått in i en tredje fas som Gordon ger rubriken separation – en vidareutveckling av den formel som utvecklats under ”fredsprocessen”. Palestinierna har nu spärrats in, fysiskt åtskilda från sitt land, bakom betong, elektroniska stängsel och ett uppbåd av eldkraft som aldrig tidigare skådats på de ockuperade områdena.

Väggarna runt invånarna pressades snabbt inåt under intifadans första år. Med ständigt nya spärrvarianter, avspärrningsförfordningar och utgångsförbud krymptes palestiniernas rum till den egna staden, kvarteret eller bostaden; husarrest blev ett massfenomen. Effektiviteten höjdes successivt: år 2006 delade

SHIP TO GAZA

Det råder en politiskt skapad humanitär nödsituation i Gaza!

Ship to Gaza är en partipolitiskt och religiöst oberoende ideell förening. Så snart det är ekonomiskt och praktiskt möjligt avser vi att sända ett fartyg med efterfrågade förnödenheter från Skandinavien via hamnar i Europa och Medelhavet till Gaza.

I de hamnstäder som besöks arrangeras opinionsbildande evenemang i samverkan med lokala organisationer. I Gaza administreras mottagandet av partipolitiskt oberoende organisationer.

Ship to Gaza är en ideell och fredlig solidaritetshandling från människa till människa.

Ship to Gaza är ett initiativ för praktisk solidaritet med Gazas befolkning.

Stöd Ship to Gaza! Plusgiro (på Nordea): 46359-6

www.shiptogaza.se

armén ut tillstånd att förflytta sig inom Västbanken till tio procent av invånarna. Övriga 90 procent satt permanent instängda i sina territoriella celler.

När bosättare vid ett tillfälle diskuterade att uppföra skyddsstängsel runt kolonierna sade Ariel Sharon: ”Bygg inte stängsel runt era bosättningar. Om ni reser ett stängsel sätter ni en gräns för er expansion. (...) Vi borde sätta stängslen runt palestinierna och inte runt våra platser.” Detta, konstaterar Gordon, är principen för separationen, som alltså är liktydig med en ghettoisering av de ockuperade områdena.

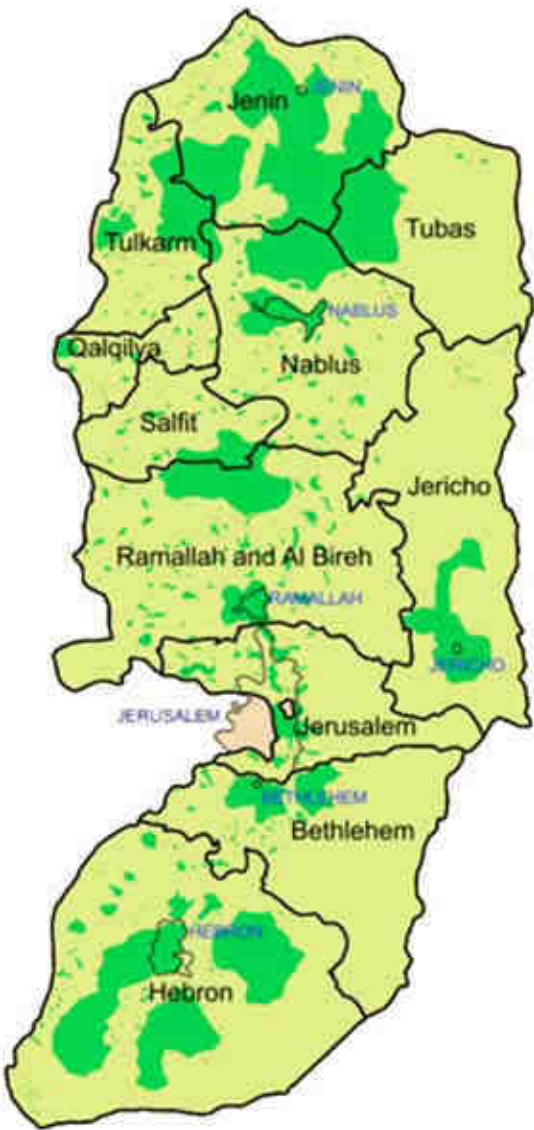
På Västbanken förseglas ghettona med den matris av barriärer, ”djupbarriärer” och sidoskottsbarriärer – åtta meter hög betong, taggtråd, diken, radar, kameror, observationstorn, patrullvägar, rörelsedetektorer och automatiska maskingevär – som kallas muren. Den löper runt och genom palestinska städer och byar, i ett mönster som den israelisk-brittiske arkitekten Eyal Weizman liknar vid en norsk arkipelag; den följer ingen linje, utan sackar sig fram liksom i fjordar, runt sjöar och öar.

Muren slår två slag för varje sträcka som byggs: den konfiskerar mer mark åt Israel och avskiljer palestinerna. De skärs av inte bara från sin jord, utan också från sina släktingar, skolor, sjukhus; hela deras samhällsliv klipps upp i fragment. I synnerhet för muren ett oavbrutet krig mot Västbankens landsbygd, mot de byar i väst som under seklens gång har odlat den mest bördiga marken. Där uppstår vad som med en förskönande omskrivning kallas ”migrationstryck”. När inget jordbruksliv längre är möjligt därför att en mur omgärdar byn och spärrar vägen till marken dör livet långsamt ut, och invånarna drivs mot närmaste stad.

Västbankens fraktala landskap av ghetton, ghetton-i-ghetton och mikroghetton har sålunda formats för en intern fördrivning. Palestinierna har inte som 1948 jagats ut i en global diaspora, utan fängslats i en inre exil. Om sionismen år 1948 kastade ut invånarna ur det palestinska huset och rev det när de var borta låser den nu in dem i källaren och låter huset falla ihop över deras huvuden. Tomten tillhör sedan länge staten Israel.

KONTROLL FRÅN OVAN

Inläsningen kräver ett ihärdigt arbete från ockupationsmakten. I sin briljanta *Hollow Land – Israel’s*

”Västbankens fraktala landskap...”

Architecture of Occupation kartlägger Eyal Weizman vilka originella innovationer Israel presterar: han talar om en ”vertikal separation” mellan staten och palestinerna. De båda parterna ”bebor åtskilda rumsliga nivåer”. Bosättare och annan israelisk personal lever sina liv ovanpå palestinerna, på de högsta kullarna, överfarterna, de upphöjda motorvägarna, i kontrolltornen som förbinds med varandra och med områdena innanför gröna linjen i ett enda sammanhängande våningsplan. Palestinierna, å andra sidan, bebor ”de överfulla orterna i dalgångarna och under kullarna”. I bästa fall kan de få en tunnel under bosättarvägen, som tar dem till sina närmaste grannar.

Ingenstans är emellertid logiken så extrem som på Gazaremsan. Under veckorna efter Sharons evakuering av kolonierna 2005 åstadkom Israel en total tillslutning av denna fångcontainer. Internerna kan röra sig friare därinne än under bosättarnas närvaro, men varken de eller någonting av värde kan längre ta sig ut eller in.

I Gaza uppenbaras den logiska baksidan av koloniserings princip: ett maximum av araber på ett minimum av mark. En fjärdedel av de palestinier som i dag lever under israelisk kontroll – invånarna i 1948 års områden medräknade – trängs i dag på 1,4 procent av det historiska Palestinas territorium. I den lilla sandremsans gränder, där hus och kroppar klättrar på varandra allt högre längs containerns väggar, har åtskillnaden mellan ett folk och dess land en skarpare siluett än någon annanstans.

Här yttrar sig den vertikala separationen i krigföring från luften. Året innan bosättarna evakuerades från Gaza förklarade Amos Yadlin, ny tillsatt chef för Israels militära underrättelsetjänst – den förste flygkaptenen på posten – att ”vår vision om luftkontroll sätter fokus på kontrollbegreppet. Vi undersöker hur man kontrollerar en stad eller ett territorium från luften när det inte längre är legitimt att hålla området på marken.” En av arméns tankesmedjor tillade att ”även om vi inte är fysiskt närvarande i territorierna måste vi fortfarande demonstrera vår förmåga att kontrollera och styra dem”, och det var just med detta löfte om bevarad kontroll från ovan som Sharon kunde sälja in sin ”reträtt”.

Sedan 2005 har staten Israel excellerat i uppfinningsrika teknologier för att tyrannisera människor utan att någonsin komma nära dem. Gazas container har ett tak av ljudlösa eller svagt surrande ballonger, zeppelinare och satelliter som övervakar allt prickarna på marken företar sig, tjugofyra timmar om dygnet. Apache-helikoptrar och F-16-plan kan vilken sekund som helst slå ned från den klara himlen, och Israel brukar dem som konventionella ockupationsvapen: numera är det de som markerar stängda militära zoner, upprättar vägspärrar, avrättar misshagliga motståndaktivister.

Ockupationen av Gaza upphörde aldrig; den lyfte från marken.

En särställning intas av de obemannade dronerna. De kan, till skillnad från bemannade plan, stanna i luften upp till trettio timmar i sträck, hörs inte och syns inte från marken. De kan manövreras från ett kontrollrum i centrala Tel Aviv, där unga soldater styr dem som i ett dataspel och avlossar missiler som slår ner i de dammiga gränder där unga palestinier avslutar sina liv. Kodordet för ”döda” i dronförarnas kontrollrum är, berättar Weizman, ”Champagne”.

Själv kallar han de ockuperade områdena för ”det extremas laboratorium”.

DÖDSKURVAN

Under sin tredje fas blir ockupationen ständigt mer extrem. Neve Gordon följer en obruten upptrappning över decennierna: den första intifadan bemöttes med klubbor och tårgas, den andra med stridsvagnar och 1,3 miljoner skarpa skott avlossade enbart under den första månaden av massdemonstrationer och – kan vi nu tillägga – år 2009 har Israel övergått till vit fosfor. Siffrorna talar ett entydigt språk. Under ockupationens 20 första år dödades i genomsnitt 32 palestinier om året, mellan den första och den andra intifadans utbrott 106 om året, men mellan 2000 och 2006 var siffran 674. Under den sistnämnda perioden dödades fler palestinier varje år än under ockupationens första två decennier – och så vidare: under Gazakrigets 22

bild: Donald Boström

dagar dödades fler palestinier än under två genom-
snittliga år tidigare på 2000-talet.

Men dödas inte också fler israeler? Kvoterna är otve-
tydiga: mellan 2000 och 2005 gick det fyra döda pa-
lestinier på en dödad israel, år 2006 var kvoten 30:1,
år 2007 hade den stigit till 40:1 och under Gazakriget
nådde den en hittillsvarande topp på 110:1.

Denna konstanta brutalisering av ockupationen är,
menar Neve Gordon, en logisk följd av växlingen bort
från disciplinen och biomakten - kontrollen av indivi-
dens dagliga liv. Så länge ockupationen befattade sig
med individen och försökte få honom eller henne att
veta hut, samtidigt som befolkningens liv reglerades
i allt från planteringar till affärsverksamhet, var död-
ligheten relativt låg. Så länge outsourcingen fungerade
någorlunda och palestinerna fann sig i den fortsatta
koloniseringen hölls dödstalen likaledes nere.

Men när separationsprincipen briserat i sin fulla kraft
och Israel ställt sig vid sidan av, för att kontrollera
kollektiven på avstånd medelst artilleri och flygvapen,
växer massgravarna. Andelen civila dödsoffer stiger
oavbrutet, liksom den ödeläggelse Israel anställer i
den palestinska infrastrukturen: dagens Gaza är ett
ruinlandskap där fabriker, moskéer, kliniker och hela
stadsdelar bombats till grus medan 5000 skadade för-
söker läka sina sår utan tillgång till rimlig vård. De är
fullständigt lösgjorda från landet. Ingenting ska binda
dem till marken de går på, ingen infrastruktur, ingen
ekonomi, inget normalt liv: detta är metoden i den
vansinniga ödeläggelsen. Ingenting av detta, hävdar
Gordon, hade varit möjligt före ghettonas tid.

Åren efter muren och evakueringen av Gaza har varit
de mest katastrofala för palestinskt liv och egendom
sedan 1948.

I antologin *Thinking Palestine*, där några av vår tids
främsta rasismteoretiker och Mellanösternexperter
samlats för att reflektera över utvecklingen, lånar
den palestinska Harvardsociologen Honaida Ghanim
ett begrepp från Giorgio Agamben för att identifiera
ockupationens nuvarande stadium: thanatosmakt, el-
ler dödsförelse. I dag, menar hon, heter den israeliska
maktens metodik död och förstörelse. Palestinierna
”exponeras för det ständiga hotet om död, en skugga
som följer dem vart de än går. Döden sätts bara på
väntan, om och om igen, från ögonblick till ögon-
blick.” Den palestinier som inte strök med i den senaste
bombningen vet att nästa kommer snart.

Thanatosmakt är en annan, närmast motsatt metod
för maktutövning än disciplin och biopolitik. I stäl-
let för att reglera palestinernas liv – som i de första
decenniernas tillståndsregim – räknar nu Israel ut de
insatser av död som bäst håller palestinerna kvar, stela
av skräck, i sin tillvaros tunnel. Ockupationen upprätt-
hålls och befolkningen hanteras genom ”omvandlingen
av döden till en kollektiv politisk erfarenhet. Döden
blir det fält där maktrelationerna mellan ockupant
och ockuperad flödar.”

Men thanatosmakt ska inte, framhåller Ghanim,
förstås som att Israel är ute efter att förintä det pales-
tinska folket i sin helhet. Tvärtom vilar thanatosmakten
på det som den israeliska armén älskar att kalla sin
”återhållsamhet”: det finns alltid större doser av våld
att sätta in. Just hotet om ännu värre dödande är vad
som tros hålla palestinerna i kollektivt schack, och
det förutsätter att arméns massförstörelsevapen aldrig
nyttjas fullt ut. ”Återhållsamheten” är i varje omgång
en förutsättning för nästa omgångs eskalering.

Det är således inte den absoluta döden, utan dödan-
det och döendet – en fortgående, kontinuerlig process
– som Israel brukar för att hantera de palestinska
kropparna. De ”placeras i en gränzon mellan liv och
död, mellan diet och svält”, en dödsduglans nedre dal
där inget hopp om ett fritt liv längre ska finnas. De
reduceras till ett minimum av fysisk existens – som när
staten Israel låter kundgöra att pasta inte får komma
in i Gaza eftersom det inte krävs för att överleva – och
detta minimiliv kan när som helst tas av daga genom
en blixattack från skyn. I en sådan limbo, med ena
foten i graven, orkar människor i längden inte tänka på
sina politiska rättigheter, utan enbart på att genomleva
dagen: detta är thanatosmaktens uträkning.

Ansvar för att utfodra de utsultna kropparna
med ett minimum av kalorier har Israel sedan länge
skjutit över på internationella biståndsorgan.

AV-UTVECKLING

Även Gordon och Weizman ser destruktiviteten som
ett kvalitativt språng i ockupationens teknologi: från
en livets till en dödens kontrollpolitik. Men hur ny är
den egentligen? Läser man världens främste expert på
Gazaremsans samhällsliv, Harvardekonomen Sara
Roy, får man intrycket av att scenerna i januari 2009
bara var en hållplats för den bulldozer som rullat fram
som på en raksträcka sedan 1967.

I *Failing Peace – Gaza and the Israeli-Palestinian
Conflict* har Roy samlat personliga essäer om sin
judendom och erfarenhet som barn till Förintelseöver-
levare, jämte löpande analyser av Gazaremsans suc-
cessiva sammanbrott. Det är en uppföljare till hennes
revolutionerande verk *The Gaza Strip – The Political
Economy of De-Development* där hon utvecklade sin
teori om ockupationen som en av-utveckling av den
palestinska ekonomin.

Roy utgångspunkt är inte Foucault, utan den marx-
istiska beroendeskolan. Enligt dess klassiska modell för
relationen mellan en kolonialmakt och infödingarna i
periferin ägnar sig den förra åt att suga ut de senare,
utvinna deras resurser, förvrida periferins ekonomi
så att den i allt tjänar centrumets intressen: vad som är
allmänt känt som ”underutveckling”. Men Palestina
i allmänhet, och Gaza i synnerhet, passar inte i den
modellen.

Sionismen, poängterar Roy i *The Gaza Strip*, är ingen
vanlig kolonialism. ”Det var inte den ’typiska’ ekono-
miska exploateringen av infödingarna för profit som
motiverade sionisterna, även om sådan inträffade, utan
snarare det ideologiska målet att bygga en stark judisk
stat minus den infödda palestinska befolkningen.”
I Palestinas moderna historia ”är Israel den första
ockupationsregim som medvetet och tvångsmässigt
har tagit ifrån palestinerna deras land, vatten och
arbete”. Medan Storbritannien behandlade Palestina
som en i raden av periferier att rikta mot London såg
sionisterna landet som sitt, en plats för deras egen
stat, marken för en metropol där infödingarna inte
hörde hemma.

Följaktligen har inte staten Israel varit intresserad av
att underutveckla palestinernas produktiva kapacitet,
utan av att ”av-utveckla” den: slå sönder den. ”Utveck-
lingen på Gazaremsan kan inte förstås som simpel mer-
värdeutvinning eller resursexploatering, utan snarare
som politisk och kulturell aggression.” Det tillstånd av
extrem socialt sönderfall som i dag råder inne i Gaza
är inte följden av någon nymodighet för 2000-talet,
utan av en fyra decennier lång koordinerad kampanj
för att krossa all bas för ett självständigt ekonomiskt
liv. Invånarna har aldrig tillåtit att utveckla landet;
de har nekats varje form av näringsliv och gjorts till
spöklika fångar som matas utifrån.

När Carl Bildt besökte Gaza efter kriget rappor-
terade Svenska Dagbladet att utrikesministern mött
flyktingorganet UNRWA:s personal, som vittnade
utförligt om nöden i området, men ”det som gjorde
starkast intryck på Bildt verkade dock vara mötet med
företagare som fått sina industrier förstörda. I delar av
Gaza stad är skadorna omfattande. ’De fungerande
industrier som fanns är nu nästan totalförstörda. Och
de är inte förstörda av strider utan medvetet sprängda.
Det är en medveten förstörelse’”, sade Bildt, och man
önskar att han tog med sig Sara Roy på nästa flygtur.
Hennes böcker är ett enda långt obduktionsprotokoll
över Gazaremsan som klarlägger hur Israel i mer än 40
års tid tagit ifrån invånarna alla ekonomiska resurser,
motarbetat deras utbildning, saboterat deras handel
med omvärlden, ödelagt växthusen och verkstäderna,
förhindrat investeringar och traumatiserat en hel be-
folkning som en gång i tiden var fullt livsduglig och
arbetsför.

Redan 1989 var industrisektorns andel av de ocku-
perade områdenas BNP bland de lägsta i världen.
När Israel 1993, inlett sin hermetiska avspärrning av
Gazaremsan, skildrade Roy konsekvenserna: ”Ansikten
ser tomma och livlösa ut. Lärare i UNWRA:s skolor
rapporterar att majoriteten av deras elever bara åter ett
mål mat om dagen och att det målet ofta inte består
av mer än bröd med lite malen peppar eller timjan
för att ge smak.” I *Failing Peace* räknar Roy med en
ekonomiprofessors noggrannhet arbetstillfällena som
försvann under ”fredsåren”, industrierna som slog
igen därför att inga råvaror kom in, förlusterna från

bild: Donald Boström

den stoppade exporten av frukt och grönsaker, de sjunkande inkomsterna, försäljningen av teveapparater från desperata familjer som måste få in pengar, den stadigt växande undernäringen.

Sedan den andra intifadans utbrott – och i synnerhet sedan evakueringen 2005 – har processen enligt Roy inte växlat läge, utan accelererat. Mellan 1993 och 2004 föll per capita-inkomsten på Västbanken och Gazaremsan med ofattbara 75 procent. Sverige oroar sig i dag för en kris som kanske minskar BNP med någon enstaka procent. På de ockuperade områdena – Roy hänvisar till Världsbanken – har sedan 1990-talets början ”den värsta ekonomiska depressionen i modern historia” utspelat sig.

LABORATORIET

Palestina har blivit det extremas laboratorium, ett rent helvete; Gazaremsan är dess nedersta krets. Men den ligger aldrig långt borta från Västbanken. Som Neve Gordon betonar ska muren på Västbanken och muren runt Gaza ses som två integrerade delar av samma landsomfattande projekt, ty i dag är dilemmat för den judiska staten svårare än någonsin: ”det faktum att majoriteten av de människor som lever mellan Jordanfloden och Medelhavet inte längre är judar har understrukt den inneboende motsättningen i distinktionen mellan hemgift och brud.”

Vad ska vi göra med alla dessa araber? Givet att de inte kan drivas ut, inte tilldelas fulla politiska rättigheter och inte få sin egen verkligt oberoende stat – de två senare alternativen skulle sätta punkt för sionismen – återstår endast en provisorisk lösning. Den har de senaste åren tagit cementhård gestalt: bura in dem.

Kommer det att lyckas? Att döma av det palestinska folkets hittillsvarande historia är det bara en tidsfråga innan också separationen och thanatosmakten, liksom en gång disciplinen, biomakten och outsourcingen, omöjliggörs av någon form av revolt. Redan nu har motståndet i Gaza tvingats anpassa sig till de nya omständigheterna: lobba raketer över gränsen när soldaterna inte längre visar sig på marken

och, i brist på skyddade zoner ovan marken, retirera vertikalt till underjorden. Hur motståndet utvecklas i framtiden – och vilka växlar Israel sätter in nästa omgång – är en öppen fråga; även palestinerna vet att experimentera.

Men laboratoriet har också fler intressenter. I kraft av den oönskade befolkningens fortsatta närvaro har Palestina blivit en testbana för repressiva teknologier, som sedan kan användas i helt andra delar av världen. Droner är ett exempel. USA har med stort intresse studerat Israels utprovning av farkosten över Gaza, Israel har blivit världsledande exportör i branschen och i dag kan unga pakistanier när som helst träffas av en missil från ett osynligt flygande objekt, manövrerat från ett amerikanskt kontrollrum. Neve Gordon skriver att ”Israel har omvandlat Västbanken och Gazaremsan till det internationella militärkomplexets laboratorium för luftburna avrättningar”.

Tidigare under den andra intifadan var också Västbanken, med Weizmans ord, ”ett gigantiskt laboratorium för urban krigsföring” när den israeliska armén gick bärsärkagång i Jenin och Nablus. Teknikerna för att strida mot gerilla i överbefolkade gytter av betonglådor spreds snabbt till Irak av den amerikanska och brittiska ockupationsmakten. Murarkitekturen har omplanterats till såväl gränsen mot Mexiko som gränsen runt amerikanska intressen i Irak: ”muren runt Gröna zonen i Bagdad ser ut som om den byggts av restkomponenter från muren på Västbanken; ’temporära avspärrningar’ underställs hela städer och byar i Irak och förstärks med jorddiken och taggråd; större regioner karvas upp med betongblock och vägspärrar; misstänkta terroristers hem rivs och ’riktade avrättningar’ introduceras i en ny, global militariserad geografi” som har ett omisskännligt ursprungsland.

Och här infinner sig förvisso ett penningmotiv: som Naomi Klein påpekat är Israel dominerande global innovatör när det kommer till högteknologiska stängsel, biometrisk id-kort, övervakningsutrustning och obemannade luftvapen, det vill säga just de redskap som tagits fram för att hålla nere palestinerna.

Detsamma gäller crowd control, konsten att hålla ordning på uppretade folksamlingar. Bara under de senaste månaderna har den israeliska armén satt in två nya vapen mot palestinska demonstranter. I byn Ni’lin på Västbanken märkte deltagare i de veckovisa demonstrationerna mot murbygget under januari 2009, medan kriget rasade som värst över Gaza, hur kulor ven runt dem utan att skotten hördes. Det visade sig vara finkalibriga 0.22-kulor, designade för att enkelt ta sig in i kroppsvävnad och orsaka interna blödningar.

Det var en sådan kula som gick in i vaden på Ulrika Andersson den 27 februari 2009. Efter att hon sårats berättade hon för tidningen Arbetaren om hur ”den israeliska armén även börjat använda en ny form av tårgas. ’Tårgasen är starkare, bränner mer på huden och känns mer i lungorna, och behållaren är tyngre – om man träffas kan den vara direkt livshotande.’”

Sex veckor senare träffade en sådan tårgasbehållare Tristan Anderson i pannloben när han skulle fotografera de skjutande soldaterna.

Vad är det då som gör situationen i Palestina så extrem? Är det dess avvikande natur, dess karaktär av unikt inferno, okänt för människor i andra delar av världen? Nej, svarar den amerikanska professorn i globala studier John Collins. I ett par artiklar har han skisserat en originell teori om vad han kallar ”det globala Palestina”. Där det heliga landet ofta ses som en historisk restprodukt – här menar man har kors-tågstiden, kolonialismen, nationalismen, Förintelsen, kalla kriget och andra utagerade episoder avlagrats och stelnat, i en hopplös konflikt som för alltid står vänd mot det förflutna – vänder Collins istället våra blickar. Palestina, menar han, är minst lika mycket en fingervisning om framtiden.

Collins lutar sig mot Gilles Deleuze begrepp om det ”diagnostiska”, det som ”vi är på väg att bli”. Redan för mer än 30 år sedan pekade Deleuze själv ut Palestina som en plats för processen: ”Vi befinner oss i en situation analog med det spanska inbördeskriget, där Spanien fungerade som laboratorium och experimentverkstad för en ännu mer fasansfull framtid. I dag anför experimenten av staten Israel. Den etablerar en modell för repression som kommer att konverteras till andra länder.”

Med denna profetia ringande i huvudet ställer sig Collins framför Picassos Guernica. Han ser hur den odödliggjorda baskiska byn fungerade som ”testmark för en ny generation luftvapen, senare standardredskap i de globala krig som allt mer bedrevs på avstånd”. Guernica då, Gaza nu. Båda är, med ett begrepp från Leibniz och Benjamin, att betrakta som monader, som koder för ett bredare förlopp, koncentrerade reflektioner av en större verklighet, ”kärnor av sanning i vilket hela det globala systemets pågående historia är inskriven.”

Vi känner igen Palestina som extremt därför att vissa trådar i vår samtid glöder som allra starkast där. Eller: ”dagens Palestina utgör ett sociopolitiskt växthus där nya strukturer för repression, motstånd och solidaritet växer upp framför våra ögon.”

Ett tydligt exempel är, återigen, dronen. Betrakta den först ur förarens perspektiv. Rörliga livebilder överförs från en farkost över norra Pakistan till ett kontrollrum i Persiska viken och vidare till ett militärt högkvarter i Florida, där beslut fattas om attack. Här utplånas rummet i realtid. Alla nationsgränser upphävs i transmissionen av information: dronen är, ur denna synvinkel, inbegreppet av globaliseringen. Men se nu samma objekt ur offrets perspektiv. Den som hotas och träffas av missilen har ingen möjlighet att gömma sig och ta skydd. Han är omringad från alla håll av en osynlig kraft som pressar sig mot honom; från dronen faller himlen ned över människors huvuden.

Samma farkost som öppnar rummet för den ena parten sluter rummet kring den andra och stänger honom inne.

Denna dialektik, resonerar Collins, formar globaliseringens hierarkier. På det militära fältet är förhållandet uppenbart: ”sett ur ett perspektiv ’öppnar’ satellitteknologin världen genom att möjliggöra snabb cirkulation och utbyte av information, men ur ett annat innesluter det världen och gör alla till potentiella måltavlor för ett krig som förs från rymdens omloppsbanor.” Samma principer gäller för de flöden av kapital som ger somliga människor obegränsad rörlighet i rummet, och som

ISM sverige

Stöd ISM:s arbete i Palestina!

International Solidarity Movement är en växande rörelse av palestinska och internationella aktivister som arbetar med att uppmärksamma den palestinska kampen för frihet och ett slut på den israeliska ockupationen. Vi nyttjar icke-våldslig direkt aktion för att konfontera och utmana Israels illegala ockupationspolitik och väpnade styrkor

Stöd ISM:s arbete i Palestina genom att sätta in ditt bidrag på vårt konto. BG: 5588- 2732

Vill du engagera dig kontakta oss på www.ism-sweden.org

just därför får andra att känna sig instängda i samma rum, under de härskande. Den som blixtnabbt kan förflytta sig över himlen med finansiellt eller produktivt kapital har ett strukturellt övertag över den som är låst på platsen, och den före kan tvinga den senare att kapitulera för sina krav.

Globaliseringens undersida är ingenting mindre än en smygande klaustrofobi. De skikt av mänskligheten som förlorar på globaliseringen lider av ”inspärning under bar himmel”. I globaliseringen är det själva den obegränsade rörligheten för vissa skikt som skapar inlåsningen för andra, och ingenstans är detta så övertydligt som på Gazaremsan. Den som besökt den på senare år vet att en Apache-helikopter eller ett F16-plan kan dyka upp på himlen och släppa sin dödliga last när invånarna minst anar det, men själva sitter de fast.

Om palestiniernas predikament i diasporan är hemlöshet är det, inuti hemlandets ghetton, en generaliserad och ständigt intensifierad klaustrofobi.

Dialektiken mellan global rörlighet och inspärning, mellan det israeliska luftvapnets omnipotens och palestiniernas muromgärdade boningar, är inte den enda homologin i det globala Palestina. Där finns den extrema förstörelsen av det palestinska landskapet med uppenbara motsvarigheter i global skala; där finns hypersegregationen mellan utfattiga människor på ena sidan muren och all upptänklig lyx på den andra; där härskar det ultimata övervakningssamhället i de vägspärrar som byggts om till jätteterminaler. ”Den israeliska ockupationens arkitektur”, skriver Eyal Weizman, ”kan ses som en accelerator och en acceleration av andra globala politiska processer, ett värsta tänkbara scenario av kapitalistisk globalisering och dess rumsliga utfall.” Och: rasismen. I sitt bidrag till Thinking Palestine hävdar Sydafrikaättade David Theo Goldberg, en av världens mest framstående rasismteoretiker, att rasism ligger till grund för den moderna nationalstaten som sådan och ingenstans mer så än i staten Israel. Den är rasstaten par excellence. Rasismen mot palestinierna ”är den mest repressiva, den mest förtryckande och förnedrande” i vår tid. ”Den är, som Mandela har kommenterat, ett öde värre än apartheid.”

CORRIE

Så varför går en Ulrika eller en Tristan in i International Solidarity Movement? Varför överger de sina liv och ställer sig sida vid sida med de palestinier som inte har annat än sina egna kroppar och stenarna på marken att sätta mot murens armé? En möjlighet är att de hatar judar, låt oss lämna den därhän. En annan är att de känner empati med palestinierna. En tredje möjlighet är att de – med Collins – förnimmar att stora värden står på spel i det globala Palestina.

”Vi är alla palestinier” lyder sedan länge valspråket för International Solidarity Movement. Under massdemonstrationerna mot Gazakriget spreds det från mun till mun. Det ska inte tolkas som ett försök att förringa och urvattna det palestinska lidandet – få människor i Malmö eller Melbourne har det så svårt som de i Maghazi eller Meythaloun – utan som att ”allt fler människor över hela världen upplever att de har en andel i den palestinska kampen.” Identifikationen grundas, enligt Collins, i ett medlidande med palestiniernas specifika erfarenhet och i en intuitiv upplevelse av att världen går åt fel håll, där som här. Om misären skulle ha varit ett undantag från världsläget snarare än dess ytterlighet skulle den inte ha lockat sådana mängder av solidarisk energi. Men nu ”tycks Palestinas centrala ställning i den globala kampen för rättvisa och mänsklig värdighet växa för var dag som går”.

Så ställer sig Collins återigen framför Guernica. Han drar sig inte för att jämföra ISM:s aktivister med republikens volontärer; i båda rörelserna, noterar han, har judiska radikaler varit kraftigt överrepresenterade.

Men framför allt: ”i båda fallen, Spanien och Palestina, för människor frivilligt i väg för att ansluta sig till en lokal kamp, eftersom de med all rätt såg att någonting mycket större stod på spel.”

Vill man se hur processen går till inuti en ung människa – utan att själv åka till Palestina – finns det inget bättre sätt än att glänta på Rachel Corries dagböcker. Här får man följa tankarna hos en flicka som på en gång är helt vanlig och mycket ovanlig; uppväxt i en trygg amerikansk medelklassfamilj, med en skrivtalang som väcker häpnad på varje sida.

Som tioåring skriver Rachel dikter om att gå i skogen utan att trampa ned blommorna, om hur livet blev en smula svårare när hon upptäckte pojkar, om hur hon kryper upp i sin pappas knä och hör honom läsa Narnia. I samma ålder upptäcker hon världen utanför. Hon drabbas av insikten om att det finns barn som svälter, som dör därför att mat fattas dem, och deklarerar: ”Jag finns här för andra barn. Jag finns här för

bild: Peter Beltrage

att jag bryr mig. (...) Vi måste förstå att människor i tredje världens länder tänker och bryr sig och ler och gråter precis som vi. Vi måste förstå att de drömmer våra drömmar och vi drömmer deras. Vi måste förstå att de är vi. Vi är dem.”

Som i alla dagböcker kan man här läsa om förälskelser och föräldrar och oron för att se ful ut på dansgolvet, men den tonåriga Rachel har en brådmogenhet, ett etiskt allvar och en avväpnande humor som gör henne till en född författare. Hon står inte ut med tanken på de hemlösa i hennes egen stad Olympia och skriver: ”Vi är brutalt skötsamma.” Hon sover i protesttält mot hemlösheten, leder en elevstrejk för fler lärare, börjar intressera sig för syndikalismen och dyker efter elfte september ned i arbetet mot kriget.

En höstdag 2002 hör Rachel Corrie hemkomna ISM-aktivister berätta om sina upplevelser i Palestina. De uppmanar publiken att åka: ni är inbjudna, ni behövs! Hon kan inte lägga band på sig, hon dras in i rörelsen; detta är – så framstår det – den magnet som verkat i hela hennes liv. Hon börjar förbereda resan, läser Sara Roy. ”Det här är en förlängning av det arbete jag redan har uträttat”, skriver hon inför avfärden.

I Rafah, längst ned mot muren i södra Gaza, får hon se de israeliska schaktmaskinerna raka bort långa efter långa av palestinska hus. ”Detta är ett fängelse som fångvaktarna ansåg var för stort, så nu krymper de

det. Människor här lever inom räckhåll för lukten av havet men de kan inte längre ta sig dit”, skriver hon i ett av sina mejl. Hon går i begravningsståg, sover återigen i tält – nu för att skydda palestinska brunnar från arméns förstörelse – och vakar hos familjer som vilken natt som helst kan få sina hus rivna. I en dikt om Rafah begråter hon stadens barn, barnen som leker sina lekar under ”mördandets konstanta anonyma mörkerseende teleskop / överallt och utanför och runt omkring och / rentav inomhus”, barnen som ”blivit döva för stridsvagnarnas dån / döva för explosioner / skottens musik / chockknallar / droner.”

Efter en månad i Gaza har mardrömmen spridit sig. ”Jag har onda drömmar om stridsvagnar och bulldozers utanför vårt hus och du och jag är inuti”, skriver hon till sin mamma hemma i Olympia. Det är veckorna innan invasionen av Irak och hon knyter situationen i Rafah till världsutvecklingen:

Jag är inte säker på att du och jag är eniga här, men

jag skulle hävda att den här speciella krisen är den mest uppenbara manifestationen av ett storskaligt problem med djupnande klyftor i fråga om välbefinnande och makt, ett problem med växande privat kontroll över angelägenheter av allmänt intresse, helt enkelt ett mycket storskaligt problem med bristande demokrati, som blir allt mer mördande.

På alla sidor ser hon förstörelse. Det som pågår i Gaza ”utgör en något gradvis, ofta gömd men icke desto mindre massiv undanröjning och förstörelse av möjligheten för en viss grupp av människor att överleva.” Nu ifrågasätter hon sin ”grundläggande tro på den mänskliga naturens godhet. Detta måste få ett slut. Jag anser att det är en god idé för oss alla att släppa allting och viga våra liv åt att få ett slut på detta. Jag tycker inte längre att det är något extremistiskt.”

I sitt sista mejl, den här gången till sin pappa, funderar Rachel över vad hon ska göra efter vistelsen i Gaza, som nu närmar sig sitt slut. Hon uttrycker en slags ångest över sitt privilegium att lämna landet. ”Folk här kan inte åka härifrån, och det komplicerar saken. De är också tämligen öppenhjärtiga med att de inte vet om de kommer att leva längre den dag vi återvänder hit.”

Den 16 mars 2003 dödades Rachel Corrie av en israelisk bulldozer.

Alla vägar bär till Palestina. ■

NOT

1. När den här tidningen går i tryck ligger Tristan Anderson allttjämt i en sjukhusbädd i Tel Aviv. Han har genomgått en serie hjärnoperationer, men utsikterna för att han ska återhämta sig förblir mörka och skadorna livshotande. Ulrika Andersson bor fortfarande på Västbanken och arbetar med organiseringen av motståndet mot muren.

Referenser:

- Neve Gordon: Israel's Occupation, University of California Press (2008).
Eyal Weizman: Hollow Land – Israel's Architecture of Occupation, Verso (2007).
Ronit Lentin (red.): Thinking Palestine, Zed Books (2008).
Sara Roy: The Gaza Strip – The Political Economy of De-Development, Institute for Palestine Studies (2001).
Sara Roy: Failing Peace – Gaza and the Palestinian-Israeli Conflict, Pluto (2007).

- John Collins: “Global Palestine: A Collision for Our Time”, Critique: Critical Middle Eastern Studies, nr 1/2007.
John Collins: “Confinement Under an Open Sky: Following the Speed Trap from Guernica to Gaza and Beyond”, Globalizations, nr 4/2008.
Rachel Corrie: Let me Stand Alone – The Journals of Rachel Corrie, Granta (2008).

MÄNSKLIG VÄXELKURS

Våren 1956, åtta år efter Nakba korsade en grupp palestinska fedayyin det upplöjda dike som var det enda som då skilde Gaza och den israeliska staten från varandra. På dikets ena sida levde 300 000 palestinier, varav 200 000 var flyktingar som fördrivits från det omgivande området, på den andra låg en handfull nya israeliska bosättningar. De palestinska krigarna dödade säkerhetsvakten Roi Rotberg under ett försök att ta sig in i kibbutzen Nahal Oz. Rotbergs kropp fördes in i Gaza, men återlämnades efter ingripande från FN. Moshe Dayan [bilden], som vid denna tid var generalstabschef råkade för tillfället befinna sig i bosättningen för ett bröllop, och bad om att få hålla minnetalet vid Rotbergs begravning nästföljande afton. När han talade om de män som hade dödat Rotberg sade han ”Varför skulle vi beklaga oss över deras hat mot oss? I åtta år har de suttit i Gazas flyktingläger och med egna ögon sett hur vi har förvandlat det

land och de byar som de och deras förfäder tidigare har bebott till vårt hemland.” Det var ett erkännande av det palestinierna förlorat som dagens israeliska politiker inte längre har råd att ge uttryck för. Men Dayan förespråkade inte någon rätt att återvända; han avslutade sitt tal med att argumentera för att Israel behövde göra sig redo för ett permanent och bittert krig, vilket var en huvuduppgift för vad Israel kallade gränsområdesbosättningar.

Genom åren förvandlades det upplöjda diket till ett komplext system av befästningar med en 300 meter bred buffertzon där över 200 palestinska demonstranter sköts till döds och tusentals skadades 2018-19, flera lager av stängsel med rakbladstråd, betongmurar som sträcker sig ner under marken, fjärrstyrda kulsprutor, och övervakningssystem med vaktorn, radarsensorer, övervakningskameror och spionballonger. Bortom detta ligger en uppsättning militärbaser, varav några belägna intill eller inne i de civila bosättningar som bildar det som kallas Gazamanteln. Den 7 oktober slog Hamas i en koordinerad attack till mot samtliga delar av detta sammanlänkade system. Nahal Oz som ligger närmast stängslet var ett av angreppsmålen. Ordet ”Nahal” syftar på den militära enhet som grundade gränsområdesbosättningarna, och dessa Nahal-bosättningar var i början av sin existens militära utposter innan de förvandlades till vanliga byar för civilbefolkningen, oftast som Kibbutzer i någon form. Men det är en förvandling som aldrig avslutats fullt ut, och vissa invånare förväntas kunna agera försvarare när samhället blir angripet.

Chefsarkitekten

”Lämnat land” var det tomma ark på vilket israeliska planerare skissade fram utkastet till det sionistiska bosättningsprojektet efter fördrivningen av palestinierna 1948. Chefsarkitekten var Arie Sharon med en examen från Bauhaus där han studerade under Walter Gropius och Hannes Meyer innan han flyttade till Palestina 1931 där han byggde bostadsområden, arbetarkooperativ, sjukhus och biografier. När den israeliska staten bildades utnämnde David Ben-Gurion honom till chef för Statens Planeringsavdelning. I boken *The Objects of Zionism* förklarar arkitekturhistorikern Zvi Efrat att även om Sharons huvudplan var grundad i modern design hade den flera andra mål: att förse den våg av immigranter som kom efter andra världskriget med bostäder, att förflytta judiska befolkningsgrupper från centrum till periferin, att säkra gränsområdena, och att ta mer mark i besittning för att försvåra för flyktingar att återvända.

Under 1950 och 60-talen ledde Sharons huvudplan och dess vidareutveckling till att man i ”gränszonerna” - vilka vid denna tid utgjorde ungefär 40 procent av landet - upprättade regionala centra eller ”utvecklingsstäder” åt ett nätverk av omgivande jordbrukarbosättningar. Dessa städer byggdes för att inhysa judiska immigranter från Nordafrika - de arabiska judarna - som skulle komma att proletariseras till fabriksarbetare. Jordbrukarbosättningarna av typen kibbutz och moshav var till för arbetarrörelsens pionjärer, främst östeuropéer. På den mark som hade

ARTIKELFÖRFATTARE

Eyal Weizman är brittisk-israelisk arkitekt, skribent och en av grundarna av Forensic Architecture. Han har bland annat skrivit *Hollow Land* och *The Least of All Possible Evils*.

hört till byarna Dayr Sunayd, Simsim, Najd, Huj, Al Huhrraqa, Al Zurai’y, Abu Sitta, och Wuhaidat, liksom till beduinstammarna Tarabin och Hanajre hade man byggt utvecklingsstäderna Sderot och Ofakim och Kibbutzerna Re’im, Mefalsim, Kissufim och Erez. Samtliga orter ovan blev måltavlor för Hamas at-tacker den 7 oktober.

Gazas belägring

Efter att Israel hade ockuperat Gaza 1967 upprät-tade myndigheterna bosättningar mellan palestinska tätorter inne i själva Gaza. Den största av dessa var Gush Katif nära Rafah vid gränsen mot Egypten. Totalt täckte israeliska kolonier 20 procent av Gazas territorium. Under tidigt 1980-tal tog Gaza och det omkringliggande området emot många av de bosät-tare som evakuerats från Sinaihalvön efter fredsav-talet med Egypten. Det första stängslet runt Gaza byggdes mellan 1994 och 1996, under den tidsperiod som anses vara fredsprocessens höjdpunkt. Gaza iso-lerades nu från resten av världen. När Israel år 2005 avvecklade sina kolonier i Gaza till följd av palestinskt motstånd valde vissa av de evakuerade att slå sig ner i bosättningar nära gränsen till Gaza. Ett andra mer avancerat stängselsystem upprättades kort därefter. År 2007, ett år efter att Hamas tagit makten i Gaza påbörjade Israel sin fullskaliga belägring genom att kontrollera och begränsa inflödet av livsuppehål-lande varor så som mat, medicin, elektricitet och bränsle. Den israeliska arméns kalkylerade åtgärder bringade umbärandena till en nivå där Gaza blev nästan fullständigt stillastående. Tillsammans med ett antal bombkampanjer som enligt FN har resulte-rat i 3500 palestinska dödsoffer från 2008 och fram till september i år har belägringen lett till en humani-tär katastrof på en aldrig tidigare skådad nivå: civila institutioner, sjukhus, vattensystem och hälsovårds-system är knappt funktionsdugliga och har tillgång till elektricitet ungefär hälften av dygnets timmar. Nästan hälften av Gazas befolkning är arbetslös, och 80 procent är beroende av hjälpsändningar för att få sina basala behov uppfylla.

Israels regering erbjuder förmånliga skattelättna-der (exempelvis 20 procents avdrag på inkomstskat-ten) för den som bosätter sig i området runt Gaza, där många orter ligger längst en väg som med ett avstånd på några få kilometer löper parallellt med stängslet. 58 bosättningar med totalt 70 00 invånare ligger i Gazamanteln inom tio kilometer från gränsen. Under de 17 år som har gått sedan Hamas tog makten har antalet invånare fortsatt att öka, trots sporadiska raketanfall från palestinierna och israeliska bombrä-der på territoriet några få kilometer bort. Stigande fastighetspriser i Tel Aviv-området och regionens öppna kullar (fastighetsmäklarna kallar det för ”Ne-gevöknsens Toscana”) har lett till en tillströmning av medelklassbosättare. Förhållandena på andra sidan stängslet har förvärrats i omvänd proportion till regi-onens växande rikedom. Bosättningarna är en central del av Gazas inneslutning, men de som bor där skiljer sig ofta markant från de religiösa kolonisatörerna på Västbanken. En del bosättare i Negevöknen är aktiva i fredsrörelsen, ett tecken på partiell blindhet hos den israeliska vänstern.

Hamas´ attack

Den 7 oktober bröt sig beväpnade Hamasmän igenom de sammanlänkade delarna av belägringsnät-verket. Krypskyttar sköt mot kamerorna som över-vakade förbudszonen, granater släpptes på kommu-nikationstornen och ett raketregn fullständigt täckte

radarskärmarna. Istället för att gräva sig in under stängslet tog sig de beväpnade männen fram på mar-ken. De israeliska spanarna lyckades inte se dem, eller så förmådde man inte kommunicera vad man såg. Krigarna klippte eller sprängde upp ett antal dussin hål i stängslet, och palestinska bulldozrar breddade hålen. Några av Hamas soldater använde skärmfly-gare för att korsa gränsen. Mer än tusen Hamasmän stormade militärbaserna. Den israeliska armén stod förblindad och förstummad utan överblick över slagfältet, och det tog timmar att avleda trupper till området. På nätet dök otroliga bilder upp. Palestinska tonåringar följde krigarna på häst eller motorcykel in på det område de bara hade hört om från sina mor-och farföräldrar, men som nu hade förvandlats till oigenkännlighet.

Där kunde det ha tagit slut, men det fortsatte. Efter angreppen på militärbaserna följde bosättningarna, de fruktansvärda massakrerna i bostad efter bostad, och mordandet av unga människor på en musikfes-tival. Familjer sköts och brändes till döds i sina egna hem, och civila - däribland gamla och barn - togs som gisslan. Totalt dödade Hamasmännen runt 1200 civila och militärer. Mer än tvåhundra människor tillfånga-togs och fördes till Gaza. Inget i historien föregående våld eller repression kan rättfärdiga dåd av detta slag eller göra dem oundvikliga. Under årtionden har Is-rael suddat ut gränsen mellan bosättningarnas civila och militära funktion, men nu var gränsen utsuddad på ett sätt som den israeliska regeringen aldrig hade tänkt sig. Civilbefolkningen som hade tagits upp för att bli en del av Gazamantelns mänskliga mur fick det sämsta av två världar. De kunde inte försvara sig som soldater, och de var inte skyddade som civila.

Bilderna på de ödelagda bosättningarna fick det internationella samfundet att ge grönt ljus åt den is-raeliska armén, och all eventuell återhållsamhet från tidigare sammandrabbningar var borta. Israeliska politiker uppmanade till hämnd i explicit tillintetgö-rande termer. Kommentatorer sade att Gaza ”borde utplånas från jorden yta” och uppmanade till en ”andra Nakba”. Revital Gottlieb, Knessetledamot för Likud skrev i en tweet: ”Rasera byggnaderna! Bomba urskillningslöst!! Lägg av med denna impotens. Ni har förmågan. Hela världen legitimerar det! Jämna Gaza med marken! Utan nåd!”

De civila fångarna från bosättningarna utplace-rade i området som en mänsklig mur har nu blivit en mänsklig sköld och en förhandlingsvara för Hamas. Och oavsett om konflikten slutar med att Hamas är kvar vid makten eller inte (min gissning är att de blir kvar) kommer Israel inte att kunna undgå förhand-lingar om ett fångutbyte. För Hamas kommer ut-gångspunkten att vara de 6000 fångarna som för till-fället befinner sig i israeliska fängelser, varav många hålls frihetsberövade utan rätttegång. Tillfångatagna israeliter har en central plats i palestiniernas väpnade kamp under de 75 år konflikten har pågått. Genom att ta gisslan sökte PLO och andra grupper att tvinga Israel till att implicit erkänna den palestinska natio-naliteten. Israels position på sextioalet var att för-neka att det alls existerade ett palestinskt folk, vilket gjorde det logiskt omöjligt att erkänna PLO som dess legitima representant. Förnekandet innebar också att de palestinska krigarna inte behövde erkännas som legitima stridande i enlighet med internationell lag, och därför inte heller ge dem status som krigsfångar i enlighet med Genevekonventionen. Tillfångatagna palestinier hölls i ett juridiskt ingenmansland väldigt likt de ”olagliga kombattanterna” i kölvattnet av ter-rorattackerna den 11:e september.

Utväxlingar

När Folkfronten för Palestinas befrielse PFLP i juli 1968 kapade ett EL-AL-flyg och landade det i Algeriet inledde de ett antal kapningar vars uttryckliga mål var att befria palestinska fångar. Incidenten i Alge-riet ledde till att 22 israeliska gisslan byttes mot 16 palestinska fångar, även om den israeliska regeringen förnekade att man alls hade gått med på någon upp-görelse. Men växelkursen 22 mot 16 skulle inte hålla länge. När Israel invaderade Libanon tillfångatog Ahmed Jibrils grupp PFLP-GC i september 1982 tre soldater i den israeliska försvarsmakten. Tre år se-nare slöt slutligen Israel och PFLP-GC en uppgörelse om fångväxling i vad som kom att bli känt som Jibril-uppgörelsen: tre soldater mot 1150 palestinska fångar. I uppgörelsen som slöts 2011 för att få loss soldaten Gilad Shalit som Hamas hade tillfångatagit 2006 var växelkursen ännu mer fördelaktig för palestinierna: 1027 fångar byttes mot en enda soldat. Då Israel nu förutsåg många fler uppgörelser av detta slag började man godtyckligt att gripa fler palestinier, däribland minderåriga, för att kunna öka sina tillgångar i framtida utväxlingar. Man behöll också kropparna av döda palestinska krigare för möjliga utväxlingar. Allt detta stärker föreställningen att en kolonisatörs liv är värt tusen gånger mer än de koloniserades liv. Det är en kalkyl som ofrånkomligen påminner om kolonia-lismens och människohandelns historia. Men i detta fall använder sig palestinierna av växelkursen för att vända på en djupare strukturell kolonial asymmetri.

Olika stater har olika sätt att handskas med situa-tioner där deras medborgare eller soldater tas som gisslan. I Europa och Japan föredrar man att för-handla om lösensummor eller hemliga fångutbyten. Storbritannien och USA hävdar utåt att man inte förhandlar eller ger efter för gisslantagares krav, och även om man inte alltid håller sig strikt till denna princip har man föredragit att vara tyst eller overk-sam när fritagningsförsök har förefallit omöjligt. Detta betraktas som det ”minst dåliga”, och är en del av vad militära spelteoretiker kallar för ”upprepade spel”: varje handling utvärderas gentemot sina möj-liga långsiktiga konsekvenser, där fördelarna av att få en fånge frisläppt vägs mot risken att fler soldater eller civila tas till fånga i framtiden.

När israeler blir tillfångatagna går deras vänner och familjer ut på gatan och kampanjar för att de ska bli frisläppta. Myndigheterna ger för det mesta efter och förhandlar fram en överenskommelse. Den israeliska armén avråder oftast myndigheterna från den sortens utväxlingar, genom att peka på säkerhetsriskerna med att låta släppa fångar och då särskilt högre befälha-vare, och på att det ökar sannolikheten att palestinska motståndsmän sporras att ta fler gisslan. Yahya Sin-war som numera är Hamas ledare släpptes i Shahit-uppgörelsen. En betydelsefull medborgarkampanj mot den sortens uppgörelser leddes av den religiösa bosättarrörelsen, som såg dem som ett uttryck för vekheten hos det sekulär-liberala israeliska samhäl-let.

Hannibaldirektivet

Till följd av Jibriluppgörelsen utfärdade den israeliska armén år 1986 det kontroversiella Hanni-baldirektivet, en hemlig insatsorder som skulle träda i kraft i händelse av att en israelisk soldat tillfångatas av irreguljära stridande förband. Israeliska soldater har tolkat orden som att man har tillstånd att döda en kamrat innan denne tillfångatas, en tolkning som militären förnekar. Dåvarande generalstabschefen förklarade 1999 policyn: ”Med all den smärta som

följer på det jag nu säger, så är en bortförd soldat till skillnad från en dödad soldat ett nationellt problem.” Trots att militären hävdar att direktivets namn är slumpgenererat av en dator är det mycket passande. Den kartagiske fältherren Hannibal Barkas tog år 181 före Kristus sitt eget liv för att inte falla i romarnas händer. Romarna hade själva visat på liknande beslutsamhet trettio år tidigare: När Hannibal hade försökt att få ut en lösensumma för de soldater han tillfångatog efter segern vid Cannae vägrade senaten i Rom efter en hetsig debatt att betala, och fångarna avrättades.

Den första augusti 2014, under kriget som kallades

operation Protective Edge tillfångatog palestinska krigare en israelisk soldat nära Rafah, och Hannibaldirektivet trädde i kraft. Luftvapnet bombade tunnelsystemet dit soldaten hade tagits, och 135 palestinska civila, inklusive hela familjer, dödades under bombningarna. Armén har sedan dess tagit bort direktivet, men med den nuvarande urskillningslösa bombningen av Gaza, varav en stor del är djupbombning vars syfte är att förstöra tunnelsystemet där Hamas ledarskap och gisslan är gömd, verkar Israels agerande inte bara föra med sig aldrig tidigare skådad förstörelse på Gazaremsan, utan också en återgång till principen där död gisslan är att föredra framför

en överenskommelse. Israels finansminister Bezalel Smotrich har uppmanat till att slå till mot Hamas ”utan nåd, och utan att på allvar ta hänsyn till vad som händer med gisslan.” Israels FN-ambassadör Gilad Erdan har sagt att gisslan ”inte kommer att hindra oss från att göra det som måste göras”. Men i detta krig är ödet för de gisslantagna och för de civila i Gaza lika tätt sammanflätat som de båda folkens. <<

Översättning: Jakob Sandberg.

Ursprungligen publicerad i *London Review of Books* 2/11 2023

AKUTINSAMLING TILL GAZA

SWISHA 1239011578

Insamlingen görs av Palestinagrupperna i Sverige genom vårt 90-konto. Insamlade medel går till Gaza Community Mental Health Programme (GCMHP), Palestinian Medical Relief Society (PMRS), Youth Vision Society (YVS).

90 KONTO SVENSK INSAMLINGS KONTROLL

 PALESTINAGRUPPERNA

En falsk berättelse om arabiska judar

Ellen Isaacs försöker vederlägga det sionistiska narrativet att utvandringen av judar från arabvärlden till Israel skulle vara jämförbart med det palestinska Nakba.

Sionisterna har varit tvungna att konstruera många berättelser för att rättfärdiga fördrivningen, ockupationen och nu massmordet på palestinier. En av metoderna de använt är att likställa Nakban – tvångsfördrivningen under 1947-49 av 750 000 araber från den nya staten Israel, dömden av ett okänt antal och förstörelsen av över 500 byar – med det som man beskriver som tvångsutvisningen av judar från arabländerna på 1940 och 50-talen. Nu när ett än ohylligare folkmord pågår måste sionisterna återigen försöka övertyga judar om att araber har en medfödd önskan att döda dem, och att ingen större orättvisa har begåtts mot palestinerna än det som judar drabbats av under arabiskt förtryck.

I takt med att den faktiska historien om Nakban, som alltid varit fördold i Israel, började komma upp till ytan på 2000-talet, rekommenderade det israeliska Nationella säkerhetsrådet (NSC) att man skulle göra en koppling mellan de palestinska flyktingarna och judar av arabiskt ursprung (Mizrahis) som man menade skulle ha fördrivits från sina hemländer och välkomnats av Israel i ännu större antal än de palestinier som drevs ut ur Israel. År 2012 rekommenderade ett råd under ledning av den tidigare NSC-chefen Uzi Asad, med Netanyahus välsignelse, att kompensationskrav från "judiska flyktingar" skulle bli en oskiljaktig del av alla förhandlingar som rör palestinska flyktingars krav på rätten att återvända eller krav på kompensation.¹ Det är viktigt att inse att detta är en ståndpunkt som saknar giltighet och att den helt enkelt propagerades för att dölja de förbrytelser som Nakban utgjorde.

Tidigare har narrativet i Israel varit att

Mizrahis kommit på grund av sin egen sionistiska övertygelse, även om vissa faktiskt i verkligheten hade kommit frivilligt medan andra hade blivit pressade av lokal antisemitism eller av påtryckningar från sionistiska agenter. Alla israeliska, amerikanska eller internationella röster som beskrev arabisk-judiska invandrare som flyktingar hade tystats ned eftersom man önskade att historien om sionismens oemotståndliga dragningskraft skulle betonas. Man räknade också med att kompensationskrav mot arabiska regeringar för att vara ansvariga för judiska flyktingar kunde inspirera parallella palestinska krav mot Israel eller komma att störa uppgörelser med arabländer, som till exempel Egypten, med vilka man slutit fredsavtal.²

En tillämpning av den nya policyn, som betonade att Mizrahi-invandrare var flyktingar, skedde i New York 2014. Under en visning av en film om Nakban, *On the Side of the Road*, av Students for Justice in Palestine höll en grupp israeliska studenter upp en två meter lång skylt som proklamerade "856 000 judiska flyktingar". Händelsen fick vidare spridning via en artikel i Jerusalem Post (12/4 - 2014) av den extrem-sionistiska rabbinen Shmuley Boteach, som också torgförde den sedvanliga israeliska, anti-arabiska, synen på staten Israels tillkomst.

Vad låg bakom Mizrahi-invandringen?

Redan 1942 slog Ben Gurion (Israels sedermera första premiärminister, ö a) fast sin avsikt att befolka en ny stat med två miljoner judar, för att ersätta de uppskattningsvis 500 000 araber som skulle deporteras.³ Dessa nya invandrare skulle

inte bara öka antalet judar, utan invandrare från arabländerna skulle kunna ersätta den billiga palestinska arbetskraften som gick förlorad. Redan så långt tillbaka som i början av 1900-talet hade jemenitiska judar importerats för detta ändamål.⁴ (År 1993 började Israel importera icke-judisk utländsk arbetskraft eftersom man då ytterligare begränsade palestiniernas tillträde till landet.)

Vid Israels bildande ansåg de sionistiska ledarna att de cirka en miljon judar som bodde i arabvärlden var ovärderliga för att konsolidera den judiska staten. De behövdes för att öka den judiska befolkningen och för att expandera jordbruksproduktionen med fler arbetare och för att utvidga värnpliktsarmén. Sammanlagt ökade Israels befolkning med över 85 procent efter 1948 genom dessa 600 000 invandrare.⁵ De flesta hamnade i kollektiva odlingar av mark i områden som inte eftertraktades av kibbutzerna. De var framför allt koncentrerade till de södra områdena nära och över gränsen till Gaza, där 70 procent av invånarna var flyktingar sedan Nakba. I Sderot, den största staden i södra Israel, är fortfarande majoriteten av befolkningen Mizrahi, och 90 procent av dess invånare var tvungna att fly efter attackerna den 7:e oktober.⁶ De nya invandrarna var lågavlönade och nekades chefspositioner, ett proletariat som tjänade Ashkenazis kapitalintressen.⁷ Utbredda fördomar mot dem som smutsiga och

okunniga spreds i media och av politiker. Ben Gurion beskrev dem som ”utan ett spår av judisk eller mänsklig utbildning.”⁸

Varifrån kom Mizrahi-invandrarna?

Villkoren för det judiska livet och skälen till immigration var helt skilda i olika arabländer. Av antalet invandrare mellan 1948-72 stod Marocko för 259 000, Irak för 129 000, Egypten 90 000, Tunisien och Jemen/Aden cirka 50 000 vardera, Libyen 36 000, Algeriet 15 000, Syrien och Libanon 5000 vardera.⁹

Den stora judiska gemenskapen i Irak var koncentrerad till Bagdad, till stor del sekulär, välutbildad och väl integrerade i det irakiska samhällslivet.¹⁰ Många var antisionistiska och internationalistiska vänsteranhängare. Efter kriget 1948 blev den irakiska regeringen mer antisionistisk och beordrade utvisning av alla judar som inte skrev på ett antisionistiskt uttalande. De flesta ville inte lämna landet, men det judiska samfundet terroriserades genom tre bombdåd mot Bagdads synagogor, och det är allmänt accepterat att detta var israeliska agents verk.¹¹ Sammantaget fick dessa faktorer de flesta irakiska judar att emigrera till Israel.

Situationen i Egypten liknade den i Irak. Sedan början av 1900-talet hade judarna levt fredligt och i välmåga samt aktivt deltagit i det offentliga livet. Men när anti-arabiska fientligheter bröt ut

i Palestina, krävde kung Farouk och Muslimska brödrskapet också antisionistiska ställningstaganden och gjorde livet svårt för judar, vilket fick de flesta att emigrera till Israel eller till andra länder.¹²

Den största gruppen invandrare kom från Marocko, mestadels i mitten av 1950-talet. De var de fattigaste judarna i arabvärlden, men de hade beskyddats från den nazistiska invasionen och Vichyregeringen av Marockos kung. Det var kampen för befrielse från Frankrike som motiverade de flesta av de välbärgade judarna att flytta till Europa och Kanada, medan de fattiga förmåddes av sionistiska agenter att söka sin lycka i Israel.¹³ Det förekom också antisemitiska upplopp i flera städer som en reaktion på 1948 års krig. År 1951 införde Jewish Agency under en tid restriktioner för invandringen från vissa länder vilka innebar att 80 procent av invandrarna skulle vara under 35 år, vara medlemmar av ungdomsorganisationer eller yrkesverksamma samt var vid god hälsa. Jewish Agency hade grundats av Storbritannien 1929 för att representera det judiska samfundet i Palestina vid den tiden. Restriktionerna riktades bland annat mot Marocko varifrån många fattiga invandrare kom.¹⁴ Efter självständigheten 1956 blev emigrationen faktiskt olaglig i Marocko, och Mossad började smuggla ut judar via fartyg. Efter att ett av dessa fartyg, Egoz, sjönk (en del spekulerar att det sänktes av israeliska myndigheter), tilläts laglig emigration.¹⁵

I Libyen hade internationella judiska organ varit djupt involverade i sionistiska aktiviteter och tjänsteverksamheter i det judiska samfundet under flera decennier. När Libyen blev självständigt 1951 utfärdades garantier för minoriteters rättigheter men det övervann inte rädslan hos många lokala eller internationella judar. När Libyen gick med i Arabförbundet 1953 ökade de antisemitiska stämningarna, men regeringen försökte avskräcka judarna från att emigrera och beviljade endast tillfälliga utresevisum. Vid det här laget hade dock flertalet lämnat landet.¹⁶

Med dessa exempel har vi försökt visa att omständigheterna som drev fram judisk emigration varierade, men att det inte fanns någon övergripande politik som syftade till judisk utvisning som skulle berättiga att Mizrahi-invandrarna

kan kallas flyktingar. Vissa attraherades av det sionistiska idealet och andra var rädda för den ökade antisemitismen som fick bränsle av Israels behandling av palestinier. De flesta uppmuntrades aktivt och/eller assisterades av sionistiska representanter i sina länder, ofta genom bedrägliga medel.

Hur behandlades arabiska/judiska invandrare?

Som nämnts ovan hamnade de nya invandrarna i läger på landsbygden, ofta inhysta i tält. För många var detta en enorm sänkning av deras levnadsstandard. Dessutom blev de, oavsett tidigare sociala status, förnedrade och betraktade som sjabbiga samt utgörande ett hot om spridning av sjukdomar. Irakier ur medelklassen drar sig till minnes hur israeler gick ombord på deras plan vid ankomsten och besprutade alla passagerare med DDT. Kvaliteten och mängden mat i lägren var undermålig, vilket ledde till strejker bland invandrarna.¹⁷ Idag bor många Mizrahi fortfarande i dessa så kallade ”utvecklingsstäder”, som utgör de fattiga och försummade områden där lägren en gång låg.

Det mest ökända exemplet på övergrepp började inte ens avslöjas förrän i slutet av 1960-talet, men omständigheter förblir till stor del ouppklara-
rade än idag. Precis som skedde i USA, Kanada och på andra håll, stals barn till Mizrahi-familjer av staten. Tusentals spädbarn och småbarn fördes från mödrar i lägren till barnhem eller sjukhus för att få, enligt vad man påstod, bättre vård. Några dagar senare fick mödrarna veta att deras barn dött. Ungefär två tredjedelar av dessa barn hade kommit från jemenitiska familjer och de flesta av de övriga från Tunisien, Marocko, Libyen och Irak. Än idag är ödet för de flesta av dem, vare sig de verkligen dog eller adopterades, okänt eftersom man inte förde några register.¹⁸

Två generationer efter deras invandring har Mizrahi-judar lägre utbildningsnivå, med ungefär tre gånger mindre benägenhet att ta universitetsexamen, än Ashkenazi-judar och de utgör 60 procent av familjerna med låg inkomst.¹⁹ Problemet med att assimilera många nya invandrare som talade den arabiska fiendens språk och bar med sig många av dennes sedvänjor har fortfarande inte övervunnits. Precis som i USA har diskriminering av personer med mörkare hud tjänat

till att bevara och rättfärdiga lägre löner, utbildning och tjänsteställning.

I *Reflections by an Arab Jew* skriver Ella Shohat: "I Egypten, Marocko, Syrien, Libanon, Irak och Tunisien blev judarna medlemmar i lagstiftande församlingar, i kommunala råd, i rättsväsendet och innehade till och med höga ekonomiska positioner. (Iraks finansminister på 40-talet var Is-hak Sasson, och i Egypten, Jamas Sanua – det är, ironiskt nog, högre positioner än de som vår samhällsgrupp i allmänhet hade uppnått inom den judiska staten fram till 1990-talet!)"²⁰

Vilka slutsatser?

Det vi ser i Israel idag är ett land som påstår sig vara en demokrati, men som har skapat ett legaliserat andra klassens medborgarskap för de 20 procent av befolkningen som är palestinier. Den har nu officiellt förklarat sig vara en judisk stat, och har därmed förlorat varje anspråk på att ge alla sina medborgare lika rättigheter. Det finns också talrika bevis för diskriminering på det ekonomiska, politiska och sociala området mot judar av icke-europeiskt ursprung. Men mest iögonfallande är naturligtvis den 76-åriga illegala apartheidregim som Israel har påtvingat de utvisade palestinierna, genomdriven med en brutal militär

ockupation och periodiska massakrer och som nu har eskalerat till öppet folk mord. En patetisk manöver för att skönmåla denna brutala historia är att försöka bygga upp en myt om Israel som räddaren av fler utvisade arabiska judar än de palestinier som fördrivits. Många av dessa judar kom till Israel för att undkomma ny antisemitism i sina hemländer, vilket var ett svar på den judiska förföljelsen av palestinierna, och många kom med aktivt ingripande från den sionistiska rörelsens organisationer som var i behov av fler judar och billig arbetskraft, men få blev verkligen utvisade.

Som antirasister kräver vi lika rättigheter för alla som bor i Israel/Palestina, vare sig de är araber eller judar, och oavsett ursprung. När den rasistiska slakten i Gaza eskalerar, åtföljd av ökade attacker mot palestinier på Västbanken, och medan USA finansierar mordandet och resten av världens regeringar inte gör något, måste vi ansluta oss till de världsomspännande upproren mot folk mordet. Till syvende och sist måste vi engagera oss själva och alla arbetare, inklusive de i Palestina och Israel, i en antirasistisk rörelse med målet att få ett slut på kapitalismen, ett system som kräver rasism för att överleva.

Översättning: Peter Jervelycke Belfrage
Texten är publicerad på multiracialunity.org

Noter.

¹ 972mag.com/spineless-bookkeeping-the-use-of-mizrahi-jews-as-pawns-against-palestinian-refugees/56472/

² Ibid

³ Righteous Victims, B. Morris, 2001, Vintage Books, New York, NY

⁴ A History of Modern Palestine, I. Pappe, Cambridge University Press, New York, NY, s 55

⁵ Forget Baghdad, Samir Naqqash, Tag Traum Cologne, 2002

⁶ thenation.com/article/world/gaza-israel-border-history/

⁷ A History of Modern Palestine, s 175-179

⁸ thedailybeast.com/articles/2013/01/10/the-mizrahi-jewish-refugee-problem.html

⁹ Jewish Moroccan Immigrants Struggle to Move to Israel, youtube.com/watch?v=ECNGwQx81Zw

¹⁰ Se not 5 och 8

¹¹ agusas.blogspot.co.uk/2012/09/the-zionist-destruction-of-iraqi-jewish.html

¹² A History of Modern Palestine, s 175-9

¹³ Ethnic Integration in Israel, M. Inbar and C. Addler, 1977, Transaction Inc, New Brunswick NJ, p. 22

¹⁴ aisraelstudies.org/papers/Halamesh2008.pdf

¹⁵ Jewish Moroccan Immigrants Struggle to Move to Israel, youtube.com/watch?v=ECNGwQx81Zw

¹⁶ The Jews of Libya, M. Roumani, Sussex Academic Press, Eastbourne, England 2008

¹⁷ Forget Baghdad

¹⁸ edut-amram.org/en/the-kidnappings/

¹⁹ We Look Like the Enemy, R. Shabi, 2008, Walker Publishing Company, Inc, New York, NY, pp 18-19

²⁰ Reflections by an Arab Jew, Ella Shohat http://www.bintjbeil.com/E/occupation/arab_jew.html

Sjunde oktober i ett historiskt perspektiv

Sju månader efter Hamas al-Aqsa-attack som svepte genom stängslen runt Gaza är det tillfälliga bokslutet skrämmande. Gilbert Achar analyserar den israeliska propagandabilden att Hamas' massaker var grundad i antisemitism. Artikeln publicerades den sjunde maj, före den senaste utvecklingen med de israeliska attackerna mot Rafah.

Enligt de uppgifter som finns tillgängliga dödades 1 143 personer – de flesta israeler – den sjunde oktober 2023. Av dessa var 767 civila varav 36 barn och 71 utländska medborgare, 376 var militärer eller säkerhetsvakter, och nästan 250 människor bortfördes i fångenskap. Samma dag blev enligt israeliska källor 1 600 ur angriparnas styrkor dödade på plats, och nära 200 fängslades. Sedan den 7 oktober har enligt källor i Gaza närmare 35 000 palestinier dödats, varav uppskattningsvis 40 procent barn – det vill säga 14 000. Till denna siffra bör man lägga till de 20 000 personer som tros ligga begravda under rasmassorna i Gaza, liksom de 78 000 skadade, många med mycket allvarliga skador. Den absoluta majoriteten av Gazainvånarna har tvingats bort från sina hem, och hela befolkningen på remsan plågas av en tilltagande hungersnöd, som Israel åsamkat dem genom att kraftigt begränsa hjälpsändningarna in i enklaven. De flesta bostäder i Gaza har förstörts i vad som säkerligen är århundradets mest destruktiva bombningskampanj. Med undantag för kärnvapenbombningar är det troligtvis den mest destruktiva någonsin i intensitet, om man sammantaget ser till omfång och tidsperiod.

Faktum är dock att Hiroshimabomben hade en styrka på 15 kiloton TNT, medan israeliska styrkor redan har släppt nästan fem gånger så mycket sprängkraft över Gazas 365 kvadratkilometer. Man behöver knappast nämna att dessa beräkningar är högst provisoriska och att antalet offer stiger för varje dag medan det detta skrivs.

Vad var den sjunde oktober en fortsättning på?

Israels omedelbara reaktion på attackerna den sjunde oktober var inte bara att hävda att detta var den dödligaste attacken som riktats mot israeler under en och samma dag, vilket otvivelaktigt är sant, utan också att kalla attackerna ”den största massakern på judar sedan Förintelsen”, vilket är en mycket mer tvivelaktig beskrivning som dessutom laddats med ett underliggande politiskt budskap. Och ändå är det den senare benämningen som har blivit ett mantra i väst; till exempel kallade Frankrikes president Emmanuel Macron händelserna den sjunde oktober för ”den största antisemitiska massakern detta århundrade” under en ceremoni för att hedra de 42 franska medborgare som dog nära Gazas gräns den dagen.

För den som håller balansräkningen ovan i minnet framstår den underliggande analogin mellan den sjunde oktober och nazisternas massaker på judarna som opassande, då den fullständigt nonchalerar den faktiska styrkebalansen, liksom identiteten hos förövare och offer i de olika fallen. Ett antal experter på antisemitism och Förintelsen uttrycker det helt korrekt i ett gemensamt brev, *Öppet brev om missbruket av minnet av Förintelsen*:

Det är begripligt varför många i den judiska gemenskapen drar sig till minnes Förintelsen och dess föregående pogromer när de försöker förstå vad som skedde den sjunde oktober; massakrerna och de bilder som publicerades i efterhand har återväckt ett djupt rotat kollek-

tivt minne av folkmordsantisemitism framdrivet i en tidsmässigt alltför närliggande judisk historia.

Att hänvisa till förintelsen grumlar emellertid förståelsen av den antisemitism som judar möter idag, och är en farlig förvanskning av orsakerna till dagens våld i Israel-Palestina. Förintelsen under nazisterna innebar att en stat tillsammans med ett samarbetsvilligt civilsamhälle gav sig på en liten minoritet, vilket snart gled över i ett folkmord som omfattade en hel kontinent. Att jämföra krisen som nu utspelar sig i Israel-Palestina med nazismen och Förintelsen – särskilt när politiker och andra personer som kan påverka den allmänna opinionen gör denna jämförelse – är onekligen ett intellektuellt och moraliskt misslyckande.

Oaktat de likheter som finns mellan Hamas och nazisterna har de senare betydligt mer gemensamt med Israels sionistiska Likuddominerade extremhögerregering. Likud är ett parti med fascistisk härstamning, och regeringen innehåller ministrar som den israeliske förintelsehistorikern Daniel Blatman, professor vid institutet för samtida studier i judendom på Hebreiska

universitetet i Jerusalem, utan omsvep beskrev som ”nynazister” i den israeliska dagstidningen Haaretz.

Sjunde oktober i ett sammanhang

När FN:s generalsekreterare Antonio Guterres den 24 oktober gav uttryck för den uppenbara och banala sanningen att ”sjunde oktober inte skedde i ett vakuum” anklagade Israel honom för att ”rättfärdiga terrorism”, och Israels FN-ambassadör krävde hans avgång. Guterres hade syftat på ockupationen som pågått sedan 1967, och förklarat att ”det palestinska folket har under 56 år utsatts för en kvävande ockupation. De har sett sitt land sakta men säkert slukas av bosättare och plågas av våld, deras ekonomi har tryckts ner, folket har tvångsförflyttats och deras hem har förstörts. Hoppet om en politisk lösning på deras elände försvinner.”

Han sa också att ”det palestinska folkets plågor inte kan rättfärdiga Hamas fruktansvärda attacker. Och dessa fruktansvärda attacker kan inte rättfärdiga en kollektiv bestraffning av det palestinska folket.” Trots detta hävdade till och med Benny Gantz, Netanyahu påstått moderat motståndare och medlem i Israels krigskabinett

sedan den sjunde oktober, att generalsekreteraren "ursäktar terror", och tillade att "terrorapologeter inte kan tala å hela världens vägnar". På så sätt gav han sitt stilla medgivande till den israeliske ambassadörens krav.

Dessa reaktioner från israeliskt håll var inget annat än en fortsatt förnekelse av verkligheten, en förnekelse de har gemensamt med alla ockupationsmakter i modern tid ända sedan rådan-deetiska normer och modern internationell lag började fördöma ockupation av ett annat folks territorium. Inte bara var det sant att "den sjunde oktober inte skedde i ett vakuum", det var också helt förutsägbart att våldet skulle explodera vid något tillfälle, särskilt vid Gazaremsan. I december 2009, fyra år efter det israeliska tillbakadragandet från remsan 2005, två år efter att Israels blockad av Gaza i samband med att Hamas mak-tövertagande, och några få månader efter Israels första större bombkampanj över enklaven (2008-9), ställde Larry Derfner den riktiga frågan till sina israeliska landsmän i Jerusalem Post:

Den fråga vi måste ställa oss är: vad skulle vi göra om vi behandlades så som Gazas invånare behandlas?

Det är inte så att vi inte klarar av att föreställa oss hur ett liv i Gaza skulle se ut. Vi har bestämt oss för att inte göra det. Om vi hade gjort det hade vi kanske inte slutat där. Nästa steg skulle kunna vara att föreställa sig hur det hade varit om vårt land hade varit i samma tillstånd som vi lämnade Gaza i. Och förr eller senare hade vi kanske försökt att föreställa oss vad vi hade gjort om våra liv här hade sett ut som deras.

Vi kanske inte ens behöver fundera över vad vi hade gjort, det kanske räcker med att fundera över vad vi hade tyckt om det folk och det land som inte ens låter oss återhämta sig när kriget är över, som blockerar våra gränser och endast släpper in tillräckligt med varor för att hålla oss precis vid fattigdomsgränsen och förhindra svält och massepidemier.

Sanningen är att när Hamas liknas vid nynazister som primärt drivs av antisemitism reproduceras, som en del av en pågående israel-arabisk strid om narrativet, en gammal beprövad krigsstrategi som påbörjades 1945 när berättelsen om den historiska figuren Amin al-Husseini utnyttjades för

att beskriva den sionistiska erövringen av palestinsk mark 1948 som Andra världskrigets slutliga och mest betydande fältslag. Således kunde den moderna koloniala historiens sista kapitel presenteras som det slutgiltiga slaget mot nazismen. Denna strategi fungerar väl i de delar av världen som bär skulden för nazisternas folkmord på Europas judar; länder vars befolkningar har förfäder som var förövare, medbrottslingar eller åskådare, inklusive de som slog igen dörren i ansiktet på judiska flyktingar. Samma strategiska list fungerar dock inte på större delen av mänskligheten, som är baserad i det Globala Syd. Dessa människor hade föga delaktighet i Andra världskriget och har alltid uppfattat palestinerna som de senaste i en lång räkka av kolonialismens blodiga offer, och inte som arvtagare till nazistimperialismen.

Historisk återblick: Angola 1961

Min vän Michael Cahen, en fransk specialist på det portugisiskspråkliga Afrika gjorde mig i efterdyningarna av den sjunde oktober uppmärksam på ett historiskt skeende som tilldrog sig i Angola 1961 och som har slående likheter med vad som nu pågår i Mellanöstern. Jag blev nyfiken, gjorde mina egna efterforskningar i frågan, och upptäckte att parallellerna gick långt bortom den sjunde oktober. Det här är historien:

Mot bakgrund av att avkoloniseringsrörelserna i Afrika hade nått stora framgångar ökade fientligheten mot den hårdnackade portugisiska kolonialismen kraftigt i Angola 1961, särskilt efter att grannlandet Republiken Kongo (sedermera Demokratiska republiken Kongo) uppnått självständighet från belgiskt kolonialstyre föregående år, vilket fick den portugisiska kolonialmakten att öka repressionen mot angolaner som sökte självständighet. Den antikoloniala väpnade kampen fortsatte i Afrikas kvarstående koloniala områden, och Angola var inget undantag. En av de antikoloniala rörelserna var Föreningen för Angolas Folk (UPA) vars ledare Holden Roberto hade kopplingar till CIA och till Nationella Befrielsefronten (FLN) i Algeriet, varifrån de senare kommer att ta namnet FNLA.

Den 15 mars 1961 korsade UPA-soldater gränsen från Kongo in i norra Angola tillsammans med en stor mängd lokala invånare. En brokig folkhop på mellan fyra och fem tusen män, varav några få var beväpnade med gevär och de flesta med macheter gick bärsärk och dödade på

de mest fasansfulla sätt hundratals upp till ett tusen (några exakta siffror finns inte) vita kolonisationärer – män, kvinnor och barn – tillsammans med många fler angolaner av annan etnicitet och blandat blod (*mestiços*). Som Maria da Conceição Neto skrev 60 år senare: "Bilderna av slaktade vita, mestiços och svarta skulle bli en central del av den portugisiska propagandan som syftade till att diskreditera angriparna som 'terrorister' och 'barbarer' utan något som helst politiskt mål. Till dags dato är detta den mest spridda föreställningen om '15:e mars', vilket omedelbart blev ett hinder för att förstå vad som faktiskt hände."

Den portugisiska regeringen under högerdiktatorn António de Oliveira Salazar drog i gång en massiv vedergällningskampanj vilken inkluderade omfattande flygangrepp. Salazar tog personligen kommandot över försvarsministeriet i detta syfte. Inom några månader hade tusentals (mot slutet av året över 50 000 enligt Nkwelle Ekaney) människor i den svarta befolkningen dödats. Flera byar brändes ned och jämnades med marken. Ett av det portugisiska luftvapnets främsta vapen var napalm som USA under John F. Kennedys administration hade försett dem med.

Ytterligare två delar av historieskrivningen är relevanta här. För det första kom UPA/FNLA att fortsätta som en CIA-stödd rival till det Sovjetstödda MPLA (Folkrörelsen för Angolas Befrielse). Samtidigt var högerdiktaturen Portugal en av de stater som var med och grundade NATO. Som Roberto själv förklarade för en svensk forskare:

Holden Roberto: Vi fick ingen hjälp från väst på grund av NATO:s relation med Portugal. Vi fick inget stöd. Det lilla stöd vi kunde få var från länder i Afrika och Arabvärlden, som Tunisien. Och Israel, vilket var mycket viktigt för oss vid den tidpunkten. Israel hjälpte oss mycket.

Tor Sellström: Med vapen?

Holden Roberto: Med vapen. Det var med Goldera Meirs hjälp.

För det andra kommenterade Frantz Fanon –

som hade stimulerat Roberto att dra igång den väpnade kampen – händelserna i Angola i kapitlet *Spontanitetens styrka och svaghet* (sid. 124-125) i sin kända bok *Jordens Fördömda* från 1961 på följande sätt:

Vi erinrar oss att den 15:e mars 1961 kastade sig en grupp på två tre tusen angoleser mot de portugisiska ställningarna. Män, kvinnor och barn, beväpnade eller obehäpnade, störtade i våg efter våg, mot områden som behärskades av kolonialherrarna och militären under Portugals flagga. Byar och flygplatser omringades och utsattes för upprepade angrepp men tusentals angoleser blev också nedmejade av kolonisationärens eld. Det tog inte lång tid för det angolesiska upprorets ledare att förstå att de måste finna andra metoder om de verkligen vill befria sitt land. Därför har också den angolesiske ledaren Holden Roberto genomfört en fullständig omorganisering av Nationella Angolesiska Armén, med hänsyn tagen till erfarenheterna från andra befrielsekrig och gerillatekniker.

Slutsats

Vilken av dessa två historiska episoder liknar mest Hamas anfall den sjunde oktober och den Israeliska extremhögerregeringens påföljande slakt: Anti-judiska och nazistleda upplöpp som ledde till att judarna i Europa nästan utrotas, eller anti-portugisiska UPA-ledda upplöpp och den portugisiska extremhögerregeringens påföljande USA-stödda slakt?? Motiverades angolanererna den 15:e mars 1961 främst av anti-vit rasism, eller av hat mot portugisiskt kolonialt förtryck? Var Hamasledda palestinier den sjunde oktober på samma sätt främst motiverade av antisemitism eller av hat mot israeliskt kolonialt förtryck? Svaret på dessa frågor torde vara uppenbara för alla som inte är förblindade av anti-palestinsk, anti-arabisk- eller anti-muslimsk rasism, och av "narcissistisk medkänsla" för vita israeler.

Översättning Jakob Sandberg
Artikeln är publicerad på Historical Materialisms blogg
den 7/5 2024.

Gazaplatsen

Under tisdagsmorgonen den 14:e maj samlades studenter från Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola utanför Göteborgs universitets huvudbyggnad vid Vasaplatsen som en del av en landsomfattande rörelse av studentlägerprotester i solidaritet med Palestina. En plats som efter lägerprotesterna snarare kommit att bli känd som *Gazaplatsen*. Gemensamt för den landsomfattande rörelsen är kravet på svenska universitet att officiellt fördöma Israel och vidta omedelbara åtgärder som svar på det folkmord

som Israel och dess allierade utsätter palestinier för. Kraven innefattar vapenvila i Gaza och de ockuperade områdena, liksom att universiteten är transparenta med sina finansiella, utbildningsmässiga och andra samarbeten i Israel och med israeliska universitet – och upphäver dessa omedelbart. Den öronbedövande tystanden från universiteten sedan den 7:e oktober, för att inte säga sedan 1948, utmanas genom studenternas mobilisering, solidarisering och synliggörande av universitetens inbäddning i den israeliska krigs-ekonomin.¹

Studentrörelsen har även centrerat vikten av omsorgspolitik, det som på engelska beskrivs som en politics of care, där de lyfter omsorg inte bara som ett känslomässigt tillstånd och ett moraliskt och politiskt imperativ, utan också som en potentiellt transformativ handling med rötter i abolitionism. Där forskning med rätta har förhållit sig kritisk till det förnyade intresset för omsorg, särskilt dess koppling till nyliberal avpolitisering

och individualisering, centrerar rörelserna den radikala och antirasistiska traditionen av omsorg inom aktivistiska och revolutionära rörelser. I denna fotoessä zoomar jag in på de gemensamma omsorgspraktikerna, det vardagliga som ofta förbises i de mer spektakulära praktiker som ofta fångas upp i den mediala rapporteringen – och menar att även dessa handlingar måste placeras inom rörelsens politiska rum.

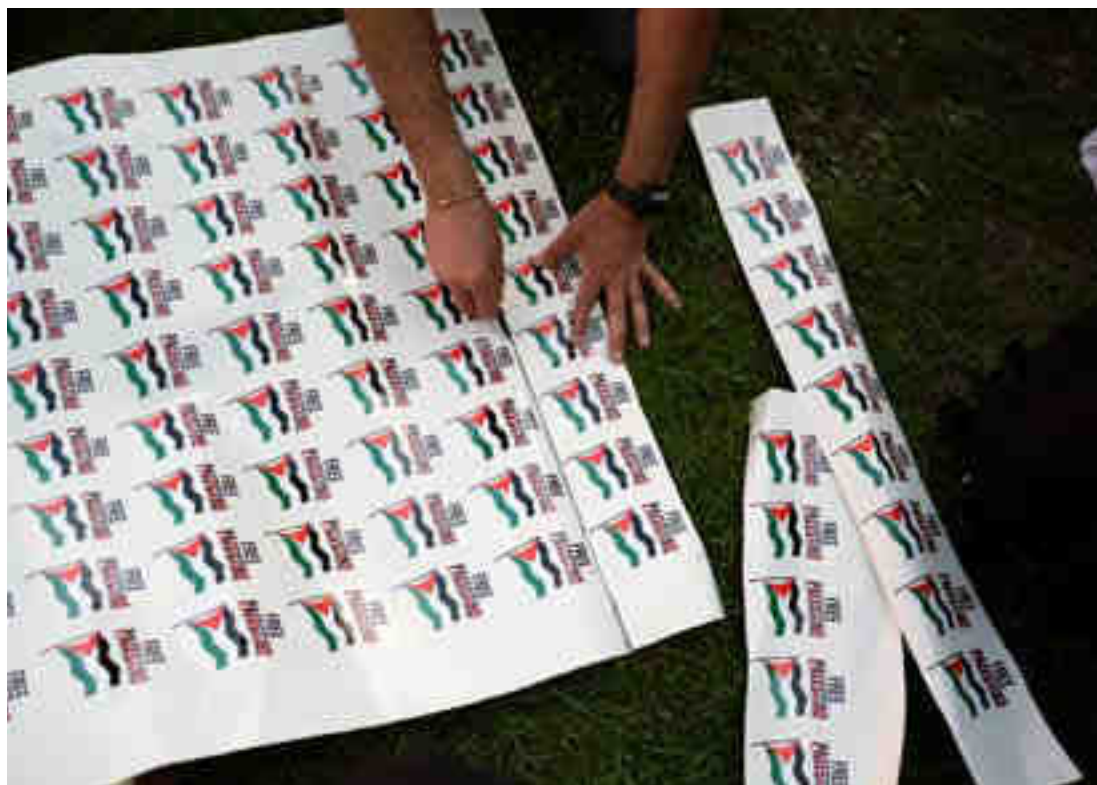
Under de tre veckor studenterna har ockuperat Gazaplatsen har ett flertal teach-in organiserats. Studenterna har haft tre förhandlingar med rektorn Malin Broberg om deras krav på universitetet - möten som tagit plats i den byggnad framför vilka de gör sin närvaro påmind varje dag. Här

öppnar de upp det urbana rummet för fler att engagera sig, för nyfikna att lära sig mer om ockupationen av Palestina, för universitetsanställda att stötta rörelsen, bland annat genom att undervisa, handleda och arbeta från campet.

Mattfältet – en symbol för hur studentrörelserna inte bara engagerar studenter, utan det omgivande samhället. Här finns bidrag från restauranger,

grannar, organisationer liksom organiserade och icke-organiserade propalestiniska röster.

*The Palestinian cause is not a cause for Palestinians only,
but a cause for every revolutionary, wherever he is, as a cause of
the exploited and oppressed masses in our era*
– Ghassan Kanafi.

Studenterna kamp måste förstås som en bredare kamp för universitetets autonomi och akademisk frihet i en allt mer repressiv och auktoritär tid. Även om Gaza är i fokus för rörelsen pekar de på bredare attacker mot högre utbildning, inte minst sett kring hur Tidöregeringen allt mer söker detaljstyra universitetet. Rörelsen synliggör även hur regeringen och universitetet aktiverar polisen som en våldsapparat även på campus –

inte minst genom hur polisen våldsamt bröt upp studenternas tältläger i Lund liksom vid KTH i Stockholm. På så sätt enar både Palestinafrågan och studentrörelserna skärningspunkten mellan ockupationsmakt, repressiv politik och statligt sanktionerat våld som binder samman Palestina med Sverige, regeringen och universitetet med Israels krigsapparat och solidaritetsrörelsen globalt.

Noter.

¹Se exempelvis boken "Towers of Ivory and Steel: How Israeli Universities Deny Palestinian Freedom" av Maya Wind liksom Håkan Thörn och Catharina Thörns debattartikel "Akademisk bojkott mot Israel är ett stöd för den fria forskningen" publicerad i Dagens Nyheter den 24 maj, 2024.

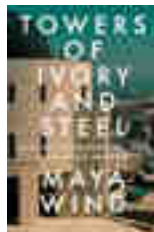
I ockupationens tjänst

Under våren 2024 ställde studenter över hela världen upp tältläger på universitetens campus och framförde krav på universitetsledningarna att bryta samarbeten med israeliska företag och universitetet. Bakgrunden är den pågående attacken på Gaza men kraven på bojkott är inte något nytt. Tvärtom har kampanjen "Boycott, Disinvest, Sanction" (BDS) initierad av The Palestinian Campaign for the Academic and Cultural Boycott of Israel (PACBI) funnits i tjugo år med krav på att sätta press på Israel att följa internationell lag. Maya Winds nyutkomna bok *Towers of Ivory and Steel: How Israeli Universities Deny Palestinian Freedom* placerar sig mitt i denna aktuella politiska debatt.

I bokens inledning ställer Wind frågan: Är israeliska universitet delaktiga i kränkningarna av palestinska rättigheter? Hennes svar på detta är redan inledningsvis ett entydigt ja, och boken är snarast en undersökning av hur de israeliska universiteten inte bara är delaktiga i ockupationen och dess våldsutövning utan också undertrycker och övervakar akademisk forskning och utbildning.

Som israelisk forskare har Wind haft tillgång till arkiv och dokument som påvisar universitetens nära samarbete med den israeliska staten, inklusive dess säkerhetstjänst och militär. Boken är uppdelad i två delar: en del som går igenom universitetens medverkan i att upprätthålla ockupationen, brott mot mänskliga rättigheter och militära offensiver, och en del som analyserar olika former av övervakning och undertryckande av kritisk forskning, och repression mot palestinska studenter. Winds analys är både historisk och samtida.

Vissa saker i boken är kända sedan tidigare, som att israeliska universitetet utvecklar avancerad militärteknologi, övervakningssystem och AI-verktyg som sedan säljs vidare som "stridstestade". Eller att universiteten är strategiskt

Maya Wind

*Towers of Ivory and Steel:
How Israeli Universities Deny
Palestinian Freedom*
Verso Books 2024.

placerade, som Hebrew University med campus på ockuperad mark i Östra Jerusalem, eller Ariel University, beläget på Västbanken. Annat är mindre känt, som att arkeologin genomför utgrävningar på ockuperad mark, inte respekterar regler för utgrävningar utan använder bulldozers som gräver förbi historiska skikt av muslimsk närvaro och förstör islamiska monument. Eller att den kriminologiska forskningen använder sig av forskningsdata hämtade från förhör med palestinska fångar under förhållanden som kritiserats av människorättsorganisationer. Wind visar också i detalj på repressionen av palestinska studenter och forskare, både av de som är israeliska medborgare och de som studerar på Västbanken.

Winds bok redovisar inte bara en unik och gedigen forskningsinsats. Den ger också en övertygande analys av hur akademisk kunskap och ekonomisk och politisk makt är ouppslösligt förbundna i den israeliska statens ockupation av palestinska territorier - och det våld och förtryck den utsätter den palestinska befolkningen för. Därtill drar hon också politiska slutsatser med bäring på den debatt om akademisk frihet som aktualiserats med anledning av studentrörelsens krav på akademisk bojkott av israeliska universitet. I denna debatt framhålls ofta att bojkott skulle innebära en begränsning av den akademiska friheten som universiteten ska värna. Wind vänder på detta resonemang och menar att bojkott är nödvändigt för att skydda den akademiska friheten, inte bara för några utan för alla, och sätta press på universiteten att bli de bastioner för fri kunskap som de så ofta porträtteras som.

Den akademiska frihetens kris i en tid av folkmord

De israeliska universiteten är djupt involverade och betydelsefulla för Israels ockupation av Palestina och folkmord i Gaza. Sedan snart ett år pågår kontinuerliga aktioner vid en rad svenska universitet i protest mot lärosätenas samarbete med dessa universitet. Denna artikel presenterar de viktigaste slutsatserna av en rapport som **kartlägger samarbeten mellan svenska och israeliska universitet** och uppmanar till akademisk bojkott.

Channeling our Grief and Rage, We Rise for Liberation!

One year of Israel's Gaza genocide.

BDS

Utöver den överväldigande förstörelsen av liv och social infrastruktur i Gaza, har Israel utplånat hela den utbildningsinfrastruktur som funnits i det ockuperade området och som har varit under militärblockad sedan 2007. Detta har kommit att betecknas som ett "skolasticid", en term introducerad av forskaren Karma Nabulsi för att beskriva Israels systematiska förstörande, till och med utplåning, av utbildning i Palestina.

Den 17 september 2024 släppte nätverket Workers and Students in Swedish Academia for

Palestine (WASSAP) den omfattande rapporten "Boycott, Divestment, and Sanctions Report for Swedish Universities" som redogör för israeliska, och i förlängningen svenska, universitets inblandning i Israels militära operationer och folkmord i Gaza. Rapporten uppmanar svenska universitet att omedelbart avbryta formella samarbeten med israeliska lärosäten för att upprätthålla den akademiska friheten och sina etiska riktlinjer. Svenska universitet har dock konsekvent hävdats att de inte kan ta avstånd mot Israels illegala militära handlingar – särskilt vad gäller utplåningen av utbildningsinfrastruktur och tillgången till studier – eftersom

deras ställning är synonym med den svenska statens. Samtidigt visar rapporten på en oro-väckande detaljstyrning av universitet från regeringen och lyfter vikten av universitetens autonomi från politisk styrning – inte minst i en tid av folkmord.

Akademisk bojkott

Ett av rapportens primära syften var att kartlägga och redogöra för rådande samarbeten mellan svenska och israeliska lärosäten. Denna redogörelse utgör grunden för rapportens krav på bojkott av israeliska universitet och att existerande samarbeten avslutas med omedelbar verkan.

Den akademiska och kulturella bojkotten av Israel (PACBI) startade på palestinskt initiativ och är en del av BDS – en bred internationell rörelse för bojkott, desinvesteringar och sanktioner mot Israel, israeliska företag och institutioner, som tagit inspiration från kampanjen för isolering och bojkott av apartheidregimen i Sydafrika. I motsats till vad kritiker ofta hävdar riktar sig bojkotten inte mot enskilda forskare och kulturutövare, utan mot institutioner, i linje med PACBI:s riktlinjer.

Svenska universitets delaktighet i Israels militäroccupation

Den judisk-israeliska forskaren Maya Wind har i boken *Towers of Ivory and Steel* noggrant dokumenterat hur samtliga åtta större israeliska offentliga universitet arbetar ”i statens direkta tjänst och fyller en avgörande funktion för att upprätthålla dess politik och därmed är centrala pelare för den israeliska bosättnar-kolonialismen”. Redan innan Israel utropade sig som självständig stat 1948, var israeliska universitet centrala för utvecklingen av övervakning, vapentechnologi- och strategi. Denna funktion har inte minskat utan är central för fortsatt ockupation, blockad, etnisk rensning, och utvecklingen av vapen och militärteknologi som ”testats” på palestinier. Vidare motarbetar israeliska universitet systematiskt kritisk forskning om sionistisk hegemoni och den israeliska statens fördrivning av palestinier historiskt och idag, vilket Wind kallar en ”epistemisk ockupation”. Israeliska palestinier hindras även från högre utbildning genom undermålig skolgång

och palestinska studenter möts av repression och kriminalisering. Trots detta utnyttjas de som bevis för de israeliska universitetens pluralism, mångfald och jämlikhet. Sedan Hamas attack den 7 oktober 2023 har repressionen mot palestinska studenter och forskare eskalerat.

När studenter och personal vid svenska universitet efterfrågat information kring israeliska samarbeten från sina respektive lärosäten har dessa ofta mötts med tystnad eller direkta avslag, i strid med universitets juridiska skyldighet att svara. Trots detta har vi identifierat omfattande samarbeten mellan svenska och israeliska universitet, både genom de svar vi fått och genom egna efterforskningar. En översikt av dessa finns att läsa i rapporten som är tillgänglig via WASSAPs facebookside. Givet omfattningen av de identifierade samarbetena är vi djupt bekymrade över svenska universitets vägran att erkänna vikten av att bryta banden med institutioner som är nära kopplade till olaglig ockupation, krigsbrott och brott mot mänskligheten. Fortsatt samarbete med dessa institutioner normaliserar inte bara deras handlingar utan *möjliggör* dem. En akademisk bojkott är därmed nödvändig för att upprätthålla universitetens etiska riktlinjer som förbjuder forskare från att delta i projekt som bryter mot folkrätten, och för att bidra till att avveckla det system av förtryck, förstörelse och apartheid som den israeliska staten upprätthåller mot Palestina och palestinier genom sina universitet. Vidare är kraven på bojkott central för att den akademiska friheten också ska omfatta palestinska studenter och forskare och kritiska judiska forskare i Israel.

Koordinerade universitetsreaktioner

Under läsåret 2023–2024 har rektorer från olika universitet gjort flera uttalanden om deras oförmåga att agera i förhållande till det pågående folkmordet. Deras argumentationslinjer avslöjar ett konsekvent mönster: rektorer ramar in sin position genom att hänvisa till en institutionell brist på autonomi och akademisk frihet, vilket de hävdar begränsar deras möjlighet att ta ställning mot folkmord. De menar också att akademisk bojkott faller utanför deras formella ansvarsområde. Efter omfattande kritik från studentprotester och universitetsanställda

försvarar rektorerna nu en snäv tolkning av akademisk frihet som tillåter enskilda forskare att välja sina samarbetspartners utan institutionellt ingripande. Utifrån denna position väjer dessa universitetsledningarna undan från direkt ansvar för de etiska följderna av formaliserade partnerskap med israeliska institutioner, där det institutionella ansvaret reduceras till en fråga om individuella omdömen. Genom att omformulera samarbeten till abstrakta "idéutbyten" eller individuella val, osynliggör rektorerna den institutionella nivån av de betydande ekonomiska och ideologiska banden till israeliska universitet. Dessa uttalanden är anmärkningsvärt lika, med formuleringar som är närmast identiska från universitet till universitet.

Mats Persson, Sveriges utbildningsminister mellan 2022 och september 2024, har varit central i styrningen av universitetsreaktioner på det pågående folkmordet, särskilt genom att forma deras offentliga ställningstaganden. Trots hans påstående att "de statliga universiteten och högskolorna har en hög grad av självbestämmande över sin verksamhet" (1 mars 2024), hävdade Persson i en artikel i *Aftonbladet* i maj 2024 att universiteten saknar autonomi att agera självständigt i frågor som rör utrikespolitik. Här betonar han att studentprotesterna "inte [kommer] leda till att några avtal bryts. Det är regeringen som styr och formar utrikespolitiken – inte Sveriges rektorer". Uttalandet visar tydligt att regeringen ignorerar den akademiska världens protester och krav, och inte kommer att tillåta universiteten att bryta samarbeten med israeliska institutioner eller ta ställning mot folkmord och akademisk förintelse. Tvärtom betonar Persson under en riksdagsdebatt i mars 2024 att Sverige har ett "långsiktigt intresse av att fördjupa relationen och samarbetet med Israel".

Persson har medgett att han tagit initiativ till ett möte med universitetens rektorer, där han manade "till att universitet i Sverige inte bedriver egen utrikespolitik". Dessutom höll Persson ett digitalt möte med universitetsrektorer för att diskutera spridningen av antisemitism på campus och vad han kallar "konflikten mellan Israel och Hamas". Detta hastigt anordnade möte ägde rum bara några dagar före styrelse-

mötet för Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) den 23 november, där det beslutades att universiteten inte skulle agera rörande folkmordet i Gaza. Tidpunkten visar på Perssons inflytande över den icke-interventionistiska hållning som SUHF slutligen antog. Till skillnad från SUHF:s praxis saknas protokoll från mötet den 16 november, och i protokollet från den 23 november ges ingen förklaring till den diskussionen som föranledde beslutet om passivitet. Dessa ingripanden uppvisar en oroväckande detaljstyrning av universiteten, ett ministerstyre som är förbjudet enligt svensk grundlag.

Avslutning

Rapporten landar i en tid som präglas av ökad militarisering, militär upptrappning och där politiska styrning av universiteten legitimeras med hänvisning till säkerhet. Detta blev inte minst tydligt under Natos forskningsmöte i Sverige den 20 september 2024.

Rapportens kritiska punkter bör därför inte avfärdas som ett "palestinskt undantag", utan måste förstås som en framtida regel där akademisk autonomi, frihet och etik åsidosätts för att ge plats åt militarisering i statens och Natos tjänst. Maya Wind sa på sin samtalsturné i Sverige nyligen att kravet på akademisk bojkott är den enda rörelsen för akademisk frihet i Israel och Palestina.

Vår rapport visar att samma sak gäller här. Vi kräver att svenska universitet hävdar sin autonomi och arbetar för att stärka den akademiska friheten genom att:

1. Avsluta alla formella samarbeten med israeliska universitet och andra medskyldiga institutioner, i enlighet med PACBI:s riktlinjer.
2. Etablera samarbeten med palestinska universitet, inklusive att ge meningsfullt stöd till palestinska akademiker och studenter på flykt, genom att erbjuda dem en plats att studera och arbeta vid svenska universitet.

Aktuell effektiv debattbok

Ilan Pappé räknas till den grupp av israeliska historiker som under det sena 1980-talet framträdde som "de nya historikerna". "Nya" därför att de ifrågasatte den etablerade israeliska historieskrivningen såväl kring statens grundande, den palestinska fördrivningen (Nakban) och framväxten av den israelisk-palestinska konflikten. I många fall bekräftade de ståndpunkter som framförts av palestinska historiker och debattörer.

De nya historikernas ifrågasättanden hade både politiska och empiriska utgångspunkter. Israels brutala krigsföring i Libanon 1982 inspirerade för första gången en stor fredsoption i Israel. Från 1978 och framåt kom också en mindre del av de officiella israeliska dokumenten rörande åren 1948 och framåt att göras tillgängliga för forskning, efter att en 30-årig hemligstämpel löpte ut (fortfarande, efter mer än 75 år, är dock merparten av denna dokumentation oåtkomlig för forskning). Dessa dokument bekräftade och förstärkte i många fall redan existerande källor som pekade på den systematiska fördrivningen av icke-judiska innevanare från det som kom att bli Israel före, under och efter statens utropande 1948 och det första arabisk-israeliska kriget 1947–48. Fördrivningen kom att drabba närmare 80% av de knappt 950 000 palestinier som då levde innanför den utropade statens gränser, och skördade många tusen dödsoffer. Därigenom säkerställdes statens judiska majoritet och mark och naturresurser tillgängliggjordes för judiska bosättningar. Pappés bidrag till denna historieskrivning återfinns främst i hans två tidigare böcker *Britain and the Arab-Israeli Conflict, 1948–1951* (1988), och *The Making of the Arab-Israeli Conflict, 1947–1951* (1992) och ett antal artiklar från samma tid. Den sammanfattas och utvecklas i senare syntetiska översiktsverk, kanske främst *Den etniska rensningen av Palestina* (2006). Parallellt med denna forskargärning

har Pappé också verkat som aktivist och debattör och som uttalad antisionist och kritiker av tanken på en tvåstatslösning. Sedan 2007 är han bosatt i Storbritannien och verksam vid universitet i Exeter som föreståndare för dess centrum för palestinska studier.

Hans *Tio myter om Israel* från 2017 som nu utkommit i svensk översättning är inte i första hand ett akademiskt verk även om den bygger på en omfattande forskningsöversikt. Boken syftar till att förse den som vill gå i debatt med Israels försvarare med argument. Författaren definierar tio påståenden eller "myter" om Israel och Palestina som han sedan avvisar med argumentation och dokumentation. Det är såklart en vansklig genre, där författaren argumenterar mot argument han själv valt. Även om den är effektiv som just debattbok bör den läsas med ett kritiskt öga. De utvalda myterna är av varierande

Ilan Pappé
Tio myter om Israel
 Karneval, 2020

de karaktär. De är alla förekommande i debatten men varken självskrivna eller uttömmande. I bokens upplägg tillägnas de var sitt kapitel:

1. Palestina var ett land utan folk
2. Judarna var ett folk utan land
3. Sionism är judendom
4. Sionism är inte kolonialism
5. Palestinierna lämnade sitt land frivilligt 1948
6. Sexdagarskriget påtvingades Israel
7. Israel är en demokrati.
8. Osloavtalet var en verklig fredsprocess.
9. Gazakriget var ett krig i självförvar.
10. Tvåstatslösningen är enda lösningen.

Myt nummer ett är tämligen enkel att avfärda. De demografiska källorna från den osmanska tiden och det brittiska mandatet vederlägger alla föreställningar om ett glesbefolkat närmast öde Palestina.

Myt nummer två framstår åtminstone till en början som mer provocerande formulerad. Pappé hävdar inte att judar redan hade ett land men vill uppenbart problematisera innebörden av begreppet folk i dess moderna nationalistiska betydelse. Det är en viktig och relevant fråga med en betydelse som sträcker sig långt utöver Mellanöstern. Just därför är den svår att behandla inom ramen för en tillspetsad debattskrift. Den mycket kortfattade referensen till den litteratur som mer konkret ifrågasätter främst ashkenazi-judars släktskap med antikens palestinska judar blir rätt olycklig. Den tesen är illa belagd och riktar ett onödigt fokus mot genetiken. Kanske borde det i detta sammanhang räcka med den slutsats Pappé till slut drar. "Inget folk har mindre rätt än något annat att uppfinna sig själv." Den rätten gäller i så fall också det palestinska folket. Den rätten kan dock inte tillåtas legitimera etnisk rensning, folkmord och förtryck. Det är en lärdom vi kan dra både av judiska och palestinska erfarenheter. Inte heller kan anspråk på historiska blodsbånd accepteras som lagfartsbevis till land och resurser.

I sitt avfärdande av den tredje och fjärde myten tar sig Pappé an kopplingen mellan judisk identitet, sionismen som ideologisk strömning och Israels framväxt som statsbildning och bosättningsprojekt. Pappé tar fasta på sionismens funktion som både reaktion på och anpassning

till framväxten av etniskt definierade nationalstater och nationalchauvinistiska ideologier under europeiskt 1800-tal. Då frodas en ny form av antisemitism där judisk identitet framför allt utmålas som en illojalitet mot det gemensamma nationella projektet. Reaktionerna mot den utdefinieringen kan förstås utifrån två motpoler. Många judar sökte sig till internationalistiska värderingar som ställde universella människovärden mot nationell gemenskap och särart. Andra sökte en egen nationell tillhörighet i sionismen. Andra förmådde förena olika kompromisser och kombinationer av dessa ytterligheter. För nationellt motiverade antisemiter var den första motpolen en bekräftelse – den andra en möjlighet att hantera problemet. Om judarna levde i sitt eget land skulle de inte längre hota den nationella gemenskapen och deras universalistiska fäblessor försvagas.

Kapitlet om den palestinska fördrivningen är föga förvånande ett av de tydligaste och mest genomarbetade. Här sammanfattar Pappé sin egen och andras forskning och synliggör inte bara fördrivningens omfattning utan också dess systematik och tydliga bakomliggande intentioner. Han framhåller också den politiska effekten av att fördrivningen förnekas och osynliggörs. Om den erkändes och synliggjordes skulle dess kontinuitet på Västbanken och Östra Jerusalem vara ännu svårare att legitimera.

Kapitlet om sexdagarskriget behandlar den process som ledde fram till den snart 60-åriga ockupationen av Västbanken och Gaza. När 124 av 181 stater i FN:s generalförsamling nyss röstade för att ockupationen måste avslutas inom ett år kan det vara bra att påminnas om att samma krav ställdes av ett enigt säkerhetsråd (inklusive USA) redan 1967. Mot Israels anspråk på att vara regionens enda demokrati ställer Pappé återigen det faktum att statens etablering föregicks av en fördrivning. När de kvarvarande arabiska innevånarna sent omsider tillerkändes formellt, men inte likvärdigt, medborgarskap, rösträtt och parlamentarisk representation, var deras minoritetsställning säkrad. Efter 1966 sattes miljontals palestinier under permanent ockupation, annektering och blockad, samt israelisk rättskipning, lagstiftning och ekonomisk styrning utan demokratiskt inflytande.

Kapitlet om Gaza kunde, i mitt tycke, ha varit mer fokuserat på blockadpolitiken och dess

konsekvenser. I stället lägger Pappé utrymme på att försöka förklara att Hamas inte kan reduceras till en terrororganisation. Det låter sig nog sägas – Hamas är ju mycket mer än så – men det motsäger inte att man precis som den israeliska staten använder terror mot oskyldiga civila för att uppnå politiska mål. Den viktiga myten att dekonstruera vad det gäller Gaza torde vara den om att blockadpolitiken, och isoleringen från övriga Palestina, skulle vara en försvarshandling med det enda syftet att begränsa områdets militära potential. Den beskrivningen är som många

påpekat inte förenlig med den politiska praktik som i snart två decennier kraftigt reducerat och reglerat civilbefolkningens möjligheter till försörjning, sjukvård, utbildning och utveckling.

Till sist: Pappés bok lyfter historiens betydelse för förståelsen och hanteringen av den här konflikten. Ett erkännande av begångna brott och övergrepp är också en förutsättning för en hållbar process mot fred och säkerhet där krav på vedergällning kan mötas med uppgörelser om kompensatorisk rättvisa.

Jerusalemdeklarationen om antisemitism

Postat den [24 januari, 2025](#) av [admin](#)

Striden om antisemitismen

Allteftersom absurditeten i argumenten för "Israels rätt till självförsvar" blottats i det obarmhärtiga ljuset av bilderna från det pågående folkmordet på den palestinska befolkningen har Israels försvarare intensifierat den avledningsmanöver som består i att misskreditera palestinskt motstånd och propalestinskt solidaritetsengagemang. Fundamentet i denna strategi är att hävda att kritik av staten Israel och sionismen kan vara uttryck för antisemitism.

Till stöd för detta finns den prestigefyllda definition av antisemitism som år 2005 publicerades av International Holocaust Remembrance Alliance ([IHRA](#)). Den har ett ursprung i den så kallade Stockholmsdeklarationen, som fem år tidigare presenterades av det internationella forum mot antisemitism som leddes av Sveriges dåvarande statsminister Göran Persson.

Den 30 december 2024 publicerade Göteborgs-Posten i en faktaruta elva exempel hämtade från IHRA:s definition (där Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet angavs som källa)* Här framträder motsägelsefullheten i öppen dager. Punkt 11 fastslår, helt riktigt, att det är antisemitiskt att peka ut judar som kollektivt ansvariga för staten Israels agerande. Samtidigt gör deklarationen just en sådan sammankoppling mellan Israel och det judiska folket i det exempel på antisemitism som ges i punkt 7: att utpeka den israeliska staten som rasistisk är samma sak som att neka det judiska folket självbestämmanderätt.

I svensk debatt har Segerstedtinstitutets föreståndare Christer Mattsson varit en tongivande röst i försöken att likställa kritiken av sionismen och staten Israel med antisemitism. Men det finns inte något trovärdigt vetenskapligt stöd för denna koppling. Att IHRA:s definition ändå fått sådan global acceptans, och till och med fått legitimera statlig repression (framför allt i Tyskland) av den propalestinska rörelsen, föranledde flera hundra forskare, som representerar en bred och djup forskningsexpertis inom relevanta områden att författa och publicera [Jerusalemdeklarationen](#), presenterat som ett alternativ till IHRA:s deklaration. Röda Rummet publicerar här den första svenska översättningen.

Håkan Thörn

*Den ursprungliga texten i Röda Rummets inlägg ovan innehöll uppgiften att IHRA:s definition har översatts och lanserats av Segerstedtinstitutet. Detta har korrigerats. För vidare debatt om Segerstedtinstitutets analyser av antisemitism i Sverige efter 7 oktober, se [Segerstedtinstitutet och IHRA:s definition av antisemitismen – rättelse och debatt](#)

Jerusalemdeklarationen om antisemitism

Jerusalemdeklarationen om antisemitism är ett verktyg för att identifiera, konfrontera och öka medvetenheten om antisemitism i de former den manifesterar sig i länder runt om i världen idag. Den inkluderar en inledning, definition och ett antal riktlinjer med 15 punkter som ger utförlig vägledning för dem som söker upptäcka antisemitism i syfte att utforma sätt att motverka den. Den utvecklades av en grupp forskare inom områdena Förintelsens historia, judiska studier och Mellanösternstudier för att möta en växande utmaning: att ge tydlig vägledning för att identifiera och bekämpa antisemitism samtidigt som yttrandefriheten skyddas. Ursprungligen undertecknad av 210 forskare, har den nu cirka 370 undertecknare.

Inledning

Vi, de undertecknade, presenterar Jerusalemdeklarationen om antisemitism, resultatet av ett initiativ som började i Jerusalem. Bland oss finns internationella forskare som arbetar inom antisemitismstudier och relaterade områden, inklusive judiska studier, Förintelsens historia, Israel-, Palestina- och Mellanösternstudier. Texten till deklarationen har utarbetats i samråd med forskare i juridik och medlemmar av civilsamhället.

Inspirerade av 1948 års Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, 1969 års konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, deklaration från Stockholms internationella forum om Förintelsen år 2000 och 2005 års FN-resolution om Förintelsens minne, hävdar vi att medan antisemitism har vissa särdrag, så är kampen mot den oskiljaktig från den övergripande kampen mot alla former av diskriminering utifrån ras, etnicitet, kultur, religion och kön.

Medvetna om den historiska förföljelsen av judar genom tiderna och de universella lärdomarna från Förintelsen, och med oro över återuppväckandet av antisemitism av grupper som mobiliserar hat och våld inom politik, samhälle och på internet, söker vi att ge en användbar, kortfattad och historiskt informerad kärndefinition av antisemitism med ett antal riktlinjer.

Jerusalemdeklarationen om antisemitism svarar på "IHRA-definitionen", det dokument som antogs av International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) 2016. Eftersom IHRA-definitionen är oklar i viktiga avseenden och är öppen för olika tolkningar, har den orsakat förvirring och skapat kontroverser som försvårar kampen mot antisemitism. Då den kallar sig "en arbetsdefinition" har vi försökt förbättra den genom att erbjuda (a) en tydligare kärndefinition och (b) ett antal sammanhängande riktlinjer. Vi hoppas att detta ska vara till hjälp för att övervaka och bekämpa antisemitism, samt för utbildningsändamål. Vi föreslår vår icke-juridiskt bindande deklaration som

ett alternativ till IHRA-definitionen. Institutioner som redan har antagit IHRA-definitionen kan använda vår text som ett verktyg för att tolka den.

IHRA-definitionen inkluderar elva ”exempel” på antisemitism, varav sju stycken fokuserar på staten Israel. Samtidigt som detta lägger alltför stor vikt vid en specifik politisk arena finns det ett allmänt behov av tydlighet om var gränserna går för legitimt politiskt tal och handling rörande sionism, Israel och Palestina. Vårt syfte är dubbelt: (1) att stärka kampen mot antisemitism genom att klargöra vad den är och hur den manifesteras, (2) att värna en öppen debatt om den svåra frågan om Israels/Palestinas framtid. Vi delar inte samma politiska åsikter och vi söker inte att främja någon partipolitisk agenda. Att fastställa att en kontroversiell åsikt eller handling inte är antisemitisk innebär varken att vi stöder den eller att vi inte gör det.

Riktlinjerna som fokuserar på Israel-Palestina (nummer 6 till 15) bör beaktas sammantagna. I allmänhet, när riktlinjerna tillämpas, bör var och en läsas i ljuset av de andra och alltid med hänsyn till sammanhanget. Sammanhanget kan inkludera avsikten bakom ett yttrande, ett mönster av tal över tid eller till och med talarens identitet, särskilt när ämnet är Israel eller sionism. Så, till exempel, kan fientlighet mot Israel vara ett uttryck för en antisemitisk fiendskap, eller det kan vara en reaktion på ett brott mot mänskliga rättigheter, eller det kan vara den känsla en palestinier upplever på grund av sina erfarenheter av staten. Kort sagt, omdöme och känslighet krävs när dessa riktlinjer tillämpas på konkreta situationer.

Definition

Antisemitism är diskriminering, fördomar, fientlighet eller våld mot judar som judar (eller judiska institutioner som judiska).

Riktlinjer

A. Allmänt

1. Det är rasistiskt att essentialisera (behandla en karaktärsegenskap som inneboende) eller att göra svepande negativa generaliseringar om en viss befolkning. Det som är sant för rasism i allmänhet är också sant för antisemitism i synnerhet.
2. Det som är specifikt för klassisk antisemitism är idén att judar är kopplade till ondskans krafter. Detta är kärnan av många anti-judiska fantasier, som idén om en judisk konspiration där ”judarna” besitter dold makt som de använder för att främja sin egen kollektiva agenda på andras bekostnad. Denna koppling mellan judar och ondska fortsätter idag: i föreställningar om att ”judarna” kontrollerar regeringar med en ”dold hand”, att de äger bankerna, kontrollerar media, agerar som ”en stat inom en stat”, och är ansvariga för att sprida sjukdomar (som Covid-19). Alla dessa drag kan utnyttjas i olika (och till och med antagonistiska) politiska syften.
3. Antisemitism kan yttra sig i ord, visuella bilder och handlingar. Exempel på antisemitiska ord är yttranden om att alla judar är rika, notoriskt giriga eller opatriotiska. I antisemitiska karikatyrer framställs judar ofta som groteska, med stora näsor och kopplas till rikedom. Exempel på antisemitiska handlingar är: att misshandla någon för att hon eller han är jude, att attackera en synagoga, att måla hakkors på judiska gravar, eller att vägra anställa eller befordra personer för att de är judar.
4. Antisemitism kan vara direkt eller indirekt, explicit eller kodad. Till exempel är ”Rothschilds kontrollerar världen” ett kodat uttalande om den påstådda makten hos ”judarna” över banker och

internationell finansvärld. På samma sätt kan framställandet av Israel som den yttersta ondskan eller att grovt överdriva dess verkliga inflytande vara ett kodat sätt att rasifiera och stigmatisera judar. I många fall är identifiering av kodat språk, med utgångspunkt i dessa riktlinjer, en fråga om sammanhang och omdöme.

5. Att förneka eller minimera Förintelsen genom att påstå att den medvetna nazistiska förintelsen av judarna inte ägde rum, eller att det inte fanns några utrotningsläger eller gaskammare, eller att antalet offer var en bråkdel av det faktiska totala antalet, är antisemitiskt.

B. Israel och Palestina: exempel som, i normalfallet, är antisemitiska *[1](#)

6. Att tillämpa symboler, bilder och negativa stereotyper från klassisk antisemitism (se riktlinjer 2 och 3) på staten Israel.

7. Att hålla judar kollektivt ansvariga för Israels beteende eller att behandla judar, enbart för att de är judar, som företrädare för Israel.

8. Att kräva att personer, enbart för att de är judar, offentligt ska fördöma Israel eller sionism (till exempel vid ett politiskt möte).

9. Att anta att icke-israeliska judar, enbart för att de är judar, med nödvändighet är mer lojala mot Israel än mot sina egna länder.

10. Att förneka rätten för judar i staten Israel att existera och utvecklas, kollektivt och individuellt, som judar, i enlighet med principen om jämlikhet.

C. Israel och Palestina: exempel som, i normalfallet, inte är antisemitiska*[2](#)

(oavsett om man ger sitt bifall till åsikten eller handlingen)

11. Att stödja den palestinska kampen för rättvisa och fullständiga politiska, nationella, civila och mänskliga rättigheter, såsom de sammanfattas i internationell rätt.

12. Att kritisera eller motsätta sig sionism som en form av nationalism, eller att argumentera för olika typer av konstitutionella arrangemang för judar och palestinier i området mellan Jordanfloden och Medelhavet. Det är inte antisemitiskt att stödja arrangemang som ger full jämlikhet för alla invånare ”mellan floden och havet”, vare sig i två stater, en binationell stat, en enhetlig demokratisk stat, en federal stat eller i någon annan form.

13. Evidensbaserad kritik av Israel som stat. Detta inkluderar dess institutioner och grundläggande principer. Det inkluderar också dess politik och praxis, både inrikes och utrikes, såsom Israels agerande på Västbanken och Gaza, Israels roll i regionen eller på annat sätt hur staten påverkar händelser i världen. Det är inte antisemitiskt att påpeka systematisk rasdiskriminering. Med avseende på debatt om nationell självbestämmanderätt gäller generellt samma normer i fallet Israel och Palestina som för andra stater och för andra konflikter. Således, är det inte antisemitiskt i sig, även om det är kontroversiellt, att jämföra Israel med andra historiska fall, inklusive bosättarkolonialism eller apartheid.

14. Bojkott, sanktioner, investeringsvägran och avyttring av investeringar är vanliga, icke-våldsamma former av politisk protest mot stater. I Israels fall är de inte i sig antisemitiska.

15. Politiskt språk behöver inte vara genomtänkt, balanserat, dämpat eller rimligt för att skyddas under artikel 19 i FN:s Allmänna förklaring om mänskliga rättigheter eller artikel 10 i den Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter eller andra deklarationer om mänskliga rättigheter. Kritik som vissa kan uppfatta som överdriven eller kontroversiell, eller som speglar

en”dubbelmoral”, är inte i sig antisemitiskt. I allmänhet är gränsen mellan antisemitiskt och icke-antisemitiskt tal annorlunda än gränsen mellan orimligt och rimligt tal.

Signatories		
Ludo Abicht , Professor Dr., Political Science Department, University of Antwerp	Emily Gottreich , Adjunct Professor, Global Studies and Department of History, UC Berkeley, Director MENA-J Program	Susan Neiman , Professor Dr., Philosopher, Director of the Eir Forum, Potsdam
Taner Akçam , Professor, Kaloosdian/Mugar Chair Armenian History and Genocide, Clark University	Leonard Grob , Professor Emeritus of Philosophy, Fairleigh Dickinson University	Anita Norich , Professor Emerita of Jewish and Judaic Studies, University of California, San Diego
Gadi Algazi , Professor, Department of History and Minerva Institute for German History, Tel Aviv University	Jeffrey Grossman , Associate Professor, German and Jewish Studies, Chair of the German Department, University of Virginia	Xosé Manoel Núñez Seixas , Professor of Modern European History, University of Santiago de Compostela
Seth Anziska , Mohamed S. Farsi-Polonsky Associate Professor of Jewish-Muslim Relations, University College London	Atina Grossmann , Professor of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, The Cooper Union, New York	Esra Ozyurek , Sultan Qaboos Chair in Islamic, Abrahamic Faiths and Shared Values, Faculty of Divinity, University of Cambridge
Aleida Assmann , Professor Dr., Literary Studies, Holocaust, Trauma and Memory Studies, Konstanz University	Wolf Gruner , Shapell-Guerin Chair in Jewish Studies and Founding Director of the USC Shoah Foundation Center for Advanced Genocide Research, University of Southern California	Ilaria Pavan , Associate Professor of Modern History, Scuola Normale Superiore, Pisa
Jean-Christophe Attias , Professor, Medieval Jewish Thought, École Pratique des Hautes Études, Université PSL Paris	François Guesnet , Professor of Modern Jewish History, Department of Hebrew and Jewish Studies, University College London	Derek Penslar , William Lee Finkelstein Professor of Jewish History, Harvard University
Leora Auslander , Arthur and Joann Rasmussen Professor of Western Civilization in the College and Professor of European Jewish History, Department of History, University of California, Berkeley	Ruth HaCohen , Artur Rubinstein Professor of Jewish History, The Hebrew University of Jerusalem	Andrea Pető , Professor, Central European University (CEU), Vienna; CEU Institute, Budapest

1. * **Översättarens anmärkning:** Vi har valt att översätta ”on the face of it” med ”i normalfallet” som vi tror fångar intentionen i texten, det vill säga att i vissa speciella fall är en annan tolkning möjlig, beroende på sammanhanget. ↵
2. * Som ovan ↵

Segerstedtinstitutet och IHRA:s definition av antisemitismen – rättelse och debatt

Postat den [3 februari, 2025](#) av [admin](#)

I min [introduktion](#) till Röda Rummets översättning av Jerusalemdeklarationen förekom uppgiften att IHRA:s definition av antisemitism har översatts och lanserats av Segerstedtinstitutet. Min källa var en stor artikel om antisemitism i Göteborgs-Posten publicerad för en månad sedan (30/12 2024) där Christer Mattsson intervjuas och där det finns en faktaruta med ett utdrag ur IHRA:s definition, som anges vara hämtat från ”Segerstedtinstitutets förkortade version”. Sedan Segerstedtinstitutet

hört av sig till Röda Rummet och meddelat att man varken översatt, lanserat eller står bakom IHRA:s definition, har vi tagit bort dessa uppgifter¹

Med denna korrigering gjord, vill jag samtidigt klargöra att jag står fast vid det som är substansen i sammanhanget: att Christer Mattsson har varit ”en tongivande röst i försöken att likställa kritiken av sionismen och staten Israel med antisemitism” (vilket också uppmärksammades i [en artikel av historikern Olof Bortz och idéhistorikerna Petter Hellström och Daniel Strand på Aftonbladet Kultur 30/1](#)), det vill säga just den glidning i IHRA:s definition som Jerusalemdeklarationen vänder sig mot. I det följande vill jag tillföra ytterligare några belägg för detta.

- I en artikel i DN Debatt 3/11 2023, (skriven av Christer Mattsson tillsammans med Pontus Rudberg och Dominik Döllinger) står det, med en hänvisning till sociologen Karin Stögner, att *”några av de mest inflytelserika intersektionella forskarna [reproducerar antisemitiska fördomar](#) genom att framställa Israel som en förlängning av den europeiska kolonialismen och/eller amerikansk imperialism”*.
- I en artikel i GP den 8 oktober 2024 citeras ett föredrag i Göteborgs synagoga, där Mattsson hänvisar till Segerstedtinstitutets senaste rapport ”Antisemitism i Sverige efter den 7 oktober” (2024): *”Studien pekar på att slagord som ’inga sionister på våra gator’ används synonymt med ’inga judar på våra gator’. I sitt tal pekade han på att Israel används synonymt för judar. – Israel har i dag blivit den ställföreträdande juden på vilket allt ont kan skyllas.”*

Jag har läst rapporten och finner inga välunderbyggda forskningsresultat som styrker detta.

- I ovan nämnda rapport finns en inledning författad av Christer Mattsson, Robin Andersson Malmros och Morten Sager. Där görs en definition av antisemitism, som inkluderar följande: **”I den här rapporten beskriver vi det som att det skett en ’israelisering’ av antisemitismen (Schwarz-Friesel, 2020). Det innebär att samma språk, tankefigurer och teman som tidigare har varit knutna till traditionella antisemitistiska uttryck nu används i relation till eller i kritiken av Israel. Inte sällan förkläds denna form av antisemitism under parollen ’antisionism’.”**

Avslutningsvis vill jag understryka att jag anser att bekämpandet av antisemitismen är oerhört angelägen varhelst den förekommer, det gäller inte minst inom den pro-palestinska rörelsen. Men ett sådant antirasistiskt arbete riskerar att motverkas av en sammanblandning av antisemitism och kritik av Israel eller sionismen som ideologi.

Håkan Thörn

1. GP:s källa var enligt Segerstedtinstitutet troligtvis en rapport skriven av statsvetaren Anders Persson, som publicerats av Segerstedtinstitutet. Någon korrigering av den felaktiga uppgiften har inte införts i GP. [↩](#)

Palestinas kamp och fossilkapitalets förödelse

The Destruction of Palestine Is the Destruction of the Earth

Andreas Malm

I boken *The Destruction of Palestine is the Destruction of the Earth* (2025) argumenterar **Andreas Malm** för att Israels förstörelse av Gaza är djupt sammankopplad med fossilkapitalismens förstörelse av jorden. Med utgångspunkt i historiskt och samtida material menar Malm att fossilkapitalet har strävat efter att dominera Palestina ända sedan 1840 då den brittiska flottans ångdrivna kanonbåtar tvingade igenom ett frihandelsavtal. Idag äger det "första avancerade senkapitalistiska folkmordet" rum med klimatkrisen som fond. Dessutom reflekterar Malm över hur den globala vänstern ska förhålla sig till det palestinska motståndet och dess olika fraktioner, samt kritiserar dem som reducerar USA:s imperialistiska agerande i regionen till ett resultat av pro-israelisk lobbyverksamhet. Här publicerar vi tre kommentarer på boken, med ett efterföljande svar från Malm.

Utrota varenda jävel i Palestina, varenda fattig på jorden

Salah Abdelaziz

Vår mörka samtid kännetecknas av att vi ständigt tvingas lära oss nya ord för att beskriva saker som aldrig borde inträffa. Vad gäller Palestina är det ofta ord som slutar på -cide, från latinets caedere, att hugga ner eller döda: genocide – folkmord; sociocide – förstörelse av ett samhälle; urbicide – förstörelse av städer; culturicide – förstörelse av kultur och kulturarv; scholasticide – förstörelse av skolor och utbildningssystem. "Poeticide. Is that a word? To kill the storytellers, the poets," frågar den irländska författaren Emer Martin. Hur många -cide-ord kan en plats bära? Hur mycket våld i -cide-form kan en plats motstå?

Palestina är en plats av förtrollande skönhet, djup sorg och skräck – en plats där den koloniala och kapitalistiska världens motsättningar kulminerar och koncentreras. Den palestinska kampen är därför inte bara en kamp mot sionismen, utan oundvikligen också mot de strukturer som upprätthåller världen så som vi känner den. Som titeln på Andreas Malm's bok så är förstörelsen av Palestina också förstörelsen av jorden. Den palestinska kampen bör därför vara allas kamp. I boken lägger Malm ännu ett ord till förstörelsens vokabulär: paupericide – en term för hur fossilkapitalismen driver en utveckling som gör jorden obeboelig. Men hur kan vi förstå palestiniernas eviga Nakba – sionismens pågående förstörelse av allt palestinskt – i relation till den hänsynslösa fossilkapitalism som hotar att ödelägga hela jorden?

Boken undersöker hur förstörelsen av Palestina och jorden ömsesidigt påverkar och formar varandra. Från mitten av 1800-talet, när det brittiska imperiet befäste sin makt över Palestina och Egypten, till sorgen och motståndet i dagens Gaza. Den brittiska dominansen i regionen möjliggjordes av en ny krigsteknologi: ångbåtar drivna av kol, som ersatte de gamla segelbåtarna. Innan dess hade ångkraften redan omvandlat den brittiska ekonomin och skapat en beroendeförhållande mellan kapitalismen och fossila bränslen. För att få tillgång till fler marknader och råmaterial underkuvade det brittiska imperiet stora delar av världen. Malm beskriver hur produktions- och krigsteknologier, kapitalism och kolonialism flätas samman i en ond cirkel, där fossila bränslen och de koloniserades döda kroppar ger systemet näring.

Sionismen träder in i historien som ett av det brittiska imperiets regionala projekt – ett bosättarkolonialt projekt vars funktion är att säkra fortsatt dominans över och exploatering av denna del av världen. Men vilka likheter och skillnader finns mellan sionismens förgörande våld mot palestinier och den förstörelse som fossilkapitalismen och den globala uppvärmningen orsakar? Är skillnaden en fråga om intentioner? Man kan säga att varken någon enskild stat eller något företag hade som uttalat mål att döda de över 11 000 människor som i september 2023 miste livet på grund av den katastrofala översvämningen i Derna, Libyen. Däremot finns det överväldigande bevis på att den sionistiska entiteten faktiskt har en tydlig avsikt att förstöra Gaza. Med andra ord: där folkmordiskt våld riktas mot ett specifikt folk riktas fossilkapitalismens dödliga förstörelse inte mot någon särskild grupp. Ordet pauper i paupericide kommer från latin och betyder fattig eller nödställd. Paupericide betyder alltså bokstavligen "att döda de fattiga." Och även om fossilkapitalismen inte alltid har ett specifikt folk som sitt direkta mål, förstör den både jorden och jordens fördömda.

Men är inte frågan om intentioner missvisande? Enligt en liberal tolkningsram knyts våld till individer, aktörer eller stater som orsakar omedelbar skada på kroppar och egendom. Förövaren måste vara en identifierbar aktör med tydliga avsikter – annars anses det omöjligt att tala om ansvar eller skuld. Enligt denna logik kan våld aldrig förstås som något som är strukturellt inbäddat i hur den koloniala och kapitalistiska världen faktiskt fungerar. Samma liberala tänkande betraktar folkmordet i Gaza som orsakat av en fascistisk regering med folkmordiska intentioner, snarare än som en intensifiering och utvidgning av den Nakba som redan pågår. Boken påminner oss om att våldet måste förstås som en strukturell och historisk process – inte som specifika aktörers plötsliga utbrott.

Boken erbjuder också en nyanserad läsning av det palestinska motståndet. För den västerländska vänster som glömt bort vad antikolonial kamp innebär – eller kanske aldrig riktigt förstått den – kan boken fungera som ett riktmärke. En kärleksfull invändning är dock att Malm tycks förknippa det sekulära med det goda: ju mer sekulärt motståndet är, desto bättre är det. Men som C.L.R. James argumenterar i *A History of Pan-African Revolt* (1938) återfinns många av det antikoloniala motstånd-

dets politiska resurser just i de koloniserades egna traditioner. Som exempel kan vi tänka på den latinamerikanska befrielsesteologin. Detta gäller även i Palestina, där många hämtar styrka från islam – som en källa till rättvisa, tålmodighet och gemenskap. Och om många av de som utsatts för paupericide har icke-sekulära traditioner, varför inte mobilisera dessa för att utmana den sekulära världsbild som reducerar naturen till en stum, kalkylerbar och exploaterbar råvara, och som därmed bidrar till jordens förstörelse?

Bränd jord i Palestina

Teemu Vaarakallio

Översättning från engelska av Mikael Omstedt

I analysen av kapitalismens historia stöter vi ofta på två konkurrerande förklaringsmodeller: en ekonomisk och en militär. Oavsett om det rör sig om koloniala erövringar eller inhägnandet av allmänningarna, upprättandet av det löpande bandet eller polismaktens födelse, ställs vi gång på gång inför valet att förstå sådana rörelser genom antingen kapitalackumulationens eller säkerhetens logik. I grunden handlar det om huruvida historiens drivkraft är att maximera förmågan att producera eller förmågan att förintä, även om de två förstas alltid är tätt sammanflätade.

Den första kategorin av orsaker står i centrum för Malms ekomarxistiska författarskap. Den här gången inleder han dock med en skildring av våldets militär-teknologiska utveckling snarare än kapitalets rörelselagar. Ett sådant fokus är vanligare hos de som betonar imperialismens militära logik istället för de ekonomiska förklaringsmodeller Malm annars föredrar. Malms inledande analys av en brittisk ångdriven kanonbåts pulverisering av den palestinska staden Akka i november 1840 liknar således den indiske författaren Amitav Ghoshes skildring av det koloniala våldet som ångbåten Nemesis tillfogade under det första opiumkriget i sin hyllade bok *The Nutmeg's Curse* (2021), som också analyserar imperialismens ekologi. Men, till skillnad från Ghoshes önskan att lyfta både mänskliga och icke-mänskliga orsakssamband, betonar Malm med sitt historiematerialistiska perspektiv främst ekonomiska förklaringar. Hans fokus ligger på den överproduktionskris i det brittiska imperiet som ledde till ett behov (och/eller vilja) att nyttja kolonialt våld, drivet

av fossilbränslen, för att inkorporera främmande länder och folk i kapitalismen.

Att avgöra om säkerhet eller ackumulation utgör historiens viktigaste drivkraft är en mödosam uppgift. För i krig och våld – framför allt i dess imperialistiska och koloniala uttryck – finner vi en sadism och en villfarelse om överhöghet som varken kan förklaras med hänvisning till ekonomisk rationalitet eller psykologi. Kan Israels våld, till synes utformat för att sätta rekord i antal amputerade barn, verkligen härledas till en kapitalistisk logik? Samtidigt, är det inte sant att militärt våld oftast gynnar kapitalet, även om det militära våldets omedelbara orsaker inte är ekonomiska?

Om vi tar Malms påstående om att ”det inte finns några gränser för vad staten Israel kan komma undan med” på allvar, tvingar det oss att väcka liv i ovanstående problematik. För om den pågående förstörelsen av Gaza och folkmordet på palestinerna enbart varit ekonomiskt motiverade hade det funnits sådana gränser. Eftersom jag tror att Malm har rätt när det kommer till Israels gränslösa våld måste vi rikta blicken mot kapitalismens militära uttryck.

Ett grundläggande drag i kapitalismen är de ständiga osäkerheter som skapas av vad Karl Marx och Friedrich Engels benämner som det konstanta revolutionerandet av produktivkrafterna. Som de skriver i Kommunistiska manifestet präglas kapitalismen av att ”allt som är fast förflyktigas”. Slutresultatet är ett permanent tillstånd av osäkerhet, gentemot vilket kapitalismen lyfts fram som det enda möjliga, realistiska och naturliga svaret. Således rättfärdigas kapitalismens till synes storsinta system av kontroll, övervakning, tortyr och död.

Detta är det historiska uttrycket för liberal säkerhet, vilken alltid är synkroniserad med osäkerhet. De som studerar imperialismen har visat på betydelsen av kontroll av land och natur för denna form av säkerhet, som omvandlar naturen från en bebodd plats till en ekonomisk och militär resurs. Men säkerhetsapparaten kan aldrig helt och håller koppla av eftersom att såväl den mänskliga som den icke-mänskliga naturen ständigt riskerar att bli farlig. Detta är den grundläggande insikt som begreppen biopolitik och nektopolitik bidrar med: kapitalismens främsta måltavla är livet självt. Och eftersom livet är oförutsägbart kan fara uppstå i vilket ögonblick som helst. Det kan därför inte finnas några förutbestämda gränser för kapitalismens drivkraft att förintä liv i säkerhetens namn.

Det är viktigt att förstå att det inte finns någon motsättning mellan liberala, biopolitiska krig och kapitalistiska, geopolitiska krig. Den liberala säkerheten är inget annat än kapitalismens historiska säkerhet. I Palestinas förstörelse – och alltmer i jordens förstörelse i den hållbara tillväxtens namn – upplöses gränserna mellan det geopolitiska, resursmotiverade kriget och det rasistiskt kodade biopolitiska kriget som riktas mot hotande folkgrupper.

Malm beskriver hur 7 oktober krossade Israels känsla av säkerhet. Det var inte så att palestinerna plötsligt blev ett hot mot det fossilkapitalistiska systemet, utan snarare att hela det palestinska folket (och det palestinska livet i sig) hotade det liberala livet och det hyperboliska tillstånd av säkerhet som kännetecknar fossilkapitalismen. Därmed blev barnen måltavlor.

Slutligen, eftersom det trots allt rör sig om en pamflett, känns det lämpligt att avsluta med en kortare och mer uttalat politisk reflektion. I min läsning syftar pamfletten till att identifiera en konvergenspunkt för miljörörelsen och den pro-palestinska (och mer generellt anti-imperialistiska) rörelsen. Huvudargumentet återfinns såklart i titeln: Palestinas förstörelse är jordens förstörelse. Oundvikligen ställs frågan om Palestinas förstörelse hade varit mindre politiskt relevant om det inte också var jordens förstörelse. Utifrån författarens biografiska reflektioner är svaret naturligtvis nej. Trots det undrar jag om inte inramningen av det palestinska motståndet som en ekologisk kamp riskerar att förstärka vad den palestinska skribenten Mohammed El-Kurd beskriver som behovet att framställa palestinier som "perfekta offer"? Om det är så, vem förväntar vi oss då att vinna över till kampen? Personligen har jag förlorat intresset för att skärskåda folks motiv för att göra det rätta; om en sådan argumentation hjälper mobiliseringen för den palestinska saken måste den vara korrekt. Ändå hoppas jag att ingen i klimatrörelsen först måste övertygas om att palestinerna är ekologiskt progressiva innan de stöttar deras rätt att göra motstånd.

Imperiala intressen och gränslöshetens politik

Edda Manga

Även om folkmordet i Gaza kan ses som en upprepning och logisk konsekvens av den mo-

derna/koloniala världens logik finns det också något nytt och apokalyptiskt över det. Dess spektakulära uppvisningar av statlig laglöshet hotar den världsordning vi bebor genom att tömma dess grundläggande begrepp på innehåll: krig, rätt till självförsvar, humanitär rätt, mänskliga rättigheter, internationell lag, legitima mål, proportionalitet, skydd för civila och inte minst "männkligheten". Det är förstås inget nytt att en statsmakt i praktiken agerar emot ideologins eller "rättens" framsida. Det som skiljer detta brott mot mänskligheten från andra som ägt rum efter att begreppet etablerades är hur den israeliska statsmakten offentligt demonstrerar rättens obscena baksida som ett sätt att de facto etablera en ny ordning – att helt enkelt byta spel.

Inför folkmordets exemplariska gränslöshet förväntar sig Malm – som från etisk synvinkel placerar sig inuti humanismens diskurs – indignation hos varje vettig människa och avståndstagande från varje stat som gör anspråk på att tillhöra det internationella samfundet. Han ställer därför frågan varför länder som Storbritannien och Frankrike inte bara passivt ser på utan även aktivt medverkar till folkmordet. Varför är Palestinas förstörelse inte bara ett mål för staten Israel utan också för det amerikanska imperiet? Varför drivs detta folkmord som ett transnationellt projekt av de "avancerade kapitalistiska länder" vars hegemoni vilat på modern humanism?

Malm svarar genom att dra paralleller till det globala fossilkapitalets gränslösa förstörelse. På samma sätt som det inte finns några gränser för Israels våld mot palestinerna finns det inga gränser för den fossilutvinning som driver klimatkollapsen. Genom att knyta samman fossil energi, historisk kolonial expansion och de västerländska imperiernas långvariga mobilisering av judiska bosättningar i Palestina som geopolitisk maktstrategi erbjuder Malm en viktig materialistisk förståelse av våldets struktur. Folkmord och miljöförstörelse binds samman som uttryck för ett fossilt imperium som riktar energi och våldskapital mot expansion, kontroll och vinst, oavsett konsekvenserna för mänskligt liv och planetens överlevnad.

Här skulle jag vilja gräva vidare. Med tanke på dessa kapitalistiska eller imperiala "intressens" uppenbara suicidala tendenser uppstår frågan om hur och varför de kan framstå som rationella, åtråvärda eller oundvikliga. Malm går snabbt fram i frågan om intressenas historiska utveckling och ibland kan det låta som att de på

något sätt är självklara, naturliga eller logiska komponenter av det kapitalistiska eller technofolkmordiska systemet. I ett svar till en av sina kritiker – som insisterar på den israeliska lobbyns agentskap – utvecklar Malm sin förståelse av imperiala intressen. Han beskriver dem som

”[politiska] projekt som drivs av en inre dynamik, som verkar över en lång tidsperiod men kondenseras i varje historisk situation och uttrycks genom handlingar och tankar hos imperiets härskande klasser, i syfte att försvara och utvidga dess makt och, i sista hand – i den mån vi talar om kapitalistiska imperier som USA – främja kapitalackumulation, särskilt det kapital som är baserat i metropolen, såsom det amerikanska kapitalet. Denna definition är fullt förenlig med att projektet kan misslyckas eller leda till olyckor. Ett projekt kan ligga i imperiets intresse och ändå, med tiden, främst leda till problem för det.”

Men det besvarar inte frågan om hur det är politiskt möjligt att normalisera ett tillstånd där Israels våld mot palestinier saknar gränser och där utvinning av fossila bränslen och avverkning av skog fortsätter att öka trots att konsekvenserna är kända.

Malms engagerande text väcker fler frågor. Kanske bevittnar vi ett steg bort från den humanistiska världsordning som vilar på idén om alla människors lika värde och vars ideologiska framsida erkänner frihet, jämlikhet, rättvisa och fred som politiska mål? Men vad är det för världsordning vi i så fall kliver in i? Vad möjliggör att så många inom imperiets befolkningar finner sig i rollen som passiv åskådare eller aktivt väljer att titta bort? Vilka mekanismer möjliggör detta? Är det för att våra ”intressen” och subjektiviteter är strukturerade på ett sätt som gör dem förenliga med det fossila imperiets ”intressen” eller finns det andra skäl?

I det här sammanhanget tror jag att analysen kräver ett utforskande av den imperialistiska maktutövningens kulturella, affektiva och estetiska dimensioner. Sitt välargumenterade och genomgående materialistiska perspektiv till trots noterar Malm vissa affektiva mekanismer och drivkrafter i sin analys: fossilkapitalets apatisk-strukturella natur; rasismens differentiering av olika befolkningars sörjbarhet; hur ”hat” och hotad högteknologisk dominansposition driver Israels våld mot palestinier. Han redogör även för hur religiösa föreställningar

spelat roll för människors identifiering med det brittiska imperiets mission och mobilisering för det sionistiska projektet. Men dessa observationer förblir teoretiskt underutvecklade och marginaliseras i analysen.

Jag saknar också ett genusperspektiv. Malms fokus på fossila bränslen, krigsmaskinerier, stormaktspolitik och kapitalackumulation som historiska drivkrafter bortser från hur imperiers makt reproduceras genom könad arbetsdelning och kontroll över relationellt och reproduktivt arbete. Detta leder till att imperialismens maktutövande och våld ensidigt tolkas i förhållande till imperiets behov att kontrollera resurser och territorier och förbiser dess strävan att kontrollera och strukturera människors relationer till varandra, till naturen och till tid. I Gaza riktas våldet mot familjestrukturer, barnafödande, vårdtillgång och rörelse mellan kroppar. Själva reproduktionsförmågan är måltavlan. Klimatvåldet riktas också mot relationella system och bryter upp band mellan människor och land, mellan generationer, mellan arter. Om sambandet mellan folkmord och miljöförstöring undersöks utan att detta ”intresse” att kontrollera relationellt och reproduktivt arbete synliggörs blir det svårt att förstå varför våldet strukturellt och systematiskt riktas mot kvinnor och barn

Slutligen vill jag lyfta fram ett intressant spår som rör de politiska möjlighetsbetingelserna för en gränslöshetens politik. I relation till detta refererar Malm sporadiskt till ”interimperiala rivaliteter”, med hänvisning till de brittiska och amerikanska imperiernas relationer till det osmanska imperiet, Sovjetunionen och Kina. I *Inter-imperiality: Vying Empires, Gendered Labor, and the Literary Arts of Alliance* (2020) argumenterar Laura Doyle för att imperier alltid formas i relation till varandra, och att även antiimperiala rörelser agerar inom ett multivektoriellt maktfält snarare än mot en enskild förtryckare. Hon skriver också fram att imperiella befolkningars agens sker inom ramarna för ett strategiskt förhandlande mellan olika imperier. En tanke som uppstår är att folkmordets gränslösa publika våld sker i en ”globaliserad värld” som ser ut som ett enda fossilt imperium utan utsida. I vilken mån är borttraderandet av det förhandlingsutrymme som konkurrerande imperier skapat en avgörande möjlighetsbetingelse för gränslöshetens politik? Och vad innebär detta för motståndet? <<

"Vad har min insats varit? Vad har jag varit beredd att offra? Vad gjorde jag när det palestinska folket ställdes inför sionismens slutgiltiga lösning?"

Andreas Malm
svarar på nästa sida

Andreas Malm svarar läsarna

När jag skriver de här orden, på kvällen den 19 maj 2025, har min vän från Khan Younis nyss gett mig sin senaste uppdatering om sin moster, hans enda släkting kvar i livet inne i Gaza (själv befinner han sig i Qatar). "Order om att evakuera i dag. Hon lämnar allting bakom sig. Det var redan illa nog att hon bodde i vårt hus där hela vår familj massakrerades – dessförinnan sov hon i al-Mawasi, i ett tält – nu måste hon ta sig tillbaka dit eller någon annanstans för Khan Younis ska evakueras. Khan Younis finns inte mer." Det sista som återstår av staden och lägret pulvreras i detta nu. Mina minnen från Khan Younis samlas i ett bestående intryck: jag har aldrig sett en plats med ett sådant kompakt folkmyller på gatorna, så oerhört många människor sammanpressade i klaustrofobiskt trång stadsmiljö, som om varje gränd var fylld av en massdemonstration – så många individer upptagna av sina dagliga ärenden, instängda, kringrända, inlåsta av ett enda skäl: deras föräldrar var inte judar utan palestinier. Därför ska de nu också utplånas. Folkmordet växlas upp i en än högre nivå av utrotningskrig och jag plockar fram mina gamla svartvita foton från Gaza och allting bara fortsätter mot slutpunkten och jag famlar efter mening, jag förbannar denna förbannade västvärld som inte låter detta ske i någon slags passiv åskådarställning utan aktivt genomför detta mord på det enda folk jag någonsin har velat kalla mitt, jag förbannar Vänsterpartiet och hela jävla Sverige men mest av allt förbannar jag mig själv: Vad har jag gjort? Vad har min insats varit? Vad har jag varit beredd att offra? Vad gjorde jag när det palestinska folket ställdes inför sionismens slutgiltiga lösning?

Kamrater, låt oss vara eniga om en sak: hade det funnits en vänster värd namnet i dagens

Europa skulle det palestinska motståndet haft sin pendang i norr. En gång i tiden existerade en sådan anti-imperialistisk front i Europa, en som ägnade sig åt handfast solidaritet med palestinier och andra förtryckta folk; den upplöstes och försvann ur historien åren runt 1991. Sedan dess finns bara de ohejdade katastroferna.

I detta absoluta mörker och tomrum är det åtminstone gott att ha kamrater att tala med: jag är tacksam för kommentarerna till min lilla pamflett *The Destruction of Palestine Is the Destruction of the Earth*. Några kortfattade tankar som svar. Saleh Abdelaziz skriver klokt och drabbande om hur Palestina är ett laboratorium för nya former av "-cide". Om jag förstår honom rätt ifrågasätter han distinktionen mellan ett folkmord som grundas i explicita intentioner och andra former av massmord som saknar sådana avsiktsförklaringar, men jag tror att den förblir viktig att upprätthålla: de sju miljoner människor som dödas av luftföroreningar varje år är inte offer för folkmord. Olika våldsformer har olika kvaliteter och modaliteter; folkmord definieras just av det utsagda målet att utplåna en folkgrupp på grund av dess identitet som sådan. En hel yrkeskår av folkmordsexperter – eventuellt tvivlande läsare rekommenderas att följa den ledande *Journal of Genocide Research* – har påvisat att det som nu sker i Gaza om något är ovanligt bland folkmord för att avsiktsförklaringarna varit så många, så oförblommerade, så skamlösa. (För någon månad sedan, Knessetledamot för det regeringsbärande Likudpartiet Moshe Saada: "Ja, det är vår plikt att svälta ut Gazas befolkning." För ett par veckor sedan, den ledande teveproducenten Elad Barashi: "Vi borde fylla Gaza med gaskammare och tåg och göra slut på den här historien. Låt det ske en Förintelse i Gaza." Idag, finansminister Bezalel Smotrich: "Vi utplånar/förstör/

förintar/tillintetgör” – exakt svensk översättning är oklar – ”nu allt som återstår av Gaza.”) Det här är speciellt. Det förtjänar sin egen brottskategori. Men bland folkmord är detta exceptionellt av ett annat skäl, som jag försökte ringa in i min pamflett: aldrig tidigare har de mest avancerade kapitaliststaterna under detta stadium av senkapitalism så direkt organiserat och förövat ett folkmord. Det är inte bara entitetens folkmord. Det är hela imperiets – USA, Storbritanniens och, ja, Sveriges.

Vad gäller frågan om sekularism instämmer jag med kamrat Abdelaziz i fråga om islam. Jag bugar mig i respekt för islam som reservoar för överlevnad och ståndaktighet och motstånd i Palestina. Själv är jag dock inte praktiserande muslim; jag är kommunist av en gammal sort och har mina närmsta ideologiska bundsförvanter i den palestinska vänstern – som, naturligtvis, bugar sig i respekt för Hamas och Jihad och varje martyr de offrar i kampen, från Yahia Sinwar till Abu Hamza (och, gud förbjude, nu senast Mohammed Sinwar). Ja, de islamistiska fraktionerna leder kampen; och ja, ingen attityd gentemot dem är rimlig annat än den största respekt. Men jag håller inte med Abdelaziz om att en sekulär världsbild skulle reducera ”naturen till en stum, kalkylerbar och exploaterbar råvara, och därmed bidrar till jordens förstörelse.” Detta låter som en tankegång inspirerad av Mohamed Amer Mezianes bok *The States of the Earth: An Ecological and Racial History of Secularization* (2024). Där drivs tesen att det finns en särskild koppling mellan sekularisering och fossilbränsleförbränning, utifrån observationen att brittiska kolreserver började utnyttjas gränslöst när klostren fräntogs dem och den sekulära staten och marknaden tog över. Meziane bortser här från en hel rad komplikationer, exempelvis det faktum att världens främsta olje- och gasnationer i dag genomsyras av en religiös tro på de fossila bränslenas välsignelse: från gulf till gulf, från Texas till Teheran har gudomliga värden investerats i fyndigheterna – det är Gud som gett oss denna rikedom att vältra oss i. Det går en båge av antisekulär fossilfanatism från Vita huset till huset Saud. Sekularism är inte mer av ett bränsle i jordens förstörelse än vad religion är.

Teemu Vaarakallio reser flera högrelevanta frågor om relationen mellan kapitalackumulation och krig. Jag håller helt med om att det saknas

ekonomisk rationalitet i detta folkmord, precis som i många andra – Förintelsen, folkmordet i Bosnien, det i Rwanda. Som Sara Roy visade i sin nu kusligt profetiska klassiker *The Gaza Strip: The Political Economy of De-Development* (Washington: Institute for Palestine Studies, 1995) släppte sionismens aggressioner vinstkalkylerna i ett tidigt skede och intresserade sig inte för att exploatera utan för att eliminera det palestinska folket (en distinktion som senare kodifierades i skolan för studier av bosättarkolonialism). Vad som däremot förblir betingat av kapitalackumulationens logik – men den logiken är aldrig ren eller separat från imperialistiskt våld, som vi lärt oss sedan Rosa Luxemburg – är det västerländska imperiets stöd till entiteten. Om denna dialektik ger oss Vaarakallio flera tänkvärda formuleringar. Men han missförstår mig om han tror att jag uppmanar klimatrörelsen att stödja palestinerna av något annat skäl än deras egen status som människor; i min polemik med Matan Kaminer argumenterade jag uttryckligen för att de varken förtjänar mer eller mindre stöd om deras motstånd skulle ha inslag av fossilbränsleförbränning. Poängen är en annan. Så som borgarsamhället har svurit sig samman i Palestinas förstörelse, så har det också svurit sig till förstörelsen av planeten medelst maximal utvinning av fossila bränslen. Den förra processen är en kristalliserad förhandsgestaltning av den senare.

Edda Manga efterlyser fokus på affektiva dimensioner och genus. Låt mig påpeka att denna korta pamflett består av manuset till en föreläsning samt två repliker till kritiker. Jag har på senare tid skrivit två längre böcker, *White Skin, Black Fuel: On the Dangers of Fossil Fascism* tillsammans med Zetkinkollektivet (2021) och *The Long Heat: Climate Politics When It's Too Late* tillsammans med Wim Carton (2025) som båda behandlar psykiska aspekter av fossilbränslehelvetet relativt ingående och har genusperspektiv. Denna lilla skrift var nu ett resultat av några få veckors arbete. Jag hänvisar till nämnda studier för några bidrag till försöken att reda ut varför så många människor i nord – så många vita män i synnerhet – är så djupt libidinalt investerade i destruktionen av jorden i allmänhet och icke-vita folk – först och främst palestinier – i synnerhet. Över dem vilar flera sorters förbannelser. <<

Vart går Palestinarörelsen på universiteten?

Sedan oktober 2023 har universitet och högskolor runt om i världen blivit en viktig samlingsplats för de som motsätter sig Israels fortsatta ockupation av Palestina och pågående folkmord på palestinier. **Studenter och anställda har solidariserat sig med den palestinska frihetskampen, ockuperat campusområden och krävt att deras universitet ska aubryta sina samarbeten med de israeliska universitet och forskningsinstitut som är medskyldiga till ockupationen.** I vårt grannland Norge klippte flera stora universitet banden med sina israeliska samarbetspartners redan 2024, men svenska universitet har vägrat att göra det samma. Genom de följande texterna undersöker vi hur den palestinska solidaritetsrörelsen mår på universiteten idag. Först reflekterar Irene Molina, professor vid Uppsala universitet, över vad det innebär att ge Palestinarörelsen sitt stöd, både som medmänniska och som akademiker. Därefter publicerar vi en enkät där sex röster från palestinasrörelsen vid fem olika universitet svarar på frågor om rörelsens status och framtid, samt hur de har bemötts av universitetens ledning.

Om bostadsmord och akademisk aktivism

Irene Molina

Motstånd är viktigt! Ibland känns det dock som att vi inom palestinarörelsen inte har uppnått någonting eller att vi för varje barn, kvinna och man som dör förlorar igen. Men vi kämpar vidare på de sätt vi kan inom akademin, genom att hålla föreläsningar, delta i demonstrationer, skriva debatt- och andra texter, med mera, medan folkmordet fortgår.

Inom universitetsvärlden visar studenter och anställda konsekvent upp sitt engagemang. De utför protestaktioner vid de olika universiteten, bygger upp tältläger och skriver debattartiklar, kravbrev och rapporter. Sådana mobiliseringar har skett i Lund, Göteborg, Stockholm, Umeå, Uppsala, och Örebro, bland andra ställen. Trots all mobilisering fortsätter universitetsledningarna att visa en skamlig tystnad inför den massaker som pågår framför allas våra ögon.

De enkla krav som akademikers organisationer har framfört är att erkänna att det pågår ett folkmord i Gaza, att avsluta allt samarbete med de israeliska universitet som är inblandade, och att bereda utbyte för och samarbete med palestinska akademiker som under det pågående utbildningsmordet ("scholasticide") har blivit hindrade att fortsätta sin undervisning och forskning. Dessa krav har bemötts av en mur av likgiltighet från universitetsledningarna. På så sätt bidrar de inte bara till palestinska studenter och akademikers lidande utan utsätter även sina egna studenter och anställda för risken att bli medskyldiga till krigs- och humanitära brott. Som en del av Palestinarörelsen i Uppsala är jag påverkad av det faktum att ett folkmord pågår i realtid framför våra ögon, men som bostads- och urbanforskare är jag särskilt uppmärksam på bombningen av hus och förstörelsen av den byggda miljön. Det som sker i Gaza är en fullskalig utplåning av städer, inklusive dess vägar och sociala infrastruktur av sjukvård, utbildning, kulturminnen, samt förstörelsen av

kringliggande jordbruk. Israel begår även våld mot Gazas "genius loci". Genius loci återspeglar platsens själ, en känsla av plats baserad på de boendes egna och kollektiva minnen och erfarenheter. Gazaborna har efter decennier av ockupation och förtryck utvecklat ett genuint engagemang för platsen där de bor. En sådan platsförankring är känslomässigt svår att radera även när hela hus bombas och överlevande tvångsförflyttas under inhumana villkor, utan bostad, utan mat, sårade och hungriga; ibland utan kroppsdelar och ibland utan familjemedlemmar, barn eller föräldrar som blivit mördade; ibland i hopplöshet och förtvivlan över att i denna flykt även möta sin egen död.

Förstörelse av bebyggelsen i Gaza kan förstås utifrån begreppet bostadsmord ("domicide") som har använts i bostadsforskningen sedan det myntades av de kanadensiska geograferna J. Douglas Porteous och Sandra E. Smith

i boken *Domicide: The Global Destruction Of Home* (2001). Bostadsmord innebär en total förstörelse av hus och byggd miljö, antingen som markexploatering med vinstintressen (rivning av befintligt bestånd och bygga nytt för att höja husens ekonomiska värde) eller under ännu mer dramatiska omständigheter, som en del av krigsförstörelse av den byggda miljön. När FN:s särskilda rapportör för Rätten till adekvat bostad, Balakrishnan Rajagopal, nyligen uttalade sig nämnde han Gaza som ett av flera nutida exempel på bostadsmord, en handling han anser borde betraktas som ett brott mot mänskligheten.

I utplåningen av Gaza är fastighetskapitalet ytterst närvarande. Den 4 februari 2025 förklarade Trump sin avsikt att USA skulle ta över Gazaremsan och återutveckla territoriet till ett "Mellanösterns riviera", med tvångsförflyttning av 2 miljoner människor som följd. Men Trump

har varken varit ensam eller den första att uttala sig om den palestinska "Rivieran". Redan under 2023 hade information om att land i Gaza hade varit ute för avstyckning och försäljning cirkulerat i media. Planerna på markförsäljning dementerades några månader senare av den israeliska staten, men med Trumps uttalande har frågan om att släppa in vinsttörstiga fastighetspekulanter i Gaza blivit aktuell på riktigt.

Angående aktivismen inom universitetsvärlden vill jag avsluta den här texten med en reflektion över vår roll som akademiker inom rörelsen. Seniora lektorer och professorer har, med några hederliga undantag, varit väldigt lite engagerade i mobiliseringarna. Detta är ett problem. Att vara akademiker, speciellt vi som befinner oss i seniora positioner, innebär att vi tillhör de mest privilegierade grupperna på arbetsmarknaden. Om anledningen till att kollegor inte deltar mer aktivt i mobiliseringen är rädsla borde vi tänka på att risken för repressalier från arbetsgivaren är minimal, till skillnad från hur läget ser ut för alla de studenter som utgör rörelsens bas. Det spelar ingen roll om vi inte deltar i allt. Ett litet bidrag som att skriva under ett protestbrev och dela det med andra kan betyda mycket för kampen mot folkmordet och för ett fritt Palestina. Vi är i behov av att fler akademiker ansluter sig till rörelsen. Jag ser det som ett politiskt ansvar som kommer med våra övriga uppdrag.

Enkät

Fråga 1. För ett år sedan solidariserade sig svenska studenter med Palestina genom att upprätta protestläger vid flera universitet. Hur skulle du/ni säga att den palestinska solidaritetsrörelsen på ditt universitet mår idag?

Fråga 2. Hur bemöttes studentprotesterna av universitetsledningen, politiker och polismakten? Vilken typ av repression och byråkratiskt förhållande har ni upplevt?

Fråga 3. Hur ser du/ni på solidaritetsrörelsens framtid på ditt universitet? Är den nuvarande strategin tillräcklig eller behöver den förnyas? Vilket skulle du/ni säga är det viktigaste kravet att driva idag?

Milan (Forskare, Uppsala universitet)

1. Rörelsen lever fortfarande, men stämningen har förändrats. Med fortsättningen på Israels straffexpeditioner och eskaleringen av våldet bortom vår föreställningsförmåga kunde man förväntat sig upprördhet och att rörelsen skulle växa. I stället verkar universitetets motstånd och moraliska bankrutt ha lett många människor till isolerad och förtvivlad tystnad. Men samtidigt har motståndet från universitetet lett till att de kvarvarande aktivisterna utvecklar mer långsiktiga strategier, undersöker olika handlingsvägar och bygger koalitioner med andra likasinnade rörelser.

2. Universitetsadministrationen behandlade vår tids dödligaste attacker mot akademiker, studenter och civila som en PR-fråga. Först ignorerade man protesterna och försökte flytta ansvaret till andra interna instanser. Trots konkreta bevis på israeliska universitetsmedverkan i krigsbrott vägrade universitetsstyrelsen att ens diskutera möjligheten att avbryta officiella samarbeten. Vicerector lovade att uppmuntra initiativ till samarbeten med palestinska universitet, bara för att i slutändan låta alla förslag rinna ut i sanden. Han upprepade samma ståndpunkter offentligt utan hänvisning till vare sig fakta eller rationella argument, samtidigt som den stora förödelsen gjorde dessa ståndpunkter ohållbara. Medan studentkåren uppmanade till etiska samarbeten och fackföreningarna krävde ett eldupphör, ifrågasatte ledningen demonstranternas legitimitet samt vägrade att mötas med protesterande personal och studenter. Dessutom tillkallades polis vid ett flertal tillfällen, trots att demonstranterna var fredliga.

3. Den tidigare strategin att försöka hitta ett gemensamt språk med ledningen – och reaktivt svara på dess agerande – har varit ineffektiv. Eftersom förödelsen av Palestina har mycket bredare implikationer gällande frågor om mänskliga rättigheter, social rättvisa, kapitalistisk imperialism och miljökatastrofen, måste den organiserade kampen utgå från ett helhetsperspektiv där alla dessa frågor beaktas. Vi har inspirerats av Göteborgs universitets öppenhet att direkt stödja forskare och studenter i Palestina, och försöker etablera akademiska kontakter med våra drabbade kollegor som en omedelbar åtgärd. Samtidigt, med inspiration från framgångsrika kamper vid olika europe-

iska universitet, bygger vi för närvarande en bred långsiktig koalition för Policy on Ethical Academic Ties (PEAT) vid Uppsala universitet. Det senaste året har vi utvecklat de omedelbara spontana protesterna till en mer långsiktig kollektiv kamp, som fortsätter kämpa för frihet, fred och rättvisa för det palestinska folket.

Matylda (Doktorand, Uppsala universitet)

1. Jag tror att den palestinska solidaritetsrörelsen är lika stark nu som när vi startade protestlägren, men den har förändrats. I början fanns en tilltro till att Uppsala universitets ledning skulle träffa oss och vara villiga att diskutera våra angelägenheter. Det hände inte. Solidaritetsrörelsen blev därför desillusionerad i förhållande till akademiska organisationer i allmänhet, särskilt gällande vårt eget universitet. Jag tycker också att det var nedslående att se att många studenter inte bryr sig om det pågående våldet i Palestina. Under året lärde vi oss att driva våra krav på institutionsnivå och i andra sammanhang och i olika styrelser. Vi inledde breda samarbeten med olika organisationer i Uppsala, såsom Uppsala LS, en del av fackföreningen SAC, med vilka vi organiserade en strejk. En sak som dock inte har ändrats är vårt engagemang för saken, vilket vi inte kommer ge upp förrän Palestina är fritt.

2. Vi har hela tiden ignorerats av Uppsala universitets ledning. Våra frågor om att ta del av information om universitetets samarbeten med israeliska universitet – baserat på offentlighetsprincipen – ignorerades trots att universitetet har en skyldighet att dela information med allmänheten. Vi förtalades även i interna e-postmeddelanden och offentlig kommunikation, i vilka våra protester beskrevs som en olägenhet och ett arbetsmiljöproblem. I många fall uppträdde säkerhetspersonalen aggressivt mot studenter och personal som stod upp för palestinska rättigheter. I allmänhet behandlas vi inte som värdiga samtalspartners, trots att vår rörelse består av de studenter och akademiker som hjälper Uppsala universitet att marknadsföra sig som en institution med akademisk excellens.

3. Under året efter protestlägret har vår rörelse visat på ett fortsatt engagemang för att påverka vårt universitet att upprätthålla etiska överväganden i forskning, trots att vi har ignorerats

och avrått från vårt engagemang. Jag tror att vi inom universitet måste ha en bredare diskussion om etik, något som inpräntas i studenter och lärare men som helt glömts bort på ledningsnivå. Det borde vara omöjligt att fortsätta samarbeten med institutioner som direkt bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter och massvåld, och att se ett sådant samarbete som enbart en administrativ fråga. Jag tror att rörelsens framtid är ljus, vi överlevde otaliga försök att hindra oss från att tala om våldet i Palestina och har bevisat att vi fortsatt kommer tala om det. För många har situationen i Palestina lett till ökad insikt om hur djupt inblandade våra akademiska institutioner är i kolonialism, fördrivningar och våld. Det viktigaste kravet fortsätter att vara en akademisk bojkott, men kravet bör utvidgas till alla institutioner som bryter mot mänskliga rättigheter – i Kongo, Sudan, Ukraina, Palestina och på andra håll. Jag tror också att vi bör inleda flera samarbeten med palestinska universitet och sträva efter att välkomna så många studenter och lärare som möjligt från Gaza till vårt campus tills dess att deras institutioner är återuppbyggda, och deras säkerhet och frihet är garanterad.

Umu-studenter för Palestina

1. Det är svårt att säga hur solidaritetsrörelsen mår idag på Umeå universitet. Generellt känns det som att kunskapsnivån har höjts och långt fler vet om vad som händer och känner till historien, men i form av handling står vi där vi stod för ett år sedan. Detta kan också bero på andra saker än studenternas engagemang förstås. Tvärtom har studenterna varit mycket drivande och skapat många sammanhang, föreläsningar och aktioner med fokus på Palestina på och utanför universitetscampus.

2. Ledningen har för det mesta ignorerat studenterna eller upprepat samma "talking points". Än idag har vi inte fått till ett enda möte med någon i ledningen. Det mekaniska svaret är att universitetet är en statlig myndighet och därför är deras uppdrag att vara lydiga. Men när när universitets- och högskolestyrelsernas mandatperiod skulle förkortas, eller Ryssland begick krigsbrott i Ukraina, kunde universitet luta sig mot sin självständighet. Ledningen på universitetet, som ju inte är vilken statlig myndighet som helst, agerar idag som att de läser ur ett manus utan att ha någon som helst egen vilja eller akademisk autonomi. Det sättet

att bemöta en grupp på kan man förvänta sig på en militär anläggning snarare än ett universitet som ska främja öppenhet och vara en plats för diskussion. Vi har haft politiker på våra event. De som håller med oss är stöttande, åtminstone i ord. Andra politiker och aktörer med oklara intressen försöker bara demonisera oss och svartmåla studenters engagemang. Umeå universitet har kallat på väktare vid flera tillfällen och polisanmält studenter men ingen har råkat ut för repressiva åtgärder. Detta framstår ibland som en kompromiss: inom snäva ramar får vi göra vad vi vill men om vi ber om diskussion med ledningen så tar det stopp.

3. Generellt ser vi en ljus framtid för Palestina-rörelsen men hur den ser ut på Umeå universitet är svårt att säga. Studenterna här verkar inte känna sig så inblandade i världen utanför. På vårt senaste möte diskuterade vi om att gå från krav på agerande till konkreta förslag på hur universitet kan agera. Vad vi vill är att Umeå universitet ska hjälpa till vid återuppbyggnad av universiteten i Gaza och lägga resurser på att undervisa palestinska studenter samt ta in palestinska akademiker som har fått sina universitet bombade.

Taha Khatab, Göteborgs universitet

1. Den palestinska solidaritetsrörelsen vid Göteborgs universitet befinner sig just nu i ett sårbart men samtidigt strategiskt läge. Efter snart ett år av motstånd – med tältläger, protestaktioner, debattinlägg, manifestationer och enveten organisering – är många studenter utmattade, både fysiskt och psykiskt. Den långvariga pressen, inte minst från universitetets ledning, politiker och polis, har lett till en utbredd känsla av frustration och trötthet. Många är utbrända efter månader av aktivism, av att ständigt tvingas förklara, försvara och skydda sitt engagemang. Samtidigt finns en beslutsamhet att fortsätta. Vi vet att förändring kräver uthållighet. Just nu försöker vi samla oss, analysera vad vi varit med om, återhämta oss och tänka strategiskt inför framtiden. Vi behöver bygga ett hållbart motstånd som inte försvinner när mediernas blick flyttar vidare. Kampen för Palestina är en kamp för rättvisa och mänskliga rättigheter – och den fortsätter.

2. Göteborgs universitetsledning har efter några korta oseriösa möten valt en konfrontativ och repressiv hållning. I stället för dialog har vi

bemötts med tystnad, avståndstaganden och till och med offentlig demonisering. När vi skickade ett brev med krav till rektorn valde universitetets högsta ledning att gå ut i medierna och framställa oss som ett hot, vilket ledde till att flera av oss mottog dödshot. Samtidigt har man vägrat fördöma folkmordet i Gaza eller lyssna till de palestinska studenternas erfarenheter. Det har varit ett svek mot akademins grundläggande principer. Polismakten har också spelat en repressiv roll. Vid flera tillfällen har poliser brukat våld mot studenter när vi protesterat fredligt. Jag själv greps efter att jag ställde en enkel fråga till rektorn under ett evenemang om Valborg: "Vad är skillnaden mellan palestinska barn och ukrainska barn?" Därefter förbjöds jag att vistas i Trädgårdsföreningen resten av dagen. Polisen har även placerat en övervakningskamera riktad mot vårt tältläger – ett skrämmande tecken på hur studenters engagemang i rättvisefrågor behandlas som ett säkerhetsproblem. Politiker från högerpartierna, inklusive SD, KD och Demokraterna, har dessutom försökt avhysa oss via Kronofogden. Liberalerna i Göteborg ansökte om en sammankomst på samma plats. Axel Darvik är gruppleddare för Liberalerna i Göteborg. Enligt honom var detta en strategi för att få bort tältlägret.

3. Vår strategi behöver utvecklas. Vi har lärt oss mycket det senaste året – inte minst om vikten av breda allianser, långsiktig organisering och att ta hand om varandra. Vi måste hitta sätt att vara både radikala och hållbara. Det handlar inte bara om att protestera, utan om att skapa ett starkt, tryggt och inkluderande studentnätverk som kan bära rörelsen framåt. Det viktigaste kravet just nu är att Göteborgs universitet avslutar sina samarbeten med israeliska institutioner som är direkt involverade i förtrycket av det palestinska folket. Det är ett moraliskt, juridiskt och akademiskt ansvar. Vi kräver ett universitet som står upp för mänskliga rättigheter – inte ett som gömmer sig bakom tystnad när folkmord pågår.

Anonym student vid Örebro universitet

1. Studentrörelsen är otroligt uthållig. Vi har lite resurser men de människor som är engagerade är människor som aldrig kommer stå vid sidan och se på när ett folkmord pågår och institutioner som gynnar oss (våra universitet) samtidigt bidrar till att detta folkmord kan

fortsätta. Så länge universiteten är delaktiga kommer studentrörelsen finnas kvar. Jag kan egentligen bara prata för rörelsen vid Örebro universitet, men jag är säker på att detta gäller för alla svenska universitet. Jag tror att studentrörelsen blir starkare för varje dag som går utan att universitetet möter våra krav. Visst har det tagit på krafterna hos många studenter att bli bemötta med så mycket passivitet och direkt motstånd, vilket är synd. Trots det känner jag mig trygg i studentrörelsens uthållighet då vår kamp drivs av moral och inte yttre motivationsfaktorer.

2. Studentprotesterna har främst bemötts med väldigt mycket misstänksamhet från media och ledningen. Vilket är onödigt, för vårt syfte och vår agenda är väldigt tydlig. Studentprotesterna i Örebro har varit extremt lugna. Trots detta har det precis som i alla andra städer pratats mycket om att vi skulle utgöra ett säkerhetshot. Det har flera gånger påståtts att våra protester skulle göra att andra på universitetet känner sig otrygga, men när man frågar var den idén kommer ifrån eller hur många studenter som skulle känna så finns det aldrig något som backar upp det påståendet. Det är väldigt tydligt att detta är en bild man försöker måla upp av oss, vilket är absurt. Det är speciellt absurt i Örebro, då studentrörelsen här har varit rätt passiv jämfört med andra städer. Detta är ett bevis på att det inte egentligen spelar någon roll hur man bedriver sitt motstånd när det kommer till Palestinafrågan. Hur fredliga och lugna protesterna än är återkommer alltid narrativet om farliga och aggressiva demonstranter. Det har även varit otroligt svårt att begära ut allmänna handlingar från universitetet, vi har inte ens fått svar från registratören. Från polisen fick vi dock ett mycket trevligt och positivt bemötande. Vi hade en bra dialog med dem, de såg oss inte som något säkerhetshot.

3. I Örebro har vi sett tecken på att universitetsledningen börjar förstå allvaret i situationen och vi har absolut kommit längre, även om vi inte sett konkreta resultat av detta än. Vår förhoppning är att se ett konkret arbete från universitetets sida inom en snar framtid. Jag skulle egentligen inte säga att det finns något krav som är viktigare än andra. Alla krav har ett gemensamt syfte - att få stopp på folkmordet och sluta stödja och samarbeta med en ockupationsmakt. Däremot tycker jag kravet på att ge stöd till palestinska studenter på universitet är

det mest akuta och en bra start för universitetet om det vill agera. Om det är något jag skulle vilja se mer av i Örebro så är det ett mer öppet stöd från lärare och anställda på universitetet, vi vet att många av dem står bakom oss, men av någon anledning vågar de endast stötta oss passivt och ganska tystlåtet.

Två universitetsanställda vid Lunds universitet

1. Rörelsen har blivit mer diversifierad. Det sker många olika saker som på olika sätt adresserar Palestinafrågan och de frågor som den knyter an till. Det är vissa små framsteg, som att medvetet inleda utbyten och samarbeten med Palestinska universitet. Ganska mycket sker lågmält. Det är inte så att Palestinafrågan eller ens folkmordet getts mer utrymme av ledningsgrupper, men rörelsen har visat på möjligheter "att göra något". Det finns en stor bredd i rörelsen. Palestinafrågan och hela den globala rörelsen har också synliggjorts och öppnats för att prata mer om akademins roll i samhället och internationellt. Rörelsen har gått in i att göra saker som är mer långsiktigt strategiska.

2. Universitetets hantering och bemötande av rörelsen har gjort att många ifrågasätter om man kan tjäna kunskapsideal under de här villkoren, när ledningen inte bara deltagit i regeringens försök att tysta kritiska röster utan till och med accepterat polisingripanden på campusområden. Från dag ett har ledningar försökt begränsa eller reglera både uttryck för solidaritet och försök att lyfta Palestina som ett kunskapsobjekt. De har begränsat vår tillgång till universitetets lokaler och faciliteter genom att låsa dörrar och öka regleringen i bokningssystemen. Saker som vi är vana att kunna göra, såsom att låta studenter arrangera filmvisningar eller ha andra utbildningsaktiviteter utanför ordinarie schema, har i praktiken förbjudits. Ska man annonsera seminarier och öppna föreläsningar måste man nu följa ett regelverk för utformning av affischer och studentgrupper som inte är registrerade organisationer vid universitetet får inte stå med som arrangörer. Det är en typ av småaktig byråkratisering som man inte tidigare lade tid på.

Ledningen försöker dra gränser mellan den akademiska friheten att undervisa och forska och den mer allmänna yttrandefriheten. Universitetet är ju en offentlig verksamhet, men vi har fått styrdokument som utifrån ordningsla-

gens definition fastslår att universitetet inte är en offentlig plats. Med ordningsargument reglerar man åsiktsuttryck, som att förbjuda flaggor och andra symboler i lokalerna. Detta sker helt utan ett intellektuellt samtal om universitetens roll i offentligheten eller om säkerhetsdiskursen. Ledningen har heller inte stått upp för de anställda när politiker har angripit oss, som när utbildningsministern sa i medier att vi "borde skämmas" när vi stod upp för våra studenter rätt att protestera.

En särskilt anmärkningsvärd händelse var när en person från fakultetsledningen, tillsammans med HR-avdelning och jurister, körde över det kollegiala beslutsfattandet. En institutionsstyrelse fick helt enkelt inte fatta principbeslut om att inte ingå avtal med israeliska universitet eller uttala solidaritet för Palestina. Den inblandningen gick rakt emot universitetsledningens budskap om att alla institutio-

ner och individuella forskare är fria att själva ingå avtal, att dessa samarbeten inte regleras centralt.

3. Det viktigaste kravet är fortfarande att bryta all delaktighet i Israels förtryck och utrotning av palestinier. Även om folkmordet gjorde frågan om Palestinas existens akut, så är ju Israels praktik i sig inte ny. En strategisk utmaning är frågan om hur man kan använda det ljus som folkmordet kastat på universitetens roll för fortsatt kunskapsspridning. Det är fortfarande samma fokus för vårt engagemang: utbildningsaktiviteter, opinionsbildning, och att bryta samarbeten med Israel. En utmaning är såklart uthålligheten, men också hur man överför erfarenheterna från de relativt öppna konflikterna på universitetet under folkmordet till andra kamper, samt möjligheterna att föreställa sig högre utbildning i en bättre värld. <<

Två berättelser - två krig: Om Gaza och Ukraina

Det finns årtionden då inget händer, och veckor då årtionden händer. På Internet sprids detta påstådda Lenincitat för att illustrera Trumpadministrationens senaste elefantklampande i världspolitikens porslinsbutik. Citatet är av allt att döma falskt, antingen är det inte Lenins eget eller en parafras på en betydligt mindre aforistisk text. Men den globala turbulensen är äldre än Trump, och kan till stor del härledas till två stora händelser i vår tid: Ukrainakriget och utplånandet av Gaza. Respektive konflikt har på förlaget Faethon nyligen förärats var sin bok: *Den mäktiga floden dånar – en reseberättelse från Ukraina* av Peter Handberg, och *Ett märkligt nederlag – om samtycket till skövlingen av Gaza* av Didier Fassin.

Peter Handberg är en av våra främsta nu levande stilister, en färdighet han tycks ha övat upp i sin mastiga översättningskatalog av storverk främst från tyska, en gärning som få kan mäta sig med i bredd och kvalitet. Hans reseskildringar från ruinerna av Östeuropas katastrofer började med *Undergångens skuggor* om övergivna kärnvapensilor i Baltikum, fortsatte med *Kärleksgraven* och *Släpp ingen levande förbi*, och häromåret kom tre magnifika böcker om resor i förintelsens spår ut på just Faethon. Handbergs böcker är skildringar och inte analyser, och således lägger de inte ut explicita politiska positioner för den egna ideologiska utgångspunkten annat än i ledtrådar.

Handbergs bok är kort i jämförelse med tidigare verk. Han är helt inkonsekvent med transkriberingen av platser och namn i Ukraina, växlar hejvilt mellan ryska och ukrainska namnformer, och slänger in dem både i engelsk och svensk transkription, vilket jag tolkar som en oavsiktlig men fin symbolik över det lapptäcke

Peter Handberg

Den mäktiga floden dånar – en reseberättelse från Ukraina
Faethon 2025

av historia som präglar den moderna ukrainska staten. Denna inkonsekvens återfinns också i Handbergs sätt att närma sig historien, vilket blottar svagheter som tidigare kan ha figurerat i periferin men som nu träder fram i relief. När han lyssnar till andra röster blir hans skildring av det moderna Ukraina som finast och mest lyhörd, också när han själv går i dialog med dessa. Minst nyanserat blir det när Handberg själv talar. Han extrapolerar dagens konflikt till en transhistorisk berättelse om godhet och ondska, och låter stundtals samtiden skamlöst döma det förflutna. Han angriper begripligt nog tanken om en specifik rysk "själ" så som Dostojevskij proklamerar den, men vänder bara på myntet, då han ser en evig och oförbätterlig förbrytare istället för det idealiserade Ryssland som har lockat många blivit rysslandskännare; "den ryska gåtfullheten i själva verket avslöjad som bottenlöst barbari" skriver han, och avslöjar sig själv som fortsatt kolportör av myten om politiska konflikter som resultat av nationalkaraktärer.

Kriget i Ukraina pressar fram ett högst begripligt raseri hos Handberg när han ser den ryska krigsmaktens brutala framfart, men ilskan grumlar analysen istället för att nära den. Med vrede skriver han om avsiktliga attacker mot sjukhus, men att denna exercis i grymhet skulle vara specifik rysk hann knappt gå i tryck innan den blev inaktuell: mellan Handbergs resa i Ukraina och bokens publicering har samtliga sjukhus i Gaza förstörts med europeiska vapen och Europas mycket goda minne.

I den mån boken är en analys av konflikten är det en rakt igenom *kulturell* tolkning: "Få [böcker om kriget] berör kärnan i det som det i grunden handlar om: den ukrainska kulturen och dess rätt att existera" skriver Handberg, och utelämnar helt den politiska aspekten. Närmast allt ryskt följer med i anklagelseakten och slås samman som om det vore ungefär samma sak – Dostojevskij, Lenin och Putin, som alla är färgade av en rysk imperialism som Handberg aldrig definierar ordentligt. Det ena blodtörstiga Lenincitatet efter det andra radas upp, men istället för att placeras i den kontext där de skrevs ställs de i ett sammanhang de inte har att göra med, och ett angrepp på Jan Myrdal och Leninpriset följer med av bara farten. Resultatet måste bli märkligt även för en svuren motståndare till Lenin, då han i förlängningen reduceras till att vara – ryss. Inte ett ord om

Didier Fassin

Ett märkligt nederlag – om samtycket till skövlingen av Gaza
Faethon 2025

hans politiska vision eller sammanhang.

Handbergs prosa kännetecknas vanligtvis av en tankens associativitet som alltid har varit mycket stimulerande att följa, och eventuella ideologiska skiljelinjer läsaren och Handberg emellan har bara stärkt läsupplevelsen. Här spelar associationerna honom emellanåt ett spratt, och utfallen blir trots att man ofta håller med honom i sak lite tröttsamt raljanta.

Därmed blir Handbergs bok missriktad inte bara i vad den angriper utan också i vad den missar. Rysk imperialism är konkret och politisk, vilket ger Handbergs analys – i de aspekter hans skildring är en analys – en fadd bismak av förmåten moralism, och den tillåter honom också att bortse från det faktum att det finns en politisk avgrund mellan personer som Lenin och Putin, hur mycket ryssar de än är bägge två. Mot slutet återkommer också en önskan om att se Ryssland falla samman och att alla de icke-ryska folk som sitter fast i tyrannens grepp ska befrias. Det är en idé som ibland lyfts fram, men utöver idealiseringen av den etniska nationalstaten uppfattar jag den som det aningslösa raseriets mest ansvarslösa uttryck; konsekvenserna av en sådan kollaps är en potentiell katastrof som skulle få Jugoslaviens sönderfall att likna ett småskoleslagsmål.

Med allt detta sagt är Handbergs bok stundvis en fantastisk skildring av ett djupt brutalt krig och massdöd i hjärtat av Europa, vilket inte är resultatet av en namnlös naturkatastrof utan uppsåtligt beordrad och genomförd av en klick krigsbrottslingar i en regim som fram till krigets början hade djupa förbindelser med hela Europas ledning. Och för varje gång Handberg vilset vevar mot det ryska bjuder han dubbelt upp med en helig och sympatisk vrede över de konkreta brott som Putinregimen nu begår mot hela Ukraina och dess befolkning, mot den ukrainska kulturen i sig, mot det gemensamma sovjetiska kulturarvet, och mot miljoner människor av vilka en inte oansenlig andel fram tills den 24 februari 2022 var att beteckna som vänligt inställda till Ryssland, något Handberg förtjänstfullt lyfter fram. Hans raljans gör sig också bättre när den riktas mot reseledaren i sällskapet han följer till platserna nära fronten, en skildring lika god som något i hans tidigare böcker. Didier Fassins bok är till skillnad från Handbergs ingen reseskildring, inte heller något svenskt originalverk; Fassin är professor i sociologi och antropologi vid Collège de France och Princetonuniversitetet. Boken är en längre pamflett skriven på ett tydligt geografiskt avstånd från ämnet den behandlar, men den skiljer sig åt inte bara i genre utan också i precision från Handbergs bok. Ett märkligt nederlag – om samtycket till skövlingen av Gaza är en vidräkning med den brutala sönderbombningen av Gaza och slakten av dem som bor där, med udden riktad i första hand mot den omvärld som låter detta ske. Fassin skriver inte i nyskapande metaforer eller klingande bildspråk, utan i en torr sakprosa som följer en klar röd tråd och går igenom argument efter argument för att komma till det som är kärnan: att alla människors radikala jämlikhet och lika värde är satt ur spel av de stater som säger sig förfäktat dessa värden, och konsekvenserna över detta hyckleri pekar ut en skenhelighetens röta i det så kallade internationella samfundet.

Fassins bok säger egentligen inget som är nytt, utan sammanställer istället med beundransvärd saklighet olika argument och aspekter till en brutal helhetsbild. Han slätar inte över Hamas blodiga attack den 7 oktober, utan går istället förtjänstfullt igenom de olika argument som finns på alla sidor – också skillnader inom respektive läger – och han låter de olika historiska aspekterna av konflikten komma fram. Främst är boken en vidräkning med europeiska makthavare, inte minst Tyskland där institutionerna har bidragit

till att slå till mot enskilda personer genom in-dragna medel och priser, och i värsta fall genom inreseförbud. Allra bäst är Fassin när han påtalar två dubbelheter i den israeliska statens agerande och försvar för densamma; att man projicerar sina egna brott på den andre, och att man främjar och själv gör det man säger sig bekämpa. Tro-ligtvis bidrar prosans saklighet och frånvaron av estetiska piruetter till att göra den så kraftfull.

Det finns en skillnad mellan de bägge krigen som ofta framhålls hos Israels försvarare; att landet till skillnad från Ryssland är under angrepp, vilket fungerar som en överslätning av deras brutala brott. Men det finns en annan aspekt som också skiljer dem åt; det ryska angreppet är externt, en logisk konsekvens av en diktators brutalitet. Israels excesser i övervåld är i förlängningen också vår egen brutalitet, och vårt eget tillkortakommande, och visar på vad den så kallade demokratiska världen är kapabel till när saker ställs på sin spets. Inte minst har svenska borgerliga försvarare av Israels angrepp visat detta när de intagit en närmast stalinistisk position, där ändamålen helt och hållet helgar medlen, och där nästan inget pris i mänskligt lidande är för högt för att den israeliska statsledningen ska kunna nå sina mål.

Handbergs och Fassins vitt skilda böcker om två samtida krig vittnar ändå om att Fassins sätt att närma sig sitt ämne trots avståndet i rum är betydligt mer precist, eftersom han arbetar med de konkreta argument som formar sig runt konflikten, något som delvis är ett resultat av nödvändigheten; Israels försvarare är många och med välsvartat munläder. Handberg låter intuitionen vara vägledande, Fassin resonemanget. I Handbergs fall har denna intuition tidigare tjänat honom väl, också när man som läsare inte delar hans position, men här går den finjustering som möjliggör en sådan position delvis förlorad i raseriet. Handbergs verk är ett dokument i tiden, Fassins är försök att förändra tiderna. Men framför allt är Handbergs bok motståndslös – i sak är andelen tillskyndare av Putins anfallskrig i Sverige bara snäppet högre än alkoholhalten i blodet hos en nykterist, och då blir raseriet lätt utan riktning – det som möjligen fassin är en växande opinion för ett blygsamt förslag om eldupphör. Fassin vet vilket stöd Israel har i Europa, vilket tvingar honom att hålla argumenten sylvassa. Resultatet blir därefter. ■

Västmakterna drivande i hundraårskriget mot Palestina

I vad som framstår som ett redaktionellt krav i mediernas rapportering om Israels folkmord i Gaza upprepas det fortfarande (efter 20 månader) programmatiskt att kriget började med Hamas attack på Israel den 7:e oktober 2023. Informationen har varit obligatorisk till och med i de allt mindre notiser som våren 2025 rapporterat om ännu en dödlig bombattack som drabbat civila i palestinska flyktingläger. Det som står på spel är förstås (de absurda försöken att hävda) legitimiteten i Israels krig; argumentet att Israel ägnar sig åt självförsvar förutsätter att Hamas attack markerar krigets början. I den svenska debatten har kritikerna av denna inramning av konflikten ofta hävdat att dess ursprung i själva verket är den fördrivning av 700 000 palestinier (Nakba - katastrofen) som ägde rum i anslutning till grundandet av staten Israel 1948.

I boken *Hundraårskriget mot Palestina* menar Rashid Khalidi att det är mer rimligt att förlägga konfliktens ursprung till 1917, då den brittiska kolonialmakten presenterade den så kallade Balfourdeklarationen. Deklarationen, som utfärdades av Storbritanniens utrikesminister Arthur Balfour (tidigare minister för Irland, där han fick öknamnet "Blodige Balfour") förespråkade att Palestina skulle rymma en "en nationell hemvist för det judiska folket", vilket måste ses mot bakgrund av den sionistiska rörelsens framgångsrika internationella mobilisering och närvaro i Palestina under 1900-talets första decennier. Samtidigt fastslog deklarationen att detta inte fick "inverka menligt på de medborgerliga eller religiösa rättigheterna hos befintliga icke-judiska samhällen i Palestina" (det vill säga den arabiska befolkning som utgjorde 94 procent av invånarna

Rashid Khalidi

*Hundraårskriget mot Palestina:
Bosättarkolonialism och motstånd 1917-2024*
Karneval Förlag 2024

i regionen). Detta lugnade dock inte den grupp av exilpalestinier som inför fredskonferensen i Versailles skrev ett brev till det brittiska utrikesministeriet med krav på att konferensen skulle ta hänsyn till palestiniernas nationella intressen. Samtidigt bildades vid denna tidpunkt ett flertal palestinska organisationer i syfte att ta sådana intressen till vara. Därmed hade den första fasen i striden om Palestina inletts. Khalidi betonar dock, i opposition mot en etablerad historieskrivning, att sionismen endast var en av flera faktorer (till de andra hörde till exempel det ottomanska rikets sönderfall) som bidrog till framväxten av ett palestinskt nationellt projekt i början av 1900-talet.

Rashid Khalidi föddes i USA 1948 efter att hans familj tvingats att lämna sitt hem i Tel Aviv i samband med staten Israels grundande. Han är historiker med inriktning på Mellanöstern och innehar Edward Said-professuren vid Columbia University och har även analyserat konflikten i publikationer som *New York Times* och *New York Review of Books*. Han har djupa rötter i den palestinska politiska eliten; hans farbror Husayn Fakhri al-Khalidi var borgmästare i Jerusalem 1935-37 och blev arresterad och skickad till Seychellerna under det arabiska upproret 1936-39 (han blev 1957 Jordaniens premiärminister). Rashid Khalidi deltog själv som rådgivare till PLO i den förhandlingsprocess som ledde fram till Osloavtalet 1993. I Hundraårskriget mot Palestina väver han också in sin egen och släktens anknytning till konflikten.

Boken beskriver sex perioder i kampen om Palestina, som alla inleds med en krigsförklaring mot palestinierna. Balfourdeklarationen var den första krigsförklaringen, som 1922 fick stöd när Nationernas Förbund genom det så kallade Palestinamandatet som formaliserade det brittiska styret. NF inte bara upprepade Balfourdeklarationens formuleringar utan tillade också att det finns en internationell skyldighet att förverkliga dess intentioner. Konflikten första period varade 1917-1939 och Khalidi lyfter inte bara fram det välkända arabiska upproret mot briter i slutet av 1930-talet, som inleddes med en av kolonialhistoriens längsta generalstrejker och mynnade ut i en väpnad revolt, utan betonar också hur demonstrationer, strej-

ker och kravaller bröt ut med viss regelbundenhet under perioden. Andra krigsförklaringen inleddes 1947, då FN:s generalförsamling ställde sig bakom en delning av Palestina, och fullföljdes året därpå med staten Israels grundande, följt av Nakba, som skapade ett trauma vilket skulle prägla generationer av palestinier. Khalidi understryker hur bildandet av Israel inte minst möjliggjordes av kalla krigets båda supermakter. Stalin hoppades på att den nya nationen skulle bli en av Sovjets socialistiska skyddslingar, men fick istället se hur Israel snabbt närmade sig USA. Samtidigt koncentrerades det palestinska motståndet till Gaza, där det också gjordes ett försök att upprätta ett palestinskt styre, lett av bland andra Khalidis farbror. Det misslyckades emellertid då stöd från de omgivande arabstaterna uteblev. Istället inledde Israel en serie av attacker på Gaza. Den tredje krigsförklaringen kom enligt Khalidi i efterdyningarna av Sexdagarskriget, då FN:s säkerhetsråd antog resolution 242, utformad av USA, vilken uteslöt palestinierna från alla förhandlingar. Enligt Khalidi gav resolutionen understöd till ett grundelement i Israels koloniala narrativ: eftersom det inte finns några palestinier är konflikten centrala problem arabstaternas ovilja att erkänna Israel. Detta förnekande av den palestinska identiteten ledde emellertid till att den stärktes, och manifesterades i en återkomst för det palestinska motståndet, nu lett av PLO, som bildats 1964. Här lyfter Khalidi fram hur PLO, på tvärs både mot sin egen självbild som en väpnad motståndsrörelse och mot Israels terroriststämpling, fick sina största framgångar på diplomatins område. Det gäller till exempel stödet från Arabförbundet och från FN:s generalförsamling, som erkände den palestinska självständighetsförklaring som PLO utropade 1988. Ändå hävdar Khalidi att PLO aldrig lyckades med att få ett betydande stöd hos den västerländska opinionen, vilket han ser som ett ödesdigert misslyckande.

Den fjärde krigsförklaringen inleddes 1982, då Reagans utrikesminister Alexander Haig enligt Khalidi godkände den israeliska premiärministern Ariel Sharons planer att krossa PLO och den palestinska nationalismen en gång för alla. Denna plan verkställdes med invasionen av Libanon, som dels ledde till massakrerna i Sabra

Nakba - Katastrofen - var den etniska rensningen av palestinier i palestinaområdet under 1948 års arabisk-israeliska kriget.

och Shatila och dels till att PLO tvingades ut ur Beirut till en existens i exil i Tunisien. Paradoxalt nog innebar detta enligt Khalidi att den palestinska befrielsekampens centrum, som sedan PLO:s grundande befunnit sig i de angränsande arabländerna, flyttades tillbaka till Palestina. Detta blev tydligt i samband med den första intifadan 1987, som startades utan PLO:s medverkan och ledde till bildandet av Hamas. Den femte krigsförklaringen var enligt Khalidi Osloavtalet. Här får Khalidis egen medverkan i det historiska skeendet en relativt framskjuten plats i framställningen; hans analys görs delvis med utgångspunkt i ett inifrånperspektiv på förhandlingarna. Han riktar skarp kritik mot PLO, som enkelt lät sig föras bakom ljuset av USA: ”djävulen sitter i detaljerna, och de delegater PLO skickade till Oslo var inte särskilt noga med detaljerna”. Resultatet blev ett betydligt mer begränsat självstyre än vad som förespeglats PLO, och vad värre var, att PLO fick rollen som ”underentreprenör till ockupationsmakten” i och med ansvaret att assistera Israel i att övervaka den palestinska befolkningen. Han understryker också att det ömsesidiga erkännande mellan parterna, som ofta framhålls som en framgång, innebar att PLO erkände Israel medan Israel erkände PLO som det palestinska folkets representanter - men inte deras rätt till en stat. Den sjätte krigsförklaringen, slutligen, börjar med Israels anfall mot Gaza 2008, följt av markoffensiver och bombningar, 2012 och 2014.

Den pågående fasen av kriget mot Gaza bör också räknas hit även om den inte hade inletts när boken först kom ut utan behandlas i ett efterord skrivet våren 2024, där Khalidi konstaterar att det nu har blivit tydligare än någonsin tidigare ”att västerländska eliter värdesätter vita, israeliska

liv mer än bruna, arabiska liv”. Den sjätte krigsförklaringen präglas av den israeliska militärens tillämpning av den så kallade Dahiyadoktrinen, utvecklad i dialog med Institute for National Security Studies vid universitetet i Tel Aviv. Som vi har sett många prov på under de senaste 20 månaderna förordar den en metod för kollektiv bestraffning genom attacker på civila och civil infrastruktur med ”oproportionerlig kraft”. Boken, som är välskriven och fint översatt av Ulrika Junker Miranda, har ett driv som gör det svårt att lägga ifrån sig den. Den personliga infallsvinkeln ger konkretion åt historiska skeenden men tar aldrig överhanden; boken bär framför allt prägeln av en historikers gedigna hantverk. Bokens styrka är analysen av samspelet mellan krigsförklaringarna och det palestinska motståndets uppkomst och förändringar. Samtidigt är Khalidis kanske viktigaste analytiska poäng, baserad på detaljrika empiriska belägg, att det är det internationella samfundet, pådrivet av de imperialistiska stormakterna, som aktivt möjliggjort de sex krigsförklaringarna mot Palestina. Att Khalidi väljer att inte göra en detaljerad analys av den roll sionismen spelat i hundraårskriget mot Palestina har säkerligen att göra med avgränsningsskäl. Därför kan boken kan med fördel läsas parallellt med den nya och uppdaterade utgåvan av Göran Rosenbergs *Det förlorade landet* (2024), också personligt färgad, som fördjupar sig i en historisk och kritisk analys av sionismen som en ideologisk och organisatorisk drivkraft i den israeliska statsbildningen och dess med åren alltmer aggressiva och expansiva bösättarkolonialism. Tillsammans ger dessa böcker således kompletterande historiska perspektiv på konflikten om Palestina som punkterar alla försök att legitimera det pågående folkmordet i Gaza i termer av Israels rätt till självförsvar. ■